

bilig

Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi
Journal of Social Sciences of the Turkic World

BAHAR SPRING 2021 • SAYI NUMBER 97

bilig

Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi
Journal of Social Sciences of the Turkic World

BAHAR SPRING 2021 • SAYI NUMBER 97

Sahibi Owner
Ahmet Yesevi Üniversitesi Adına Mütevelli Heyet Başkanı
Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK

Yayın Yönetmeni Editor in Chief
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ • Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Yayın Kurulu Editorial Board
Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT • Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Yüksel ÇELİK • Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Yunus KOÇ • Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Ekber ŞAHİN • Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Tuba DURMUŞ • TOBB ETÜ
Dr. Murat YILMAZ • Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu Üyesi

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Managing Editor
Emine Sıdka TOPTAŞ

Teknik Redaksiyon Redaction
Prof. Dr. Tuba DURMUŞ

Özetlerin İngilizcesi English Abstracts
Ebru SEVEN

Özetlerin Rusçası Russian Abstracts
Liliya SATTAROVA

Yönetim Merkezi Management Center
Aşağı Öveçler Mahallesi, 1314. Cadde, No: 19 Çankaya/Ankara
Tel : (0 312) 216 06 00 • Faks : (0 312) 216 06 09
www.ayu.edu.tr
bilig.yesevi.edu.tr • e-posta: bilig@yesevi.edu.tr

Abonelik Subscription
bilig@yesevi.edu.tr

Abone Bedeli
Yurt içi (Yıllık) : 100 TL (Öğretim üyesi, öğretmen ve öğrencilere %50 indirimlidir)
Yurt dışı (Yıllık) : 150 ABD Doları

Yayın Türü
3 aylık, yaygın, süreli

Baskı Printed by
MERKEZ Reprö-Basım-Yayın Ltd. Şti.
+90 (312) 384 78 98
www.merkezrepro.com

Basım Yeri: ANKARA
Basım Tarihi: 22/04/2021

ISSN: 1301-0549

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Abdıldacan AKMATALİYEV
Millî Bilimler Akademisi / Kırgızistan

Prof. Dr. Ramiz ASKER
Bakü Devlet Üniversitesi/Azərbaycan

Prof. Dr. Viktor BUTANAYEV
Hakas Katanov Devlet Üniversitesi /
Rusya Federasyonu

Dr. Serdar ÇAM
Kültür ve Turizm Bakanlığı/Türkiye

Prof. Dr. Nurettin DEMİR
Hacettepe Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Edward FOSTER
Talisman/ABD

Prof. Dr. Güler GÜLSEVİN
Ege Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Osman HORATA
Hacettepe Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Lars JOHANSON
Mainz Üniversitesi/Almanya

Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN
Marmara Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. İbrahim KALIN
Cumhurbaşkanlığı/Türkiye

Prof. Dr. Rafael MUHAMMEDİNOV
Bilimler Akademisi/Rusya Federasyonu

Prof. Dr. Mahir NAKİP
Çankaya Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Mehmet ÖZ
Hacettepe Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY
Uludağ Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Muhittin ŞİMŞEK
Marmara Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Cengiz TOMAR
Ahmet Yesevi Üniversitesi/Kazakistan

Prof. Dr. Refik TURAN
Gazi Üniversitesi/Türkiye

Prof. Dr. Musa YILDIZ
Gazi Üniversitesi/Türkiye

Makalelerde ifade edilen fikir ve görüşler sadece yazarların olup, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığının görüşlerini yansıtmazlar. The opinions and views expressed in the articles are the authors' solely and do not reflect the views of the Ahmet Yesevi University Board of Trustees.

Saygıdeğer Okurlar

bilig'in 97. sayısını sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

bilig'in 100. sayısına çok az kaldığı gibi yayın hayatına 1996'da başlayan dergimiz bu yıl 25. yaşını doldurmaktadır. *bilig*'in 25 yıllık serüveninde en önemli dönüm noktaları 1999'da bilimsel hakemli bir dergi hüviyeti kazanması ve 2008'den itibaren SSCI'da indekslenmeye başlanmasıdır. Bilimsel süreli yayıncılık alanındaki gelişmeleri yakından takip ederek ve yazar-editör-hakemlik süreçlerinde seviyeyi sürekli yükselterek bugünlere gelen *bilig* bu sayıdan itibaren yazım kurallarını da MLA sistemine uyumlu bir şekilde güncellemiştir. Bu düzenlemeye yazarlar açısından kolaylık olması ve yayınlanan makalelerin atıf kaybının engellenmesi açısından ihtiyaç duyulmuştur.

bilig'in 100. sayısı Ocak 2022 tarihinde yayınlanacaktır. Bu özel sayımızın editörlüğünü üniversitemizin Mütevelli Heyet Üyesi, Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü aynı zamandan dünyaca tanınmış ve saygın bir entelektüel olan Prof. Dr. İbrahim Kalın üstlenmiştir. Sayın Kalın'ın özel sayı editörlüğü *bilig*'in prestijini ve kalitesini daha da yukarılara taşıyacaktır. Bu vesileyle kendisine minnettarlıklarımızı sunuyoruz.

Avrasya'nın farklı coğrafyalarına dağılmış bulunan Türk halklarının dünya medeniyeti içerisindeki serüvenlerine ışık tutan özgün bilimsel çalışmaları uluslararası bilim camiasına ulaştırmayı hedefleyen ve 25 yıldır kesintisiz bir şekilde düzenli olarak yayınlanan *bilig*'in 100. sayısı daha önceki sayılardan farklı olacak ve sonraki dönemler için yeni bir seviye ortaya koyacaktır.

Bu prestij ve jübile sayımıza sizler gibi alanında öncü, tanınmış ve seçkin akademisyenlerin yenilikçi, özgün, alana katkı sağlayan, etki gücü yüksek makalelerini bekliyoruz.

97. sayımıza katkı sunan yazar ve hakemlerimiz başta olmak üzere tüm emeği geçenlere teşekkür eder, faydalı olması temennisiyle iyi okumalar dileriz.

Prof. Dr. Fırat Purtaş

Yayın Yönetmeni

Dear Readers,

We are delighted to deliver the 97th issue of *bilig* to you.

Having begun our publication life in 1996, it is our 25th anniversary this year, and we are so close to reaching the milestone of our 100th issue. Becoming a scientific refereed journal in 1999 and being indexed in SSCI since 2008 are the most important turning points in our journey of 25 years. *bilig* has come to these days by following the developments in the field of scientific periodical publishing and by constantly raising the level in the author-editor-referee processes. And now, as of this issue, we have updated our style guidelines in accordance with the MLA system. This regulation was required for the convenience of the authors and to prevent the citation loss of the published articles.

The 100th issue of *bilig* is to be published on January 2022. The editorship of this special issue has been undertaken by H.E. Prof. Dr. İbrahim Kalın, the Presidential Spokesperson, who is a member of the Board of Trustees of our university, and who is also a world-renowned and respected intellectual. The special issue editorship of Mr. Kalın will raise the prestige and quality of *bilig* even to higher levels. Hereby, we express our gratitude to him.

Being published regularly for 25 years *bilig* aims to bring original scientific studies that shed light on the stories of Turkic peoples scattered across different geographies of Eurasia in the world civilization to the international scientific community. Our journal also aims to have a distinctive 100th issue that is different from the previous issues and that will set a new level for the next periods.

We expect pioneering, well-known and distinguished academicians such as yourselves to contribute to this prestige and jubilee issue with innovative, original and high impact articles.

We would like to express our gratitude to all those that contributed to our 97th issue, particularly to our authors and referees, and we hope that the ideas published in the journal will find a response in the academic community.

Prof. Dr. Firat Purtaş
Editor in Chief

Уважаемые читатели,

С радостью представляем вам 97-й выпуск журнала «Билиг».

Нашему журналу, который начал издаваться в 1996 году, в этом году исполняется 25 лет, и совсем скоро выйдет его сотый выпуск. Самыми важными поворотными моментами в четвертьвековой истории «Билиг» можно назвать обретение в 1999 году статуса научного рецензируемого журнала и индексирование издания в SSCI с 2008 года.

Журнал «Билиг», который следит за развитием научных периодических изданий и постоянно повышает уровень процесса публикации, в котором участвуют автор, редактор и рецензент, начиная с настоящего выпуска обновляет свои правила публикации в соответствии с системой MLA. Данное регулирование было необходимо для облегчения работы авторов и предотвращения потери цитируемости опубликованных статей.

Сотый выпуск журнала «Билиг» увидит свет в январе 2022 года. Специальный юбилейный выпуск выйдет под редакцией хорошо известного и уважаемого интеллектуала, каким является профессор Ибрагим Калын, член Попечительского совета нашего университета, пресс-секретарь Президента Турции. Это обстоятельство будет способствовать повышению престижа и качества нашего журнала, и, пользуясь случаем, выражаем нашу глубокую благодарность проф. Ибрагиму Калыну.

Журнал «Билиг», который регулярно выходит в течение 25 лет, имеет своей целью ознакомление международного научного сообщества с оригинальными научными исследованиями, проливающими свет на историю разбросанных по разным регионам Евразии тюркских народов в контексте мировой цивилизации. Юбилейный 100-й выпуск журнала будет отличаться от предыдущих и определит новый уровень публикаций на весь последующий период.

Надеемся, что в юбилейном выпуске будут опубликованы оригинальные и новаторские материалы наших передовых ученых, которые станут достойным вкладом в гуманитарные науки тюркского мира.

Мы хотели бы поблагодарить всех, кто принял участие в подготовке 97-го выпуска, прежде всего авторов и рецензентов, и выразить надежду, что опубликованные на страницах журнала идеи найдут отклик в научном сообществе.

Профессор Фырат Пурташ,
Главный редактор

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Anma Yazısı / Necrology

Murat Çizakça

In Memoriam Mehmet Genç / VII-XI

Makaleler / Articles

Mustafa Durmuş, Alp Kaan Kılınc

Kazaklara Türkçe Öğretimi ve Söz Edimsel Bir Karşılaştırma / 1-28
Teaching Turkish to Kazakhs and a Speech Act Comparison

Neslihan Karakuş, Celile Eren Ökten

Community Construction with Turkish Tales / 29-53
Türk Masalları ile Toplum İnşası

Dilan Çiftçi, Yusuf Akyel, İbrahim Özejder

Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT Avaz / 55-77
Türk Dünyası Kültüründe Kamu Yayınılığı: TRT Avaz Örneği

Handan Belli, Cafer Mum

Klasik Türk Şiirinde Terkiplerdeki Somutlaştırma ve Duygu Aktarımı / 79-108
The Concretization and Conveying of Emotion in the Poetic Compounds of Classical Turkish Poetry

Hayati Akyol, Aliya Kuralbayeva

Kazakistan ve Türkiye'deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması / 109-136
Comparison of the first grades native language textbooks of Kazakhstan and Turkey

Mustafa Kemal Şan, Handan Akyiğit

Göç Kimlik ve Aidiyet: Amerika'da Yaşayan Türkler Örneği / 137-175
Migration, Identity and Belonging: The Case of Turkish Americans

Yücel Gelişli, Lazura Kazykhankyzy

Investigation of *Qabusnama* in Terms of Words of Advice related to Child's Education / 177-202
Kabusname'de Yer Alan Öğütlerin, Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi

Aikhal Gabyshev, Ilia Cherkashin, Elena Cherkashina

Mas-Wrestling is the National Sport of the Sakha Turkic People / 201-222
Mas Güreşi - Türk Saha Halkının Milli Sportu

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Birgül Demirtaş

Andrew F. Cooper. *The BRICS*. Oxford University Press, 2016 / 223-228

İbrahim Dilek

Gorno-Altayski'deki Politik Baskılar (1922-1953), Arşiv Belgeleri ve Materyaller. Ed. Ekeyev, N. B. vd., S.S. Surazakov
Altayistik Araştırma Enstitüsü, Gorno-Altaysk, 2017, 272 s. / 229-236

Yayın İlkeleri / Editorial Principles / 237-252

Anma Yazısı / Necrology

In Memoriam Mehmet Genç*

Murat Çizakça**

On March 18th, 2021 Mehmet Genç, an eminent Ottoman economic historian passed away. Together with Ömer Lütfi Barkan and Halil İnalçık, he is considered to be one of the founding fathers of Ottoman economic history.¹ It can be said that, with his demise and thanks to his work, the age of the foundation of Ottoman economic history has now come to an end and the discipline has emerged as an indispensable part of world economic history.

Genç's so-called "tripot model" is considered to be the most comprehensive and well-understood model of the Ottoman economy. This was confirmed by the well-known Dutch economic historian Wantje Fritschy, who told me in a conference in Italy that she had started to learn Turkish in order to read Genç in his own language. Her reasoning was simply that comparative history of European public finance has to incorporate Ottoman public finance, which cannot be comprehended without Mehmet Genç and to understand Genç truly, one should read him in his own language.

In 1974, I was a Ph.D student at the University of Pennsylvania. The thesis committee had insisted that my thesis should be read and approved by an international authority first. They suggested Ömer Lütfi Barkan. I returned to Turkey and managed to persuade him to supervise my work. He told me to write a preliminary report and to see him in one year's time.

A year later I went to Istanbul to his office with my completed report. He

* You can refer to this article as follows:

Çizakça, Murat. "In Memoriam Mehmet Genç." *bilig*, no. 97, 2021, ss. VII-XI.

** Prof. Dr., KTO Karatay University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Islamic Economics and Finance – Konya/Turkey
ORCID ID: 0000-0003-2169-506X
mcizakca@gmail.com

read it. Said, “fine”, and then called someone to come to his office. A few minutes later a man in his late thirties entered with a big smile. That’s how I met Mehmet Genç for the first time. After introducing us to each other Barkan said to him:

“I am quite old and may not see the completion of this young man’s thesis. If that’s the case, then I want you to supervise it”.

Then turning to me he continued:

“If I cannot continue supervising your thesis, you should do everything he says as if I have said it.”

This is how Mehmet Genç was formally made my teacher. It was the decision of the greatest authority of Ottoman economic history.

Five years later Barkan passed away. I had completed my thesis one year before and had it approved by the committee at Penn. Meanwhile, Mehmet Genç was chasing perfection. With Barkan’s demise, he stopped writing his thesis altogether. I understand perfectly well why he did so: there was nobody else left capable of judging his work and he was not going to be examined by someone less qualified than himself. Rejecting the usual, established norms and procedures of an academic career, he simply continued his research. To its credit, the Faculty of Letters of the University of Istanbul conferred him with an honorary Ph.D in 1996. He had certainly not asked for it, it was bestowed.

The main question he was after, pertained to the European industrial revolution and how it affected Ottoman industries. Naturally, he was expecting serious decline in Ottoman industrial performance that was facing the full force of the industrial revolution. Although Ottoman archives are very rich and contain some 400 million documents, they are state archives and look at economic phenomena mainly from the perspective of the state. Consequently, he could not find reliable long term industrial production data. Instead, he decided to look at taxes paid by the Ottoman industries. Since he was expecting declining industrial performance, taxes paid by these industries should also have declined.

But his research yielded totally unexpected results. After examining tax data of nearly all the major industries he ended up getting flat lines! Yes,

years' of research yielding just flat lines! It was as if Ottoman industries were operating behind a powerful protective shield and were not affected by the industrial revolution at all. As fellow researchers, we can well imagine the frustration and bewilderment he must have felt. Inevitably, he succumbed to a severe depression but then recovered and did return to the archives to determine why his data were yielding such strange trends. His perseverance led to the discovery of the *muaccele* component of the *malikâne* system and he succeeded to finally observe the actual industrial trends.

Next came the discovery of the *esham* system. Combination of the two systems was tantamount to the discovery of the *modus operandi* of the Ottoman public finance from 1695 until the nineteenth century. It pointed out to the remarkable ability of the Ottomans to reform their public finance in response to military crises. There is no doubt that it was this ability behind the longevity of the Ottoman state. Indeed, the period 1695-1921 known as the “era of decline” actually lasted for more than 200 years. He often compared this protracted “era of decline” to the entire life span of the Soviet Union that had lasted merely 70 years in comparison.

He was invited to the Soviet Union during the 1970s. Upon his return, we met in Üsküdar. Enjoying the nice weather and the superb view of the historical peninsula, I asked him about his observations of the great power to the North. He replied in two words:

“Perfect failure”.

Surprised, I asked for the details. He then began a long explanation that was reminiscent of the Ottoman economy. I remember thinking, perhaps a little unkindly:

“He is so imbued with the Ottomans that he sees them in everything else”.

Eventually, I couldn't help remarking:

“What you are describing is just like the Ottoman economy”. When he replied affirmatively, I said,

“But we all know how the Ottoman empire ended”. He said,

“This one will end too, but neither I nor even you will see it!”

As a matter of fact we both did. He had erred not in substance but in timing.

So, back in the 1970s when it was commonly thought that the Soviet Union would only end as a result of a nuclear war and a global catastrophe, Mehmet Genç knew that it would simply implode because it was a “perfect failure”.

Discovery of esham has important implications from the perspective of modern Islamic economics and finance as well. This is because, it enables the state or the private sector to raise funds from the public without the rate of interest. Thus, if modernized, it would be the perfect instrument for public borrowing in the Islamic world. Notwithstanding this fact, the insistence of Islamic countries not to apply it for contemporary public borrowing calls for further research.

After the double institutional discovery of malikâne and esham just explained above, Genç unleashed a comprehensive synthesis. This was nothing less than a thorough explanation of the entire Ottoman economic doctrine. Briefly referred to above as “Genç’s Tripot”, the model is composed of three principles: provisionism, fiscalism and traditionalism, which he argued acted as a sophisticated system of co-ordinates. During our many discussions of the model, I had suggested that he should add waqfs as the fourth leg to it. He did not reject the idea and eventually came up with a superb paper.² As the title of the paper indicates, he seems to have thought seriously about moving on to a four legged table from the tripot!

Another very important argument of this paper needs to be mentioned here. He has argued that while taking an important decision, Ottomans always examined it according to three criteria:

- 1) It should be useful to the state
- 2) It should be useful for the public
- 3) It should not harm anybody.

As any economist would recognize, we see the origin of the concept of Pareto Optimum here. Indeed, these criteria suggest that as we take one by one decisions each one of which is useful to the state and or to the public, WITHOUT harming anybody, we approach to the optimum. I think, Genç has informed us about what we should call the Ottoman optimum!

Finally, I am also convinced that his model can be hugely important for Byzantine historians. It is inevitable that there should be significant

continuity in the economic institutions of these two empires that have ruled over the same geography for so many centuries. Thanks to the Genç model, Byzantine economic historians can now study the quite well-known *modus operandi* of the Ottoman state, which they can then take as a hypothesis to discover the much less well-known *modus operandi* of the Byzantine state.

While I am putting an end to this obituary, I am filled with overwhelming sadness. While I have lost a marvellous teacher and friend, economic history has lost a giant.

Notes

- 1 Some might argue that other great names such as F. Köprülü, H. Sahillioğlu and M. Kütükoğlu should also be included in this list. But Köprülü was a legal and institutional historian while Sahillioğlu and Kütükoğlu focused on specific subjects. None of them attempted an overview of Ottoman economic history.
- 2 Mehmet Genç, “Klasik Osmanlı Sistemi ve Vakıflar” (The Classical Ottoman System and Waqfs), *Vakıflar Dergisi*, 42, Aralık 2014.

Kazaklara Türkçe Öğretimi ve Söz Edimsel Bir Karşılaştırma *

Mustafa Durmuş**

Alp Kaan Kılınç***

Öz

Bu çalışmada *karşılaştırmalı öğretim yaklaşımı* (comparative teaching approach), lehçeler arası öğretim için yararlanılabilecek bir yaklaşım olarak önerilmektedir. Bu yaklaşımda, hedef dile dair izole edilmiş yepyeni dilsel veya dil dışı yapılar inşaa etmenin yanı sıra öğrencilerin mevcut bilgilerinden yola çıkmanın bazı yararları olacağı değerlendirilmektedir: örneğin, öğrenmeyi kolaylaştırabilir, hata analizinde yararlı olabilir ve öte yandan hedef dile ve o dilin de içerisinde yer aldığı kültüre dair daha fazla farkındalık geliştirebilir. Ana dilinin hedef dili öğrenme sürecinde engelleyici etkisi olup olmadığı sorunsalıyla ilgili olumsuzlayıcı görüşler karşısında, bu çalışmada, aslında öğrencilerin ana dilinin yok sayılması yerine yukarıdaki olumlu etkilerinin yanı sıra stratejik kullanılabilmesi durumunda hedef dilin önemli bir destek unsuru olabileceği görüşü savunulmaktadır. Kazakça ve Türkçe konuşurlarının dilsel ve kültürel unsurları bakımından farklılıklarına ve ortaklıklarına işaret edilen makalede, sözel davranışlar bakımından da bir karşılaştırma örneği sunulmuş; 20 Türk ve 20 Kazak üniversite hazırlık sınıfı öğrencisi ile gerçekleştirilen yazılı çalışmanın sonuçları istek (rica) söz edim tercihleriyle ilgili olarak karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, Türk ve Kazak öğrencilerin *istek* (rica) strateji tercihlerinde benzerlikler görüldüğü gibi, başta *emir* (imperatives) ve *istek ifadeleri* (want statements) kullanımları olmak üzere çeşitli farklılıklar da tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kazaklara Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, karşılaştırmalı yaklaşım, istek (rica) söz edimi.

* Geliş Tarihi: 16 Ekim 2019 – Kabul Tarihi: 06 Kasım 2019

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Durmuş, Mustafa, ve Alp Kaan Kılınç. "Kazaklara Türkçe Öğretimi ve Söz Edimsel Bir Karşılaştırma." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 1-28.

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü – Ankara/Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-5337-3113

mustafadurmus@hacettepe.edu.tr

*** Öğr. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu – Ankara/Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-8709-9554

alpkaankilinc@gmail.com

Giriş

İzole edilmiş yepyeni dilsel veya dil dışı yapılar inşaa etmek yerine öğrencilerin mevcut bilgilerinden yola çıkan karşılaştırmaya dayalı öğretim, bir dilin lehçelerini konuşanların, birbirlerinin dillerini öğrenme sürecinde yararlı olabilecek bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, bir yandan var olan bilgilerden yola çıkıldığı için öğrenmeyi kolaylaştırabilmek, öte yandan hedef dile ve o dilin de içerisinde yer aldığı kültüre dair daha fazla farkındalık geliştirebilmek mümkün olabilir. Lehçeler arası öğretim için yararlanılabilecek bu karşılaştırmaya dayalı yaklaşımı, Paradowski'nin vurgusuyla, “karşıtlıklara/zıtlıklara odaklı” *karşıtsal yaklaşım* (contrastive approach), *karşıtsal analiz* (contrastive analysis) veya *karşıtsal dilbilim* (contrastive linguistic) gibi terimlerle değil, “ortaklıklara veya benzerliklere odaklı” karşılaştırmalı yaklaşım (comparative approach), karşılaştırmalı analiz (comparative analysis) veya *karşılaştırmalı dilbilim* (comparative linguistic) gibi terimlerle ifade etmenin öğrenci hatta öğretici güdülenmesi açısından da daha uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Aynı ana dili konuşurlarından oluşan sınıflarda, birbirine yakın dillerin, lehçelerin öğretimi için uygun olabileceği değerlendirilen bu karşılaştırmalı analiz yaklaşımıyla ilgili olarak Paradowski, 1970'lere kadar, her şeyden önce ana dilinin hedef dili öğrenme sürecinde engelleyici etkisine ve daha özelden, bu karşıtlığa dayalı bilginin, hedef dili kullanırken yabancı/ikinci dil öğrencilerinin “hatalarını” tahmin etmeye yardımcı olacağına inanıldığını belirtmektedir. Bu nedenle *karşıtsal analiz*, hata analizi ile güçlü bir şekilde ilişkilendirilmiş ve ana dilinin özelliklerine benzerlik gösteren tüm hedef dil hatalarını ana dili girişiminin kanıtı olarak yorumlama eğilimi göstermiştir. Ancak 1970'lerde, davranışçıların genel olarak öğrenme görüşlerinin popülaritesindeki bir düşüşle örtüşecek şekilde, yabancı/ikinci dil öğreniminin önündeki engelleri öngörme modeli çok basit olarak kabul edilmiş ve ikinci dil edinimi araştırmacıları *karşıtsal analizi* potansiyel zorluk alanlarını saptamak için bir araç olarak yeniden kullanmış; ve bilişsel bir çerçeve içinde *aktarım* (transfer)

kavramını yeniden yerleştirmişlerdir. Nitekim o yıllarda dil pedagojisinde *karşıtsal analizden* elde edilen bilgileri kullanma gerekçesi, *aktarım* ve *girişim* (interference) kavramlarına dayanmaktadır. Ayrıca, vurgu, yabancı dil öğrenimini engelleyici etkenlerden (yani ana dili ile hedef dil arasındaki zıtlıklardan) yabancı dil öğrenimini destekleyebilecek ve kolaylaştırabilecek etkenlere (yani, her iki dil arasındaki benzerliklere) kaymaya başlamıştır (2-3). Bu nedenle de Paradowski, *karşıtsal dilbilim yerine uygulamalı karşılaştırmalı dilbilim* terimini kullanmayı tercih etmektedir.

Koneva da karşılaştırmaya dayalı bir öğretim için veri oluşturabilecek bilgiler sunarken, Sural'ın, düşünce biçimini değiştirmenin ve dünya görüşünü garip ve sıradışı bir örüntüye göre yeniden inşa etmenin gerekliliğinin yabancı/ikinci dil edinimindeki temel psikolojik güçlüklerden biri olduğu görüşüyle birlikte; Vinogradov'un, benzer dillerin karşılaştırmalı ve tarihî bir öğreniminin yanı sıra, farklı sistemlere ait dilleri karşılaştırmının mümkün, hatta gerekli olduğu değerlendirmesini aktarmaktadır (320).

Kazakça ve Türkçe Arasındaki Dilbilgisel Farklılaşma Örnekleri

Bu bağlamda, dil öğrenenlerde dilbilgisel farkındalık geliştirmenin ve ortaklıklara/benzerliklere dayalı öğretimin yollarından biri öğrencilerin ve hedef dilin dilbilgisel özelliklerinin karşılaştırılarak sunulmasıdır. Öğrencinin ana dili ile hedef dil arasında sesbilimsel (phonetic), sesbilgisel (phonologic), biçimbilgisel (morphologic), sözdizimsel (syntactic), sözcüksel (lexic) karşılaştırmalar öğrencilerde hedef dile dair yapısal ve kullanımsal farkındalığı geliştirme olanağı sunabilir. Bu dilbilgisel unsurlara dair farkındalık geliştikçe, aşağıda ele alınan bir dizi yapısal farklılıktan kaynaklı yazılı ve sözlü hata da giderilebilecektir. Kazakça konuşurlarına karşılaştırmalı yaklaşıma dayalı olarak Türkçe öğretecek kişinin, ortaklıklara dair ön bilgi oluştururken takip edeceği yollardan biri şüphesiz farklılıkları tanımak olabilir.

Türk dili ailesinin üyeleri için ortak yapısal özellikler listelenebilirken (Johanson (37-46), bu ortak özellikleri 46 madde hâlinde listeler.) Erdem'in

belirttiği gibi, Türk lehçelerindeki ünlü uyumları bazı açılardan Türkiye Türkçesinde görülen düzlük-yuvarlaklık uyumundan farklıdır. Özellikle düzlük-yuvarlaklık uyumunun zayıf olduğu veya Kazakçadaki gibi Türkiye Türkçesinden daha ileri olduğu durumlar oldukça fazladır. Örneğin Kazakça (ayrıca Balkarca, Karakalpakça) gibi Kıpçak dillerinin bazılarında geniş ünlüler bile yuvarlaklaşabilmektedir (72).

Ayrıca, Kazakçadaki düzenli ses değişimleri dolayısıyla, Kazakça ile Türkçe arasında eşsesli kelimeler ortaya çıkmaktadır. Kazakçadaki $\text{ş} > \text{s}$ ses değişiminin Kazakça ile Türkçe arasında ortaya çıkardığı eşsesli sözcük örneklerinden bazıları şöyledir:

Kz. as “yemek”	~ Tr. as-	Kz. kas “kaş”	~ Tr. kas
Kz. bas “baş”	~ Tr. bas-	Kz. kus “kuş”	~ Tr. kus-
Kz. es- “eğir-”	~ Tr. es-	Kz. pis- “pişmek”	~ Tr. pis
Kz. is “ış” <i>b</i>	~ Tr. is	Kz. tas “taş”	~ Tr. tas
Kz. iste- “çalış-”	~ Tr. iste-	Kz. tös “döş”	~ Tr. tös

Kazakçadaki $\text{ç} > \text{ş}$ ses değişiminin Kazakça ile Türkçe arasında ortaya çıkardığı eşsesli sözcük örneklerinden bazıları şöyledir:

Kz. aş- “açmak”	~ Tr. aş(-) “aş, aş-”	Kz. kaş- “kaç-”	~ Tr. kaş “kaş”
Kz. aş “aç”	~ Tr. aş “aş”	Kz. kişi “küçük”	~ Tr. kişi “kişi”
Kz. aşık “açık”	~ Tr. aşık “aşık kemiği”	Kz. kuşak “kucak”	~ Tr. kuşak “kuşak”
Kz. iş “iç”	~ Tr. iş “iş”	Kz. piş- “bişmek”	~ Tr. piş- “piş-”
Kz. iş- “iç-”	~ Tr. iş “iş”	Kz. şak “dönem”	~ Tr. şak “ses taklidi”

(Karini, 2013)

Sarsenbekova, Kazakça ile Türkçe arasındaki yalancı eş değer sözcükleri belirlemek amacıyla hazırladığı çalışmada, 342’si (% 83) *tam yalancı eş değer*, 72’si (% 17) ise *kısmî yalancı eş değer* toplam 414 sözcük belirlemiştir. Bu verilere göre, yalancı eş değerlik gösteren sözcüklerin büyük bir kısmı

iki dil arasında anlamları hiç örtüşmeyen tam yalancı eş değer sözcüklerdir. Belirlenen bu 414 yalancı eş değer sözcük arasında *Eş Sesli Sözcüklerden Oluşan Yalancı Eş Değerlerin* toplam sayısı 253'tür. *Ses değişimleri yoluyla oluşan yalancı eş değer sözcüklerin* toplam sayısı ise 161'dir (121-3).

Kazakça-Türkçe arasındaki 414 yalancı eş değer sözcüğün düzeylere göre dağılımına dair öneri niteliğinde sunduğu listede Sarsenbekova, *Güncel Türkçe Sözlük*'teki madde başı sözcükleri incelenmiş ve bu sözcüklerin büyük bir kısmının *temel düzeye* ait olduğunu ifade etmiştir. Belirlenen yalancı eş değer sözcüklerden 111'nin (*ara, ata, baba, banka, bay, cuma, dil, doğa, kapalı, kaza, kişi, kısa, kol, köşe, muz, nar, ön, para, pazar, takım, sanat* gibi adların yanı sıra *alış-, dur-, düşün-, iste-, koş-, tara-* gibi fiiller) A1'de, 52'sinin (*bayağı, çalgı, damak, hat, kap, kısım, neşe, sulu, ten* gibi adların yanı sıra *geliş-, öt-, parla-* gibi fiiller) A2'de yer alabileceğini belirtmektedir. Yine, 55 sözcüğün (*aman, cihaz, eser, ezgi, keşke, tel, yazım* gibi adların yanı sıra *aktar-, darıl-, geçir-, götür-, onayla-, rastla-* gibi fiiller) B1 düzeyinde, 48 sözcüğün (*algı, akım, azar, bedel, biliş, kalkan, nakil, odak* adların yanı sıra *basıl-, sarsıl-, sindir-* gibi fiiller) B2'de, 28 sözcüğün (*azil, hor, kor, payda, sur, zat* gibi adların yanı sıra *bile-fili*) C1 düzeyinde ve son olarak 65 sözcüğün de (*azamet, bostan, kesir, kursak, niyaz, ören, sapa, uşak* gibi adların yanı sıra *tın-, ula-* fiilleri) C2 düzeyinde geçebileceğini değerlendirmektedir (116-120).

Uğurlu, “kelime eş değerliği” terimiyle, iki ayrı lehçede bulunan kelimelerin birbirlerine “kavram alanı” bakımından denk olma durumunun ifade edildiğini; Türk lehçelerinin kelime hazinelerinin tam örtüşmemesinin, kelime eş değerliği konusunun önemini arttırdığını; Türk lehçeleri arasında yapılacak aktarmaların başarılı olabilmesinin de, “kaynak lehçe”deki bir kelimenin “hedef lehçe”deki eş değerinin bilinmesi ve kullanılmasına bağlı olduğunu; kelime eş değerliği yönünden; “bire bir”, “bire çok” ve “bire hiç” durumu söz konusuysen, başarılı bir aktarma için bilhassa, bir kelimeye birden fazla kelimenin eş değer olduğu duruma özen göstermek gerektiğini; zira böyle kelimeleri aktarırken hata yapma ihtimalinin yükseldiğini belirtmektedir (29). Türk lehçeleri arasında eş değer olan

sözcüklerin pek azının; ses, anlam vb. yönlerden her bir Türk lehçesinde “aynı” olabileceği tespitini Ercilasun da ortaya koymaktadır (90). Uğurlu, yukarıdaki açıklamaları ile birlikte ayrıca, eş değer kelimelerin pek çoğunun, aynı kaynaktan geldikleri hâlde zaman içinde belli ses değişikliklerine uğradıklarını; anlam yönünden ise, kelimelere göre benzerliğin derecesinin değiştiğini; benzerlik oranının da, bilhassa, sayılar (Örn. Ttü. *beş* ≡ Kaz. *Bes* ≡ Az. *beş* ≡ Başk. *biş* ≡ Kırg. *beş* ≡ Özb. *beş* ≡ Tat. *biş* ≡ Türkm. *beeş* ≡ Uyg. *bäş*) gibi “sınırlı” anlamı olanlar arasında yüksek olup kavram alanlarının tam örtüşmeye çok yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Uğurlu’ya göre, “at” gibi birçok Türk lehçesinde ses bakımından aynı olan (Örn. Ttü. *at* ≡ Kaz. *at* ≡ Az. *at* ≡ Başk. *at* ≡ Kırg. *at* ≡ Özb. *at* ≡ Tat. *at* ≡ Türkm. *at* ≡ Uyg. *at*) sözcükler arasında kavram, çağırışım, kullanım sıklığı vb. yönlerden tam değil, ancak kabul edilebilir bir örtüşme söz konusu olabilirken, bir örnek olarak, bir Türkiyelinin *at*’tan anladığı ile, bu hayvanın etini yiyen, sütünü içen bir Kazak veya Kırgızın anladığı aynı olmayıp, bir Kazak için bu kavramın çağırışımı *kazı*, en lezzetli yemek iken, bir Türkiyeli için herhâlde olumsuz bir şeydir. Yine, “atı alan Üsküdar’ı geçti” gibi bir metin üretimi, sadece Türkiye’de konuşulan Türkçe için söz konusudur (29).

Bunlardan başka, çokluk eki –lAr’ın başka alt biçimbirimleriyle Kazakçada –lAr biçimindeki kullanımı, Kazakçanın ses uyumlarından kaynaklanmaktadır.

İlgi hâli ekinin Türkçede ünlü ile başlayan (+Xn) ve ünsüz ile başlayan (+nXn) biçimlerine karşılık Kazakçadaki ünsüz ile başlayan biçimler, bu lehçenin konuşurlarının mevcut ana dili özelliklerini Türkçe öğrenme süreçlerine taşımalarına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra, Türkçe yönelme hâli ekinin (+y)A düz-geniş ünlülü biçimlerine karşılık, Eski Türkçedeki ünsüzle başlayan biçimlerin standartlaşmış halleri de, yine bu süreçte söz konusu özellikleriyle bir karışmaya yol açabilmekte; çıkma hali ekinin Türkçedeki düz-geniş ünlülü (+DAn) biçimlerine karşılık, ayrıca, lehçe konuşurlarının, ana dillerindeki standart biçimlerin etkisiyle, düz-dar ünlülü biçimleri tercih edebildikleri de görülmektedir. Ayrıca, belirtme hali

ekinin, Türkçede +(y)X biçiminde kullanımına karşılık, aynı eki ünsüzle başlayacak biçimde standartlaştıran Kazakça konuşurları, ana dillerindeki biçimin etkisiyle yine belirtme hali ekini ‘biz+ni, kapı+nı’ vb. örneklerde olduğu gibi kullanma eğiliminde olabilmektedirler. Türkçe ekfilin (i-), Türk lehçelerindeki karşılığı olan er- biçimi yerine, ol- yardımcı fiili ile karşılanması, Türk dilli halkların konuşurları tarafından Türkçe öğrenme sürecinde yapılan hataların tipik örneklerindedir. “O yıllarda ben öğrenci oldum.” örneğindeki gibi, ‘öğrenci idim/öğrenciydim’ biçimleri yerine ‘öğrenci oldum’ biçimini tercih eden öğrencilerin bu türden hatalarında yine ana dillerindeki standart biçimlerin etkisi vardır (Durmuş 118-9).

Temel öğelerin dizilişi, niteleyen-nitelenen ilişkisi ve genel olarak hem bağımsız hem de bağımlı sözdizimsel unsurların görünüşleri bakımından aynı veya benzer özelliklerle karakterize olan Türkçe ve Kazakça arasındaki sözdizimsel durumun yanı sıra, özelde öğrenci hatalarına dönüşen bazı farklılıklar da söz konusudur.

Bu bağlamda, Türk lehçelerinde filimsilerin kullanımına bakıldığında bunların çok düzenli işlediği söylenebilir. Fakat işlevleri açısından durumun bu kadar düzenli olduğu söylenemez. Örneğin Türkçede sıfatfillerin kullanımında ikili bir ayrışma görülür. ‘*Kitabı al-an öğrenci*’ veya ‘*öğrencinin al-dığı kitap*’ kullanımları Türkiye Türkçesindeki -An ve -DXK sıfatfillerinin seçiminin hangi gramatikal şartlarda gerçekleştiğini gösterir. Diğer taraftan benzer bir sıfatfiil seçimi Kazakça gibi bazı lehçelerde görülmez. Türkiye Türkçesindeki -An ve -DXK seçimi yerine -An sıfatfiil eki cümlenin unsurları arasında herhangi bir seçim yapmadan kullanılır (Erdem 72-3).

Aydın da, öğrenci hatalarına yönelik doküman inceleme yöntemiyle ortaya koyduğu veriler arasında söz dizimi düzeyinde ‘tamlama’, ‘adlaştırma’, ‘cümle öğeleri arasında uyumsuzluk’ ve ‘bağlaçların kullanımı’ ile ilgi tespit edilen bir dizi yazılı anlatım ve dil bilgisi hatasından söz edilebileceğini belirtir. Tamlamalarla ilgili olarak, iyelik biçimlerinin kullanımı, belirsizlik sıfatlarıyla kurulan tamlamalarda çokluk ekinin kullanımı gibi hatalarının

yanı sıra, cümle öğeleri arasında özne, yüklem, nesne ve tümleçlerin kullanımlarıyla ilgili yine pek çok hatanın tespit edildiğini kaydetmektedir (32-43).

Yılmaz, Kazakistan'da Türkçe öğrenen bir grup öğrenciyle gerçekleştirdiği anketle, öğrencilerin Türkçe öğrenme sürecinde karşılaşmış oldukları güçlükleri belirlemeye çalışmıştır. Yılmaz'a göre, Kazak öğrencilerin dinleme becerisi ile ilgili en önemli sorunlarından biri (ikinci sırada) sözcük hazinesinin zayıf olması (%18.5) iken, aynı çalışmada öğrencilerin sözcük bilgilerinin zayıf olduğuna dair görüşleri konuşma (%30.6), okuma (%24.9) ve yazma (%23.1) becerilerinde ilk sırada yer almaktadır (265-72). Doğrudan Kazakça-Türkçe iki dilli sözlüklerin yanı sıra, Ahmet Yesevi Üniversitesinde olduğu gibi Türk Dünyasından öğrencilerin de yer aldığı Türkçe kurslarında, Türk dili ailesinin üyelerinin söz varlığını karşılaştırmalı olarak sunan Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü gibi nitelikli yayınlar da hem öğrenciler için çalışmalarında hem de öğreticiler için sözcük öğretimi materyalleri ve etkinlikleri hazırlama sürecinde yararlı olacaktır.

Türk dillilere Türkçe öğretimi alanını doğrudan etkileyen konulardan biri olarak, Türk dili ailesinin üyeleri arasındaki *dilsel mesafeye* (linguistic distance) dair bilimsel içerikli, uygulamalı çalışmalar bakımından fazla bilginin olduğunu söylemek güçtür. Bu konuda Türk dili ailesinin daha çok dil bilimsel, coğrafi yer adları, coğrafi yön adları ve etnik boy adları esasında nasıl tasnif edildiğine de bakılabilir. Ancak, Türk lehçeleri arasındaki mesafenin, Türk dillilere Türkçe öğretiminde çok önemli bir yeri vardır. Tarihsel ve modern Türkoloji alanlarındaki çalışmaların sağladığı veriler şüphesiz bu konuda çalışmak isteyenlere önemli temel oluşturabilecek zenginliktedir. Bu verilerden yararlanarak hem Türk lehçelerinin doğal konuşurları hem de bu konuşurlar arasında Türkçeyi öğrenmeye başlayacaklarla ilgili; bu kişilerin kendi ülkelerinde veya Türkiye'de *lehçe mesafe ölçüm araçları* geliştirerek testler yapılmalıdır. Bu çalışmaların ortaya koyduğu veriler de, işlenerek, dil öğretimi alanında

öğretmen yetiştirme, öğretim programı, ders araçları geliştirme süreçlerine taşınmalıdır (Durmuş 115-7).

Kazak Öğrencilerde Türk Kültürüne Yönelik Farkındalık Oluşturmak

Öğrencilerin dil öğrenme süreçlerinde *dilsel mesafenin* yanı sıra, psikolojik etkisinden bahsedilebilecek bir başka unsur, öğrenci dili ve kültürüyle hedef dil ve kültürü arasındaki mesafe konusunda fikir verebilecek bir diğer ölçüt olarak *psikolojik mesafe* (psychic distance) kabul edilebilir. Ilgaz-Sümer ve Üner'in (248-9) aktardığına göre, ilk olarak Beckerman'ın bir makalesinde (31-4) ele alınıp ticaretteki önemi sorgulanan, Uppsala Uluslararasılaşma Modeli'nde uluslararasılaşmanın açıklanmasında yararlanılan temel kavramlardan biri olarak psikolojik mesafe kavramı, ülkelerin göreceli mesafeleri olarak açıklanmaktadır ve alan yazında işletmelerin yabancı pazarlarda başarı elde edebilmeleri için öncelikle (ihracatın erken aşamalarında), psikolojik olarak kendi ülke pazarlarına yakın gördükleri ülkelere yönelmeleri gerektiği belirtilmektedir. Yine, Ilgaz-Sümer ve Üner'in (250) sunduğu bilgilere göre, Johanson vd. (308) psikolojik mesafenin iki ülke pazarı arasındaki kültür, dil, eğitim, endüstriyel gelişmişlik, politik sistem, din, saat dilimi, tarihsel bağlar başta olmak üzere çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıktığını belirtirken; özellikle Hofstede tarafından ortaya konulmuş olan ülkeler arası kültürel boyutlardaki farklılıklar da, ülkeler arası kültürel mesafenin nedenlerini açık bir biçimde göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Araştırmacıların aktarmış oldukları yukarıdaki bilgilerin yanı sıra, ilgili kuramsal ve uygulamalı çalışmalardan da yararlanılarak yürüttükleri çalışmada (255) beş Türk Cumhuriyeti ile Türkiye arasındaki psikolojik mesafe ölçümünde, bu ülkelerin Türkiye'ye psikoloji mesafesi (endeksi) yakından uzağa şu şekilde sıralanmaktadır: ayrıca bu sıralamayla, Türkiye ve söz konusu ülkeler arasındaki ticaret ilişkileri önemli ölçüde paralellik göstermektedir: 1. Azerbaycan (2.02), 2. Kazakistan (2.36), 3. Özbekistan (2.69), 4. Kırgızistan (2.76) ve 5. Türkmenistan (3.09). Bu veriler, diğer bağımsız Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında Kazakistan halkının Türkçe öğrenme sürecinde, coğrafi mesafe ve ona bağlı durumlar ile

dilsel mesafenin daha kolay aşılabilmeyeyle ilgili psikolojik mesafe fırsatlarını ortaya koymaktadır. Bu psikolojik mesafe fırsatları da öğrencilerde hedef dil Türkiye Türkçesi ve ait olduğu kültürle ilgili farkındalık geliştirebilmeyeyle daha kolay gerçekleştirilebilecektir.

Kazakça ve Türkçe arasındaki yapısal durumun yanında, kültüre dair ortak tarihî ve güncel arka plan bilgisini oluşturan dönemler, olaylar, mekânlar, kişiler, objeler, ritüeller ve bunların dildeki görünüşleri (en genel ifadeyle somut ve somut olmayan kültürel unsurlar), hem hedef dil konuşurlarının hem de öğrencilerin kendi kültürel varlıklarıyla, yaşam ve düşünme biçimleriyle, değer yargılarıyla, sözel ve sözel olmayan davranış kalıplarıyla karşılaştırılarak ele alınabilir. Nitekim, Millî Eğitim Bakanlığınca başlatılıp kuruluşunun ardından Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına devredilen ‘Büyük Öğrenci Projesi’ kapsamında; eğitim, ulaşım, konaklama, sağlık, günlük yaşam ihtiyaçları karşılanarak ‘Türk ve Akraba Topluluklar’dan Türkiye’ye getirilen öğrencilere ve mezun sayılarına bakıldığında, 2010 yılı sonu itibarıyla 3,093 Kazakistanlı öğrenciden sadece 1,023’ünün mezun olmasından hareketle, öğrencilerin önemli bir uyum sorunu yaşadıkları kaydedilmektedir. Benzer durum diğer ülkelerden gelen öğrenciler için de geçerlidir. Nitekim aynı şekilde Türkiye’ye getirilen 2,461 Kırgızistanlı öğrenciden 831’i mezun olabilirken, 1,915 Özbekistanlı öğrenciden 195’i, 3,779 Türkmenistanlı öğrenciden 1,662’si mezun olmuştur (Durmuş ve Yılmaz 546-7). Bu durum, tarihsel, kültürel, dilsel ortaklıklara ve yukarıda belirtilen psikolojik mesafe durumuna rağmen Türk Dünyasından öğrencilerin uyum sorunu yaşadıklarına dikkat çekmektedir. Bu uyum sorunun yarattığı/yaratabileceği olumsuzlukları gidermenin yollarından biri, şüphesiz, dil öğrenimleri sürecinde öğrencilerde hedef dile ve hedef dilin kültürüne yönelik farkındalık geliştirmek olacaktır.

Öğrencinin Ana Dilinin Dil Öğretimindeki Yeri Sorunsalı

Burada ele alınan ve temelde karşılaştırmalı açıklamalara ve örneklendirmelere dayanan bir öğretim uygulaması, şüphesiz öğrencilerin ana dili bakımından homojen, tek dilli sınıflarda mümkün olacaktır. Kimi zaman öğreticinin de öğrencilerle aynı ana dili konuşuru olabildiği tek dilli sınıflarda, özellikle başlangıç düzeylerinde, öğretim veya sınıfın iletişim dili olarak öğrenci ana diline değişen oranlarda başvurulduğunu, bunu hem öğreticilerin hem de öğrencilerin yararlı gördüğünü ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır.

Kuramcıların hedef dille sınırlı sınıf içi iletişim ısrarı karşısında, ana dilinin yabancı dil sınıflarında kullanılmadığı anlamına gelmezken (Cook, "Going" 201), dil öğreticilerinin kendilerini profesyonel istismardan dolayı suçlu hissetmelerine neden olabilecek kadar güçlü söz konusu yerleşik önyargılardan bahsedilebilir. Söz konusu önyargılar içerisinde, bunun yanı sıra, konuşulan dilin yazılından daha temel olduğu, dilbilgisi konusundaki açık tartışmalardan kaçınılması ve dil öğretimi uygulamalarının ayrı bölümler hâlinde değil bir bütün olarak yürütülmesi gerektiği düşünceleri de yer alır (Cook, "Using" 402-423).

Öğrencilerin ana dilinin öğretim sürecindeki yeriyle ilgili tartışmanın merkezinde, edinilen anadiliyle, hedef dilin ve hatta bunların dışındaki edinilen ve öğrenilen öteki dillerin ilişkisinin bireyin zihninde nasıl işlendiği üzerine farklı görüşler yer almaktadır. Nitekim bireyin, dillerin yapısal ve anlamsal unsurlarını beyninde ayrı ayrı mı yoksa birlikte mi işlediği sorunsalıyla ilgili görüş farklılıklarının, dil öğretimine yaklaşımda belirleyici olduğunu ifade eden Cook'a ("Using" 402-423) göre, öğrencinin ana dilini bütünüyle yok saymak, reddetmek, dilleri ayrı ayrı bölmelere koymaya çalışmak, bunlar birçok yönden birbirine bağlı oldukları için başarısızlığa mahkûmdur. Çünkü edinilen/öğrenilen dil, sadece arkada bir uzantı inşa ederek eve oda eklemekle kalmaz, tüm iç duvarları yeniden inşa eder. Bu bağlamda, ana dilinin (veya daha önce edinilmiş diğer dillerin) sınıftan dışlanması, hedef dilin, öğretimin hem nesnesi hem de tek aracı olmasını sağlamaya odaklı

tek dilli ilke (monolingual principle) karşısında anlamı karşılamak için yararlanılan iki dilli (bilingual) teknikler en eski dil öğretim teknikleri olarak kabul edilir (Butzkamm 471). Bu görüşleri destekleyici şekilde, dil öğrencilerinin bazen ana dilinin etkisinin bir sonucu olarak yanlışlar yapmasına rağmen, öğrencilerin doğru yaptıkları birçok şeyin buna atıfta bulunarak yapıldığını savunan Swan'e (85'ten alıntılıyan Holthouse 27) göre "Aslında, yabancı dile ait unsurlarla ana diline ait olanlar arasında karşılaştırmaya dayalı uygunluklar geliştirilmeye devam edilmezse, asla yabancı dil tam olarak öğrenilmez." (Holthouse 27). Bütün bunların ardından, özellikle sınıf içi uygulamaların gerçekleştirilebilmesinde örneğin ikili ve grup çalışması oluşturmada, amaca uygun ve açık bir biçimde çalışmayan bir etkinliği düzenlemekte, anlamanın gerçekleşip gerçekleşmediğini kontrol etmede, bununla da ilişkili olarak, öğretimin ve tabii öğrenimin hızının planlanan biçimde devamlılığını sağlamada yönetsel işlevler taşıdığı için öğrencilerin ana diline sınırlı olarak yer vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir (Atkinson).

Bunun nasıl uygulanacağı konusunda da, Littlewood ve Yu (70-4) öğrencilerin hedef dille ilgili anlama, içselleştirme ve üretimlerine yardımcı olmak için tasarlanmış, stratejik olarak kullanılacak belirli teknikler ve görevler çerçevesi sunar. Buna göre; ana dili planlı bir yardım aracı olarak stratejik kullanılabilir. Çünkü hedef dile dair sözcüklerin, yapıların ve ifadelerin anlamlarını belirginleştirmede ana dili etkili bir araç olabilir; böylelikle de etkin kullanım ve içselleştirmenin önemli aşamalarına daha hızlı geçiş yapabilir. Bu amaçla, Dodson ve Butzkamm (32-33) tarafından, diyalogların sunumunda, hedef dilde ifade edilen sözcüklerin, yapıların, anlamların; öğrencilerin bilişsel sistemine yerleştirilip daha sonra hedef dil üzerinden yeniden ifade edildiği (*hedef dil* → *ana dili* → *hedef dil* dizisinde) 'sandviç tekniği' adıyla bir teknik önerilmiştir. Yapıların sunumunda, *hedef dil ve ana dili* arasındaki karşılaştırma, yeni ve tanıdık arasında bağlantılar oluşturarak (Aynı zamanda öğrencilerin genel dil bilincini

daha da artırabilir.) güven duygusunu artırmaya da yardımcı olabilir. Uygulama aşamasında, “iki dilli yöntemin” kilit bileşeni, eşdeğer hedef yapıları ortaya çıkarmak için ana dilindeki uyaranların tekrarlarla kendisini gösteren bir sondaj aracı gibi kullanılmalıdır. Burada önemli bir nokta, eşdeğerliğin kelime düzeyinde değil, anlam düzeyinde olmasıdır: anlamlar öğrencinin bilişsel sistemine yerleştirilir ve sonra hedef dil aracılığıyla yeniden ifade edilir. Bu, öğrencilerin, onlardan kaçınmak için iletişim stratejilerini kullanabileceklerinden, nadiren karmaşık yapıları kullanmaya zorlandığı tek dilli iletişimsel faaliyetlerin zayıflığını telafi edebilir. Hatta öğrenciler, hedef dilde üretimin önceki aşamasında, öğrencilerin ana dili kullanım durumlarından başlayan (yani hedef dilde sunmak üzere ana dilinde hazırlık yapma veya doğrudan ana dilinde hazırlık yapıp bunları hedef dilde yeniden ifade etme gibi) ve hedef dilde girdi oluşturmaya yönelik teşvik edici işlev gören etkinlikler tasarlayabilir.

Sözel/Sözel Olmayan İletişim Tercihleri Bakımından (Pragmatik Açıdan) Dil Öğretimi ve Türkçe ile Kazakçanın İstek (Rica) Söz Edimi Tercihleri Bakımından Karşılaştırılması

Paradowski, dil pedagojisinde karşılaştırmalı bir yaklaşımı uygulamanın gerekçelerini ortaya koyarken, bu gerekçenin, öğrenci hatalarını analiz edilebilmeye imkân sunmasının yanı sıra, kültürlerarası yetkinliği teşvik eden *Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde* de vurgulandığı gibi, sadece belirli durumlarda kullanım için hangi dilin/yapının uygun olduğunu bilmekle (sosyo-dilbilimsel yeterlilik) değil, aynı zamanda bu uygunluğun kültürler arasında nasıl farklılaştığını bilmekle de ilgili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, hedef dille ve kültürüyle ilgili bu karşılaştırmalı uygulamanın, sadece hedef dil için değil öğrencinin ana dili ve kültürü için de belirli bir farkındalığı geliştirdiği, yani iki yönlü süreç olarak değerlendirilebileceğini belirten Paradowski, hedef dildeki yetkinliğin önemli bir parçasının “pragmatik akıcılık” olduğunu belirtmekte; hedef dile dair farkındalık kavramının, dil sisteminin boyutlarının ötesinde dilin

iletişimsel olarak kullanılmasına kadar genişletildiğini savunan House'un görüşünü hatırlatmaktadır (10-11).

Hedef dilin konuşurlarının bu sözel veya sözel olmayan davranışlarını ve bunların ardındaki düşünme biçimlerini, öğrencilerin ana dilindeki biçimleriyle karşılaştırarak sunmak, yukarıda belirtildiği gibi, hedef dilde geniş anlamdaki dilsel-kültürel yetkinlik için önemli ve gereklidir.

İlgili alanyazına bakıldığında, Wolfson (1981) dillerin etkileşim desenleri ve normları açısından birbirlerinden büyük ölçüde farklılaştığını belirtmektedir. Bu farkların tespiti, tipolojik, kültürel, işlevsel ayrımların farkına varılıp uygun yaklaşım ve yöntemlerin geliştirilmesi açısından önemlidir. Alanyazında bu amaçla gerçekleştirilmiş birçok kültürlerarası ve edimbilimsel çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalarda öneride bulunma, iltifat, reddetme, özür dileme, rica etme gibi birçok dilsel işlev ve söz edimi kullanımı karşılaştırılmıştır. İltifat kullanımlarına ilişkin Wolfson, Chen, Nelson et al.; selamlaşma kullanımlarının incelendiği Ebsworth et al.; öneride bulunma söz edimi için Koike ve Alaoui gibi araştırmacıların çalışmaları örnek olarak gösterilebilir. İstek (rica) söz ediminin incelendiği araştırmalar da bu alanda birçok dil arasında gerçekleştirilmiş çalışmalar arasındadır. Blum-Kulka ve Olshtain'ın İngilizce (Avustralyalı, Amerikan ve İngiliz katılımcılarla), Kanada Fransızcası, Danca, Almanca, İbranice ve Rusça ana dili konuşurları arasında uygulanıp istek (rica) söz edimlerinin karşılaştırmalı olarak incelendiği çalışması birçok sonraki araştırmanın da başvuru kaynağı olmuştur. Adı geçen çalışmada, katılımcıların istek (rica) kullanımlarında ne gibi stratejiler izlediği, hangi söz kalıplarını kullandıkları ve diller/kültürler arasındaki benzerlikler/farklar ortaya konulmuştur. İstek, rica ve incelik konularının incelendiği diğer çalışmalara ise Brown ve Levinson, Geis ve Harlow, Ogiermann, Yang, Jalilifar, Han, Abuarrah et al., Koneva, Ebadi ve Seidi, Kotorova, Yazdanfar ve Bonyadi tarafından yürütülmüş çalışmalar örnek olarak gösterilebilir. Bu çalışmalarda Almanca, Arapça,

Rusça, Lehçe, İngilizce, Çince, Farsça gibi birçok dil karşılaştırılmış, dilsel ve kültürel benzerlikler/farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Türkçe ve yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili de benzer çalışmalar yapılmıştır. Bunlara örnek olarak Dogancay-Aktuna ve Kamish, Marti, Polat (*Yabancı Dil*, "Fransızca"), Gökmen ve Çağlayan Dilber, Tabar, Asmalı ve Yavuz ve Özdemir gösterilebilir. Bir başka çalışmada, Kılınc Türkçenin ana dili konuşurları ile B1 düzeyinde yabancı dil olarak Türkçe yeterliliğine sahip Kazak öğrenciler arasında Türkçe istek (rica) söz edimi stratejilerini incelemiştir. Çalışmaya Türk Hava Kurumu Üniversitesi hazırlık sınıfında öğrenimlerine devam eden 42 Türk öğrenci ve 2'si Gazi Üniversitesi TÖMER'de, 18'i Kazakistan Ahmet Yesevi Üniversitesinde bulunan B1 düzeyindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenen toplam 20 Kazak öğrenci katılmıştır. Katılımcılara "birinden bir şey istemeleri" gereken ve 12 durumdan oluşan bir Konuşma Tamamlama Testi verilmiş ve verilen yanıtlar Blum-Kulka ve Olshtain'ın önerdiği strateji ve alt strateji türlerine göre sınıflandırılmıştır. Blum-Kulka ve Olshtain 3 ana istek stratejisi tanımlamaktadır: Doğrudan istek stratejisi, standartlaşmış dolaylı istek stratejisi ve standartlaşmamış dolaylı istek stratejisi. Doğrudan strateji, isteğin açık bir biçimde doğrudan gerçekleştirildiği "emir" ifadeleri gibi kullanımlarıdır. Standartlaşmış dolaylı istek stratejisi dillere yerleşmiş ve yaygın olarak kullanılan incelik kullanımları iken, standartlaşmamış dolaylı istek stratejileri de dolaylı bir şekilde ifade edilen fakat yaygın ve kalıplaşmış kullanımlar yerine "ipucu" gibi stratejilerdir.

Blum-Kulka ve Olshtain, bu stratejilere ek olarak 9 alt strateji belirlemiştir (Blum-Kulka ve Olshtain'dan aktaran Kılınc).

Tablo 1

Strateji Türü ve Örnekleri

Strateji türü	Örnek
1- Emir İfadeleri (Mood Derivable)	Beni yalnız bırak!
2- Açık Edimseller (Explicit Performative)	Burayı temizle lütfen! Sizden aracınızı buraya park etmemenizi istiyorum.
3- Sınırlı Edimseller (Hedged Performative)	Sizden dersi bir hafta erken vermenizi rica ediyorum.
4- Zorunluluk Bildiren İfadeler (Obligation Statements)	Aracınızı çekmek zorundasınız!
5- İstek Bildiren İfadeler (Want Statements)	Beni rahatsız etmeyeceğinizi umuyorum.
6- Öneri Bildiren İfadeler (Language Specific Suggestory Formula)	Temizlik yapmaya ne dersin?
7- Hazırlayıcı Koşullara Gönderme (Reference to Preparatory Conditions)	Lütfen mutfağı temizler misin?
8- Güçlü İpucu (Strong Hints)	Mutfağı çok kirli bırakmışsın!
9- Hafif İpucu (Mild Hints)	Ben bir rahibeyim (ısrarcı çocuğa cevaben)

Bu tabloda ilk 5 strateji doğrudan isteklerin, 6. ve 7. stratejiler standartlaşmış dolaylı isteklerin ve son iki strateji standartlaşmamış dolaylı isteklerin alt stratejileridir. Katılımcılara verilen Konuşma Tamamlama Testi ve testte bulunan 12 farklı duruma verdikleri yanıtların Blum-Kulka ve Olshtain tarafından oluşturulan yukarıdaki strateji türlerine göre incelemesi yapılırken her bir strateji ve alt strateji için sayısal değerler kullanılmış ve veriler SPSS programı aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu çalışmada hem gruptaki katılımcı sayılarını eşitlemek hem de daha önceki çalışmanın sayıca eşit örneklemelerde yinelenebilirliğini/güvenirliğini test etmek amacıyla rastgele seçilen 20 Türk katılımcı kullanılmıştır. Sonuçların önceki çalışmayla paralellik gösterdiği görülmüştür. Bunun yanı sıra, katılımcıların istek (rica)

söz edimi stratejileri ile alt stratejileri sıklıklarına ve kullanıldıkları bağlamlara göre incelenmiş olup tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. Aşağıdaki tabloda Türk ve Kazak katılımcıların her bir durum için yanıtları görülmektedir:

Tablo 2

Türk ve Kazak Katılımcıların İstek (Rica) Söz Edimi Kullanım Stratejileri

Uyruk	Türk			Kazak		
	Doğru- dan	Standart- laşmış Dolaylı	Standart- laşmamış dolaylı	Doğru- dan	Standartlaş- mış Dolaylı	Standart- laşmamış dolaylı
D1	10	9	1	7	11	2
D2	2	17	1	8	11	0
D3	2	17	1	5	13	2
D4	6	13	1	11	3	3
D5	0	20	0	0	20	0
D6	1	17	2	1	18	1
D7	9	10	1	6	12	0
D8	0	15	4	0	18	1
D9	6	13	0	3	14	1
D10	2	17	1	4	14	1
D11	11	3	5	11	4	3
D12	1	7	12	0	11	7
Toplam	50	158	29	56	149	21

Bu tabloya göre, Türklerin ve Kazakların birbirine benzer stratejiler kullandıkları öne sürülebilir. Türkler toplamda 158, Kazaklar da 149 kez tercih ederek en fazla “standartlaşmış dolaylı” stratejiyi kullanmıştır. Bunun akabinde, Türkler 50 kez, Kazaklar 56 kez doğrudan stratejiye başvurmuştur. Türkler 29 kez “standartlaşmamış dolaylı” stratejisini kullanırken, Kazaklar bu stratejiyi kullanarak 21 kez istekte bulunmuştur.

Sayısal olarak doğrudan kullanımların 1, standartlaşmış dolaylı kullanımların 2, standartlaşmamış dolaylı kullanımların 3 olarak girildiği

verilerin ortalamaları alındığında, Türklerin ortalama kullanımları 1,91 iken, Kazakların 1,84'tür. Küçük farklarla da olsa, Türklerin Kazaklara göre daha “dolaylı” bir şekilde istekte bulunduğu görülmektedir.

Katılımcıların kullandıkları alt stratejilere bakıldığında ise, aşağıdaki tablolarda belirtilen veriler elde edilmiştir:

Tablo 3

Türk Katılımcıların Kullandıkları Alt Stratejiler

Ana Dili Olarak Türkçe Konuşurları									
Alt Strateji Türü	Emir İfadesi	Açık edimsel	Sınırlı Edimsel	Zorunlu Bildiren	İstek İfadeleri	Hazırlayıcı koşullara gönderme	Öneri	Güçlü ipucu	Hafif ipucu
D1	7	-	-	-	-	5	7	1	-
D2	-	-	-	-	-	17	2	1	-
D3	1	-	-	-	1	17	-	1	-
D4	6	-	-	-	-	13	-	1	-
D5	-	-	-	-	-	20	-	-	-
D6	1	-	-	-	-	17	-	2	-
D7	9	-	-	-	-	9	1	1	-
D8	-	-	-	-	-	14	1	4	-
D9	6	-	-	-	-	10	3	-	-
D10	-	-	-	-	2	17	-	1	-
D11	9	-	-	1	1	1	2	4	1
D12	-	-	-	1	1	1	6	-	1
Toplam	39	0	0	2	5	141	22	16	2

Buna göre, Türk katılımcılar 141 kez “hazırlayıcı koşullara gönderme” alt-stratejisini kullanmıştır. Bunun ardından en fazla kullanılan stratejinin “emir ifadeleri” (39 kez) olduğu görülmektedir. Emir ifadelerini takiben, 22 kez “öneri” ve 16 defa “güçlü ipucu stratejisi tercih edilmiştir.

Tablo 4

Kazak Katılımcıların Kullandıkları Alt Stratejiler

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen B1 Düzeyindeki Kazak Öğrenciler									
Alt Strateji Türü	Emir İfa desisi	Açık edimsel	Sınırlı Edimsel	Zorunluluk Bildiren	İstek İfa desisi	Hazırlayıcı koşullara gönderme	Öneri	Güçlü ipucu	Hafif ipucu
D1	4	-	-	-	3	7	4	2	-
D2	1	1	-	-	6	11	-	-	-
D3	-	-	-	-	5	11	2	2	-
D4	5	-	-	-	6	3	-	3	-
D5	-	-	-	-	-	20	-	-	-
D6	-	-	-	-	1	18	-	1	-
D7	5	-	-	1	-	11	1	-	-
D8	-	-	-	-	-	17	1	-	1
D9	3	-	-	-	-	9	5	1	-
D10	-	-	-	-	4	14	-	1	-
D11	8	-	-	2	1	-	4	3	-
D12	-	-	-	-	-	-	11	6	1
Toplam	26	1		3	26	121	28	19	2

Kazak katılımcıların da Türkler gibi en fazla “hazırlayıcı koşullara gönderme” stratejisini kullandıkları görülmektedir. Bunun ardından 28 ile “öneri”, 26’şar kez “emir” ve “istek” ve 19 defa “güçlü ipucu” alt stratejileri kullanılmıştır.

Aşağıdaki tabloda en sık kullanılan alt stratejiler, büyükten küçüğe sıralanmıştır:

Tablo 5

Türk ve Kazak Katılımcıların Sırayla En Fazla Kullandıkları Alt Stratejiler

Kullanılan Alt Strateji	Türk Katılımcılar	Kazak Katılımcılar
1	Hazırlayıcı koşullara gönderme - 141	Hazırlayıcı koşullara gönderme - 121
2	Emir İfadeleri – 39	Öneri – 28
3	Öneri – 22	Emir – 26
		İstek – 26
4	Güçlü ipucu – 16	Güçlü ipucu - 19

Görüldüğü gibi, ana dili konuşurları Türkler yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Kazaklara oranla daha fazla “hazırlayıcı koşullara gönderme” stratejisini kullanmıştır. En fazla kullanılan ikinci alt stratejide ise iki grup arasında farklılık görülmektedir. Türkler “emir ifadelerine” daha fazla başvururken, Kazaklar “öneri bildiren” alt stratejiyi kullanmıştır. Türklerin en fazla kullandığı 3. alt strateji “öneri bildiren” strateji iken, Kazakların bu sıralamada “emir ve istek ifadelerini” eşit şekilde kullandıkları görülmüştür. Hem Türklerin, hem Kazakların en fazla kullandıkları 4. alt strateji “güçlü ipucu” olmuştur.

Bu verilerde ilk dikkati çeken, Türklerin 39 kez “emir ifadesi” kullanmasına karşın, Kazaklarda bu sayının 26’da kalmasıdır. Türkler, Kazak katılımcılara göre daha az doğrudan kullanımda bulunmasına rağmen, doğrudan ifadelerinin büyük çoğunluğunu “emir ifadeleri” oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, Türk katılımcıların sadece 5 kez “istek ifadesi” kullandığı görülürken, Kazak katılımcılar 26 kez bu alt stratejiyi kullanmıştır. İstek ve emir ifadeleri de, Kazakların doğrudan kullanımlarının çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu ifadelerin 2, 3 ve 4. durumlarda en fazla kullanıldığı (toplam 17) görülmektedir. Bu durumlarda sırasıyla “yetkiliden, öğretmenden ve garsondan bir şey isteme” bağlamları verilmiştir. Türkler 2. ve 3. durumlarda sadece 2 kez doğrudan istekte bulunmuş; 4. durum olan “garsondan bir şey isteme” bağlamında 6 kez “emir ifadesine” başvurmuştur. Böylece, bahsi geçen durumlarda Türkler sadece 8 kez “doğrudan” bir istekte bulunurken, Kazaklarda bu sayı 24’tür.

Buna ek olarak, katılımcıların “ev arkadaşından mutfakçı temizlemesini” istediği 1. durumda ana dili konuşuru Türkler emir ve öneri stratejisini toplamda 14 kez kullanırken, Kazaklar emir ve öneri stratejisini toplam 8 kez kullanmıştır. “Hiç tanımadıkları birinden/birilerinden” istekte bulunmaları gereken 5. ve 6. durumlarda hem Türkler hem Kazaklar standartlaşmış dolaylı istek alt stratejisi olan “hazırlayıcı koşullara gönderme” seçeneğine başvurmuştur. 7. durumda da tanımadıkları biri söz konusudur ancak bu kez “kütüphanede gürültü yapan kişilerden sessiz olması” istenmektedir. Böyle

bir durumda Türkler Kazaklara göre daha fazla doğrudan istekte bulunmuş ve 9 defa “emir” cümlesi kurmuştur. 8. durum olan “market yetkilisinden istekte/ricada” bulunmayla ilgili bağlamda hemen hemen benzer bir sonuç görülmektedir. 9. durumda “ev arkadaşının elektrikli süpürgeyi açması sonucu uyanan kişinin arkadaşından bu işi daha sonra yapmasıyla ilgili istekte bulunması” istenmiş ve Türk katılımcılar daha fazla “emir ifadesi” kullanmıştır. 10 ve 11. durumlarda sırasıyla “iş ilanı için yetkiliden bilgi isteme” ve “ders notu talep eden sınıf arkadaşının bu duruma son vermesini isteme” bağlamları verilmiştir. Bu iki durumda da sonuçlar benzerdir. Sonuncu durumda Kazakların Türklere göre daha fazla “öneri” ve “güçlü ipucu” alt stratejilerini kullandıkları görülürken, Türk öğrencilerin bir kısmının son soruya yanıt vermemiş olduğu da değerlendirmeye katılmalıdır.

Genel olarak, çalışmada en çok “standartlaşmış dolaylı istek stratejisi” kullanılırken, Türkler bu stratejiyi Kazaklara oranla biraz daha fazla kullanmıştır. İkinci en sık kullanılan strateji “doğrudan istek stratejisi” ve sonuncusu “standartlaşmamış dolaylı istek stratejisi” olmuştur. Alt stratejilerde, Türkler en çok “hazırlayıcı koşullara gönderme” ve ardından “emir ifadeleri” stratejilerine başvurmuşken, Kazaklar “hazırlayıcı koşullara gönderme” ve “öneride bulunma” stratejilerini kullanmıştır. “Emir ifadeleri” kullanımında Türkler Kazaklara göre daha yüksek bir orana sahipken, “istek ifadelerinde” Kazaklar ve Türkler arasında Kazak katılımcıların kullanımları lehine ciddi bir fark ortaya çıkmıştır.

Kazaklar “bir yetkili, öğretmen ve garsondan” istekte buldukları üç durumda “sizden şunu istiyorum” ve “ben şunu yapmak istiyorum” şeklinde cümleler kurarken, Türklere bu kullanım örnekleri neredeyse hiç görülmemiştir. Hatta yetkili birinden (müdür) bir şey istemeleri gereken 2. durumda hiç doğrudan kullanımları bulunmazken, öğretmenden bir şey istedikleri 3. durumda sadece 1 emir ve 1 istek ifadesi olmak üzere toplam 2 adet doğrudan yanıt görülmüştür. Tüm bunların yanı sıra, çalışmanın sınırlılıkları düşünüldüğünde sayıca daha büyük bir katılımcı grubuyla yinelenmesi önerilmektedir.

Sonuç

Karşılaştırmalı öğretim yaklaşımı, lehçeler arası öğretim için yararlanılabilecek bir yaklaşım olarak kabul edilebilir. Bu yaklaşımda, hedef dile dair izole edilmiş yepyeni dilsel veya dil dışı yapılar inşaa etmek yerine öğrencilerin mevcut bilgilerinden yola çıkmak; öğrenmeyi kolaylaştırabilir, hata analizinde yararlı olabilir ve hedef dile ve o dilin de içerisinde yer aldığı kültüre dair daha fazla farkındalık geliştirebilir. Öğrencilerin ana diline, hedef dili öğrenme sürecinde engelleyici bir unsur olarak değil, stratejik kullanılabilirdiğinde hedef dilin en önemli destekçisi olarak yaklaşmak gerekir. Farklı veya ortak dilsel yapılar, yine ortak veya farklılaşan kültürel unsurlar, öğrencilerin arka plan bilgilerinden yararlanma fırsatı sunduğundan, öğrencilerin dinledikleri veya okudukları dilsel girdileri, bu nitelikte olmayan içeriklere göre daha iyi anlamalarını sağlayacağı öngörülmektedir; ancak bunun, uygulamaya dalı çalışmalarla test edilmesi gerekir.

Ana dili Türkçe olan üniversite hazırlık sınıfı öğrencileri ile B1 düzeyindeki yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Kazak öğrenciler arasında Türkçe istek (rica) kullanımı ve çeşitli bağlamlarda gösterilen doğrudanlık açısından bazı benzerlikler ve farklar görülmüştür. Bu benzerliklerin ve farklılıkların, öğretim süreçlerine uygun bir biçimde taşınabilmesi durumunda olumlu katkı yapacağı; öğrencilerin üst dilsel (metalinguistik) ve *kültürlerarası farkındalık* düzeylerini artıracığı değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Abuarrah, S. Sufyan et al. "Cross Cultural Pragmatics Requests' Use of Strategy and Level of Directness in Palestinian Arabic and British English." *An-Najah University Journal for Research (Humanities)*, no. 27, 2013, pp. 1109-1144.
- Alaoui, Sakina M. "Politeness Principle: A Comparative Study of English and Moroccan Arabic Requests, Offers and Thanks." *European Journal of Social Sciences*, vol. 20, no. 1, 2011, pp. 7-15.
- Asmalı, Mehmet, ve Aysun Yavuz. "The Apology Strategies of Turkish, Polish and Latvian Prospective English Teachers." *International Journal of Language Studies*, vol. 8, no. 3, 2014, ss. 55-84.

- Atkinson, David. "The Mother-tongue in the Classroom: A Neglected Resource?." *ELT Journal*, vol. 41, no. 4, 1987, pp. 241-247.
- Aydın, Özgür. "Azeri, Kazak, Özbek ve Türkmen Öğrencilerde Türkçe Öğrenim Sorunları II: Sözdizimine İlişkin Yanlıklar." *Dil Dergisi*, no. 20, 1994, ss. 32-43.
- Blum-Kulka, Shoshana, and Elite Olshtain. "Requests and Apologies: A Cross-Cultural Study of Speech Act Realization Patterns (CCSARP)." *Applied Linguistics*, vol. 5, no. 3, 1984, pp. 196-213.
- Brown, Penelope, and Stephen C. Levinson. *Politeness: Some Universals in Language Usage* 4. Cambridge University Press, 1987.
- Butzkamm, Wolfgang. "We Only Learn Language Once: The Role of The Mother Tongue in FL Classrooms: Death of a Dogma." *Language Learning Journal*, vol. 28, no. 1, 2003, pp. 29-39.
- Butzkamm, Wolfgang. "Monolingual Principle." *Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning*, ed. M. Byram ve A. Hu, Routledge Taylor & Francis Group, 2017, pp. 471-474.
- Chen, Rong. "Responding to Compliments A Contrastive Study of Politeness Strategies Between American English and Chinese Speakers." *Journal of pragmatics*, vol. 20, no. 1, 1993, pp. 49-75.
- Cook, Vivian. "Going Beyond the Native Speaker in Language Teaching Author." *TESOL Quarterly*, vol. 33, no. 2, 1999, pp. 185-209.
- Cook, Vivian. "Using the First Language in The Classroom." *The Canadian Modern Language Review*, vol. 57, no. 3, 2001, pp. 402-423.
- Dodson, Charles J. *Language Teaching and the Bilingual Method*. Pitman, 1972.
- Dogancay-Aktuna, Seran, ve Sibel Kamış. "Linguistics of Power and Politeness in Turkish." *Linguistic Politeness Across Boundaries: The case of Greek and Turkish*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2001, ss. 75-104.
- Durmuş, Mustafa. *Yabancılarla Türkçe Öğretimi*. Grafiker Yayınları, 2013.
- Durmuş, Mustafa, ve Harun Yılmaz. "Son Yirmi Yılda Türkiye'nin Orta Asya'ya Yönelik Dış Politikası ve Bölgedeki Faaliyetleri." *Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Orta Asya Cumhuriyetleri Türk Dilli Halklar - Türkiye ile İlişkiler*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2012, ss. 485-586.
- Ebadi, Saman, and Narges Seidi. "Iranian EFL Learners Request Strategies

- Preferences across Proficiency Levels and Gender.” *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, vol. 2, no. 4, 2015, pp. 65-73.
- Ebsworth, Miriam et al. “Cross-cultural Realization of Greetings in American English.” *Speech Acts Across Cultures: Challenges to Communication in a Second Language*, Mouton de Gruyter, 1995, pp. 89-108.
- Ercilasun, Ahmet Bican. “Türk Lehçelerinin Anlaşılmasında Dikkat Edilecek Noktalar.” *Türk Dünyası Üzerine Makaleler-İncelemeler*, Akçağ Yayınları, 1993, ss. 76-99.
- Erdem, Mevlüt. “Türk Dili Tipolojisi Üzerine”. *Alkış Bitiği Kemal Eraslan Armağanı*, TKAE Yayınları, 2015, ss. 67-76.
- Geis, Michael, and Linda L. Harlow. “Politeness Strategies in French and English.” *Speech Acts Across Cultures*, 1996, pp. 129-135.
- Gökmen, Seda, ve Nilay Çağlayan Dilber. “Türkçe Derslerinde Söz Edimlerin Öğretimi Üzerine Bir Değerlendirme.” *Dil Dergisi*, no. 154, 2011, ss. 44-60.
- Han, Xiuping. “A Contrastive Study of Chinese and British English Request Strategies Based on Open Roleplay.” *Journal of Language Teaching & Research*, vol. 4, no. 5, 2013, pp. 1098-1105.
- Holthouse, John. “The Role of The Mother Tongue in EFL Classrooms.” *Gaikokugokyoiku Forum*, no. 5, 2006, pp. 27-37.
- Ilgaz-Sümer, Selay, ve M. Mithat Üner. “Türkiye ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleri Arasındaki Psikolojik Mesafe.” *bilig*, no. 69, 2014, ss. 239-262.
- Iliadi, Paraskevi, L. Lukeria, and Tatiana V. Larina (2017). “Refusal Strategies in English and Russian. *RUDN Journal of Language Studies, Semiotics and Semantics*, vol. 8, no. 3, pp. 531-542.
- Jalilifar, Alireza. “Request Strategies: Cross-Sectional Study of Iranian EFL Learners and Australian Native Speakers.” *English Language Teaching*, vol. 2, no. 1, 2009, pp. 46-61.
- Johanson, Lars. *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*. Çev. Nurettin Demir, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.
- Karibayeva, Buadat, ve Salima S. Kunanbayeva. “Kazakh business discourse: Peculiarities of Kazakh business meetings.” *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, vol. 2, no. 1, 2016, pp. 1455-1462.
- Kılınc, Alp Kaan. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde/Öğreniminde İstek (Rica)*

- Söz Edimi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 2019.
- Koike, Dale. "Transfer of Pragmatic Competence and Suggestions in Spanish Foreign Language Learning". *Speech Acts Across Cultures: Challenges to Communication in a Second Language*, 1996, pp. 257-281.
- Koneva, Ekaterina. "The Role of Comparative Analysis in Foreign Language Learning (German and Russian languages)." *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, no. 154, 2014, pp. 319-323.
- Kotorova, Elizaveta. "Expressing REQUEST in German and Russian: A Communicative-pragmatic Field Analysis." *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, no. 206, 2015, pp. 36-45.
- Littlewood, William, and Baohua Yu. "First Language and Target Language In the Foreign Language Classroom." *Language Teaching*, vol. 44, no. 1. 2009, pp. 64-77.
- Marti, Leyla. "Indirectness and Politeness in Turkish-German Bilingual and Turkish Monolingual Requests." *Journal of Pragmatics*, vol. 38, no. 11, 2006, pp. 1836-1869.
- Nelson, Gayle L. et al. "Egyptian and American Compliments: A Cross-Cultural Study." *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 17, no. 3, 1993, pp. 293-313.
- Ogiermann, Eva. "Politeness and in-directness across cultures: A comparison of English, German, Polish and Russian requests." *Journal of Politeness Research, Language, Behaviour, Culture*, vol. 5, no. 2, 2009, pp. 189-216.
- Özdemir, Azize. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Söz Edimleri Anlama Düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 2016.
- Paradowski, Michal B. "Comparative Linguistics and Language Pedagogy: Concise History and Rationale." *Multilingualism and Applied Comparative Linguistics: Pedagogical Perspectives*, ed. Frank Boers, Jeroen Darquennes ve Rita Temmerman, Cambridge Scholars Publishing, 2007, pp. 1-18.
- Polat, Yusuf. *Yabancı Dil Öğretiminde Söz Edimleri*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Polat, Yusuf. "Fransızca ve Türkçe Öğretmenlerinin Söz Edimi Öğretimine İlişkin Görüşleri". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, vol. 30, no. 4, 2015, ss. 146-159.
- Sarsenbekova, Gülnur. *Kazaklara Türkçe Öğretiminde Yalancı Eş Değer Sözcükler*. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 2019.

- Tabar, Mostafa S. "Cross-Cultural Speech Act Realization: The Case of Requests in the Persian and Turkish Speech of Iranian Speakers." *International Journal of Business and Social Science*, vol. 3, no. 13, 2012, pp. 237-243.
- Uğurlu, Mustafa. "Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği." *Bilig*, no. 29, ss. 29-40.
- Wolfson, Nessa. "Compliments in Cross-Cultural Perspective." *TESOL Quarterly*, vol. 15, no. 2, 1981, pp. 117-124.
- Yang, Lihong. *Speech Act of Request: a Comparative Study of Chinese and American Graduate Students at an American University*. PhD Dissertation. Bowling Green State University, 2009.
- Yazdanfar, Shiler, and Alireza Bonyadi (2016). "Request Strategies in Everyday Interactions of Persian and English Speakers." *SAGE Open*, vol. 6, no. 4, pp. 1-11.
- Yılmaz, Oğuzhan. "Türkiye Türkçesi Öğrenen Kazakistanlıların Karşılaştıkları Sorunlar". *TÜBAR*, no. XXXVII, 2015, ss. 257-275.

Teaching Turkish to Kazakhs and a Speech Act Comparison*

Mustafa Durmuş**

Alp Kaan Kılıncı***

Abstract

In this study, comparative teaching approach is proposed as a approach that can be used for interdialectal teaching. In this approach, instead of constructing isolated new linguistic or non-linguistic structures related to the target language, it is considered that there will be some benefits of referring to the existing knowledge of the learners: for example, it may facilitate learning, may be useful in error analysis, and may even create more awareness about the target language and its culture. In the face of negative opinions about the problematic of whether the mother tongue has a preventive effect on the learning process of the target language, in this study, it is argued that it actually can be an important support element of the target language when used strategically in addition to the positive effects mentioned above. In this article, the similarities and differences of Kazakh and Turkish speakers in terms of linguistic and cultural elements are pointed out and a comparison example is presented in terms of verbal behaviors. The results of the written study conducted with 20 Turkish and 20 Kazakh university preparatory students were compared with regard to their use of requests. As a result, while some similarities were observed in Turkish and Kazakh students' strategy preferences, various differences were identified, particularly about the use of imperatives and want statements.

Keywords

Teaching Turkish to Kazakhs, teaching Turkish as a foreign language, comparative approach, speech act, request.

* Date of Arrival: 16 October 2019 – Date of Acceptance: 06 November 2019

You can refer to this article as follows:

Durmuş, Mustafa, ve Alp Kaan Kılıncı. "Kazaklara Türkçe Öğretimi ve Söz Edimsel Bir Karşılaştırma." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 1-28.

** Prof. Dr., Hacettepe University, Institute of Turkish Studies – Ankara/Turkey

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5337-3113>

mustafadurmus@hacettepe.edu.tr

*** Lecturer, Yıldırım Beyazıt University, School of Foreign Languages – Ankara/Turkey

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8709-9554>

alpkaankilinc@gmail.com

Преподавание турецкого языка казахам и сравнение речевого акта*

Мустафа Дурмуш**

Алп Каан Кылыч***

Аннотация

В данном исследовании предлагается сравнительный подход, который может быть использован в междиалектном обучении. В этом подходе вместо создания изолированных новых лингвистических или нелингвистических структур, связанных с целевым языком, считается продуктивным обращение к имеющимся знаниям учащихся: так, это может облегчить обучение, может быть полезным при анализе ошибок и может даже повысить осведомленность о целевом языке и его культуре. Ввиду отрицательного мнения о проблематике того, оказывает ли родной язык профилактическое воздействие на процесс изучения целевого языка, в этом исследовании утверждается, что он на самом деле может быть важным элементом поддержки целевого языка при стратегическом использовании, в дополнение к положительным эффектам, упомянутым выше. В этой статье указаны сходства и различия носителей казахского и турецкого языков с точки зрения лингвистических и культурных элементов, и приведен сравнительный пример с точки зрения речевого поведения. Результаты письменного исследования, проведенного с 20 турецкими и 20 казахскими студентами, готовящимися к поступлению в университет, были сопоставлены с точки зрения использования запросов. В результате, хотя в стратегических предпочтениях турецких и казахских студентов были обнаружены некоторые сходства, были также выявлены различия, особенно в отношении использования императивов и выражении запросов/просьб.

Ключевые слова

Преподавание турецкого языка казахам, преподавание турецкого языка как иностранного, сравнительный подход, речевой акт, запрос.

* Поступило в редакцию: 16 октября 2019 г. – Принято в номер: 06 ноября 2019 г.

Ссылка на статью:

Durmuş, Mustafa, ve Alp Kaan Kılıç. “Kazaklara Türkçe Öğretimi ve Söz Edimsel Bir Karşılaştırma.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 1-28.

** Проф., д-р, Университет Хаджеттепе, Институт тюркских исследований – Анкара / Турция
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5337-3113>
mustafadurmus@hacettepe.edu.tr

*** Преподаватель, Университет Ыылдырым Беязыт, Школа иностранных языков – Анкара / Турция
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8709-9554>
alpkaankilince@gmail.com

Community Construction with Turkish Tales*

Neslihan Karakuş**

Celile Eren Ökten***

Abstract

From the Orhun monuments to *Kutadgu Bilig*; from Sharia law to modern day constitution, unwritten rules (norms), which have regulated society over time, have been transmitted through generations in order to establish social order. Tales are part of this transmission. Since purpose is embedded inside the tale, and implicated to listeners without being noticed, tales are not a form of didactic literature. Being non-didactic made it more amicable, which helped to facilitate its transmission from generation to generation. In this study, *Fourty Four Turkish Fairy Tales*, by Ignacz Kunos, -the first person who compiled Turkish tales in history-, was examined. The aim of the study is to identify and exemplify the subtleties of Turkish social structure through folk tales and to emphasize the importance of social norms transmitted through the tales. This qualitative study was conducted by scanning documents, and the data were examined through content analysis. In conclusion, 200 different norms were found in total. All the characteristics of being a virtuous person are preserved in the tales. Turkish folk tales, which present a role model of the ideal human-being, have a vital mission to transmit cultural values from generation to generation.

Keywords

Social norms, custom, oral culture, cultural transmission, Turkish tales.

* Date of Arrival: 15 February 2019 – Date of Acceptance: 22 October 2019

You can refer to this article as follows:

Karakuş, Neslihan, ve Celile Eren Ökten. "Community Construction with Turkish Tales." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 29-53.

** Assoc. Prof. Dr., Yildiz Teknik University, Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Language Education – İstanbul/Turkey
ORCID ID: 0000-0003-1818-6336
nkarakus@yildiz.edu.tr

*** Assoc. Prof. Dr., Yildiz Teknik University, Faculty of Education, Department of Social Sciences and Turkish Language Education – İstanbul/ Turkey
ORCID ID: 0000-0002-5541-648X
celile@yildiz.edu.tr

Introduction

As each society is composed of different elements, tangible and intangible products represent the society to where they belong. What is in the cultural fields of societies and their all reflections take their places in an oral culture. In this sense, oral culture occurs with justifying the experiences of tailor-made patterns which are accepted as common property for the whole society, and also oral culture, lacked written text, becomes main hero of an adventure which has continued in the collective memory of the society for centuries (20-21). For Zijderveld, oral culture is a shared living style of people who belong to the same group and also an integration of traditional values, norms, and meanings that present a collective identity for them (*Kültür* 47).

From past to present, culture, which has an essential role in the existential adventure of societies, is a compulsory inheritance that should be left to the next generations. Cultural inheritance required to be shaped, to be processed and to be presented in order to keep it alive (Özdemir 82). All the cultural elements, without distinguishing tangible and intangible objects, such as architecture, painting, literature, folklore, various types of customs, food, and drink, clothes, types of furniture, are included in this cultural inheritance. Moreover, all of these objects have different responsibilities in their domain. Therefore, all of them will be kept in social memory and transferred to the future. By the time these transfers could become cliché, and they could be accepted unquestionably without discussing their truthfulness. Eventually, some of these transfers could pave the way for unfavorable situations. Since this cultural transfer, which has continued for centuries, has been interrupted by technological developments and globalization, and so it became very complicated. However, whatever happens, despite all inhibitions, there are still values and norms which should not change. Here, the crucial point is that they should be cherished to protect core spirit of society. Above all, the most important one is moral rules, which form the basis of being a human.

Socially-accepted moral rules constitute the basis for general moral laws, and these vary across societies, depending on their beliefs and faiths. Social norms lay the foundation of social structure, and social life is shaped around these norms. Complying with social norms is essential for socialization and social integration processes (Coşkun 17). Each society has its own set of rules, which applies to everyone. Members of any society are required to learn these rules for the maintenance of harmony and peace. In addition to social roles, which vary across societies, cultural values of a society are also constituted by norms (*Türkçe Sözlük* 1480). They are defined as situations that are in line with established rules, laws, values and (none) written rules (Çelebi).

Social norms are guiding and managing behavioral patterns, and are standard in a specific group or society. A common understanding is created culturally, and it determines the suitability of behavior for a certain situation. It is also defined as an accepted standard measure, model or order (Kirman 166). Changes emanating in social norms as a result of changing life conditions result in positive or negative effects in social structure (Düzgün 202). What makes a nation is the laws, habits, customs, government, constitution, the manner of being that comes from all of this (cited by Kowert and Legro 499). The presumed connection between norms and action is a link in which norms create mild conditions for action, but does not determine the action per se. Changing norms can change state interests and create new ones (Finnemore 184). On the formation of norms, Posner asserts that norms are a kind of form created by individuals (31).

The formation of norms, according to Turkish beliefs and customs, can be exemplified in *Kutadgu Bilig* written in 1070. It is exemplary of the best political and advisory treatise which reflects the Turkish state tradition: “The first of the two kinds of royal people is called a “bey” whereas the other is the wise man. The ‘bey’ holds the sword; the wise man holds the pen. The people submit to these two things. Good customs are determined by these two people, and thus are inherited by the upcoming generations, and this is

the most suitable inheritance of all” (*Kutadgu Bilig* 263-270). It is always necessary to refresh, renew and adapt the existing rules (Başer 72-73).

Providing an explanation for “töre” (moral laws) as stipulated by God, *Kutadgu Bilig* collects the required order, social rules, laws under the concept of töre, which embodies a significantly different and comprehensive meaning than its current understanding. It is the lifestyle of Turks, uncodified social rules, a prerequisite for the continuation of the order. The rules treated as social norms within the framework of this study are necessarily a part of töre.

This understanding of töre of Turkish people has a structure that could be refreshed, renovated and attuned to conditions of the time. However, some of these moral rules were stuck in their patterns, and they were transformed to laws without questioning and disputing their truthfulness. If and only constitution, which draws its borders with penal sanctions and written laws, would prevent this inconsistency. The character of a child was shaped first by his/her family, environment and then by the culture s/he was exposed to. Thus, in this situation, written rules were valid only for adults. On the other hand, experiences that were learned through practicing were rooted in child’s conscience and subconscious mind. Therefore, tales will be examined in this study, and their invisible contribution to the order of society will be emphasized here.

Fairytales are symbolic expressions of collective memory. Extraordinary beings such as fairies, monsters, and dragons may reflect ambition, hatred, animosity, and jealousy, and thus may be interpreted through symbolic language analysis. Along the same lines, Eric Fromm summarizes the situation with the following words: “Myths and fairytales are sources of past wisdom and maxims” (Fromm 7). The primary purpose of these narratives is to guide the individual in making the ethical choice, preserving his/her moralities, and not giving up even in the presence of temptation. Defining fables as “allegories told to give a moral lesson with animal characters,” Alptekin (21) states that these stories implicitly convey the national

mythology to children. Likewise, Zipes (*Peri* 77). Suggests that “fairy tales were developed to prepare young people for their social functions”. In another study, Zipes talks about fairytale characters that look for a suitable place to live in affluence and peace and states that “fairytales talk about an action of which humans make a habit. On one hand, they transform the world and make it more suitable for human needs. On the other, the tales feed off our effort to change ourselves and adapt ourselves to the world” (*Dayanılmaz* 21).

For Zijderveld (*Klişelerin* 93), before the modern era, values, norms, meanings, and motives severed ties with traditional institutions, and they made the traditions transformed into clichés without questioning and discussing their accuracy. However, values, which will be rooted in subconscious mind through tales, are presented to the listener and reader within the composition of cause and effect. So this leads to not to accept these values as they are, but to accept them preferably through believing in as they are needed.

Reality is indirectly reflected in tales (Propp 141). What is real and imaginary is not pondered upon. They are all presented within a plausible framework. The effect of this in developing imagination holds significance. Another essential function of tales is that they contribute to the teaching of abstract concepts by means of concretization (Şahin, Arıç, "Estetik").

As well as being local and national, tales also serve a universal purpose with their transferrable values. Every nation has its tale. Upon examination, it is seen that there is a similarity between some motifs included in these tales and the motifs in other nations' tales. However, not even one tale contains a culturally-controversial element. Implicit meanings are conveyed through presumption and have the potential to draw on a similar quality. After some time, a common inference is made before the text including implicit meanings (Onan ve Tiryaki 224). With overt and covert messages, fairytales are suitable tools for these kinds of narratives from a language- and value-education perspective.

Fourty Four Turkish Fairy Tales, written by Hungarian Turcologist Ignacz Kunos, contains a compilation of different tales collected during his Anatolian travels. The book was first published under the name *Turkish Folk Tales* in 1896 for the purposes of data collection and analysis. The 2016 edition of the book published by Tuti Kitap is used in this study.

A Turkish, Ottoman Turkish, Chatagai, and Uighur speaker, Kunos first introduced the rich Anatolian folk literature. A myriad of Turkish-specific elements and terms are used in his compilation of stories and tales. Hence, his work constitutes the main source of the study. “Turkish tales are akin to crystal as transparent as dew on a newly-blossomed rose and reflect the wonderful colors of sun rays as clear as the clear sky. In short, Turkish tales are the tales of one thousand days, not one thousand nights” (Kunos 19). The book starts with Basmalah and a creation myth narrated according to Turkish-Islamic traditions. It is followed by 43 tales and each tale is placed in the pages with their original names in Ottoman Turkish and is also illustrated by Willy Pogany. This interdisciplinary study is significant because it aims at demonstrating the contribution of tales to maintaining social order.

Method

Since theory-formation, interviews, observations and documents (written and visual) are the most used data collection instruments (Yıldırım ve Şimşek 218), we chose to conduct document analysis in this study.

Data Analysis

Data were analyzed using content analysis. One of the most-frequently-used data analysis methods in social sciences, content analysis is conducted in order to search for specific words or concepts included in a text or a pool of texts. Researchers study the meaning(s) of these words and concepts and the relation between them in order to make inferences based on the messages in texts (Büyüköztürk vd. 246, Tavşancıl ve Aslan 22, Aziz 121, Merriam 184). The main aim is to find concepts and relationships that have the potential to explain collected data (Yıldırım ve Şimşek 259). To this end, categories

that interpret meaning(s) of data have been developed, and these categories constitute the findings of this study. Two hundred norms were collected from *Fourty Four Turkish Fairy Tales*.

Purpose and Significance of the Study

The purpose of this study is to sample the elements of Turkish societal structure, which has a rich cultural heritage, by means of tales, and emphasizes the importance of transferring social norms through tales. Furthermore, the significance of the study would raise educational awareness on how the tales shape society. Since messages given in the tales act as mutual triggers with social norms.

Findings

In this part, all the tales (2016) within Kunos’ work were read, classified, and the social norms found in the tales were tabulated as separate items. The original Ottoman names of the tales were provided at the top of each tale except for two tales included in the same work. The following table includes these norms. Figure 1 summarizes grouping of the most frequently recurring norms in the tales.

Table 1

Social norms determined in *Fourty Four Turkish Fairy Tales*

1. Creation	2. Two Siblings
1. The bad is punished in the depths of the earth, the good is rewarded in the skies.	4. The harm of lying.
2. Envy and jealousy are bad.	5. Do bad and bad things shall befall, do good and good things will happen.
3. Allah is almighty.	6. Jealousy is a bad habit.
	7. Patience is a good virtue.
	8. Having siblings means to love each other unconditionally.

3. Fear

9. One should not think highly of himself.
10. One needs to work very hard for success.
11. One can overcome many difficulties by using his mind.
12. Patience is a good virtue.

5. The Rose Beauty

18. It is bad to deceive people. The truth will come out.
19. Do bad and bad things shall befall, do good and good things will happen.
20. Good things come to him who waits patiently. The patient one deserves a prize.

7. Black Mustafa the Hero

26. The power of the mind is mightier than the physical.
27. A cowardly man does not find respect in society (encouraging for bravery).
28. One should know and weigh himself well.

9. The Fish Fairy

34. Greed is bad, gratitude and austerity are good.
35. Love is above all.
36. One should never lose hope, be patient with difficulties.
37. It is important to stay loyal and faithful to friends.
-

4. Three Orange Fairies

13. One should always be respectful towards the elders.
14. It is not good to be conceited, one suffers its consequences.
15. It is important to keep one's promise.
16. One should be faithful.
17. Both the good and the bad deeds do not stay unreturned.

6. The Quiet Sultan

21. Perseverance leads to success.
22. The wrongdoer suffers the consequences.
23. One should show respect to the elders.
24. Arrogance is a bad habit.
25. The offspring's respect is important.

8. The Sorcerer Dervish

29. Self-seekers do not have company.
30. Constancy is an important virtue.
31. Call no man happy till he dies, one should not be boastful.
32. One should keep his word, keep his promise.
33. One should work hard to reach his goals.

10. The Horse, the Giant and the Witch

38. Not keeping one's promise, the importance of keeping one's promise.
39. It is an important virtue to keep secrets.
40. It is bad to be arrogant, it damages the person.
41. The patient one shall get his prize.
-

11. The Foolish Boy

42. One should always listen to his elders.
43. The one who listens to his elders gets a prize, the one who does not is punished.
44. Jealousy is a bad habit, and it damages the person and his beloved ones.
45. It is important to be helpful.
46. One who does good deeds finds good deeds.

13. Alaattin the Bald Man

54. One should appreciate what s/he has; not be greedy, and accept his destiny.
55. One should stick to justice.
56. Jealousy is a bad habit.
57. One should have common sense and welcome difficulties in silence.
58. Arrogance is a bad trait.

15. The Laughing Apple and the Crying Apple

65. Greed is a very bad habit.
66. Mischief and trouble-making impede togetherness.
67. One should always be respectful towards the elders.
68. The good-hearted and the honest win.

12. The Turban, Whip and the Prayer Rug

47. Sharing is an important virtue.
48. Sibling love is important.
49. One should be thrifty, appreciate what he has.
50. One should not be greedy.
51. One who treats badly finds bad.
52. One can overcome the difficulties if he uses his mind.
53. One should always be fair.

14. The Wind Giant

59. Patience before difficulties is an important virtue.
60. One should listen to his elders.
61. One should respect his elders.
62. One should struggle for values.
63. One should accept an invitation.
64. One should accept everyone as they are and not belittle anyone.

16. The Crow Fairy

69. The effort always pays back.
70. One should always do his job the best way, be responsible, and not be negligent.
71. Love is above all.

17. Forty Sultans and the Seven-Headed Dragon

72. One should listen to the elders' advice.
73. Bravery is an important virtue.
74. One can overcome the difficulties through the power of his mind. Compassion is good but should be used wisely.

18. The Lunar Foal

75. Good deeds are never left unreturned. Do bad and bad things shall befall, do good and good things will happen.
76. One should always make sure before deciding on something.
77. Loyalty, trust and commitment are important.
78. The power of patience and prayers is important.
79. Parents always want the good of their children. Love and respect are important in a family.
80. The sultan (the administrators) should always be fair.
81. Keeping secrets is an important asset.

19. The Bird of Sadness

82. Good things come to him who waits patiently.
83. One should work towards his goal with patience and constancy.
84. One should always listen to the elders' advice and words.
85. It is bad to be worrisome. It tires you to the extent that you give importance to it.
86. One's physical problem should not distance him from the society. Psychological problems are really bad.

20. The Singing Pomegranate Branch and the Beautiful Sultan

87. Good deeds are always returned. Do good and thus good things will happen.
88. One should always keep his promise. Promise is honor.
89. No one should take anyone's belonging without permission. If so, one should ask for his blessings.
90. There is no end point of lying. The truth will eventually come out.
91. Patience leads to salvation. One should be patient and pray to Allah.
-

21. The Magical Hairpin

92. One should not trust strangers.
93. Do bad, and thus bad things shall befall.
94. Jealousy, ambition and hatred are bad traits.
95. Good things come to him who waits.
96. Beauty is a pain in the neck.
97. One should always keep his promise.

22. The Stone and Knife of Patience

98. A daughter should always listen to her mother.
99. The malignance of lying.
100. The punishment of the bad, the rewarding of the good.
101. Rewarding of those who are patient with difficulties.

23. The Black-eyed Snake and the Step Mother

102. The bad shall never go unpunished.
103. The importance of love, patience and praying.
104. The importance of respect and listening to advise.
105. Love and respect between man and wife.

24. The Magical Mirror

106. Not giving up despite difficulties.
107. One should always listen to elders' advice.
108. Love is above all.
109. Jealousy is a bad trait.
110. The bad deed returns to his owner.

25. The Demon in the Well

111. Family is a very important part of society.
112. The good and bad deeds never go unreturned.
113. Patience is an important virtue.
114. Forgivingness is an important virtue.

26. The Soothsayer

115. Respect towards the master.
116. Results of jealousy and trickery.
117. One should not be fooled by appearance.
118. Better lose the saddle than the horse.
-

27. The Kandahar Sultan's

Daughter

119. Respect for the elderly.
120. The importance of visiting a shrine.
121. The need for equivalence in marriages.
122. Slander can never damage friendships.
123. One can take any risk for the beloved.

29. The Sorcerer and His

Apprentice

128. It is bad behaviour to deceive people with tricks.
129. The good and bad deeds never stay unreturned.
130. It is bad to lie.
131. Helpfulness is a good trait.

31. The Impostor and the Thief

136. The sultan (governors) should be fair.
137. Love is above all.
138. One can overcome difficulties with the help of his intellect.

28. Shah Meram and Sultan Sade

124. The good and bad deeds never stay unreturned.
125. You can lead a horse to water but you can't make it drink.
126. One should always be fair.
127. Do good, find good.

30. Sultan of Thirty Fairy's

132. Every problem has a cure.
133. Love is above all.
134. It is important to do good deeds unconditionally.
135. The sultan should serve the people and do good deeds.

32. The Snake Fairy and the Magical Mirror

139. One should consider all aspects of a situation before making a decision.
140. One should return the good with good. Do good and thus good will happen to you.
141. It is an important virtue to help those in need.
142. One can reach his goal with bravery and determination.
143. One should always keep his promise.
-

33. Sümbül's Pavilion

144. The elders should always be respected.
145. The wise and the elders' advice should be listened.
146. It is good to keep one's promise.
147. One should return the good deed with good
148. The sultan should always have responsibilities.
149. You can catch more flies with honey than vinegar.
150. Good deeds should never be forgotten. Fidelity is a good virtue.

35. The Liver

156. Responsibility is an important virtue.
157. Allah is to lead one to salvation.
158. People are strong when they are together.
159. Solidarity is important.

34. Prince Ahmet

151. One should not disrespect the elderly. They are always right.
152. The good people always win.
153. One should be patient with difficulties and pray to Allah.
154. The priority should be given to the majority (community) when making a decision.
155. The rulers, the elders are not questioned. They are always right.

36. The Fortuneteller

160. Both the good and the bad deeds do not stay unreturned.
161. Lying is bad. Liars are eventually punished.
162. It is unforgiveable to deceive people with trickery.
163. Everyone should get what s/he deserves.
-

37. The Brother and the Sister

164. Family is an important part of society.
165. Greed and jealousy are bad qualities.
166. Patience is an important virtue.
167. Mothers are sacred. They should be respected at all times.
168. What is fated eventually appears.
169. Theft is bad and the bad people shall be eventually punished.

39. The Black and the Red Dragon

175. All hardships are overcome if one is together with the loved ones.
176. It is necessary to keep one's promise.
177. It is a virtue to help others unconditionally.
178. Those who do good deeds find good.
179. The patient and brave ones reach success.
-

38. Shah Yusuf

170. One should not resort to trickery under no circumstance.
171. The one who does bad deeds shall be returned with the bad.
172. One who corrects his mistake should be forgiven.
173. The father asking for his daughter's opinion about the groom candidate.
174. It is necessary to greet others and accept theirs as well.

40. The Paste

180. One should always keep his promise.
181. One should not give up and be resolute. The patient one reaches success.
182. There should be equivalence in marriages. It is important.

41. The Suffering Sultan

183. One should be respectful towards his parents.
184. Hospitality is an important virtue.
185. One should make any firm decision about a person or an event without consulting anyone.

42. The Halwa Beauty

186. The bad are punished eventually.
187. The sultan (rulers) should choose his subordinates carefully or it damages everyone.
188. One should never entrust their children to anyone.
189. Jealousy and envy are bad.
190. The importance of patience and praying before difficulties.

43. Astrology

191. It is important to study science.
192. One should always listen to the masters and the elders' advice.
193. Trust for everyone is not good.
194. Patriotism is above everything.
195. The would-be spouse should be respectful and honest.
196. One gets what he deserves.

44. Topsy-Turvy

197. All that glitters is not gold.
198. To err is human. Anyone can make a mistake.
199. Everything is for humans.
200. Do good and good things will happen, do bad and bad things shall befall.

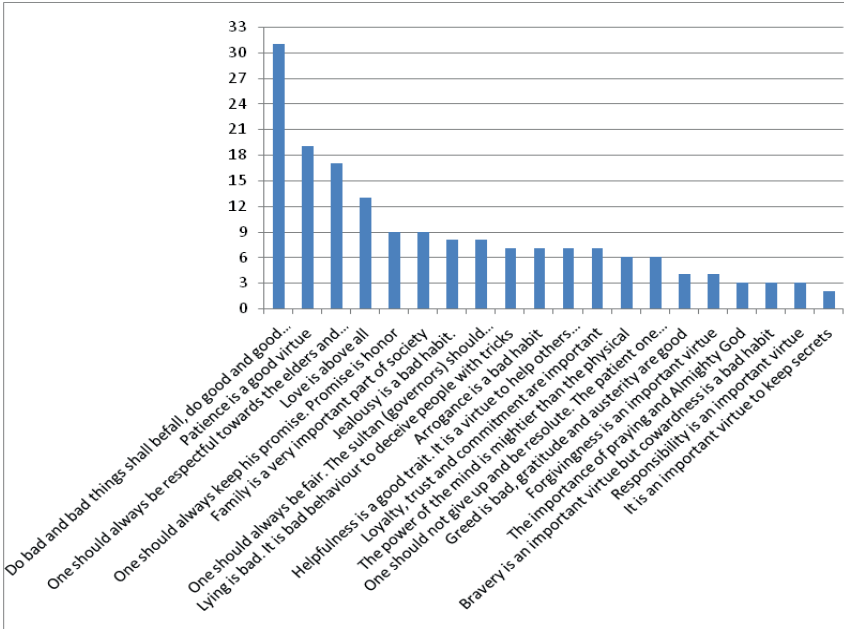

Figure 1. Frequency of major social norms detected in Forty Four Turkish Fairy Tales

Conclusion and Discussion

Forty Four Turkish Fairy Tales were examined in order to determine social norms. It is seen that oral rules, which are not placed within laws but are an important part of social life, are sprinkled through all tales. Although being narrated primarily for children, tales aimed at educating children, young people, middle-aged and elderly people in that particular society. This study, thus, aims at determining how the tales contribute to forming the social order. There are a number of studies conducted on functions of tales by focusing on children's point of view: educational purposes (Helimoğlu, Demir Ozan, Öрге Onuk, Erdal), value-education purposes (Karataş, Akkaya, Küçük et al., Sever et al., Yiğit and Kesmeçi, Kılcan, Tural and Şahan), virtue education (Işık), cultural-value transfer (Temizyürek ve Vargelen), and its contribution to child development (Şahin, Arıcı, Masalın), aesthetic-value contribution (Arıcı, "Estetik"; Dedeoğlu Orhun)

and other similar studies. This study set out to determine the contributions of tales to the formation of a healthy social structure. In close examination of *Forty Four Turkish Fairy Tales*, we found a myriad of elements that might contribute to formation of social structure. “Do good, and thus good will happen to you. Do bad, and thus bad shall befall you” was the most frequently recurring element. In other words, you reap what you sow. It is difficult for a person to act otherwise if s/he adopts this rule. This norm served as the key to bringing up conscientious people and took place in 31 of 44 tales (70,45 %).

The second most frequently recurring norm was that being patient was a great virtue. The conveyed message was that one should be patient through difficulties, pray to Allah, be contented with what one has, work hard and persevere to achieve success. One who showed effort would eventually succeed. Therefore, other tricky and unfair ways could be prevented by means of working hard, being resolute and having perseverance. In addition, this norm served as the key to raising conscientious people and took place in 19 of the 44 tales (43.18%).

The third most frequently recurring norm was respect for elders. One should not disrespect elders, the elderly, parents, rulers, and masters, and always heed their advice. Furthermore, this norm was important for the maintenance of social order and was found in 17 of 44 tales (38.7%). The fourth most frequently recurring norm was importance of love and its disregard for material riches. Love for parents, siblings, spouses, and offspring were found in tales. Love could not be possessed with money, assets, fame, trickery, deceit, lies, magic or sorcery. At this point, it was notable that love came after respect. Tales communicated the message that we should respect although we did not love someone or something. It was seen that these tales provided ways to reach the best possible level of humanity in this world. This norm recurred in 13 of 44 tales (29.6 %).

The fifth most frequently recurring norm was keeping one’s promise under

any circumstance. One's promise is one's honor. One should not promise something that he could not deliver. This rule developed in communities in which moral laws were predominant, for example, the old Turkish state structure and understanding. Moreover, this norm served as the key to raising responsible individuals and was found in 9 of 44 tales (20.5%). Another most frequently recurring norm that had the same percentage was importance of family. The family was the most important part of a community. The mutual love and respect of family members held the utmost importance. In most tales, love and respect were presented collectively and as sine-qua-non virtues. The family was reported to amount to solidarity, togetherness, peace, vitality, affection, connection and esteem, emphasizing its importance for society. This norm served as the key to solidarity and was found in 9 of the 44 tales (20,5%).

The sixth most frequently recurring norm was jealousy and fairness. Jealousy, envy, and malice were bad traits. If not harnessed, these emotions would harm everyone. This norm served as the key to being aware of one's weaknesses in raising good individuals, and self-criticism. Being fair meant that one should make a decision having regard for society as a whole. Everyone should be given what they deserve, and no one should be provided more or less than his share. This norm served as the key to equality and behaving fairly. These two norms took place in 8 of 44 tales (18.18%). The seventh most frequently recurring norm was lying, trickery and deception. No one should resort to tricks under any circumstances. Arrogance was also as recurrent a norm as lying. Boasting, belittling and insulting others were constantly vilified traits. People with such traits were condemned to failure, punishment or making mistakes. In some tales, some people were observed finding the right path after understanding their faults. Another recurrent norm was being helpful. Helping others unconditionally was emphasized in the tales. The frequency value for each of these norms was 7 out of 44 (15.9%).

When positive and negative traits mentioned in tales were compared, it

was seen that tales lead the way mostly through positive examples. Some of the norms provided in the findings section carry both positive and negative attributes: e.g. “Greed is bad, but being content with little is good”. These kinds of statements were accepted as both negative and positive and adding these increased the number of norms within the tales from 200 to 211. 172 (81.52%) of the norms shown in Table 1 demonstrated a positive personal trait whereas 39 (18.48%) included negative ones. Considered to influence the subconscious, tales provide necessary personality traits for construction of a model community for its readers and listeners.

The narration of local tales to children could contribute to conveying the cultural heritage to future generations. We concluded that Turkish tales were nourishing oral traditions used by our ancestors to maintain the social order. Products of oral literature and collected through compilation of Turkish tales, our tales were recommended to be presented to children at all levels of primary education. New and non-anonymous contemporary tales could not substitute these old tales. These tales, which were products of our anonymous literature, should be re-penned, and children should be re-connected with their cultural elements such as historical places, local food, traditional clothes, national games, and toys. Cartoons, tales, and toys embroidered with characters belonging to foreign cultures convey foreign cultural elements into children’s subconscious. Instead of imaginary foreign heroes, children should be introduced to national tales, legends and anecdotal characters such as Dede Korkut, Keloğlan, Battal Gazi, Oğuz Kağan, Tomris Hatun, Begüm Sultan, Dilşat Hatun and Bilge Kagan. Moreover effective use of visual media would facilitate efficient communication of social norms to children. Therefore, children would be exposed to their own culture, which would contribute to shaping of social structure.

Exploring interconnections between fairytales and norms would provide an interdisciplinary model of socio-historical and cultural analysis of oral tradition and human reality of the corresponding period. Contents and forms of tales would shed light on these analyses through their ideological

meanings which were shaped by the needs of society; why the tales were presented to the society as cultural inheritance, why they were selected as reading texts for textbooks; these are some of the questions which should be taken into account in order to understand the acculturation process. In addition to this, Zipes highlights the fact that the Grimm brothers used fairytales for unification of German language and general Western socialization process (cited in *Marvels and Tales* 128). Briefly, bridging norms and fairytales could serve as common grounds for all in the course of socialization process in education. Moreover, from the viewpoint of globalization versus localization, we need to determine the standards of teaching fairytales, which would stop cultural degeneration as well. In relation to sentencing the Turkish tales to standardization, Oğuz (44) states that “Even after Hitler who used folklore and especially mythology for very bad purposes, the Grimms have not lost any value in Germany and today serve as a source of inspiration for world literature. However, Turkish intellectuals have not been able to go beyond the discussions of 1940s. As a result, within the context of globalization and cultural standardization, Turkey has been unable to place Altay and Kafdağı mythologies beside the Olympos narratives; Nardaniye Hanım and Ahu Melek beside Snow White and Cinderella”. We believe that a perspective change on a national scale can bring Turkish tales to their rightful place.

Finally, in the Turkish Ministry of National Education (MEB) syllabus, which was prepared based on the thematic approach, learning outcomes for reading and writing skills have been restructured in a way to enable meaning-making through intratextual, extratextual and intertextual readings. The structure and hierarchy of outcomes from the first to the eighth grade were arranged in order to contribute to learners’ basic language skills as well as their high-level cognitive skills. We believe Turkish tales have great potential for contributing to facilitation and development of these skills.

References

- Akkaya, Nevin. “Keloğlan Masallarında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi.” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, vol. 2, no. 1, 2014, ss. 312-324.
- Alptekin, Ali Berat. *Hayvan Masalları*. Akçağ Yayınları, 2005.
- Arıcı, Ali Fuat. *Masalın Sesi*. Pegem Akademi Yayınları, 2012.
- Arıcı, Ali Fuat. “Estetik Değer Oluşturmada Masalların Rolü: Türk Masalları Örneği.” *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, vol. 18, no. 2, 2016, ss. 1017-1035.
- Aziz, Aysel. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Akademi Yayıncılık, 2010.
- Başer, Sait (1990). *Kutadgu Bilig’de Kut ve Töre*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Akademi Yayıncılık, 2014.
- Coşkun, Ali. *Sosyal Değişme ve Dini Normlar*. Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2005.
- Çelebi, Nilgün. *Sosyoloji Nedir*. Attila Kitabevi, 1994.
- Dedeoğlu Orhun, Buket. “Estetik Kavramı Çerçevesinde Çocuk Edebiyatı.” *Türk Dili Dergisi*, no. 756, 2014, ss. 602-607.
- Demir Ozan, Yasemin. *Çocuk Masallarında Kişilerarası Çatışma Çözme Süreci*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, 2009.
- Düzgün, Dilaver. “Divanü Lügati’t Türk’te Sosyal Normları Karşılıyan Kavramlar”. *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, vol. 14, no. 35, 2007, ss. 201-215.
- Erdal, Kelime. “Keloğlan Masallarında Çocukların Eğitimine Yönelik İletiler”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, vol. 5, no. 4, 2016, ss. 1805-1822.
- Ergin, Muharrem. *Orhun Abideleri*. Milli Eğitim Yayınları, 1970.
- Ersoy, Ruhi. *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi Baraklar Örneği*. Akçağ Yayınları, 2009.
- Finnemore, Martha. “Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik.” *İnsani Müdahale Normlarını İnşa Etmek*, der. Katzenstein P. J., Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2014, ss. 179-202.
- Fromm, Erich. *Rüyalar, Masallar, Mitoslar*. Çev. Aydın Arıtan ve Kaan H. Ökten. Arıtan Yayınları, 1990.
- Helimoğlu Yavuz, Muhsine. *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. Ürün Yayınları, 1999.
- İşık, Neşe. *Türk Masallarının Sembolik Açından Çözümlemesi*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, 2009.
- Karatay, Halit. “Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Surecinde Masalın Önemi ve İşlevi.” *Journal of Turkish Educational Sciences*, vol. 5, no. 3, 2007, ss. 463-475.

- Kılcan, Bahadır. "Ignac Kunos'un Kırk Dört Türk Peri Masalı Adlı Eserinin Değerler Açısından İncelenmesi." *Turkish Journal of Education*, vol. 5, no. 3, 2016, ss. 82-94.
- Kirman, Mehmet Ali. *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. Rağbet Yayınları, 2004.
- Kowert, Paul, and Jeffrey Legro (2014). "Milli Güvenlik Kültürü: Dünya Siyasetinde Normlar ve Kimlik." *Normlar, Kimlik ve Bunların Sınırları*, der. P. J. Katzenstein, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2014, pp. 499-533.
- Kunos, Ignacz. *Forty-four Turkish Fairy Tales*. George C. Harrap and Co, London, New York Public Library, 1913.
- Kunos, Ignacz. *44 Türk Masalı*. Çev. Ozan Mızrak. Tuti Kitap-Nefes Yayınları, 2016.
- Küçük, Birgül vd. "Masal Kitaplarının 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Değerleri Perspektifinden Analizi." *Turkish Studies*, vol. 9, no. 2, 2014, ss. 1071-1087.
- MEB. *Türkçe Dersi Öğretim Programı* (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2018.
- Merriam, Sharan B. *Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Çev. ve ed. Selahattin Turan. Nobel Yayınevi, 2013.
- Oğuz, Öcal. "Türkiye'de Mit ve Masal Çalışmaları veya Bir Olumsuzlama ve Tek-Tipleştirme Öyküsü." *Millî Folklor*, vol. 22, no. 85, 2010, ss. 36-45.
- Onan, Bilginer, ve Esra Nur Tiryaki. "Türkçede Örtülü Anlam Oluşturan Unsurlar ve Ana Dili Öğretimindeki İşlevleri". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, vol. 9, no. 19, 2012, ss. 223-240.
- Örge Onuk, Eda. "İlkokul Çağı Çocuklarının Söz Varlığının Gelişiminde Masallar." *Sakarya University Journal of Education*, vol. 3, no. 1, 2013, ss. 21-31.
- Özdemir, Nebi. "Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi." *Millî Folklor*, vol. 21, no. 84, 2009, ss. 73-86.
- Pauer, Herlinde. *Norms, Values and Society*. Kluwer Academic Publishers, 1993.
- Posner, Eric A. *Law and Social Norms*. First Harvard University Press, 2002.
- "Preface to the Special Issue on 'Jack Zipes and the Sociohistorical Study of Fairy Tales.'" *Marvels & Tales*, vol. 16, no. 2, 2002, pp. 127-131, <https://digitalcommons.wayne.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1218&context=marvels>.
- Propp, Vladimir. *Masaların Biçimbilimi*. Çev. Mehmet Rifat ve Sema Rifat. Om Yayınevi, 2001.
- Sever, Sedat. "Çocuk Kitaplarında Yansıtılan Şiddet." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, vol. 35, no. 1-2, 2001, ss. 24-37.
- Sever, Esra vd. "Pertev Naili Boratav'ın Zaman Zaman İçinde Masal Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi." *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XIV. Uluslararası Katılımlı Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Özel Sayısı, 2015, ss. 246-263.

- Şahin, Mustafa. "Masalların Çocuk Gelişimine Etkilerinin Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi." *Millî Folklor Dergisi*, vol. 23, no. 89, ss. 208-219.
- Tavşancıl, Ezel, ve Esra Aslan. *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayınları, 2011.
- Temizyürek, Fahri, ve Hatice Vargelen. "Türkçe Öğretmeni Adaylarının Masal Farkındalığı ve Bu Farkındalığın Kültürel Değerlerin Aktarılmasındaki Önemi". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, no. 5, 2016, ss. 60-70.
- Tural, Ayşegül, ve Gülsün Şahan. "An Analysis of Keloglan Tales in Terms of The Values in Social Studies Program for the 4th grade." *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, vol. 12, no. 28, 2017, ss. 737-749.
- Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.
- Yıldırım, Ali, ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Yiğit, Mehmet Fatih, ve Ahmet Musab Kesmeçi (2015). "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitiminde Masal Kullanımı." *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, vol. 4, no. 3, ss. 1320-1338.
- Yusuf Has Hacib. *Kutadgu Bilig 1*. Yay. Haz. Reşit Rahmeti Arat, Türk Dil Kurumu Yayınları, 1979.
- Zijdeveld, Anton C. *Klişelerin Diktatörlüğü*. Çev. Kadir Canatan, Açılım Kitap Yayıncılık, 2010.
- Zijdeveld, Anton C. *Kültür Sosyolojisi: Kültür Sosyolojisi ve Metodolojisine Giriş*. Çev. Kadir Canatan, Açılım Kitap Yayıncılık, 2013.
- Zipes, Jack. *Peri Masalları ve Yıkma Sanatı*. Çev. Volkan Atmaca, Alfa Yayınları, 2018.
- Zipes, Jack (2018). *Dayanılmaz Peri Masalı: Bir Türün Kültürel ve Toplumsal Tarihi*. Çev. Volkan Atmaca, Alfa Yayınları, 2018.

Türk Masalları ile Toplum İnşası*

Neslihan Karakuş**

Celile Eren Ökten***

Öz

Orhun Abidelerinden *Kutadgu Bilig'e*; İslamiyet ile gelen şer'i hükümlerden günümüz anayasasına kadar değişerek varlığını devam ettiren sözlü kurallar, bir diğer ifadeyle normlar, toplum düzeninin sağlanabilmesi için gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Masallar bu aktarımın bir parçasıdır. Bu amaç masal içine sindirilerek, bilinçaltına işleyecek bir şekilde sezdirme yolu ile dinleyiciye aktarıldığı için didaktik bir halk edebiyatı ürünü değildir. Didaktik olmayışı onu daha çok sevdirmiş ve nesilden nesile aktarılmasına imkân sağlamıştır. Bu çalışmada Türk masallarını derleyen ilk kişi olan Ignacz Kunos'un *44 Türk Masalı* isimli derleme eseri incelenmiştir. Çalışmanın amacı, geniş bir kültür yelpazesine sahip olan Türk toplum yapısının inceliklerini gösteren bu iletilerin masallar aracılığıyla örneklendirilerek ve toplumsal normlarla bağdaştırılarak aktarımını vurgulamaktır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada döküman taraması yapılmıştır. Masalların toplumsal normları aktarmadaki önemi üzerinde durulmuş ve toplanan veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Sonuç olarak, incelenen 44 Türk masasında toplam 200 farklı norm bulunmuş; erdemli insan olmanın bütün özelliklerinin masalarda barındırıldığı görülmüştür. Örnek insan modeli sunan Türk masallarının, kültürel değerleri nesilden nesile aktarmada önemli bir vazife gördüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Toplumsal normlar, töre, sözlü kültür, kültür aktarımı, Türk masalları.

* Geliş Tarihi: 15 Şubat 2019 – Kabul Tarihi: 22 Ekim 2019

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Karakuş, Neslihan, ve Celile Eren Ökten. "Community Construction with Turkish Tales." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 29-53.

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitim Bölümü – İstanbul/Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-1818-6336

nkarakus@yildiz.edu.tr

*** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Ve Türkçe Eğitim Bölümü – İstanbul/ Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-5541-648X

celile@yildiz.edu.tr

Структура общества и турецкие сказки*

Неслихан КАРАКУШ**

Джелиле Эрен ОКТЕН***

Аннотация

От памятников Орхона до «Кутадгу Билиг»; от законов шариата до современной конституции, существовали неписанные правила (нормы), которые регулировали жизнь общества в течение времени и передавались из поколения в поколение для установления и сохранения общественного порядка. Сказки являются частью этого процесса передачи. Поскольку в сказке цель заложена внутри, и она не является очевидной для слушателей, сказки не являются формой дидактической литературы. Недидактичность сказок сделала их более близким и любимым жанром, она помогает их передаче из поколения в поколение. В данном исследовании были рассмотрены «44 турецкие сказки» Игнаца Куноша, первого собирателя турецких сказок и фольклора. Цель настоящего исследования состоит в том, чтобы определить и иллюстрировать особенности турецкой социальной структуры через народные сказки и подчеркнуть важность социальных норм, которые передаются через сказки. Это качественное исследование было проведено путем изучения документов, и полученные данные были проанализированы. В итоге было выявлено 200 различных норм. В сказках могут быть прослежены все характеристики добродетельного человека. Турецкие народные сказки, которые представляют собой образец для подражания идеального человека, имеют жизненно важную миссию по передаче культурных ценностей из поколения в поколение.

Ключевые слова

социальные нормы, обычай, устная культура, культурная трансмиссия, турецкие сказки.

* Поступило в редакцию: 15 февраля 2019 г. – Принято в номер: 22 октября 2019 г.

Ссылка на статью:

Karakuş, Neslihan, ve Celile Eren Ökten. "Community Construction with Turkish Tales." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 29-53.

** Доц., д-р, Технический университет Йылдыз, Педагогический факультет, Кафедра общественных наук и образования на турецком языке - Стамбул / Турция

ORCID ID: 0000-0003-1818-6336

nkarakus@yildiz.edu.tr

*** Доц., д-р, Технический университет Йылдыз, Педагогический факультет, Кафедра общественных наук и образования на турецком языке - Стамбул / Турция

ORCID ID: 0000-0002-5541-648X

celile@yildiz.edu.tr

Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT Avaz*

Dilan Çiftçi**

Yusuf Akyel***

İbrahim Özejder****

Abstract

With the development of satellite systems, international broadcasting has great advantages, both in terms of making a profit and in reaching a mass of people who have concrete or abstract loyalty to a state itself. Turkey Radio and Television (TRT) aims to reach masses of people who have a sense of concrete or abstract commitment with Turkey, Eurasian and Balkan regions, where Turkic Republics are located. The purpose of this study is to reveal diversity and presentation forms of broadcast services for the Turkish world. In the first stage, the descriptive analysis of existing documents was conducted, in the second stage, content analysis was made for broadcasts, programs and structured questions were asked to 7 (seven) TRT Avaz administrative officials. It has been shown that TRT's broadcasting in the international sense has mostly cultural broadcasts. TRT Avaz, recently established Turkish Council and Joint Turkish Television will make significant contributions to cultural communication.

Keywords

TRT, Turkish world, international broadcasting, culture, communication.

* Date of Arrival: 14 November 2019 – Date of Acceptance: 5 February 2020

You can refer to this article as follows:

Çiftçi, Dilan vd. "Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT AVAZ." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 55-77

** Assoc. Prof. Dr., Cyprus International University, Faculty of Communication, Visual Communication Design Nicosia / TRNC

ORCID ID: 0000-0003-3806-3915

dilan.ciftci@neu.edu.tr

*** Dr., TRT – Ankara/Turkey

ORCID ID: 0000-0001-6951-1878

yakyel.trt@gmail.com

**** Dr. Lecturer, Near East University, Faculty of Communication, Department of Journalism - Nicosia / TRNC

ORCID ID: 0000-0002-7207-1073

ibrahim.ozejder@neu.edu.tr

Introduction

Before the emergence of international television, they served to build a nation-state approach with the use of satellites in this field and with signals covering countries, broadcasters have the opportunity to broadcast to the desired geography. Thanks to the creation of an unlimited world with international broadcasts and with the elimination of obstacles the channels reached all kinds of ethnic, linguistic, religious, national and international groups and had the opportunity to instill their political ideas. Today's world is completely covered by satellites and networks of television signals through new media that audiences can not only watch national broadcasts, but can also watch international broadcasting channels at any time. In this sense, this study is divided into two parts. In the first part, TRT's broadcasting activities in general and for the Turkish world are given. In the second part, the status of TRT Avaz's contribution to the cultural heritage of the Turkish world in public broadcasting and whether it is sufficient or not is presented in the light of in-depth interviews.

In this sense, this paper has been considered the development of public service broadcasting in general and TRT more precisely in Turkey as an important actor for cultural industries by drawing attention to the significance of particular television in dissemination of the culture of the state in the 1960s and aftermath. TRT Avaz as in the center of serving Turkish culture for the cultural industries, but also mobilize the differentiated Turkish culture in broad geography which might be understood as the unity of modern Turkish nation. In this way, this paper try to criticize that the designation of the Turkish culture imposed from the top down and how TRT Avaz serve the Turkish culture in broad geography in what form, in what space to sustain its existence.

Conceptual Framework

The Role of TRT and its services to the Turkish World

Sending the signals of radio or television broadcasts outside the borders of the country is referred to as transnational broadcasting in international literature and as international broadcasting in Turkish. The purpose of this

type of broadcasting is to cross the borders of the state and broadcast in other countries via satellites. With the help of the technological developments in the world, the possibility of transmitting broadcasts to different parts of the world through satellite has emerged, and thus at the same time it is true to say that international television broadcasting has emerged. Many imperialist states have begun international television broadcasting activities to impose and introduce their cultures and languages on other communities.

In addition, states approached their communities who settled down outside the borders by engaging in international television to influence them. This activities includes cultural and linguistic expansion, propaganda and political communication, ethnic and religious elements (Demirkıran 326). International broadcasts are sometimes regional, such as Pan European channels, whereas they are often global. While TRT stands out in international broadcasting in Turkey, some of the international broadcasting organizations worldwide are as follows: BBC, CNN, MTV and TV5 MONDE.

TRT was set up in 1964 as an independent state institution as envisaged by Article 121 of the 1961 Constitution, which defined radio and television broadcasting activities as a state monopoly to be run by an independent organization. TRT started television broadcasting first in Ankara, the Turkish capital, in 1968, by means of a 5 kW transmitter given by the German government. In the early days, the broadcasting space was restricted, with even Istanbul depending on the physical transportation of programme material from Ankara. By the beginning of the 1980s, however, the rate of penetration had progressed significantly, covering more than 60% of the national territory, and reaching over 80% of the Turkish population. The transition to color broadcasting was achieved in 1984, and a second channel was introduced in 1986, this time based in Istanbul, to supplement the main channel with programming devoted to documentaries, art, and high culture (Aksoy and Robins 1940).

Religious, linguistic, cultural, ethnic, political, economic and historical factors determine the basic policy of international broadcasting. Moreover, it is essential to mention that diasporic communities are most important

factor in shaping international television broadcasting policies. For example, there are television channels of ethnic, political, cultural and religious communities that transmit their broadcasting to the Diasporas in the areas covered by satellite broadcasting channels across national borders. These channels are generally accepted as international television in terms of broadcasting policy. In this sense, those who can transmit their broadcasts to different geographies via satellite can be described as international television broadcasts. On the other hand, most of the broadcasts which are technically international broadcasts are not international in terms of content, target and audience. In the bipolar period created by the Cold War in the world, belonging to a nation and a state came to the fore.

In addition to this, it is seen that the Third World is located separately from these opposites, and the general political atmosphere is shaped in a way that encourages belonging to one side and impersonating that side as well. During these years, there were strict limits in the world, and communication was stuck within these limits. In other words, the media is also within certain limitations by keeping up with general politics. Nowadays, it is observed that the media has assumed the duty of spreading the idea that the world has become a single region (Mutlu 17). Today, the world has become a globalized and production relations are intertwined. Therefore the television cross the borders via satellite supports the unipolar discourse. In other words, satellite systems have become the tools of a single *global village*, not political parties (McLuhan). In the last quarter of the 20th century due to the effect of developing satellite technology, the idea of a *global village* has gained weight, and the first international television broadcasts have started.

Twenty-four-hour news channel CNN that Ted Turner created in the United States in 1980 sets an example as the first international broadcasting channel. Furthermore, aforementioned first channel was commercial. These broadcasts have influenced Europe as well in time and led to the transition to international television broadcasting. MTV, an example of international television broadcasting, which has begun broadcasting in 1981. Following years MTV started broadcasting in Europe; the TV5 channel was established in France in 1984 and began broadcasting internationally. Lately, MTV

joined the European broadcasting industry in 1987. Under the leadership of these channels, many Pan-European televisions started broadcasting in the 1990s (Chalaby 188). International television broadcasting in the United States as a result of commercial broadcasting idea has followed a different path in Europe. European international television broadcasting is seen as public broadcasting rather than commercial form. While public broadcasting was prominent in Europe, commercial broadcasting came to the forefront under the leadership of ITV in England, and thus a mixed system was formed (Flanagan 133).

In Turkey on the other hand, TRT's first international television experience in international broadcasting was with TV-5. Entering the international television market with TV-5, TRT established TRT INT in 1990 for Turkish citizens who are living in different part of the Europe. With the dissolution of the Soviet Union in 1991, broadcasts for Central Asia and Caucasus region which have historical, cultural and linguistic unity with Turkey started, and TRTINT channel was converted to TRT-INT Eurasia.

A little later, TRT3 was inaugurated as a channel for youth (1989), and TRT4 began to distribute educational material for students (1990), though in both cases it was only for a limited part of the day. A further service was added in 1989, with TRT's GAP TV become the first and only example of regional public broadcasting, intended to support the objectives of the Southern Anatolia Project (*Güney Dogu Anadolu Projesi*) to bring economic, educational and cultural resources to the undeveloped (and, we should note, predominantly Kurdish) provinces of the East and South East (Aksoy and Robins 1941).

TRT INT and TRT Eurasia were re-divided. TRT Eurasia was active until 2001 and was later replaced by TRT-Türk. TRT-Türk channel, which continued to broadcast until 2009, has transferred all its followers and contents to TRT-Avaz channel. The purpose of the establishment of TRT-Avaz channel was to create a common platform of the Turkish world directly (Akarcalı). TRT Avaz gained an identity that makes news and cultural broadcasts. Another example of TRT's international television life is TRT ETTÜRKİYE (Arabic) channel, which was established in 2010

with the aim to promote links and establish relations with the Arab world. In addition, this channel became the first channel of TRT to broadcast in Turkish. Currently, TRT's national and international television channels are as follows in Table 1.

Table 1

National and International Channels Broadcasted by TRT

TRT 1	It broadcasts education, culture, drama, music, entertainment, sports and news in family channel format.
TRT World	It broadcasts all over the world in English.
TRT Haber (News)	It broadcasts current news, politics, analysis, discussions and documentaries.
TRT Spor (Sport)	It broadcasts all national and international sports competitions live or on tape.
TRT Avaz	It broadcasts to eight different countries including Uzbekistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, Azerbaijan, Bosnia and Herzegovina, Albania and Turkey. It aims to establish language and thought union between Turkey and other Turkish Republics.
TRT Çocuk (Child)	It broadcasts for children within pedagogical norms.
TRT Belgesel (Documentary)	It broadcasts in Turkish, English, German, French and Russian. It broadcasts documentary programs in the fields of history, society, nature, environment, sports, culture-art, science and technology.
TRT Müzik (Music)	It broadcasts mainly on Turkish Folk Music and Turkish Art Music, but also includes various music programs.
TRT Arabi (Arabic)	It was established in order to contribute positively to TRT's relations with international and especially regional states. It broadcasts in 22 Arabic-speaking countries.
TRT Türk (Turkish)	It broadcasts in Turkish for Turkish cognates living abroad.
TRT Kurdi (Kurdish)	It broadcasts in Kurdish.
TRT Okul (School)	It broadcasts course programs prepared by Anadolu University and offers various programs within the scope of education and culture.
TRT 3	It broadcasts from the Turkish Parliament.

Source: (TRT) <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx>

According to the Law No. 1984 on the Establishment and Broadcasting of Radio and Television Broadcasts, the mission of TRT is to promote the state in every field in broadcasts to be made abroad, and help maintain relations of

the Turkish citizens living abroad with the Republic of Turkey (TRT, "Genel" 7). The basic principles that TRT takes into consideration in the broadcasts of Turkish citizens living abroad are as follows in Table 2 (TRT, "2008").

The promotion of cultural content TRT apparently in the programming output of the state monopoly broadcaster, which has objective to create modernized and westernized outlook (Aksoy and Robins 1941). To seek this achievement TRT provides cultural materials such as pure Turkish musical idiom with authentic rural melodies (Stokes 25). Moreover, according to Cankaya (*Türk*), TRT is an organization that continues to seek moral tones and ideals in outputs. To illustrate this, Cankaya (*Türk*) gives an example of a series broadcast in 1974 called as *Masterpieces of World Literature* to fill up cultural void in country, which literacy rate comparatively is still low.

Table 2
Basic Principles of TRT International Broadcasts

Number	Basic Principles of TRT International Broadcasts
1	To encourage citizens to have information about people around them and Turkish history.
2	To avoid didacticism in programs, to pay attention to aesthetics and quality.
3	To highlight similar aspects that make it easier for citizens to adapt to the society in which they live different cultural environments.
4	To cooperate with the countries where citizens live as much as possible during the preparation of the programs.
5	To ensure the participation of citizens abroad in the programs.
6	To organize programs that brings community leaders together over time.
7	To make the citizens feel that they are not alone and that the state stands by them at all times in every matter.
8	To avoid any broadcast that could damage the image of modern Turkey.
9	To inform the citizens of Turkey living abroad about the unrealistic and damaging propaganda against the country, and prevent the deterioration of the morale of the citizens of Turkey.
10	To encourage Turkish citizens to engage in activities that are positive and empowering the outlook of the country.

Source: TRT, "2008 Faaliyet Raporu".

In addition to these principles, it is seen that encouraging and directing broadcasts are organized for Turkish citizens living abroad to protect their Turkish identity, national unity and solidarity, to adapt to the country they

live in, to create economic initiatives, lobbying, and to select prominent occupations (Cankaya, *Bir Kitle*). TRT has programs not only for citizens living abroad but also broadcasting policies specific to the regions where the Turkish people predominantly in the Caucasus, Central Asia and the Balkans. These broadcasting policies can be seen in the 2008 general plan of TRT. Issues covered in the context of broadcasting policy are as follows in Table 3 (TRT, "2008").

Table 3

Topics covered in TRT International Broadcast Policy

Item	Topics covered in TRT International Broadcast Policy
1	Important events taking place in country and in the Turkish world; political, diplomatic and military developments taking place in international arena.
2	The policies that Turkey creates for the developments in the Turkish speaking Central Asia, Middle East, Eastern Europe and the Balkans; the effects of these developments on the Turkish world and Turkey.
3	The initiatives of prominent institutions, organizations and companies of Turkish Republic for the Turkish world.
4	Turkey's efforts to rebuild and reconstruct Bosnia-Herzegovina, Somalia and Afghanistan within the scope of humanitarian assistance.
5	Measures against some negative broadcasts from various countries about Turkish population.
6	The difficulties that Turkish population all over the world face and new developments.
7	Provide citizens living in the Turkish-speaking countries and in Turkey with mutual acquaintance.
8	Highlighting famous Turkish-Islamic science, art and literature people, writers, thinkers and heroes who have a role in strengthening the cultural ties of the Turkish world, who enshrine in people's hearts and who have marked their times.
9	The rich history, development, sound and structure features and problems, dialects, common issues of Turkish language; correct use of Turkish language; teaching of Turkish; introducing Turkish writers and their works.
10	Reflecting the important military and political events throughout Turkish history
11	Processing the errors in the struggles that Turkish-origin societies engaged in with one another throughout the history and their consequences.

Source: TRT, "2008 Faaliyet Raporu".

In line with these objectives, TRT has initiated various channels to reach the Turkish world. TRT Avaz is one of those channels that has effective today's world.

Methodology

The main purpose of the study is to examine the broadcasts and broadcasting policies of TRT Avaz, the TRT's broadcasting organization for Turkish Republics, during the last 1 (one) year. In this context, in the first stage of the study, descriptive information about the broadcasts and the information obtained from the TRT were collected. In the second stage, content analysis was conducted for the official website of TRT Avaz. In this way, it is aimed to describe the contents of the programs made to Turkish Republics through these broadcasts. The limited number of studies conducted in TRT Avaz and the lack of international broadcasts and broadcasts made to the Turkish Republics reveals the originality of this study and its contribution to the literature.

Aim of the study and method

Since the study aims to examine the broadcasts of TRT Avaz, the TRT's broadcasting organization for Turkish Republics, during the last 1 (one) year, a qualitative research method was applied. Qualitative research can be defined as a research method in which qualitative data collection methods such as observation, interview, and document analysis are used; and as a study in which a qualitative process is carried out to present perceptions and events in a realistic and holistic manner in the natural environment (Yıldırım et al.). Both document review and case study were conducted within the scope of this qualitative research. Document analysis includes written or visual materials containing information about the targeted cases. Opinions of TRT Avaz administrative officials regarding the content of the publications were determined within the case study.

Sample, data Collection and data coding procedure

The study was conducted in two stages. The broadcasts of TRT Avaz were examined in the first stage. In the second stage, interviews were held with TRT Avaz administrative officials. The universe of the first stage of the study consists of all TRT Avaz publications. Among these publications purposive sampling methods were used and all publications in the last 1 year were included in the sample of this study. The information and coding

of the interviewed participants regarding their interview dates are shown in the Table 4.

Table 4

Information on in-depth semi-structured interviews with TRT Avaz officials

Interviewee	Institution of Interviewee	Date of Interview
Person 1	TRT Avaz	15.06.2019
Person 2	TRT Avaz	17.06.2019
Person 3	TRT Avaz	17.06.2019
Person 4	TRT Avaz	23.06.2019
Person 5	TRT Avaz	23.06.2019
Person 6	TRT Avaz	25.06.2019
Person 7	TRT Avaz	29.06.2019

The broadcasts related to the last 1 (one) year required for document analysis were accessed from the website of TRT Avaz. A semi-structured interview form including 8 (eight) questions was prepared in order to get the opinions of TRT Avaz administrative officials who is in charge of the broadcasting contents. It is aimed to get the opinions of the officials within the framework of TRT Avaz's broadcasts and its services to the Turkish world and its contribution to culture. Accordingly, questions were created and two expert opinions were collected for the reliability of the questions. The data collection tool was finalized by making corrections on the questions in accordance with expert opinions. In this context, the semi-structured interview questions are as follows:

Semi-structured Interview Questions

1. Do you think that TRT Avaz serves the Turkish world with its cultural programs?
2. Do you think these services are successful?
3. Are there any issues you prioritize in terms of serving the Turkish world? If so, can you explain these issues?
4. Which of the cultures of the Turkish world are given more space in TRT Avaz's program and documentary structures in general?
5. Does it have a specific policy or mission?
6. Do you think that TRT Avaz provides products that will contribute to cultural heritage?

7. Which of the Turkish Republics has Turkey established more comprehensive relations until now?
8. Are there any new projects that will contribute to the culture of Turkish world in the future? If so, which issues should be given priority?

The data obtained from both documents and interviews of this research were analyzed through content analysis. Content analysis can be defined as analyzing a written or verbal text or symbol and converting it into figures, to go over the interpretation of these figures. In other words converting the figures back into words. The data summarized and interpreted in the descriptive analysis is subjected to a deeper process in the content analysis and the concepts and themes that cannot be noticed in a descriptive approach can be discovered. The data is tried to be defined and the facts that may be hidden in the data are tried to be revealed. The fundamental process in content analysis is to bring together and interpret similar data within the framework of certain concepts and themes. The aim is to reach the concepts and relationships that can explain the collected data. To this extent, the data should first be conceptualized, then arranged logically according to the emerging concepts and the themes explaining the data should be determined accordingly (Yıldırım vd.).

Findings

Content Analysis of TRT Avaz's Programs

TRT Avaz, which started broadcasting on March 21st, 2009 and has broadcasted in Turkish on the Eurasian geography covering Turkey, Central Asia, Russia, Middle East, the Caucasus and the Balkans, is an international channel within TRT. As TRT Avaz started broadcasting, at the screening held at the Anadolu Show and Congress Center President Abdullah Gül announced the opening of TRT Avaz with the announcement "TRT Avaz will call to the whole Turkish world" (*Hürriyet*). This sentence sets forth the goals of TRT Avaz on the Turkish world. *Avaz* means voice in words and TRT Avaz speaks to a population of approximately two hundred and fifty million people including twenty-seven countries and thirteen autonomous republics (Aydemir 370). TRT Avaz aims to reach all the Turkish speaking geographies with its broadcasts in the languages of the regions for 24 hours

uninterrupted. Not only Anatolian Turkish is used in the broadcasts, but also Azerbaijani Turkish, Kazakh, Kyrgyz, Uzbek, Bosnian and Turkmen are used in the broadcasts (Ertekin).

Thus TRT Avaz, as stated in its institutional objectives, has been a bridge between with the Republic of Turkey and Turkish-speaking countries and regions. In addition, TRT Avaz supports the development of bilateral and multicultural interactions and contributes to the creation of new partnership areas as well as its special programs for Turkish and descent societies (TRT Avaz). Highlighting partnerships rather than differences increases the chances of joint action in other areas in the future. It is aimed to eliminate the negativity caused by geographical distances by ensuring that the countries in our broadcasting world are correctly introduced in all aspects (TRT, "2012"). On the other hand, a common broadcasting approach has been adopted in the programs organized by the channel. It organizes art, documentary, cultural and music programs in the context of a common broadcasting understanding with the official radio and television institutions established in broadcasting regions. TRT Avaz addresses a wide range of geography. Figure 1 shows the broadcasting geography of TRT Avaz.

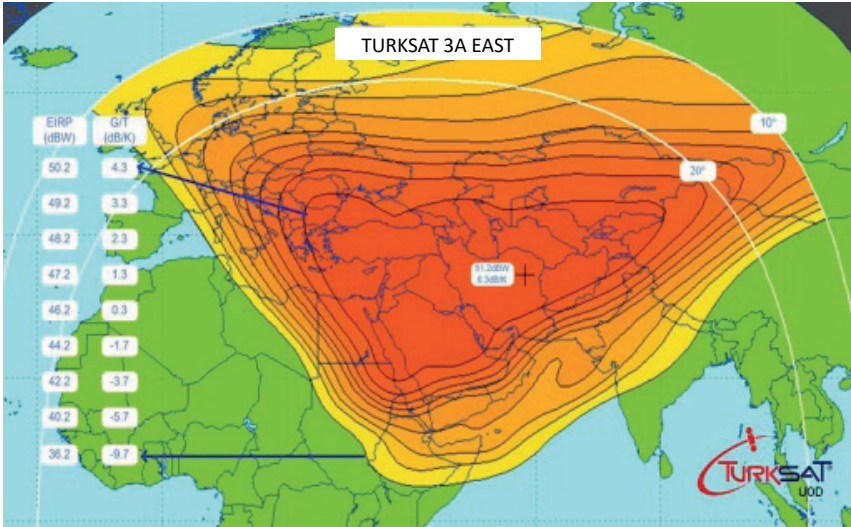

Figure 1. Broadcast map of TRT Avaz (TRT Avaz).

When the broadcast map of TRT Avaz is detailed, the countries of broadcasting can be listed as follows. Table 5 summarizes the countries in the broadcasting geography of TRT Avaz.

Table 5
Countries in the Broadcasting Geography of TRT Avaz

Republic of Azerbaijan	Turkish Republic of Northern Cyprus
Republic of Kazakhstan	Republic of Uzbekistan
Kyrgyz Republic	Republic of Tajikistan
Republic of Uzbekistan	Mongolia
Russian Federation	Autonomous Republic of Tatarstan
Autonomous Republic of Bashkortostan	Autonomous Republic of Chuvashish
Autonomous Republic of Saha	Autonomous Republic of Altay
Autonomous Republic of Tuva	Autonomous Republic of Khakassia
Autonomous Republic of Dagestan	Karachay Autonomous Republic of Cherkessia
Kabardin Balkar Autonomous Republic	Autonomous Republic of Crimea in Ukraine
Autonomous Republic of Moldova	Romania
Gagauz Place	Georgia
People's Republic of China	Republic of Afghanistan
Hungary	Bulgaria
Greece	Montenegro
Serbia	Croatia
Albania	Macedonia
Bosnia and Herzegovina	Iranian
Kosovo	Syria
Iraq	

Source: TRT Avaz.

After examining all these tables showing the flow of broadcasting, the statements of TRT-AVAZ on the corporate web page of TRT; “TRT-AVAZ launched in March 2009, Uzbekistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, Azerbaijan, Bosnia and Herzegovina, including Albania and Turkey from 8 countries and country-specific in 8 languages, living in a region extending to the Far East to the Balkans Turkish broadcasting to the world channel, Turkey and other Turkish Republics in establishing unity of thought and language. AVAZ, which means SES in many Turkish dialects, addresses the geography of approximately 250 million people in 27

countries and 13 republics from Middle East to Caucasus as the common voice of Turkish Republics (Ertekin 339).

TRT Avaz contributes to the promotion of the geographies it broadcasts and to announcement of the developments in these geographies. In this way, it is aimed to increase the communication and interaction between the states and societies in the geography where broadcasting is performed. TRT Avaz's broadcasting center is in Ankara. TRT Uzbekistan Tashkent Representative, Azerbaijan Baku Representative and Turkmenistan Ashgabat Representative also contribute to the contents of the broadcasts since the broad audience of the channel is generally from these countries. Considering its broadcasting policy, it can be seen that TRT Avaz has broadcasted programs that introduce both Turkey and the countries for which it broadcasts focusing on friendship and brotherhood. Figure 2 shows the distribution of topics that TRT Avaz broadcasts.

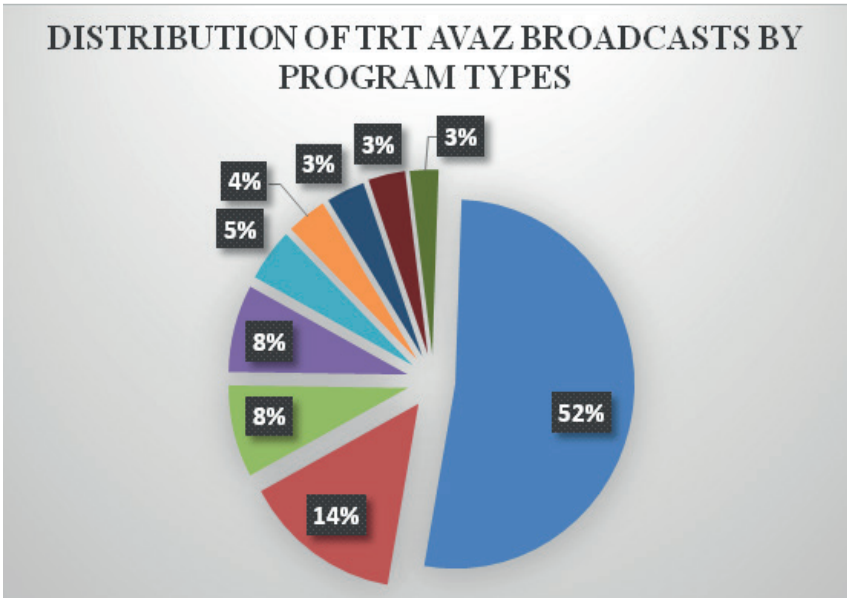

Figure 2. Distribution of TRT Avaz broadcasts by program types (Yıldız 128).

As can be seen from the figure above, the program type of TRT Avaz is in the field of culture with a rate of 52%. Culture is followed by drama with a rate of 14%. Music programs follow drama with 8%. In other words, TRT Avaz's programs generally consist of culture, drama and music programs. Apart from these three prominent topics are news, cinema, entertainment, education, sports and other fields. When evaluated in general terms, it is seen that TRT broadcasts on the Turkish world through various channels and it establishes connections with its citizens living abroad and can exchange culture and information. In this way, citizens and cognates living outside the country. In addition to all this information, some details about TRT Avaz's broadcast route are given in Figure 3.

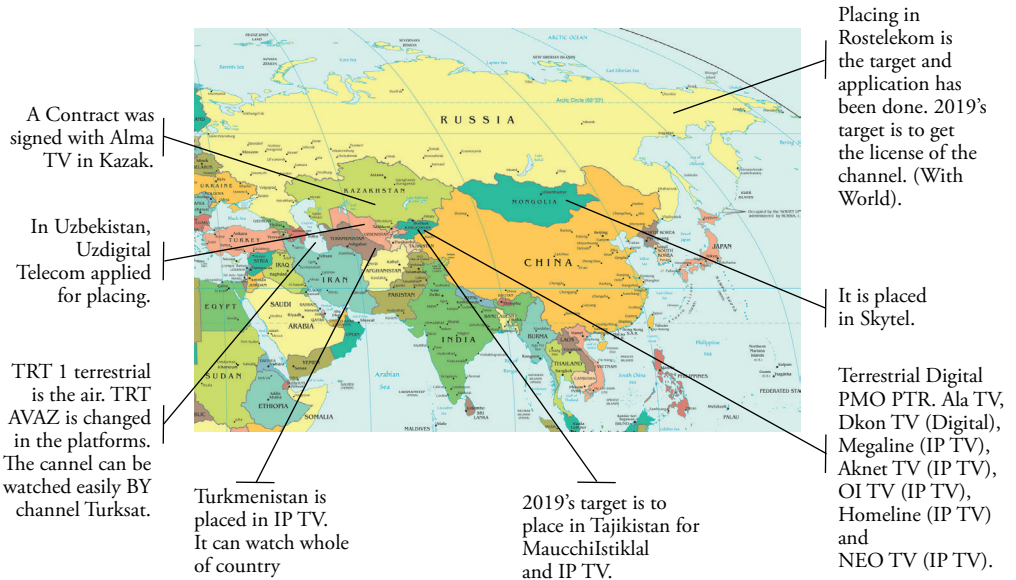

Figure 3. Some information about TRT Avaz broadcast route

The activities carried out in the distribution of the channel are arranged in order of priority. TRT Avaz has been moved to 14 (fourteen) platforms where it has not been previously, and an official application has been made for 25 (twenty-five) channels to be included. In this context, TRT Avaz is carrying out a wide infrastructure work for the countries, including the Russian Federation, People's Republic of China and the Islamic Republic of Iran,

where many audiences existed. Communication has been established with institutions, organizations and people who can facilitate the distribution of the channel, and the plan for the years 2019 and beyond has been prepared (TRT Avaz).

Findings for in-depth interview with TRT Avaz officials

In the interviews, the common findings obtained from the answers given to above listed 8 (eight) questions are listed as follows:

- Language unity that TRT has in a wide range of area is the basis of its broadcasts for citizens and cognates living abroad.
- Language unity provides an important advantage for television broadcasting.
- In order to use this advantage effectively, TRT has increased its activities in the recent period and undersigned many innovations in the history of Turkish broadcasting that have not been tried before and which present serious difficulties.
- Given the feedback received from the wide geography to which its broadcasts reached. It is seen that a significant gap was filled and its existing potential is in a parallel development process of the role of Turkey.
- The use of Turkish language has been expanded in the Balkans, Black Sea and Central Asian Turkish Republics through Turkey-based broadcasts.
- In addition, it is aimed with the use of Turkish subtitle in the broadcasts in Azerbaijani Turkish, Kyrgyz, Kazakh, Turkmen and Uzbek that Turkish language can be learned and known by the addressed audiences.
- TRT Avaz channel emphasizes the common values of Turkish-speaking cognates who are scattered throughout the world and acts as a cultural bridge between Turkish-origin societies.
- The fact that emphasis is made on the partnerships rather than differences, increases concrete cooperation opportunities in other

areas in the future, and ensures that all aspects of the Republic of Turkey is introduced correctly in these regions.

- TRT Avaz has completed the necessary preparation process in order to make Turkey (and the societies that define themselves as Turkish) more noticeable in thought, art, literature, economics, science and sports and to clarify the common aspirations of the Turkish world.
- TRT Avaz highlights the common desire of the Turkish world, in thought, art, literature, economics, science, and sports in Turkey and has completed the required preparatory process to make it more noticeable the existence of communities identified as Turks.
- TRT Avaz reinforces the current image of Turkey with its new broadcasting policy that is based on culture, national and moral values and nationalism.

Discussion and Conclusion

One of the most important means of communication age is indisputably television. Although the new media field is gaining strength day by day, television is still important among the mass media. It is a fact that television will contribute to the achievement of the goals set in the local and global context in the coming years and will continue to affect the perception world of the societies and individuals, its formation process and accumulation. Therefore, TRT Avaz's broadcasts policy help Turkey protect their ties with the Turkish world, strengthen these ties, take a stand together with the Turkish world in the same goal, and have solidarity in the face of every problem in the ongoing global change and transformation in the second millennium.

Turkey found the opportunity after the collapse of the Soviet Union to meet closely with the nations the names of which we only heard and which we didn't have any information about but have ties of affection. The dialects and traditions, even if they come from the same ancestry and culture, are sufficiently similar to understand only the words. In fact, the Turkish-speaking Turk and the Kazakh speaking person have to speak Russian because they have difficulty in understanding each other. In such a period,

TRT started to introduce the culture of the Turkish world one another through the local correspondents in the Turkish states and communities, as well as with the representative offices in Uzbekistan, Turkmenistan and Kazakhstan. While the TRT does this, there is no other media organization that has representatives in the Turkish world rather than Anadolu Agency. After the TRT started to operate at the representative level, the cooperation with the television organizations of those countries, joint broadcasts and productions followed each other. These collaborations have strengthened cooperation and solidarity between countries.

Celebrating its 10th anniversary, TRT Avaz continues to be the first and only example of its kind continuing its broadcasting life. The channel continues to provide a major contribution through its programs and broadcasts to the cultural dimension of the strong institutional and inter-communal relations between Turkish Republics and the Republic of Turkey. The fact that TRT Avaz has prioritized issues in broadcasting and that these issues are especially related to common history and culture reveals its stance in terms of public broadcasting. Even the determination of the name of TRT AVAZ shows how successful these services are. The word AVAZ is used in all Turkish dialects in the same sense. Joint broadcasts through TRT Avaz made it possible that Kyrgyz people learned that Manas epic in the national epics and taught in schools in Turkey, that Turkmens learned Ertugrul Gazi and Sultan Alparslan whose huge statues are located in the capital Ashgabat, and the Dede Korkut are also valued similarly in Turkey, that Uyghurs learned that Kaşgarlı Mahmut and Yusuf Has Hacıp considered an ancestors in Turkey, and that Kazakhstan Turks learned that national poets which are also known in Anatolia.

The Ulugh Turkistan geography which cannot be reached by books and newspapers found a better opportunity to learn bonds of language, culture and ancestor with Turkey through these broadcasts. These broadcasts are almost non-existent in the media other than TRT. TRT did not expect a profit while carrying out this service. Therefore, the programs do not aim to generate advertising revenue but come to the forefront by addressing issues that will strengthen common values. With these broadcasts, it is learned

that the words starting with Y in Turkish can be understood by replacing J in Kazakh and Bashkurt and J in other Kipchak tribes (such as Yılan-Jılan-Cılan and Yüz-Jüz-Cüz). The programs such as The Seljuks in Anatolia, the Crimea, between the Swastika and the Red Star, the Asia behind Kaf Mountain, the Kandil of Asia can be given as examples.

TRT Avaz's broadcasts also highlight the types of programs with emphasis on common history and individuals. The best examples of these are broadcasts are the ones that tell the stories of the Turkish heroes who lived during and before the Soviet period, and literacies, politicians and scientists who defended Turkish culture. Another feature of the Turkestan region is that it inherited us in terms of Islamic history. TRT Avaz pays special attention to broadcasting activities in these regions where there is a rich cultural heritage. At this point, it would be correct to state that the main purpose of TRT Avaz is to contribute to the formation of a common culture and heritage that transcends the borders of the Turkish countries.

As stated by TRT Avaz officials, the main purpose of the channel is to serve as much as possible a unifying and embracing approach to the Turkish world of approximately 300 million spread over the Adriatic Sea to the Great Wall of China. For this reason, the Turkish World Joint Channel project, which has been established in order to further strengthen and increase cultural, social and economic cooperation to the common benefit of the whole Turkish world, is an important breakthrough such as, *Coğrafyalar-Ötüken, İpek Yolu, Vatanım Türkiye, Laleler-Kafkas, İslam Ordusu, Göçen Lezzetler, Kültür Sanat-Avaz, Avrasya Gündemi* etc. are the programs can be given as examples of the programs of TRT Avaz which has been generating many programs since its establishment. Having the highest level of relations with all independent and autonomous Turkish Republics, TRT Avaz plans to continue its broadcasts in full swing in the future. In this sense, TRT Avaz, which plans to implement major projects such as *Imam Maturidi, Tonyukuk, Ahmed Cevad and Emir Timur* in the upcoming period, will continue to give joint momentum and production projects. In addition, since it included the Balkans in the broadcasting region one year ago, TRT AVAZ broadcasts addressing Turkish and related communities living in this geography. Today,

it is observed that non-native speakers of the Balkan countries speak perfect Turkish. Many of them state that they have learned Turkish from television broadcasts. These examples demonstrate the importance of broadcasts. The strategic importance of these and similar broadcasts emerges when it is considered that the borders of the world have been removed with the Internet.

Limitations and Suggestions

The main limitation of the study consists of discussions on a specific example. In order to eliminate this limitation, a two-stage analysis was performed. Document analysis and analysis using in-depth semi-structured interview method will contribute to the analysis. In addition, comparative analyzes might be useful in future studies. Moreover, the studies to be carried out on the socio-economic dimension of the communication is another important issue that emerged in the study, the establishment of the Joint Turkish Television project, will contribute to both political and communication sciences. Last but not the least, it was revealed that the public broadcasting discussions over TRT Avaz in the study will be carried to a different dimension with the researches that will be conducted for the audience of the programs.

References

- Akarcalı, Sezer. *Radyo ve Televizyonda Türk Dış Yayınları*. İmaj Yayınları, 2003.
- Aksoy, Asu, and Kevin Robins. "Peripheral vision: cultural industries and cultural identities in Turkey." *Environment and Planning A*, vol. 29, no. 11, 1997, pp. 1937-1952.
- Aydemir, Emrah. *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*. Kalkedon Yayınları, 2016.
- Cankaya, Özden. *Türk Televizyonunun Program Yapısı (1968-1985)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, 1987.
- Cankaya, Özden. *Bir Kitle İletişim Kurumunun Tarihi: TRT (1997-2000)*. YKY Yayınları, 2003.
- Chalaby, K. Jean. "Deconstructing the Transnational: A Typology of Cross-border Television Channels in Europe." *SAGE Journals*, 2005, <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1461444805050744>.
- Demirkıran, Cenk. *Uluslararası Televizyon Yayıncılığının Tarihsel Gelişim Süreci:*

- Fransa TV5 MONDE ile Türkiye TRT-INT ve TRT Türk Karşılaştırmalı İncelemesi*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, 2008.
- Ertekin Aydın, Bülent. “Uluslararası Sistemde Görsel-İşitsel Medyanın Kamu Diplomasisi ve Kamuoyu Yaratmadaki Önemi: TRT’nin Türkçe Dışında Yayın Yapan Kanalları Üzerine Bir İnceleme.” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, vol. 11, no. 42, 2012, ss. 323-354.
- Flanagan, Sylvain, and Caroline Collard. *Programların Tüketilmesinden Bir Avrupa Bütünleşmesine Doğru, Medya Dünyası*. İletişim Yayınları, 1992.
- Hürriyet*. 22.03.2009, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/trt-turk-dunyasina-avaz-avaz-seslenecek-11263045>.
- Mutlu, Erol. *Televizyon ve Toplum, TRT Yayınları, Medya Politikaları*. İmge Kitabevi, 2001.
- Mcluhan, Marshall, ve R. Bruce Powers. *Global Köy*. Çev. Bahar Öcal Düzgören. Scala Yayınları, 2015.
- Stokes, Martin. “Turkish Arabesk and the city.” *Islam, Globalization and Postmodernity*, ed. Akbar S. Ahmed and Hastings Donnan, 1994, pp. 21-37.
- TRT. “Genel Yayın Planı.” 2003, <http://www.trt.net.tr/medya/dosya/2008/08/28/1f6abded-824b-44cb-b084-ea27e0f1ffc2.doc>.
- TRT. “2008 Faaliyet Raporu.” 2008, <http://medya.trt.net.tr/medya/dosya/2009/06/23/2bff1dcf-ed83-4591-9c57-b8d9a970c76f.pdf>.
- TRT. “2012 Faaliyet Raporu.” 2012, <http://medya.trt.net.tr/medya6/dosya/2013/07/15/237998f0-4eb4-44ab-9aa2-367da7c6d62d.pdf>.
- TRT. “TRT’nin Ulusal ve Uluslararası Yayın Yaptığı Kanallar.” 24.05.2019, <https://www.trt.net.tr/Kurumsal/TelevizyonTanitim.aspx>.
- TRT Avaz. “Hakkımızda.” 27.03.2019, <https://www.trtavaz.com.tr/hakkimizda>.
- Türk Konseyi. “Türk Konseyi Hakkında.” 27.03.2019, <https://www.turkkon.org.tr/turk-konseyi-hakkinda>.
- Yıldız, Erdoğan. *Kamu Yayıncılığı ve TRT*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, 2012.

Türk Dünyası Kültüründe Kamu Yayıncılığı: TRT Avaz Örneği*

Dilan Çiftçi**

Yusuf Akyel***

İbrahim Özejder****

Öz

Uydu sistemlerinin gelişmesiyle birlikte, uluslararası yayıncılığın hem kâr etmek hem de bir devletin somut ya da soyut sadakati olan bir kitleye ulaşmak açısından büyük avantajları vardır. Türkiye Radyo ve Televizyonu (TRT), Türk Cumhuriyetlerinin yer aldığı Türkiye, Avrasya ve Balkan bölgeleriyle somut veya soyut taahhüt duygusu olan kitlelere ulaşmayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın amacı, Türk dünyası için yayın hizmetlerinin çeşitliliğini ve sunum biçimlerini ortaya koymaktır. İlk aşamada, mevcut belgelerin tanımlayıcı analizi yapılmış, ikinci aşamada yayınlar, programlar ve yapılandırılmış sorular için içerik analizi yapılmıştır. 7 (yedi) TRT Avaz idari yetkilisine sorulmuştur. TRT'nin uluslararası anlamda yayın yapmasının çoğunlukla kültürel yayınlara sahip olduğu gösterilmiştir. Yakın zamanda kurulan Türk Konseyi ve Ortak Türk Televizyonu TRT Avaz kültürel iletişime önemli katkılar sağlayacak.

Anahtar Kelimeler

TRT, Türk dünyası, uluslararası yayıncılık, kültür, iletişim.

* Geliş Tarihi: 14 Kasım 2019 – Kabul Tarihi: 05 Şubat 2020

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Çiftçi, Dilan vd. "Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT AVAZ." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 55-77.

** Doç. Dr., Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarım Bölümü - Lefkoşa / KKTC

ORCID ID: 0000-0003-3806-3915

dciftci@ciu.edu.tr

***Dr., TRT – Ankara/Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-6951-1878

yakyel.trt@gmail.com

****Dr. Öğr. Üyesi, Yakın Doğu Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü - Lefkoşa / KKTC

ORCID ID: 0000-0002-7207-1073

ibrahim.ozejder@neu.edu.tr

Общественное телевидение в сфере культуры тюркского мира: ТРТ Аваз*

Дилан Чифтчи **

Юсуф Акйель ***

Ибрагим Озэждер****

Аннотация

С развитием спутниковых систем международное вещание приобретает большие преимущества как с точки зрения получения прибыли, так и с точки зрения охвата массы людей, которые относятся к государству с разной степенью лояльности. Турецкая государственная телерадиокомпания (TRT) ставит своей целью охватить массы людей, которые чувствуют конкретную или абстрактную приверженность к Турции, тюркским республикам в Евразии и на Балканах. Целью данного исследования является выявление разнообразия и формы представления услуг вещания для тюркского мира. На первом этапе был сделан описательный анализ существующих документов, на втором этапе был проведен контент-анализ передач, программ, а также были проинтервьюированы 7 (семь) руководителей ТРТ Аваз. Анализ показал, что международное вещание ТРТ представляет собой преимущественно культурные трансляции. Таким образом, созданный в последние годы Тюркский Совет и Объединенное тюркское телевидение ТРТ Аваз внесут значимый вклад в культурную коммуникацию.

Ключевые слова

ТРТ, тюркский мир, международное вещание, культура, общение.

* Поступило в редакцию: 14 ноября 2019 г. – Принято в номер: 05 февраля 2020 г.

Ссылка на статью:

Çiftçi, Dilan vd. "Public Broadcasting in The Turkish World Culture: Case of TRT AVAZ." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 55-77.

** Доц., д-р, Международный университет Кипра, Факультет коммуникации, кафедра дизайна визуальных коммуникаций - Никосия / Кипр

ORCID ID: 0000-0003-3806-3915

dilan.ciftci@neu.edu.tr

*** Д-р, ТРТ - Анкара / Турция

ORCID ID: 0000-0001-6951-1878

dciftci@ciu.edu.tr

**** Д-р, преподаватель, Ближневосточный университет, факультет связи, отделение журналистики – Лефкоша / Турецкая Республика Северного Кипра

ORCID ID: 0000-0002-7207-1073

ibrahim.ozejder@neu.edu.tr

Klasik Türk Şiirinde Terkiplerdeki Somutlaştırma ve Duygu Aktarımı*

Handan Belli**

Cafer Mum***

Öz

Edebî dilde somut ve soyut olanın anlatımında benzetmelere başvurulur. Soyut olanın anlatımında yapılan benzetmeler aynı zamanda birer somutlaştırmadır. Şiirde somutlaştırmaların benzetme yoluyla ve daha çok terkip/tamlama gibi yapılar kullanılarak oluşturulduğu görülmüştür. Klasik Türk şiirindeki terkiplerde somutlaştırma, şairin beyitte oluşturmak istediği hayal ile doğrudan ilgili olup, şiirin kilit taşı görevindedir. Bu çalışmada, klasik Türk şiirinde hemen hemen her şairde rastlanan terkiplerle yapılmış somutlaştırmalar ele alınmıştır. Nâilî ve Neşâtî gibi Sebki Hindî şairlerinin yanı sıra Fuzûlî ve Bâkî gibi klasik üslubu benimseyen şairlerden de örnekler seçilerek farklı üsluba sahip şairlerde terkiplerle yapılan somutlaştırma ve duygu aktarımları görülmek istenmiştir. Terkipler aracılığıyla somutlaştırmaların yanında soyut olan duyguların aktarımı da etkili bir şekilde yapılmaktadır. Çalışmanın sonucunda sanatsal dil kullanımlarının gerçekleştiği terkiplerde somutlaştırma ve duygu aktarımı yapılırken şair muhayyilesinin şiire nasıl yansıdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Klasik Türk şiiri, terkip, soyut, somutlaştırma, duygu aktarımı.

* Bu makale Handan Belli'nin *Klasik Türk Şiirinde Terkiplerin Edebî Yönü (Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî Örneği)* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Geliş Tarihi: 06 Mayıs 2017 – Kabul Tarihi: 19 Eylül 2017

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Belli, Handan, ve Cafer Mum. "Klasik Türk Şiirinde Terkiplerdeki Somutlaştırma ve Duygu Aktarımı." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 79-108.

** Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Malatya/ Türkiye

ORCID ID: 0000-0002-7732-7912

handan.belli@inonu.edu.tr

*** Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Malatya/ Türkiye

ORCID ID: 0000-0003-0042-5159

cafer.mum@inonu.edu.tr

Giriş

Dil ile ifade edilen her duygu ve düşüncenin yapı taşı kelimelerdir. Kelimeler, zaman zaman tek başlarına, zaman zaman bir kelime grubu oluşturarak duygu ve düşünceleri ifade etmede kullanılır. Kelime gruplarından olan terkipler, edebî metinlerde hem dilsel ifadenin bir zorunluluğu hem de edebî dilin önemli bir unsuru olarak yer alırlar. Dilde terkip, “Birleşim, birleştirme, bir araya getirme, tamlama, bileşim” (*Türkçe Sözlük* 2331) anlamında olup, kısaca birkaç şeyin beraber olmasına veya birkaç şeyin birbirine karıştırılmasına verilen genel bir isimdir. Köken olarak Arapça olan “terkip” sözcüğü kelime birleşimleri yanında ilaç birleşimleri için de kullanılır (Çörtü 13). Osmanlı Türkçesinde çoğunlukla tamlamalar için kullanılan terkip terimi Arapça ve Farsça bir gramer terimi olarak daha geniş bir kullanıma sahiptir.

Osmanlı Türkçesine ait gramer terimlerine bakıldığında tamlamaların “terkip” (Korkmaz 145, Türkay 90, Karahan ve Ergönenç 379, Karahan ve Gürsoy 314), birleşik kelimelerin “elfâz-ı menhûta” (Karahan ve Gürsoy 305), birleşik isimlerin “mürekkep isim” (Türkay 83, Karahan ve Ergönenç 373), birleşik sıfatların ise “mürekkep sıfat” (Karahan ve Ergönenç 373) olarak isimlendirildiği görülmektedir. Osmanlı Türkçesinde terkipler, Türkçedeki karşılığıyla tamlamalar, “Bir ismin anlamının tam olarak belirlenebilmesi için, o ismin, tamlayan görevindeki bir isim veya isim soyundan sıfat, zamir gibi başka bir kelime ile tamamlanması; bir tamlayanla bir tamlananın oluşturduğu kelime grup”larıdır (Korkmaz 145).

Klasik Türk şiirinde kullanılan terkiplerin bir kısmı günlük dilde de kullanılırken bir kısmı yalnızca edebî dile özgü olup, bu dile aşina olmayan kişilerce anlaşılması güç yapılardır. Şiirlerde yer alan kimi terkipleri anlamlandırma da zorlanılmasının sebebi de bu terkiplerin sanatsal bir işlevi yerine getirmek amaçlı kurulmuş dil birlikleri olmasıdır. Günlük konuşma dilinde sanatsal dil kullanımlarına rastlansa da sanatsal dil kullanımları, edebî dilin ağırlıkta kullanıldığı eserlerde yoğun olarak yer alır.

Terkiplerle Somutlaştırma

Dilde soyut kavramlar betimlenmek, tasvir edilmek istendiğinde soyut olan somut olana benzetilerek somutlaştırılmaktadır. “Somut duruma getirme” (*Türkçe Sözlük* 2137) olarak adlandırılan somutlaştırmalar, “Şairin muhay-

yile ve imgelem gücünün bir çeşit dışı vurumudur” (Demirel 42). Dilde somutlaştırmalar, aynı zamanda bir tür aktarma olup deyim aktarmalarının bir kısmına da somutlaştırma adı verilmektedir. Deyim aktarmalarında genel olarak soyut kavramların daha canlı ve somut bir biçimde ifade edildiği görülmektedir (Aksan 138, Yıldırım 212). Terkiplerde somutlaştırma, klasik Türk şairinin sık kullandığı ve özellikle soyut duygularının aktarımına imkân sağlayan bir ifade tarzıdır.

Şiirde soyut kavramların somut unsurlarla ilişkilendirilerek ortaya konulması, Türk şiiri için pek de yeni bir uygulama değildir. Divan şiirinin başlangıcından bu yana şairlerin bu tür bir yaklaşım içinde oldukları bilinen bir gerçektir. Yunus Emre Divanı’ndan itibaren oluşturulan divanların hemen hepsinde soyut kavramların somut unsurlarla birlikte/bir tamlama içinde verildiği görülmektedir. (Demirel 42)

Doğan Aksan, somutlaştırma yoluyla oluşan kelime gruplarının bir kısmını “alışılmamış bağdaştırma”lar grubuna dâhil etmektedir. Ancak somutlaştırma yoluyla yapılmış halkın sıkça kullandığı kelime gruplarının hepsi için alışılmamış bağdaştırma isimlendirmesinin uygun olmadığı düşünülmektedir. Örneğin; “sıcak bakış”, “tatlı gülümseme” vb. kullanımlar somutlaştırma yoluyla oluşturulmuştur. Ancak bu terkiplerde somutlaştırma olmasına karşın alışılmamış bir kullanım yoktur, halk tarafından bu terkipler sıklıkla kullanılmakta ve bu kelime grupları ile ne kastedildiği çoğunluk tarafından bilinmektedir. Bu sebeple dilde kullanılan somutlaştırma yoluyla yapılan bütün terkiplerin “alışılmamış bağdaştırma” olarak adlandırılması kapsayıcı bir tanımlama olmamaktadır. Aksan, bazı somutlaştırmalara, zamanla çok kullanılır duruma gelen alışılmamış bağdaştırmalar adını vermektedir (164).

Edebî metinlerde somutlaştırmalar ile alışılmamış bağdaştırmalar oluşturulurken aynı zamanda edebî tasvir yapıldığı görülmektedir. Edebî tasvir, bir şeyi göz önünde canlandırarak şekilde anlatma, dil ile tarif olarak bilinmektedir (Tekin 348). Sanatçı, edebî tasvir ile gerçekte olmayan, yalnızca sanatçının hayalinde yer alan durumları da tasvir etme imkânı bulur. Bu tasvirlerde soyut kavramın somut olana benzetilmesi ve bu somutlaştırmanın da bir terkip/tamlama içerisinde yapılmasıyla somutlaştırma terkipleri oluşturulmaktadır. Klasik Türk şiirinde dikkat çeken somutlaştırma terkipleri, bazı örnekleri alışılmamış bağdaştırma olarak adlandırılan bu yapılar çoğunlukla itibari terkiplerden oluşmaktadır. Somutlaştırma yapılan terkip-

ler incelendiğinde bu terkiplerin hayalî sahiplikleri, özgülükleri ifade ettiği görülmektedir. Farsçada teşbih ve istiare yoluyla hayalî sahiplikleri anlatan terkipler “izâfet-i itibâriyye” olarak adlandırılır. Nazif Şahinoğlu, bazı dilcilerin “tahsisiyye, itibâriyye diye bir ayrımaya yer vermediğini, tahsisiyyeyi mülkiyye, itibâriyyeyi de istiâriyye içinde incelediğini” belirtir (93). Ancak Şahinoğlu, bu şekildeki bir kullanımın mülkiyye terkipleri ile tahsisiyye terkipleri arasında ve itibarî terkipler ile istiare terkipleri arasındaki anlam farkının gözden kaçmasına sebep olacağını altını çizer. İki terkip türü arasındaki anlam farkının gözden kaçmaması için itibarî terkipler, benzetme ve istiare terkiplerinden ayrı bir başlık altında incelenmesi gerekmektedir. Bazı benzetme ve istiare terkiplerinin de aynı zamanda birer itibarî terkip olduğu da dikkate alınmalıdır.

İtibarî terkiplerin Sebki Hindî etkisinde şiir yazar şairlerde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir:

Halepli Edîb Divanı'nda biri soyut diğeryise somut bir kavramı ifade eden sözcükler arasında tamlama yaparak soyutu somutlaştırma örnekleri de önemli bir yekûn tutmaktadır. Farsça izafet çeşitlerinden “izâfet-i itibârî” grubuna giren bu tür tamlamalar da Sebki Hindî özelliği olarak kabul edilmektedir. (Mum 174)

Sebki Hindî şairlerinin düşünce ve hayalde incelikten ve detayları öne çıkarmaktan hoşlanmaları somutlaştırma terkiplerini daha sık kullanmalarında etkili olmuştur. Örneğin Nâilî, aşağıdaki beytinde kullanmış olduğu “nigeh-i çeşm-i emel” ve “gûşe-i ebrû-yı taleb” terkiplerinde emel ve istek gibi soyut olan iki kavramın detaylarını öne çıkararak onları somutlaştırır:

Neylesin bü'l-heves-i 'aşk olunca derkâr
Nigeh-i çeşm-i emel gûşe-i ebrû-yı taleb (Nâilî G 12/3)¹

“Emel gözünün bakışı ve istek kaşının köşesi aşk heveslileri devrede olunca ne yapsın?”

Şiirde soyut bir kavramın somut bir varlığa benzetilmesiyle oluşan itibarî terkipler sanat bakımından dikkat çeker. Bu terkiplerde soyut somuta benzetilirken iki kelime arasında tahkikî veya tahayyülî bir ilgi oluşturulmaktadır. *Fuzûlî Divanı*'ndan alınan aşağıdaki beyitte “mürg-i 'akıl” (akıl kuşu) terkinde aklın bir kuşa benzetilmesi oldukça dikkat çekicidir ve gerçeklik-

ten uzak, tamamen hayale bağlı bir benzetmedir. Akıl ve kuş kavramlarının sahip olduğu ortak gösterilenler bu terkinin kurulmasında etkili olur. Aklın, pratik ve hızlı hareket etmesi, aynı şekilde kuşun da hızlı hareket etmesi gösterilenlerine dayanarak akıl ile kuş arasında bir benzerlik kurulduğu görülür. Bu terkinin yer aldığı beyitte, Mecnun'un çöllere düştükten sonra, aklını yitirmesi ve kuşların başının üstünde yuva yapması olayına telmih yapılır ve Mecnun'un kuşa benzetilen aklının çocuklar tarafından korkutulması ile aklını yitirdiği ifade edilir:

Başdan mürg-i 'akıl uçmaz idi başından
Tifflar üstüne taş atmasalar Mecnûnuñ (Bâkî G 283/4)

“Çocuklar Mecnun'un üstüne taş atmasalardı, en önce akıl kuşu başından uçmazdı.”

Şairler, soyut olanı veya ifade etmede zorlandıkları duygularını somutlaştırma terkipleri aracılığıyla etkili bir şekilde anlatabilmektedir. Çoğu şairin çöl, vadi gibi coğrafi şekillere fazla yer vermesi, onların yaşadıkları dış dünyayı değil, kendi iç dünyalarını coğrafi şekiller aracılığıyla tasvir ettiklerini gösterir. Aşağıdaki beyitte Fuzûlî, yaşadığı içsel yolculuğun etkisiyle “deş-i hayret” terkinini kurmuştur. Tasavvufi bir terim olan hayret, “kalbe gelen bir tecellî (vârid) sebebiyle sâlikin düşünemez ve muhakeme edemez hâle gelmesi”dir (Uludağ 231). Bu içsel durumun çöl ile somutlaştırılması, Fuzûlî'nin hayret hâlini nasıl algıladığını ve yaşadığını gösterir niteliktedir:

Pây-bend-i lutf olup bir yerde sâkin bolmadum
Deş-i hayretde tereddüdden yorılmış gönlümü (Fuzûlî G 281/5)

“Hayret çölünde oraya buraya gidip gelmekten yorulmuş gönlümü, lütfun ayak bağı ile bağlanmış olarak bir yerde sakin dururken bulmadım.”

Bâkî ise bir beytinde, “arsa-i medh ü senâ” terkipleriyle övgülerini meydana benzeterek övgüsünün ne denli fazla olduğunu vurgulamaktadır. İkinci mısradan altı çizili olan terkiplerle de düşünce, hızlı hareket etmesi yönüyle bir ulağa benzetilerek somutlaştırılmıştır. İkinci mısradan, bir ulağın bin yıl gitmesi hâlinde meydanın sonuna ulaşamayacağı söylenerek övgü meydanının genişliği tekrar vurgulanmıştır. Düşüncenin hızlı hareket etmesi soyut olup, ulağın hızlı hareket etmesi somuttur. Ulağın bu somut özelliği benzetme yoluyla düşünceye aktarılmıştır:

‘Arsa-i medh ü senânun bulmaz pâyânın
Peyk-i endîşe eger biñ yıl olursa pûyân (Bâkî K 2/35)

“Düşünce ulağı, bin yıl koşsa yine de senin övgü meydanının sonunu bulamaz.”

Neşâtî de Bâkî’nin beytindeki somutlaştırmaya benzer bir somutlaştırma yapmıştır. Bâkî tarafından bir haberciye benzetilen düşünce, Neşâtî’de ise yüksekte uçan bir kuşa benzetilerek somutlaştırılmıştır:

Hem-ser-i küngüre-i ‘arş-ı berîn kim çıkamaz
Murg-ı endîşe eger eylese bin yıl pervâz (Neşâtî K 14/15)

“Düşünce kuşu bin yıl kanat çırpırsa, yüksek arş kubbesinin seviyesine çıkmaz.”

Somutlaştırmalar, soyut olan kavramı şairin nasıl algıladığıyla doğrudan ilgilidir. Bu sebeple terkiplerdeki somutlaştırmalar da şairlerin algıları, ruhsal durumları ve deneyimleri hakkında bilgiler vermektedir.

Algılamanın ve bunun ürünü olan algının hammaddesi duyumlardır. Duyumların hemen hepsi bir algıyla sonlanır. Algılama süreci nesnelerin ya da olayların insanın bilinç alanına yansımaları olarak görülebilir. Bu süreç insanın öğrenmesiyle, eski yaşantıları ve deneyimleriyle, beklentileriyle, ruhsal durumuyla, toplumsal ve kültürel etkenlerle yakından ilişkilidir. (Doğan 55)

Aşağıya alıntılanan beyitte gam bir bağa benzetilerek somutlaştırılmıştır. Gönül de bu bağın bülbülü olarak ifade edildiğinde somutlaştırma daha da detaylandırılmış olur. Şairin aşağıdaki altı çizili terkipte gam gibi acı veren bir duyguyu da bağa benzetmesi gamı kendisine acı veren bir duygu olarak değil, içinde olmaktan mutluluk duyduğu bir yer olarak algıladığını göstermektedir:

Gönül sen andelîb-i bâğ-ı gamsın durma feryâd et
Ki bûy-ı dâğ-ı hayret nefha-pîrâ-yı dimâğundur (Nâilî G 75/2)

“Gönül, sen gam bağının bülbülüsün, durmadan feryat et. Çünkü hayret yarasının kokusu, dimağına koku vermektedir.”

Klasik Türk şairi gerçekte var olmayan bir durumu, zihninde canlandırıp bu hayali somutlaştırma terkipleriyle şiire aktarabilmektedir. Aşağıdaki bey-

tin birinci mısrasında yer alan “sümûm-ı bâdiye-i ye’s” (ümitsizlik çölünün zehri) ve “şemîm-i tarab” (sevinç kokusu) somutlaştırma terkipleri şairin hayalinde tasavvur ettiği durumlardır. Benzer şekilde ikinci mısradaki yer alan “riyâz-ı baht” (baht bahçesi) ile “nesîm-i tarab” (sevinç rüzgârı) somutlaştırma terkipleri aynı muhayyilenin birer parçasıdır. Birinci mısradaki ümitsizlik bir çöl gibi tasvir edilmiş ve bundan dolayı çölün genişlik, sonsuzluk özellikleri ümitsizliğe aktarılmıştır. “Sümûm-ı bâdiye-i ye’s” terkinde ümitsizliğin bir çöle benzetilmesi ile bu yerin kişi üzerindeki olumsuz etkisi de zehir ile somutlaştırılmaktadır. Ümitsizlik, çöl gibi durağan ve geniş bir mekân ve zehir gibi öldürücü etkisi olan bir nesneyle tasvir edilmiştir. İkinci mısradaki terkipte ise baht bir bahçeye benzetilmiş ve bahçenin tüm özellikleri bahta aktarılmıştır. Böyle bir bahçede esen rüzgâr da sevinç rüzgârı olarak tasvir edilmiştir:

Sümûm-ı bâdiye-i ye’s olur şemîm-i tarab

Riyâz-ı bahtıma olsa vezân nesîm-i tarab (Nâilî G 14/1)

“Baht bahçeme sevinç rüzgârı esecek olsa, sevinç kokusu ümitsizlik çölünün zehri olur.”

Yukarıdaki somutlaştırma örneklerinde de görüldüğü gibi terkiplerle somutlaştırmalar görme, tatma, dokunma, koklama ve işitme olmak üzere beş duyu kullanılarak yapılmaktadır. Klasik Türk şiirinde her şairin divanında da rastlanabilen bu somutlaştırmaların duyular yardımıyla nasıl yapıldığı Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî’nin divanlarından alınan örnekler üzerinden aşağıdaki başlıklar altında incelenecektir.

Görme Duyusuyla Somutlaştırma

Klasik Türk şiirinde görme duyusuyla yapılan somutlaştırmalarda göz ile algılanamayan bazı soyut kavramların, şair tarafından görülebilmesi mümkün olan varlıklar gibi tasvir edilerek somutlaştırıldığı görülmektedir. Örneğin sevinç gibi soyut bir duygunun renginin görülmesi veya gam gibi soyut bir duygunun şekil olarak bir nesneye benzetilmesi, şairlerin soyut kavramları da görme duyusuyla tasvir ettiğini göstermektedir. Görme duyusu ile somutlaştırmalarda soyut kavramlar çoğunlukla ışık, renk ve şekil yönüyle tasvir edilir. Bu sebeple göz ile somutlaştırmalarda soyut olan kavram bir ışığa, renge veya şekle sahipmiş gibi resmedilir.

Şiirde edebî tasvir amaçlı kurulan terkiplerin çoğunlukla göze hitap eden tasvirler olduğu görülmektedir. Örneğin aşağıdaki beyitte “vâdî-i ‘aşk” terkipleriyle aşkın vadi olarak tasvir edildiği ve bu zemin üzerinde gönlün istek eteğini tuttuğu hayali çizilmiştir. İkinci mısırda “gûşe-i dâmen-i nev-şâhid-i dil-cûy-ı taleb” zincirleme terkipleri ile isteğin daha ayrıntılı tasvir edildiği görülmektedir. İstek, gönlü çeken bir sevgiliye benzetilmiştir. Kişinin isteklerinin taze bir sevgiliye benzetilmesi oldukça orijinal bir kullanımdır. Bu terkipte dikkat çeken diğer bir nokta ise isteğin ete kemiğe bürünmüş bir sevgili olması ve gönlün onun eteğinin ucunu tuttuğu hayalidir:

Vâdî-i ‘aşkda girmez mi daha dest-i dile

Gûşe-i dâmen-i nev-şâhid-i dil-cûy-ı taleb (Nâilî G 12/4)

“Aşk vadisinde, isteğin gönül çeken taze sevgilisinin eteğinin ucu gönül eline girmez mi?”

Genel olarak olumlu duygular, ışıkla bağdaştırılmakta ve ışık kişiye iyiliği, yaşamı çağrıştırmaktadır. Işığın karşısında ise karanlık yer alır ve karanlık, yaşamın tersi olan ölüm ve gazabı temsil etmektedir (Hacızade 79). Aşağıdaki beyitte irfan gibi soyut bir kavramın parlak bir nesne gibi tasvir edilerek somutlaştırıldığı görülmektedir. Beyitte, irfan nurları kalbe dolduğunda oraya yanlış düşüncelerin giremeyeceği ifade edilerek irfanın bulunduğu yeri aydınlatıldığı vurgulanmıştır:

Dil-i pür-nûruna kılmaz güzâr efkâr-i nâ-sâ’ib

Kim ol kandil memlûdur leb-â-leb nûr-ı irfândan (Fuzûlî K 38/20)

“O kandil, ağzına kadar irfan nuruyla dolu olduğundan nur dolu gönlüne yanlış düşünceler girmez.”

Bâkî’nin bir gazelinde kullanmış olduğu “çerâğ-ı lutf” terkipleri de soyut kavramların ışıklı bir varlık gibi tasvir edilerek somutlaştırılmasına örnektir. Bu terkipte hoşluk, iyilik anlamına gelen “lutf”un ışık veren bir nesne gibi tasvir edilmesi ve bağ gibi bir mekânın lütfun ışığıyla aydınlanması şairin muhayyilesinde oluşturduğu hayali aktarmasının bir sonucudur:

Nûr-bahş olsa eger bâğa çerâğ-ı lutfuñ

Şem’-vâr eyleye etrâfi münevver sünbül (Bâkî K 24/26)

“Eğer lütfunun kandili bâğa nur saçarsa, sünbül de mum gibi etrafı ışıklandırır.”

Tatma Duyusuyla Somutlaştırma

Klasik Türk şiirinde bazı soyut kavramlar tat duyusuyla somutlaştırılmaktadır. Bu somutlaştırmalarda soyut kavram, verilmek istenen duyguya göre tatlı, acı, ekşi ve tuzlu tatlara benzetilerek somutlaştırılır. Bu şiirlerde tatma duyusu ile somutlaştırma yapılırken en çok kullanılan tatların başında şarap gelmektedir. Başka içecekte olmayan sarhoş etme, kendinden geçirme özelliklerinden dolayı şarabın bazı soyut kavramları somutlaştırmada kullanıldığı tahmin edilmektedir. Özellikle aşkın, insan üzerindeki etkilerini somut olarak ifade ederken şarabın somutlaştırma nesnesi olarak tercih edildiği görülür. Bu amaçla kurulan “bâde-i ‘aşk’ (Bâkî G 421/4), “şarâb-ı ‘aşk u mahabbet” (Bâkî G 46/3), “mey-i ‘ışk’ (Fuzûlî G 131/5, Neşâtî G 53/4), “mest-i mey-i ‘ışk’ (Fuzûlî G 161/6) vb. terkipler aracılığıyla aşk gibi soyut bir kavram, şaraba benzetilerek anlatılmakta, şarabın insanı kendinden geçirme ve sarhoş etme özellikleri aşka aktarılmakta ve şarabın içildikten sonra verdiği etkilerin aşk ile benzer olduğu vurgulanmaktadır. Aynı şekilde şarap içildikten sonra ortaya çıkan baş ağrısı gibi kötü etkiler aşkın kişiye verdiği acı duygusuyla benzerlik oluşturmaktadır. Özellikle “‘mey-i ‘aşk’ gibi benzetmeye dayanan tamlamalarda içki kendi hakiki/temel anlamını muhafaza etmektedir” (Saraç 141). Burada kastedilen hakiki/temel anlam şarabın sarhoşluk verme özelliğidir. Şarap ile aşkın bu özelliklerinden hareketle mutasavvıflar “sekr” ile “muhabbet” lafızları arasında bir bağ kurmuşlardır:

Sözlükte sekr, sarhoşluk anlamına gelmektedir. Fakat mutasavvıflar bu kelimeyi, tam anlamıyla bâtinî bir boyut taşıyan başka bir anlamda kullanmaktaydılar. Bu bâtinî kavram tasavvuftaki bir başka temel kavrama, ‘muhabbet’ kavramına dayanmaktadır. Dolayısıyla tasavvuftaki ‘sekr’ ıstılahı ve bu ıstılah yoluyla kullanılan ‘şarap’ ya da ‘hamr’ kelimesi vs. başından beri muhabbet kavramından yararlanılarak tanımlanmaktaydı. (Pürcevâdî 304-305)

Şarabın kendisinden değil kişi üzerindeki etkilerinden yararlanan mutasavvıf, somutlaştırmaları birer varsayım ve benzetme üzerine temellendirmiştir. Örneğin aşağıdaki beyitte ayrılık meclisinde aşkın ve muhabbetin çok olduğu anlatılmaktadır. Ayrılık meclisinde aşk ve muhabbetin çoğaldığı, şarabın testi testi olması ile somutlaştırılmış, böylece bu soyut kavramlardaki artma somut bir şekilde ifade edilmiştir:

Yanınca bâde-güsârân-ı bezm-i hicrânın
Şarâb-ı ‘aşk u mahabbet sebû sebû biledir (Nâilî G 46/3)

“Ayrılık meclisinin şarap içenleri yanında aşk ve muhabbet şarabı testi testidir.”

Klasik Türk şiirinde şarap ile yapılan somutlaştırma terkiplerinin bazen istiareye döndüğü görülmektedir. Şiirde şarap istiarelerinin, sıklıkla “şarâb-ı ‘aşk” somutlaştırma terkiplerinin bir ögesinin söylenmemesiyle oluştuğu bilinmektedir. Bu sebeple birçok kaynak, şarap istiaresi ile aşkın kastedildiğini ifade eder (Uludağ 485, Pürcevâdî 343, İz 159).

Sonraki dönemlerde de daha önce değindiğimiz gibi, tasavvufi şiirlerde şarap, bâde ve mey, çeşitli şeylerin, bu cümleden olarak da aşkın “müşebbehün bih”i olmaktadır. Fakat teşbih istiareye dönüşünce şarap, bâde ve mey genellikle aşk ya da sevgi anlamına alınmıştır. (Pürcevâdî 345)

İlahî veya beşerî anlamda âşık olan kişide meydana gelen değişiklikler, içki içen kişide meydana gelen değişikliklere benzetilir. Beyitte sarhoş olan kişi sarhoşluğunu nasıl gizleyemezse âşğın da bu durumunu gizleyemediği vurgulanmıştır:

Mey-i ‘işkuñla ser-mest olduğum ilden nihân kalmaz
Muhâl-i akldur kim saklaya râz-ı nihân sarhoş (Fuzûlî G 131/5)

“Aşk şarabınla sarhoş olduğum başkalarından gizli kalmaz. Sarhoşun sırrını saklaması akıl dışıdır.”

Dokunma Duyusuyla Somutlaştırma

Eşyanın sertlik, yumuşaklık, sıcaklık vb. özellikleri dokunma duyusu ile algılanabilmektedir. Klasik Türk şiirinde birtakım soyut kavramların sertlik, yumuşaklık vb. özellikleri vurgulanarak somutlaştırıldığı görülür. Soyut kavramlara dokunmak mümkün değilken bazı terkiplerde onların dokunma duyusuyla algılanıyor gibi tasvir edildiği görülmektedir. Dokunma duyusu ile yapılan somutlaştırmalarda, soyut bir kavrama dokunmadan o kavramın sıcak, sert veya yumuşak bir nesneye benzetilerek somutlaştırılmasıyla bu kavram hakkında daha ayrıntılı bilgi verilebilmektedir. Fuzûlî’nin şiirlerinde “seng-i melâmet” (G 10/6, G 16/2, G 91/5, G 166/6, G 238/1) terkiplerini sık kullandığı görülür. Melâmetin sözlük anlamı ayıplama, kınama olup, bu

soyut kavram dolaylı olarak taş ve taşlamayı akla getirmiştir. Tasavvufta melamet, “halkı kendisinden nefret ettirmek için şeriate zararı olmayan şeyleri yapmayı gerektirir” (MTTS 647). Melamet yoluna giren kişinin halktan kopması, onlara bağlanmaması için kınanması gerekmektedir. Bu sebeple melamet için “selameti terk etmek” (Uludağ 356) gerekmektedir. Melamet, selameti terk edip, zor olanı seçmektir. Bu nedenle şair, bu soyut kavramı taş benzeterек ve kınamayı akla getirecek şekilde kullanarak somutlaştırmıştır:

Yücedün kabrüm ey bî-derdler seng-i melâmetden
Ki ma'lûm ola derd ehline kabrüm ol alâmetden (Fuzûlî G 238/1)

“Ey dertsizler, melamet taşından kabrimi yükseltin. Dert ehline kabrim o izlerden belli olsun.”

Koklama Duyusuyla Somutlaştırma

Terkipler aracılığıyla soyut bir kavramı görme, dokunma, tatma yoluyla somutlaştıran şairler, bazı soyut kavramları da bir kokuya sahipmiş gibi tasvir ederek somutlaştırma yoluna gitmişlerdir. Aşağıdaki beyitte safa gibi soyut bir kavramın kokusunun olduğu belirtilir. Böyle soyut bir kokuyu da ancak gönül burnu koklayabilmekte, dolayısıyla safa gönül tarafından koklanabilen bir nesne gibi somutlaştırılmaktadır:

Yok bûy-ı safâ meşâm-ı dilde
Âşüfte-dimâğ-ı derd-i 'ışkuz (Neşâtî G 52/4)

“Aşk derdinin aklı perişanıyız. Gönül burnunda safa kokusu yok.”

Aşağıdaki beyitte de “bûy-ı hulk” terkipleriyle şair, somut olarak koklanan veya kokan bir kavram olmadığı hâlde yaratılışın bir kokusunun olduğunu belirtmiştir. Hayalde var kabul edilen bu koku, yine hayalen var kabul edilen lâlenin burnuna ulaşmaktadır. “Bûy-ı hulk” terkipleri ile aynı zamanda her kişinin kendisine has bir yaratılışa sahip olma özelliği de vurgulanır:

Bînî-i gonce-i lâle ola fevâre-i hûn
Bûy-ı hulkıyla sabâ eylese gülzâre 'ubûr (Neşâtî K 16/20)

“Saba rüzgârı yaratılışının kokusuyla gül bahçesine esse, lâle goncasının burnu kan fiskiyesi olur.”

İşitme Duyusuyla Somutlaştırma

Şiirde soyut kavramların bir kısmı, işitme duyusu ile algılanabilir şekilde somutlaştırılabilmektedir. Ölümün sesinin duyulması, acının çılgınlığının olması işitme duyusuyla yapılan somutlaştırmalara örnektir. Fuzûlî, aşağıdaki beytinde, ölüm gibi sessiz ve acılı bir hadiseyi “bang-i rihlet” terkibi ile işitme duyusuyla algılanır şekilde somutlaştırır. Ölüm, etkileri görülen ama kendisi görülmeyen soyut bir kavramdır. “Bang-i rihlet” terkinde “rihlet”in göç anlamına gelmesi ve göç yapılacağı zaman davul çalınması adeti dolayısıyla bu kelime iki bağlamda da düşünülmelidir. Bu bağlamdan yola çıkılarak “bang-i rihlet” terkibi “göç davulunun sesi” olarak çevrilebilmektedir. Ancak bir diğer bağlamında göç ile ölüm kastedildiğinden bu terkipte kapalı istiare yapılarak ölüm, göç davuluna benzetilmiş, dolayısıyla ölüm işitme duyusuyla somutlaştırılmıştır:

Yeter oldı kulağa bang-i rihlet dehr bâğından

Ne durmuşsun temâşâ-yı gül-i ruhsâr yetmez mi (Fuzûlî G 283/4)

“Dünya bağından göç davulunun sesi kulağa gelmeye başladı. Ne durmuşsun, yüz gülünün temaşası sana yetmez mi?”

Beyitteki “bang-i rihlet” somutlaştırma terkinini kuran şair, aynı zamanda ölümün ansızın ve sessizce gelme özelliğini kabul etmediğini ve aksine ölümün varlığını her zaman insanlara duyurduğunu belirtmektedir.

Terkiplerde somutlaştırma yapılırken seçilen kelimeler, beyitte kurulmak istenen hayal ile doğrudan ilgilidir. Bu sebeple terkiplerdeki somutlaştırmaların doğru anlaşılması için beyitte kurulan hayale de dikkat edilmelidir.

Terkiplerle Duygu Aktarımı

Aktarım, bir eşyayı, bir yolcuyu veya bir toprağı devretme, dilde ise bir kelimenin anlamını dolayısıyla tüm gösterilenlerini o kelimedden başka bir kelimeye yükleme, devretme eyleminin genel adıdır. Dilde var olan yapıların tanımlanmasında önemli çalışmaları olan Doğan Aksan, şiir dilinde aktarmaları; deyim aktarmaları ve ad aktarmaları-öteki aktarmalar olmak üzere iki grupta sınıflandırmaktadır. Aksan (126-148), şiir dilinde aktarmalar başlığı altında yer alan deyim aktarmalarını kendi içerisinde dört grupta sınıflandırır: 1. İstiare 2. İnsandan doğaya aktarma (kişileştirme) 3. Somutlaştırma 4. Sinestezi. Aksan, ad aktarmaları-öteki aktarmalar başlığı altında ise mecaz-ı mürsel sanatına yer vermektedir.

Dilde anlam aktarımlarıyla beraber sanatsal dil kullanımlarıyla duygular da aktarılmaktadır. Dil, “gözlenemeyen iç dünyayı gözlemlenen dış dünya, maddî dünya örneğine göre modelleştirir” (Hacızade 72). Şair, iç dünyanın aktarımını ancak dış dünyada herkes tarafından bilinen nesnelerin kullanımıyla gerçekleştirir. Bu nesnelerin kullanımı ile yapılan duygu aktarımlarında duygu aktarma nesnesi ve duygu aktarma kaynağı iki önemli unsurdur. Duygu aktarımlarında aktarma nesnesi ile aktarma kaynağı arasında benzerliğe dayalı bir ilişki vardır (Hacızade 72). Nesne ve aktarma kaynağı arasında benzerlik olmadığı takdirde duygu aktarımlarında gösteren ile gösterilen arasında kesinti yaşanması söz konusudur. Kelimelerin duygu değerleri o kelimenin kişi üzerinde bırakmış olduğu etkiyle doğrudan ilgilidir. “XIX. yüzyılın sonlarında K. O. Erdmann bu türden göstergelerin duygu yönünü duygu değeri ya da ruhsal durum değeri (Alm. Gefühlswert oder Stimmungsgehalt) terimiyle adlandırmıştır” (Aksan 100). Kelimelerin duygu değerleri onların “connotation” “yan anlam”ından çok asıl olarak kişide bırakmış olduğu etkileri kapsar.

Şiirin bir amacı, belli bir göstereni hep aynı gösterilene ve göndergeye mahkûm olmaktan kurtararak, dilin olanaklarını zorlamak ve tüm insanlarda az veya çok bulunan ya da bilinen, gözlemlenen duygu, özellik ve yaşantıları yeni bağdaşımalarla yeniden yaratmak ve iletmektir. (Korkut 31)

Kelimelerin kişi üzerinde bırakmış olduğu etkiler kelimenin duygu değeridir. Klasik Türk şiiri terkiplerinde kelimelerin özellikle duygu değerleri dikkate alınarak seçildiği görülmektedir:

Şiir dilinde duygu değeri taşıyan tek tek ögeler kadar, birden çok göstergelerden kurulan alışılmamış bağdaştırmalar da yarattıkları değişik, çeşitli tasarımlarla birlikte okuyan/dinleyene aktardıkları duygu değerleriyle etkili olmakta, güçlü bir anlama erişmektedir. (Aksan 101)

Duygu aktarımlarında şairin bilişsel dünyası etkindir. Şair algısına göre çeşitli duygu aktarımları yapabilir. Ölümün acı, sevginin ise tatlı bir tat ile ifade edilmesi şairin algısına dayalı aktarımlardır. Klasik Türk şiirinde kelimelerin duygu değerleri kullanılarak yapılan duygu aktarımlarında en çok renklerden ve şekillerden faydalandığı görülmektedir. İnsan duygularının gözlemlenmesiyle hangi rengin hangi duyguya işaret ettiği bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştur. İnsanın öfkelenildiğinde yüzünün kızarması,

üzüldüğünde yüzünün sararması veya korktuğunda yüzünün beyazlaması nedeniyle kırmızı kızgınlık, sarı hüznün, beyaz ise korku duygusunu aktarmaktadır. Bu renklere sahip nesnelere kullanılarak da renk ile duygu aktarımı yapılabilmektedir.

İbn Sina'ya (208) göre, '(Asıl anlamından) intikal etmiş istiareli sözün etkisinin çeşitli dereceleri vardır. Mesela, (şairin) gazelde sevgilinin parmağını tasvir ederken, onun kırmızı olduğunun veya özellikle kıpkırmızı olduğunun söylemesinden kırmızılığı anlatmak için 'pembe/gül rengi' demesi daha etkilidir. Bununla, gülün lefati hayal edilir ve mutlak olarak onun kırmızı olduğunu söylemenin hayalde canlandıramadığı şey anlaşılır. 'Kırmızı' lafzı, kendisiyle beraber bir övgü ve güzel bulma anlamını taşımaz. 'Koyu kırmızı' denmesi ise bozulmuş bir gülü canlandırmaktan başka işe yaramaz'. (Gemuhluoğlu 138-139)

Şairler belli bir amaç doğrultusunda renkleri kullanarak istedikleri anlam ve duygu aktarımını yapabilmeye imkânı bulurlar. Bu bağlamda hem olumlu hem olumsuz duyguların belirtisi olduğu için renklerin sevinç, sevgi, öfke, kin, utanç gibi birbirinden farklı duyguların aktarımında kullanıldığı görülmektedir (Hacızade 81). Renk ve şekil anlamına sahip olan kelimelerin duygu değerlerinin dildeki diğer kelimelere göre fazla olması bu kelimelerin terkiplerde sıklıkla kullanılmasında etkili olmuştur.

Klasik Türk şiirinde soyut kavramların fiziksel özelliği ön planda olan taş ve çöl gibi somut varlıklara benzetilmesiyle bu terkipler aracılığıyla anlam ve duygu aktarımı yapılmakta, aynı zamanda kelimelerden tasarruf da sağlanmaktadır. Örneğin, "vâdî-i şerm", "tîh-i gam" vb. terkiplerde utanma duygusunun uzunluğunun vadi ile gamın büyüklüğü ve yakıcılığının ise çöl ile aktarıldığı görülmektedir:

Fikr ider bu vâdî-i şerme hayâl-i beste-dem

Olsa hamuş 'aceb degül 'acz ile kilik-i ter-zebân (Neşâtî G 91/4)

"Suskun hayal, bu utanma vadisini düşündüğünde hazırcevap olan kalem, acz ile sussa şaşılmaz."

Klasik Türk şiirinde renkler ve şekiller sıklıkla kullanılır. Şairler, renkleri ve şekilleri kullanarak dış dünyada görülen veya görülemeyen kavramların tasvirini yaparken birtakım duyguları etkili bir şekilde aktarabilmeye imkânı bulur.

Duyguların, etkili bir şekilde günlük dille anlatılması daha zorken edebî dilde imgeleme ve aktarma yoluyla daha kolaydır. Bu imgeleme ve aktarmalar duygu değerleri yüksek olan kelimeler ile soyut kelimeler arasında kurulan terkiplerle gerçekleşmektedir. Olumlu ve olumsuz duyguların terkiplerle somutlaştırılmasının şiir dilinde oldukça sık kullanıldığı görülmektedir.

Sevgi Duygusunun Aktarımı

Klasik Türk şiirinde en çok somutlaştırılan olumlu anlamdaki duyguların başında ise sevgi/aşk gelmektedir. Şiirde sevgi duygusu birçok somut varlıkla terkip oluşturularak kullanıldığında sevginin kişi üzerinde bırakmış olduğu etki somut şekliyle aktarılabilir. Örneğin aşağıdaki beyitte aşırı sevgi olan aşk, cevhere benzetilerek somutlaştırılmıştır. Cevherin değerli ve ele geçmesinin zor olmasından hareketle aşkın da değerli ve elde edilmesinin zor olduğu “gevher-i ‘aşk” somutlaştırmasıyla aktarılmıştır:

Cân gibi eder gevher-i ‘aşkın yine pinhân
Sad pâre de olsa sadef-i sine-i ‘âşık (Nâilî G 196/4)

“Âşık sinesinin sedefi yüz parça olsa da aşk cevherini yine can gibi gizler.”

Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî’nin divanlarında sevgi/aşk ile ilgili yapılan ortak somutlaştırmalardan biri de deniz ile yapılmıştır. Bu somutlaştırmalarda sevgi/aşk, büyüklüğü ve enginliğiyle denize benzetilmektedir:

Giry-e-i zâr ile hoş-hâlem ki bahr-i ‘ışkda
Eşksiz göz bir sadefdür lü’lü-i şehvârsız (Fuzûlî G 117/5)

“Aşk denizinde inlemeli gözyaşıyla hoş bir hâldeyim. (Çünkü) gözyaşı olmayan göz, şahlara layık incisi olmayan bir sedeftir.”

Bu beyitte deniz olarak somutlaştırılan aşkta, âşığın gözyaşlarının çok olması normal bir durum olarak belirtilmiş ve aşk denizinde gözyaşı dökmeyen gözün, iri incisi olmayan sedef gibi olacağından makbul sayılmayacağı belirtilmiştir.

Sevinç Duygusunun Aktarımı

Klasik Türk şiirinde sevincin, ışık gibi etrafı aydınlatan somut bir nesne olan muma, gül gibi etrafa koku ve güzellik veren bir nesneye veya bayram gibi

kişiyi mutlu eden zamanlara benzetilerek somutlaştırıldığı sık görülmektedir. Sevincin ışığa sahip olan varlıklarla somutlaştırılmasında parlaklığın ve ışığın sahip olduğu olumlu anlamlar etkilidir. Şiirde de çoğunlukla nur olarak yer alan ışık, sevgili ve sevgilinin güzellik unsurlarıyla aynı terkipte yer alır. Aşağıdaki beyitte geçen “nûr-ı sürûr” terkinde sevinç, ışık saçan ve insanın içini aydınlatan bir varlık gibi tasvir edilerek somutlaştırılmıştır. Beyitte çemen meclisindeki bu sevinç sebebiyle gam ve karanlığın lamba ile aransa dahi bulunamayacağı ifade edilir. Beyitteki bu somutlaştırma ile sevincin olduğu yerde gama ve karanlığa yer olmadığı vurgulanmaktadır:

Şâh-ı gül virdi çemen bezmine bir nûr-ı sürûr
Ki çerağ ile bulunmaz eser-i zulmet ü gam (Fuzûlî K 31/4)

“Gül dalı çemende kurulan meclise bir sevinç ışığı verdiği için gam ve zulmetin eseri lamba ile aransa bulunmaz.”

Bulunduğu ortama verdiği olumlu etkiler göz önüne alınarak sevinç, terkiplerde sıklıkla ışık ile somutlaştırılmıştır:

Ger olsa şem‘-i neşât-ı derûnı şü‘le-fiken
Olurdu gün gibi rûşen derûn-ı tîre-i gam (Neşâtî K 21/29)

“Eğer iç sevincinin mumu ışık saçacak olsa gam karanlığının içi gün gibi aydınlık olurdu.”

Sevinç duygusu diğer bir beyitte ise kilim ile somutlaştırılarak bu duygunun verdiği rahatlık hissi somut şekilde aktarılmıştır:

Gördüm yirüm fezâ-yı bisât-i sürûr iken
Olmış mazik-i mezbele-i acz ü inkisâr (Fuzûlî K 39/23)

“Yerim, sevinç kiliminin fezası iken, gördüm ki acz ve kırılma mezbelesinin dar yeri olmuş.”

Sevinç duygusunun kişiyi iyileştirme özelliği ise sevincin merheme benzetilmesiyle aktarılmıştır:

Biz çâk çâk-i tîğ-i gamız hergiz olmasın
Zahm-âşinâ-yı cân u ciğer merhem-i neşât (Nâilî G 187/4)

“Biz gam kılıcının açtığı derin yarayız. Sevinç merhemi hiçbir şekilde can ve ciğer yarası ile tanışmasın.”

Ümit Duygusunun Aktarımı

Çeşitli nesnelere benzetilerek somutlaştırma yoluyla aktarılan duygulardan biri de ümittir. Ümit, bir kişide var olduğunda onu olumlu yönde etkileyen duygulardandır. Klasik Türk şiirinde terkiplerle ümit duygusunun okuyucuya aktarılmasında ümidin bu olumlu anlamı ön plana çıkarılmaktadır. Örneğin aşağıdaki beyitte geçen “benefşezâr-ı ümîd” terkiibiyle şair ümidi, menekşe tarlasına benzeterek somutlaştırdığında bu çiçeğin renk ve duygu değerinden faydalanmakta ve ümidi olumlu bir duygu olarak aktarmaktadır:

Meger ki sîne-i uşşâkı tâze nev-hatlar
Duhân-ı âh ile eyler benefşezâr-ı ümîd (Nâilî G 30/4)

“Meğerki yüzü yeni tüylenen körpe gençler, âşıkların sinisini âh dumanı ile ümidin menekşe tarlası yapar.”

Öfke, Korku ve Üzüntü Duygusunun Aktarımı

Şairler, sevinç, neşe, ümit vb. olumlu duygularının yanı sıra öfke, korku, üzüntü vb. olumsuz duygularını da somutlaştırarak etkili bir şekilde aktarmaktadır. Öfke ve kızgınlık gibi duyguların Fuzûlî ve Bâkî'nin divanlarında somutlaştırılmadığı, ancak Nâilî ve Neşâtî'nin divanlarında terkiplerle somutlaştırılarak daha etkili bir şekilde aktarıldığı görülmektedir. Örneğin aşağıdaki beyitte Nâilî, öfke duygusunu ateşe benzeterek etkili bir şekilde aktarmaktadır. Öfke ile vücut sıcaklığının artması ve bunun yanında öfke ile hareket edildiğinde ortaya çıkan eylemlerin yakıcı, üzücü şeylere sebep olması nedeniyle bu duygu ateş ile somutlaştırılmış ve yapılan somutlaştırma ile öfkenin yakıcılığı aktarılmıştır:

Husrev-i şîr-i 'adû-sûz ki nâr-ı gazabı
Cây-ı âhû-bereyi pençe-i şîrân etmiş (Nâilî K 9/16)

“O düşmanın canını yakan aslan padişah olduğundan gazap ateşi, ceylan yavrusunun yerini aslanların pençesi etmiş.”

Korku, dış etkenlere bağlı olarak oluşan ve kişiyi her anlamda olumsuz etkileyen duygulardan biridir. Şiirde korkunun insan üzerindeki olumsuz etkileri birtakım somut nesnelere benzetilerek anlatılmıştır. Aşağıdaki beyitte korkunun fazlalığı ve kişiyi zarar vermesi yönü sel benzetmesiyle aktarılmıştır:

Bu râzı derkde kem-mâyedir hıred yâ Rab

Rızâsı cûşîş-i seylâb-ı vehme sedd-i sedîd (Nâilî K 7/54)

“Ya Rab, akıl bu sırrı kavramada kusurludur. Rızası korku selinin coşması-
nın önünde güçlü bir settir.”

İnsanın yaşadığı bela, sıkıntı ve acı veren olaylar neticesinde yaşamış olduğu duyguların başında üzüntü gelir. Şiirde üzüntü duygusu çoğunlukla yaşanan bela, sıkıntı, kahır ve gam kavramları ile anlatılmaktadır. Özellikle üzüntüye sebep olan bu soyut kavramlar “âteş” ve “nâr” kelimeleriyle somutlaştırılarak anlatılmaktadır. Nâr-ı hecr (Bâkî G 176/1), nâr-ı kahr (Bâkî K 5/11), nâr-ı mihnet (Bâkî G 236/2), nâr-ı firâk (Bâkî G 422/5), nâr-ı fûrkat-i şehd-i leb (Bâkî G 225/3), nâr-ı gam-ı aşk (Bâkî M8 2/1), nâr-ı gam-ı fûrkat (Bâkî G 335/5) terkiplerinde ayrılık, kahır, sıkıntı, gam gibi üzüntüye sebep olan kavramlar dokunma duygusu ile hissedilir şekilde aktarılmıştır. Kahır çeken kişinin yaşadığı üzüntü, klasik Türk şiirinde somut şekilde acı veren, yakan, batan, kişiyi yaralayan nesnelere benzetilerek anlatılmaktadır. Örneğin aşağıdaki beyitte insan vücudu bir tunç madenine benzetilir ve insanın yaşadığı kahır sonucu tunca benzeyen vücudunun eridiği ifade edilmektedir. Kahrın yakıcılığı, dolayısıyla üzüntünün kişiyi bitirebilmesi yönü tunç madeni gibi olan vücudun erimesiyle anlatılmıştır:

Su gibi nâr-ı kahrından erîr bir demde rûyîn-ten

Tokinsa şu‘le-i şemşîri nerm eyler Nerîmânı (Bâkî K 5/11)

“Tunç vücutlu, kahır ateşinden bir anda su gibi erir. Kılıcın ışığı dokunsa Nerîman’ı yumuşatır.”

Câm-ı bezm-i rezmün içmekte dil-i düşmen kebâb

Def-i hâr-i kahrûn etmekte hayâl-i hasm hâm (Fuzûlî K 24/20)

“Savaş meclisinin kadehini içmekte düşman gönlü kebab olmuştur. Senin kahır dikenini def etmekte düşman hayali olgunlaşmamıştır.”

Duyguların terkiplerle aktarımına örnek olması amacıyla aşağıdaki tabloda üzüntü duygusunun Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî’nin divanlarında hangi kelimeler kullanılarak somutlaştırıldığı karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir:

Tablo 1

Öfke, Korku ve Üzüntü Duygusunu Aktarmada Kullanılan Terkipler
(Fuzûlî, Bâkî, Nâilî, Neşâtî Örneği)

Üzüntü	Fuzûlî	Bâkî	Nâilî	Neşâtî
Hastalık	illet-i endûh (G 49/1)			
Kafes		kafes-i gam (G 422/6)		
Ok, kılıç	tığ-i cefâ (G 222/6) tîr-i belâ (G 290/6) hedef-i nâvek-i belâ (Msd 2/8) zahm-i hadeng-i belâ (K 26/33)	tîr-i gam (G 526/5) ser-i peykân-ı gam (G 137/3) tîr-i gam-ı nigâr (G 92/1) tîr-i belâ (G 298/1) tîr-i belâ (G 262/1) seyf-i belâ (G 79/5) peykân-ı belâ (G 356/2) hâdeng-i belâ (G 477/4) şemşîr-i dest-i kahr (G 153/5) tığ-i cefâ (G 409/5) Tığ-i cefâ (G 486/2)	berk-i şemşîr-i cefâ (G 112/3) tığ-i cefâ (K 21/19) tîr-i cefâ (K 13/1)	tığ-i kahr (K 17/II/1) tîr-i cefâ (G 16/3)
Diken	def-i hâr-i kahr (K 24/20)	hırâş-ı hâr-ı gam (G 202/4) mugaylân-ı belâ (G 316/5)	hâr-ı gam u endûh (G 383/2) hırâş-ı hâr-ı cefâ (K 7/13) hâr-ı gam u endûh (G 383/2) hâr-ı gam (G 54/1)	
Dağ	kûh-ı belâ (G 186/3)	kulle-i kûh-ı cefâ (K 23/6) kûhsâr-ı kahr (K 14/14) peleng-i kûh-ı gam (G 133/5) kûh-ı belâ (G 321/2)	kûh-ı belâ (G 180/5)	

Zorlu yol	mazâyik-i reh-i kahr (K 1/58)		şeb-i târik-i belâ (G 27/4)	
			şehrâh-i belâ (G 172/5)	
Asker		leşger-i endûh (G 225/5)	cünd-i gam (K 17/6)	
		leşger-i gam (G 23/3)		
		sipâh-ı gam (G 169/4)		
Delici alet			miskab-ı endûh (M II/4)	
			nâhün-i gam (G 285/5)	
Girdap	sevâd-ı gird-bâd-ı kahr (Kt 22/2)	girdâb-ı belâ (G 510/6)	girdâb-ı belâ (G 58/1)	girdâb-ı belâ (G 122/2)
	girdâb-ı belâ (G 286/4)			
Ateş		nişân-ı âteş-i endûh-ı 'aşk-ı yâr (G 335/4)	berk-i belâ (G 279/4)	dûzah-âşâm-ı gam (G 129/1)
		şîrâr-i nâr-ı gam (G 265/3)	tef-i kahr (K 12/33)	tef-i kahr (K 9/23)
		şîrâr-ı nâr-ı hırmen-sûz-ı gam (G 335/4)	hânümân-sûz-ı belâ (G 327/1)	
		dûzah-ı cevr ü cefâ (G 191/5)	cilvegeh-i berk-ı belâ (G 113/1)	
		nâr-ı kahr (K 5/11)	âteş-i gam (G 210/3)	
		nâr-ı mihnet (G 236/2)	âteş-i gam (M II/2)	
			âteş-i gam (M III/5)	
			külhen-i gam (G 14/2)	
Acı, öldürücü tat	zehr-i kahr (G 127/7)	zehr-i gam (K 10/8)	mest-i zehrâbe-i cefâ-yı dil (K 4/19)	semûm-ı nâm-ı kahr (K 10/28)
	telh-i kahr (K 36/22)	zehr-i belâ (G 544/1)	zehr-i kahr-ı cefâ (G 214/1)	semûm-ı kahr (K 21/31)

		teff-i semûm-ı kahr (M 2 1/5)	zehrâb-ı gam (G 281/5)	nişter-i zehr-i belâ (K 27/34) semûm-ı germ- kahr (K 25/14)
Gül bahçesi	gülşen-i kahr (K 10/42)		gülsitân-ı derd ü gam (G 41/1)	
Okyanus, deniz, akarsu		lücce-i gam (G 152/6)	hurûş-ı mevc-i belâ (K 7/21)	lücce-i mâtem (K 5/II/8)
		lücce-i gam (G 366/3)	mevc-i yem-i belâ (G 53/3)	lücce-i mihnet (R 7)
		garik-i bahr-i gam (G 531/5)	bahr-ı gam (G 201/2)	cûy-ı belâ (K 5/IV/9)
		ka'ır-ı yem-i gam (G 195/3)	mevc-i gam (Ş 41/6)	
		emvâc-ı belâ (K 11/4)		
		bahr-i belâ (G 191/4)		
		bahr-i belâ (G 134/1)		
Yeşil, çiçek- li bahçe		lâle-i sîr-âb-ı çemenzâr-ı cefâ (G 248/4)		çemenzâr-ı gam (K 5/V/6)
		şâh-ı nihâl-i çemen-i mihnet (G 332/4)		gülpâr-ı gam (G 111/3)
		bâğ-ı belâ (G 539/3)		
		bâğ-ı belâ (K 26/8)		
		bâğ-ı belâ (G 308/6)		
		bâğ-ı belâ (G 359/7)		
Geniş alan, mülk	müsâfir-i reh-i sahrâ-yı mihnet ü elem (Msd 2/1)	meydân-ı gam (G 413/3)	tîh-i belâ (M III/1)	deşt-i belâ (G 52/3)
	şâh-ı mülk-i mihnet (G 195/1)	mülk-i gam (G 148/5)		
	şâh-ı mülk-i mihnet (G 236/6)	husrev-i mülk-i gam (G 54/1)		

	vâdî-i mihnet (G 298/4)	kasr-ı cefâ (G 44/4)		
	şöhre-i şehri belâ (G 69/3)	sahn-ı sahrâ-yı belâ (G 190/4)		
		cûy-bâr-ı vâdî-i gam (G 49/1)		
Yara		dâğ-ı gam (G 219/1)	merhem-i zahm-ı cefâ (G 41/1)	dâğ-ı gam (G 76/3)
			dâğ-ı belâ (G 268/4)	dâğ-ı belâ (G 8/1)
Terazi	terâzû-yı ayâr-ı mihnet (G 186/2)		deşt-peymâ-yı gam (G 7/1)	
			kûh-endâz-ı gam (G 378/3)	
İp	kayd-ı belâ vü derd ü mihnet (Trc 1/I)	mübtelâ-yı bend-i kemend-i belâ (G 218/5)		
		bend-i belâ (G 207/2)		
		bend-i belâ (G 506/5)		
Donduru- cu esinti		sarsar-ı kahr (K 2/30)		efsürdegi-i gam (G 113/3)
		sarsar-ı gam (K 22/25)		sille-hor-ı sar- sar-ı kahr (K 20/16)
Yatak		pister-i gam (G 244/5)	bister-i belâ (M V/7)	
		pister-i gam (G 464/3)		
Dar yer	künc-i mihnet (G 120/5)	peygüle-i gam (K 12/7)		Küşe-nişin-i gam (K 20/32)
	küşe-i mihnet (K 29/3)	künc-i gam (G 282/5)		künc-i belâ (Thm/II)
		künc-i gam (G 282/5)		
		künc-i gam (G 380/5)		

		güşe-i mihnet (G 103/7)		
		künc-i belâ (G 103/7)		
		künc-i belâ (
		G 193/2)		
Şarap		sâgar-ı gam (G 264/2)	humâr-ı derd-i keder (G 14/5)	humâr-ı gam (K 10/26)
		cür'a-i câm-ı belâ-en- câm-ı gam (K 22/26)	bâde-güsârân-ı gam (G 60/2)	mahmûr-ı keder (G 123/2)
		humâr-ı derd ü mihnet (K 22/26)	harâbât-ı gam (G 341/4)	humâr-ı gam (G 44/4)
			kadeh-keşân-ı gam (G 147/1)	
			sahbâ-yı gam (G 219/3)	
Taş	sengsâr-ı mihnet (G 91/5)	seng-i gam (G 204/2)		zahmdâr-ı seng-i gam (K 27/35)
		seng-i mihnet (G 51/6)		seng-i cefâ (G 8/3)
				seng-i cefâ (G 8/3)
Başa gelen büyük sıkıntı, yük	bâr-ı gam u mihnet (G 110/7)	bâr-ı belâ (G 75/3)	tûfân-ı cefâ (G 138/3)	hâne-ber-endâz-ı belâ (G 57/2)
	bâr-ı mihnet (G 214/1)	bâr-ı belâ (G 124/5)	nat'-ı siyâsetgeh-i kahr (K 9/7)	
	bâr-ı mihnet (G 283/2)	menzil-i bâr-ı belâ (M 2-1/2)	tâb-ı teb-i kahr (K 12/35)	
	seyl-i tûfân-ı belâ (G 219/5)		âfet-i gam (G 123/1)	
			bâr-ı gam (G 324/1)	
Zindan	bend ü zindân-ı gam u mihnet (G 33/6)	sâkin-i zul- met-sarây-ı mihnet (G 95/2)	zulmet-âbâd-ı gam (G 354/3)	derûn-ı tîre-i gam (K 21/29)
	zindân-ı belâ (Mrb 1/1)			zulmet-i gam (K 18/2)

	zindân-ı belâ (G 259/5)		zulmet-i gam (G 100/3)
			zulmet-i gam (G 134/3)
Akşam	şem'-i şebistân-ı belâ (G 196/2)	şâm-ı gam (G 357/4)	şâm-ı keder (G 77/5)
		şâm-ı gam (G 237/1)	
		şâm-ı gam (G 515/3)	
		şâm-ı gam (G 95/2)	
Aslan		pençe-i kahr (K 17/46)	
Sert darbe		sadme-i kahr (K 2/30)	
Tuzak	dâm-ı belâ (G 146/5)	dâm-ı belâ (K 13/13)	
	esîr-i dâm-ı belâ (K 7/11)	dâm-ı belâ (G 27/3)	
	esîr-i dâm-ı belâ (K 7/47)		
Pas		mu'tâd-ı tılâ'-kârî-i jengâr-ı keder (M II/3)	
Toz		gerd-i keder (G 226/3)	gerd-i keder (G 49/3)
		gerd-i kûdûret (G 13/4)	gerd-i keder (K 21/13)
			gubâr-ı gam (G 110/3)
Bulut		sehâb-ı keder (G 30/3)	
Hazine, maden	mahz-ı belâ (G 128/5)	kân-ı belâ (M II/2)	
		elmâs-ı gam (G 226/1)	
Gelin		arûs-ı mâtem (K 7/42)	
Katil		dârû-yı kattâl-i gam (G 205/3)	
Sopa		çevgân-ı belâ (G 323/2)	

Büyücü	def-i Ye'cûc-ı gam (K 26/14)	
Sonbahar		hazân-ı keder (G 125/4)
Kuş	tâ'ir-i evc-i belâ (K 30/18)	murg-ı pür-belâ (G 41/2) bâl-i murgân-ı belâ (G 57/4)
Çarşı		çârsû-yı gam (G 316/4)
Karınca	mur-ı gussa (G 372/1)	

Klasik Türk şiirinde duygular içerisinde en çok üzüntü ve sevgi duygusunun somutlaştırılarak aktarıldığı görülmektedir. Üzüntü somutlaştırılırken özellikle bu duyguyu en iyi ifade edecek olan hastalık, kafes, ok, kılıç, diken, dağ, zorlu yol, asker, delici alet, girdap, ateş, zehir, deniz, okyanus, yara, ip, dondurucu esinti, dar yer, taş, yük, zindan, akşam, aslan, sert darbe, tuzak, pas, toz, bulut, katil, sopa, büyü, sonbahar, tortu, mahşer, çarşı, karınca gibi somut varlıklar seçilmiştir. Gam, bela, sıkıntı gibi üzüntüye sebep olan durumlar, sevgiliye yakın olmaktan kaynaklandığında ise gül bahçesi, yeşil bahçe, geniş alan, terazi, yatak, şarap, hazine, maden, gelin, kuş gibi olumlu anlama sahip somut varlıklara benzetilerek somutlaştırılmaktadır. Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî'nin divanlarına bakıldığında, üzüntüyü şiirlerinde en çok somutlaştırarak anlatan şairin Bâkî olduğu görülmektedir.

Klasik Türk şiirinde soyut olan duygunun somut bir şekilde gösterilmesi için de somut varlıkların gösterilenlerinin o duyguya aktarılması yolu tercih edilmiştir. Şairlerin soyut olan duygularını daha çok hangi kelimelerle somutlaştırdığına bakılarak onların hayatı ve karakteri hakkında bilgiler edinilebilir.

Sonuç

Klasik Türk şiirindeki terkiplerde somutlaştırma ve duygu aktarımının incelenmesiyle terkiplerin, edebî metinlerin en önemli amaçlarından biri olan soyut olanı dolayısıyla duyguları ifade etme görevini üstlendiği görülmüştür. Klasik Türk şiirinde bu somutlaştırma terkiplerinin kullanılmasının sadece Sebki Hindî'yi benimsemiş şairlere özgü olmadığı, Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî'nin divanlarından alınan örneklerle bakıldığında şairlerin bir anlatım yöntemi olarak bu terkipleri tercih ettiği ve özellikle duygu aktarımında kullandığı tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî'nin divanlarında en çok üzüntü ve sevgi duygusunun somutlaştırılarak aktarıldığı gözlemlenmiştir. Duyguların somutlaştırılmasında şairlerin kullanmış oldukları kelimeler, şairin o duyguyu nasıl hissettiğini veya hissettirmek istediğini net şekilde yansıtmaktadır. Şairin bir terkip ile soyut kavramı nasıl somutlaştırdığı, şiirde oluşturmak istediği hayal ile doğrudan ilgilidir. Bu sebeple terkiplerdeki somutlaştırmalar, şairinin hayal dünyasını görebilmek bakımından oldukça önemli bilgiler sunmaktadır.

Terkiplerle somutlaştırmada dikkat çeken bir diğer husus ise, özellikle klasik Türk şiirinde tat ile yapılan somutlaştırmalarda şarabın oldukça sık kullanılmasıdır. Şarabın verdiği etkinin, birçok soyut kavramın verdiği etkiye benzer olması, somutlaştırmalarda şarabın çok sık kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Bazı duyguların ve soyut kavramların verdiği kendinden geçme ve aklını kullanamama özelliği, ancak içilen ve yenilen bir şeyle mümkün olacağından bu soyut kavramlar anlatılırken şaraptan benzetme noktasında faydalanılmıştır.

Terkipler üzerine yapılan bu inceleme sonucunda günlük dilde tercih edilmeyen, daha çok edebî dilin bir parçası olan terkiplerin ve aynı zamanda birer itibari terkip olan bu yapıların kullanılmasının şairlere sağladığı en önemli olanağın soyut kavramların somutlaştırılması ve duygu aktarımı olduğu tespit edilmiştir.

Açıklamalar

- 1 Çalışmada yer alan her beyit için parantez içerisinde şairin adı daha sonra sırasıyla nazım şeklinin adının kısaltması (K: Kaside, G: Gazel, Kt: Kıt 'a, M: Musammat, Msd: Müseddes, Mrb: Murabba, R: Ruba'i, Ş: Şarkı, Thm: Tahmis, Trc: Tercî-i bend) ardından nazım şeklinin divandaki sıra numarası ve beyit numarası verilmiştir.

Kaynaklar

- Aksan, Doğan. *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*. Be-Ta Basım Yayım, 1993.
- Belli, Handan. *Klasik Türk Şiirinde Terkiplerin Edebî Yönü (Fuzûlî, Bâkî, Nâilî ve Neşâtî Örneği)*. Doktora Tezi. İnönü Üniversitesi, 2017.
- Çörtü, Mustafa Meral. *Arapça Cümle Kuruluşu ve Tercüme Tekniği*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- Demirel, Şener. "17. Yüzyıl Sebki Hindî Şairlerinden Nâilî ve Fehîm'in Şiirlerinde Soyutlama veya Alışılmamış Bağdaştırmalar." *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları I. Sözde ve Anlamda Farklılaşma: Sebki Hindî*, ed. Hatice Aynur vd., Turkuaz Yayınları, 2006, ss. 34-89.
- Doğan, Orhan. *Sağlık Bilimleri Alanında Davranış Bilimleri*. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Hacızade, Naile. *Bilişsel Dilbilim Açısından Duyguların Dili*. Çizgi Kitabevi Yayınları, 2012.
- İbn Sînâ. *el-Hatâbe min Kitâbi's-şifâ*. Thk. M. Selim Sâlim, 1954.
- Gemuhluoğlu, Zeynep. "Metaforların Kognitif İçeriklerinin Felsefe ve Şiir Dili Açısından İncelenmesi -Fârâbî, İbn Sînâ ve İbn Rüşd Örnekleri-." *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, vol. 34, no. 1, 2008, ss. 121-144.
- İpekten, Haluk, haz. *Nailî Divanı*. Akçağ Yayınları, 1990.
- İz, Mahir. *Tasavvuf Mâhiye, Büyüklere ve Tarikatler*. Haz. Ertuğrul Düzdağ. Kitabevi, 2012.
- Kaplan, Mahmut, haz. *Neşâtî Divanı*. Akademi Kitabevi, 1996.
- Karahan, Leyla, ve Dilek Ergönenç, haz. *Hüseyin Cahit, Türkçe Sarf ve Nahiv*. TDK Yayınları, 2000.
- Karahan, Leyla, ve Ülkü Gürsoy, haz. *Tâhir Kenân, Kavâid-i Lisân-ı Türkî*. TDK Yayınları, 2004.
- Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. TDK Yayınları, 1992.
- Korkut, Ece. "Şiirde Duygu Değeri ve 'Aşk'." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, no. 12, 1996, ss. 31-35.

- Küçük, Sabahattin, haz. *Bâkî Divanı*. TDK Yayınları, 1994.
- Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü (MTTS)*. Ed. Zafer Erginli, Kalem Yayınevi, 2006.
- Mum, Cafer. *Halepli Edîb Divânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Cinaslar Sözlüğü)*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2004.
- Parlatır, İsmail, haz. *Fuzulî Türkçe Divanı*. Akçağ Yayınları, 2012.
- Pürcevâdî, Nasrullah. *Can Esintisi İslam'da Şiir Metafizigi*. Çev. Hicabi Kırılancık, İnsan Yayınları, 1998.
- Saraç, M. A. Yekta. "Tasavvuf Edebiyatında İçki Kavramına Giriş ve Yunus Emre Örneği." *İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri*, no. 10, 2000, ss. 135-154.
- Şahinoğlu, M. Nazif. *Farsça Grameri Sarf ve Nahiv*. Kitabevi, 1997.
- Tekin, Arslan. *Edebiyatımızda Terimler*. Elips Yayınları, 2006.
- Türk Dil Kurumu (TDK). *Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları, 2011.
- Türkay, Kaya, haz. *Halid Ziya Uşaklıgil, Kavâid-i Lisân-ı Türki (Türkçe Dil Bilgisi)*. TDK Yayınları, 1999.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. Kabalcı Yayınevi, 1996.
- Yıldırım, Ali. "Nedim'in Şiirlerinde Somutlaştırma." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, vol. 12, no. 2, 2002, ss. 211-218.
- Yıldırım, Ali. "Renk Simgeliği ve Şeyh Gâlib'in Üç Rengi." *Millî Folklor*, no. 72, 2006, ss. 129-140.

The Concretization and Conveying of Emotion in the Poetic Compounds of Classical Turkish Poetry*

Handan Belli**

Cafer Mum***

Abstract

Within the literary language, it is referred to analogies in the expression of concrete and abstract. Analogies made in the narrative of the abstract are also concretization at the same time. In poetry, it is seen that the concretizations are made by analogy or by using structures such as compounds. Concretization in classical Turkish poetic forms in poetic compounds is directly related to the imagination that the poet wants to create in his poem, and it is the keystone of the imagination in couplet. This article specifically made classical Turkish poetry with classical compositions encountered in almost every poet in Turkish poetry concretization studies are discussed. In addition to Sebki-i Hindî poets such as Nâilî and Neşâtî, it is also desired to see examples of poetry adopting classical styles such as Fuzûlî and Bâkî, and the situation in different periodic styles of the subject of embodying them. The method of concretization especially has been preferred in the conveying of emotions by poetic compounds and many things have been able to be stated with a few words in these concretizations. Besides these compounds by means concretizations in poetry transmission of emotions done effectively the transfer of abstract emotions. In classical Turkish poetry, while conveying of emotion is made it is seen that the imagination of the poet reflects to the poetry, in the poetic compounds in which artistic language usage is realized.

Keywords

Classical Turkish poetry, poetic compound, abstract, concretization, conveying of emotion.

* This article was produced from Handan Belli's doctoral thesis titled *Literary Aspect of the Compositions in Classical Turkish Poetry (Fuzûlî, Bâkî, Nâilî and Neşâtî Example)*.

Date of Arrival: 06 May 2017 – Date of Acceptance: 19 September 2017

You can refer to this article as follows:

Belli, Handan, ve Cafer Mum. "Klasik Türk Şiirinde Terkiplerdeki Somutlaştırma ve Duygu Aktarımı." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 79-108.

** Ass. Prof., Inonu University, Faculty of Science and Literature, Department of Turkish Language and Literature – Malatya / Turkey

ORCID ID: 0000-0002-7732-7912

handan.belli@inonu.edu.tr

*** Prof. Dr. Inonu University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature – Malatya / Turkey

ORCID ID: 0000-0003-0042-5159

cafer.mum@inonu.edu.tr

Конкретизация и передача эмоций в классической турецкой поэзии*

Хандан Белли**
Джафер Мум***

Аннотация

Литературный язык обращается к способу аналогий для выражения конкретного и абстрактного. Аналогии, проводимые в повествовании об отвлеченном, в то же время представляют собой конкретизацию излагаемого. Было замечено, что конкретизация в поэзии формируется по аналогии и в основном с использованием таких структур, как составные / фразы. В произведениях классической турецкой поэзии конкретизация напрямую связана с образом, который поэт создает в двустишии, и является краеугольным камнем стихотворения. В этом исследовании рассматриваются приемы конкретизации в композициях, встречающихся почти у каждого поэта в классической турецкой поэзии. В дополнение к поэтам литературного направления *Sebk-i Hindi*, таким как Наили и Нишати, были рассмотрены поэты, которые переняли классический стиль, такие как Физули и Баки, чтобы показать конкретизацию и эмоциональную передачу у поэтов с разными стилями. Помимо конкретизации посредством композиций, эффективно осуществляется передача отвлеченных, абстрактных понятий. В классической турецкой поэзии при передаче эмоций видно, что воображение поэта отражается в поэзии в поэтических композициях, в которых реализуется использование художественного языка.

Ключевые слова

Классическая турецкая поэзия, поэтическая композиция, абстрактность, конкретизация, передача эмоций.

* Данная статья подготовлена на основе докторской диссертации Хандан Белли на тему «Литературный аспект композиций в турецкой классической поэзии (на примере Физули, Баки, Наили и Нишати)».

Поступило в редакцию: 06 мая 2017 г. – Принято в номер: 19 сентября 2017 г.

Ссылка на статью:

Belli, Handan, ve Cafer Mum. “Klasik Türk Şiirinde Terkiplerdeki Somutlaştırma ve Duygu Aktarımı.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 79-108.

** Доц., д-р, Университет Инёню, Факультет естественных наук и литературы, кафедра турецкого языка и литературы - Малатья / Турция

ORCID ID: 0000-0002-7732-7912

handan.belli@inonu.edu.tr

*** Проф., д-р, Университет Инёню, Факультет естественных наук и литературы, кафедра турецкого языка и литературы - Малатья / Турция

ORCID ID: 0000-0003-0042-5159

cafer.mum@inonu.edu.tr

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması*

Hayati Akyol**

Aliya Kuralbayeva***

Öz

Bu çalışmanın amacı, Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarının karşılaştırılmasıdır. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada, 2016 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* (İlk okuma ve yazma eğitimi) kitabı ile 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’nda okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlerle ilgili etkinlikler ve görsel materyallerin dağılımına bakılmıştır. Kitaplarda yer alan toplam 42 metin, tür ve tema açısından tek tek incelenmiştir. Elde edilen bulgular frekanslarla tablolar halinde sunularak, incelenen metinlerden doğrudan alıntılar yapılmış ve karşılaştırmalar yapılarak yorumlanmıştır. Sonuçta bazı farklılıklar ve benzerlikler tespit edilmiş ve bunlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ders Kitapları, tema, metinler, metin türleri, etkinlikler, görsel materyaller.

* Geliş Tarihi: 01 Nisan 2019 – Kabul Tarihi: 28 Ağustos 2019.

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Akyol, Hayati, ve Aliya Kuralbayeva. “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 109-136.

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü – Ankara/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-4450-2374
hayatiakyol@gmail.com

*** Dr., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Eğitim Teknolojileri Bölümü – Kazakistan/ Türkistan
ORCID ID: 0000-0003-3166-5104
aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Giriş

Kitap, bireyin doğrudan ilişki kurduğu bir bilgi ve kültür aracıdır. Bilgi edinme ve bilgi öğretme olgusu insanlık tarihi kadar eskidir. Ders kitabının gelişimi de kitapların gelişimiyle birlikte, günümüze kadar gelmiştir. Kitap çocuğun gelişiminde, eğitiminde ve kişiliğinin biçimlenmesinde önemli rol oynar. Ders kitapları, eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biri, hatta birçok durumda tek öğretim materyalidir. Alanyazın incelendiğinde ders kitaplarının çeşitli boyutlarda araştırmalara konu edildiği görülmektedir.

Ders kitabı ilgili dersin programıyla örtüşen, o dersin hedef ve davranışlarının gerektirdiği strateji, yöntem ve teknikleri uygulamalı olarak içeren ve birçok materyalin işlevini yerine getiren bir araçtır (Kılıç ve Seven 19). Güneş’e (5) göre de “ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitap” olarak tanımlanmıştır.

Ders kitaplarının öğretim süreçlerindeki rolünü belirleyen ve arttıran en temel özelliği öğretim programlarının taşıyıcısı olmalarıdır. Öğretim programlarının kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme değerlendirme olmak üzere dört temel ögesi vardır. Ders kitaplarının öğretim programlarının taşıyıcısı oldukları vurgulandığında ders kitabını, “bir öğretim programında yer alan kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile değerlendirme boyutlarına uygun olarak hazırlanmış ve öğretme amaçlı kullanılan basılı bir öğretim materyali” olarak da tanımlayabiliriz (Demirel ve Kıroğlu’ndan akt. Yalınkılıç 6).

Ders kitapları, öğretim programlarında yer alan konulara ait bilgileri planlı ve düzenli bir biçimde inceleyip açıklayan, bilgi kaynağı olarak öğrenciyi dersin hedefleri doğrultusunda yönlendiren temel materyallerdir. Bir ders kitabının başarısı; genel olarak, fiziksel özellikler, eğitsel tasarım, görsel sunum ve dil, anlatım ve ölçme-değerlendirme olmak üzere belirlenen dört ana ölçüt ile değerlendirilmektedir. Ders kitaplarında, hazırlandığı dile göre farklılıklar görülmesi, hazırlandığı ülkenin eğitim sisteminden doğan ayrılıkların bulunması doğaldır. Ancak ana dili öğretiminde izlenen yollar ve yaşanan sorunlar çoğu zaman ortaktır.

Doğru hazırlanmış bir ders kitabı öğrenciye iyi bir eğitim aşaması geçirme imkânı sunacaktır. Belkide çocukların algılaması, duygusal ve psikolojik özellikleri küçümsendiği için bu konuda özensiz davranılmakta, ancak psikolojinin gelişmesiyle durum değişmektedir. Okuma alışkanlığı iyi ve kaliteli kitaplarla verilirse daha kalıcı ve etkili olacağı oldukça açıktır. Ders kitaplarında öne çıkan diğer bir önemli faktör ise görsellerdir. İyi bir kitabın oluşumunda hiçbir özelliğin yadsınamayacağı gibi tasarıma da gerekli önem verilmelidir. Tasarım öğrenci ve hatta öğretmen için bile oldukça önemlidir. Bir ders kitabında, kenar boşlukları punto, satır araları kullanılan kavram ve kelimeler, başlıklar, şekiller, kenar notları oldukça önemlidir.

Ders kitaplarının hem öğretmen hem de öğrenci açısından öğretime sağladığı katkı, kitap seçiminin önemini daha da artırmaktadır. Bir ders kitabının öğrenmeyi kolaylaştırma, çalışma, öğrenilenleri gözden geçirme gibi çeşitli fonksiyonları vardır. Diğer taraftan kitap yoluyla öğrenci ve öğretmen anlatıklarını istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme imkânı bulur. Bütün bunlar dikkate alındığında hazırlanan ya da hazırlanacak olan ders kitaplarının niteliği önemlidir. Ders kitapları bilgi dolu bir ansiklopedi olmaktan çok, öğretici bir nitelik taşımalı, bir başka ifade ile öğrenmeye rehberlik edici olmalıdır (Küçükahmet 19).

Ana dil ders kitapları, çocukların doğasına ve Eğitim Programı’na uygun olarak tematik yaklaşım doğrultusunda hazırlanmıştır. Çeçen vd. (2007), programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğunu, özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılmasının ancak metinlerintemalarıyla mümkün olabileceğini söylemektedir.

Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından 1996 yılında düzenlenen “Dünya’da ve Türkiye’de Ana Dili Eğitimi” başlıklı sempozyumda Amerika, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Arabistan’daki ana dili eğitimi ile Türkiye’deki ana dili eğitimi karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda ders kitapları özellikle nitelik ve içerik, sözcük ve kavram sayıları, söz varlığı, resim, fotoğraf, karikatür, afiş, şema ve tablo sayıları, konu türleri, hedef kitle ve yöntem yönünden incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda ne yazık ki, Türkiye’de okutulan ders kitaplarının hem nitelik, hem de içerik yönünden yetersiz olduğu görülmüştür (Durmuşçelebi 119).

Ana Dil

Ana dili eğitimi, çocuğun aile ve çevresinde öğrendiği dili, okuldaki eğitim etkinliği içinde, toplum yaşamında duyacağı çeşitli ilgi ve iletişim gereksinimlerini karşılayabilecek nitelik ve yönlerde geliştirmektir. Bu eğitim çocuğa yeni bir dil öğretmek değildir, konuştuğu dil üzerinde çeşitli beceriler kazandırıp bu alanda bilinçlendirmektir (Göğüş 340). Sever’e (10) göre Ana dili öğretiminde istenen amaçlara ulaşmada ders kitaplarının önemli bir rolü vardır. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan kitaplar ana dili sevgisinin ve bilincinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Baytursunov (2) “Milli hüviyetimizi korumamız için bizim kendi edebi dilimizin aydınlanmasına ve gelişmesine çalışmalıyız. Hiçbir zaman unutulmamalıdır ki kendi öz diliyle bir edebiyat yaratan halk, her zaman özerk yaşama hakkına sahiptir” demektedir. Ona göre Anadilde eğitim, Kazak dilinin gelişmesi ve yaşatılması için en önemli adımlardan biriydi. Baytursunov (3), bu amaçla Kazak gazetesinde yayınladığı “Bastaviş Mektep (İlk okul)” adlı makalesinde ilkokullarda ilk üç yıl ana dilde eğitim verilmesinin önemli olduğunu gerekçeleriyle birlikte açıklamıştır.

Temalar

Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konuyu veya metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalışırlar (Çeçen ve Çiftçi 42). “Tema” kavramı, “konu” gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmiş mesajla ilgilidir. Böylece Programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılması ancak metinlerin temalarıyla mümkün olabilir. Tema kavramından hareketle ortaya çıkan tematik eğitim ise Çeçen ve Çiftçi’ye (446) göre “öğrencilerin belirli bir tema üzerinde etraflıca çalışmasını öngören bir eğitim modeli olarak ortaya çıkmıştır. Belirlenen temanın derinlemesine çalışılması ve ilgili konuların ayrıntılı bir biçimde araştırılması, bu modelin en belirgin yönü ve yararı olarak ifade edilebilir.”

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde

işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenmektedir (MEB 16). 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*'nda “Çocuk dünyası”, “Doğa ve evren”, “Millî mücadele ve Atatürk” ve “Bilim ve teknoloji” temaları üzerinde durulmuştur.

Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından 2016 yılında hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* kitabında okuma ve yazma malzemeleri birlikte derlenmiştir (Jumabaeva ve Ospanbekova). Öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma becerilerini kazanabilmeleri için *Sauat aşu* müfredatında belirtilen temalar: “Kendim hakkında”, “Okulum”, “Ailem ve Arkadaşlarım”, “Çevremizdeki Dünya”, “Seyahat”, “Gelenekler ve Folklor”, “Yiyecek ve İçecek” ve “Sağlık ve Spor” başlıkları altında verilmiştir.

Metin

Metin, Kazak dilinin öğretilmesinde önemli olan bir öğretim biçimidir. İlk olarak, dilde öğretilen materyal, öğretim metinleri biçiminde verilir daha sonra metin ile yapılacak çalışmanın farklılaştırılmış bir tasarımını gerektirir. Metnin işlenişi, dinleyicinin işlevsel olarak dil birimlerini öğrenmesini sağlar böylece dinleyicinin mantıksal düşüncesini yaratır. Metinde, dil birimleri (kelime, cümle) düzgün bir şekilde yer almalıdır (Japbarov 120). Metin çok karmaşık bir dil yapısıdır. Bu yapının ana belirleyicileri tutarlılık ve bütünlüktür. Metnin tutarlılık boyutu, o metni algılama, özünü kavrama ve yalnızca mantıksal tarafı ile ilgilidir. Bütünlüğü ise karmaşık birimleri oluşturan dil araçlarının belli yöntemlerinin kullanımında görülmektedir (Abdikadırova 73).

“Metin kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır”. Metin bir anlam kurma veya anlamı yapılandırma aracıdır. Akyol (203) metinlerden, metin içi, metin dışı ve metinler arası olmak üzere üç farklı şekilde anlam kurulabileceğini belirtmiştir.

Metinlerin Türleri

Metin düşüncelerin, duyguların veya olay zinciri/zincirlerinin oluşturduğu, anlamlı bir bütün olan yazılı anlatım ürünüdür. “Metin türü ile kastedilen ise, edebiyat eserlerinin biçim, teknik özellikler ve konular açısından ayrıldığı çeşitlerdir. İnsanın duygu ve düşüncelerini dile getirme gereksiniminden

edebiyat türleri doğmuştur” (Kolaç 596). Metin türleri, bir ihtiyaç sonucu doğal olarak doğmuştur. Zamanla birbirinden şekil, içerik olarak ve üslup yönünden farklı olan metinler tasnif edilmiş ve isimlendirilmiştir. Düşünce, hayal ve duyguların aktarımında dili kullanma gücü kadar duygu, düşünce ve hayallerin kompoze edilmesi de önemlidir. Kompozisyon oluşturma ölçütlerinden biri de metni belli bir türe örnek olabilecek şekilde vermektir. Metin türü, bir metnin yerine, mahiyetine, işlevine göre şekil, dil ve anlatım yönünden almış olduğu hâlin sonucu olduğu düşünülmektedir.

Çocuk edebiyatı ürünleri olarak sayılan metin türleri ise şunlardır: Masal, fabl, destan, efsane, hikâye, roman, biyografi, anı/hatıra, gezi yazısı, doğa ve fen olaylarını anlatan eserler, şiir ve tekerlemeler. Ders kitaplarındaki edebi ürünler, kişilik gelişimi ve sosyal gelişime sağladıkları katkı ile değerler eğitimi ve karakter eğitiminde birer materyal olarak kullanılmalıdır.

Görsel Materyaller

“Ders kitapları diğer çocuk kitaplarından farklı olarak resimlenir. Ders kitaplarındaki resimlemeler, metne bağlı olarak bilgilendirmeyi sağlar. Resimlemenin metinle bağlantısının tam olmasının yanında çocuğun ilgisini çekebilecek estetik değere de sahip olması gerekmektedir. Resim-metin ilişkisi bulunan ancak estetik değerden yoksun bir resimlemenin yararından söz etmek mümkün değildir” (İşcan 90). Aydın, çocuk kitaplarının resimli olmasının, çocukların sanatsal zevk almasını sağladığını ve okuduklarını, farkında olmadan ve zorlanmadan daha iyi anlayacaklarını belirtmiştir. Çocuk okuduğunu resimlerde de görmeyi bekler. Resimlerin metnin içeriği ile çelişmemesi, olumsuz anlamlandırmalara sebep olmaması gerekir. Resimsel anlatımlar, metinde anlatılanı ortaya koymanın ötesinde, metnin planı ya da ana düşüncesiyle örtüşen ve buna ek olarak yeni ve zengin ayrıntılara da sahip bir konumda olmalıdır (Kara 229).

“Ders kitaplarının metin tasarımına yönelik gelecekteki eğilim ne olursa olsun yazılı bir metnin içeriğinin anlaşılabilirliği kadar, tasarımının da anlaşılır olmasının öğrenmeye yardımcı olduğu bir gerçektir” (Yalın 150). Ders kitaplarındaki resimlemeler, çocukların konuyu daha kolay kavramasına yardımcı olur. Yoğun bilgi içeren metinler barındıran ders kitaplarında illüstrasyon, fotoğraf, grafik düzenleme, tablo gibi görsel elemanlar hem kitabı estetik açıdan zenginleştirmekte ve güzelleştirmekte, hem de öğren-

cilerin dikkatini toplamalarına yardımcı olarak onları yönlendirmektedir. Bu sebeple resimlemelerin anlatım, teknik ve estetik açıdan yeterli olması gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan görsel elemanların, metnin kavranmasını kolaylaştırdığı, öğrencilerin derse olumlu tutum geliştirmesine katkı sağladığı ve kitabın cazibesini artırdığı bilinmektedir. Köksal'a göre ders kitaplarında yer alan resimler, görüldüğü gibi, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme, problem çözme, empati kurma ve ifade becerilerini geliştirmek amacıyla kullanılabilir. Temel eğitim malzemesi olarak algılanan ders kitaplarının çok amaçlı resimlerle desteklenmiş olmaları, gerek kitapların çekiciliğinin artırılması, gerekse öğrenci merkezli eğitim sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Resim-metin ilişkisine üç farklı açıdan bakılabilir. Ders kitabında resim ve metin aynı sayfada ya da yan yana verilebilir. Burada amaç, çocuğun metni okuyup, arada resimlere bakması ya da resimlere bakıp, metni okumasıdır. Böylece metinde anlatılanla, resimdegörülenler birbirini destekleyip tamamlar. Bir diğer yerleştirmede resim önce, metin sonra verilir. Bu tasarımda çocuk önce metnin gidişatını tahmin eder. Bu tür tasarımlar, çocukların tahmin ve yordama gibi becerilerini kullanabilmesini hedeflemektedir. Son olarak metnin önce, resmin sonra verildiği sayfa düzenlemesidir. Öğrenci önce metni okur; daha sonra okuduğu kurguyu resim kanalı ile pekiştirir (Baş).

Kitaplarda yer alan metinler ve onları tamamlayan görsellerin anlamlı olabilmesi, metinler ile resimlerin sayfa tasarımlarının birbirini tamamlaması gerekir. Ders kitaplarındaki resimler, metnin üstünde, sayfanın üst kısmında, altında veya resim ve metin birbirleriyle karşılıklı olacak şekilde, bir sayfada resim karşısındaki diğer sayfada resim olacak şekilde tasarlanır.

Görsellerin tasarımında bir diğer önemli özellik renklerin uyumudur. Renk seçimi, görsel bütünlüğün sağlanması açısından önemlidir. Kitap tasarımlarında gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanımı karmaşık bir görsel yapı oluşturmaktadır. Renklerin çocuk psikolojisi üzerindeki etkileri ve içerdiği anlamlar, kitap tasarımında düşünülmelidir. Kitap resimleri motivasyonu sağlamalı, metinle uyum içinde olmalı ve resimlerde estetik değer olmalıdır. İlköğretimin özellikle ilk basamaklarında öğrenme aşamasında resimlerin etkisi çok büyüktür.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarının karşılaştırmasıdır. Bu genel amaca ulaşmak için aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında okuma ve yazma öğretimi nasıl gerçekleştiriliyor?
2. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında yer alan temalar ve her temada yer alan metin sayısı nedir?
3. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarda yer alan metinlerin, metin türlerine göre dağılımı nasıldır?
4. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarda metinlerle ilgili etkinliklerin dağılımı nasıldır?
5. Kazakistan ve Türkiye'deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında görsel materyallerin dağılımı ve içeriği nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Bilgi ve teknolojinin inanılmaz hızdaki değişim ve gelişimi ders kitaplarının öğretmen ve öğrenci için temel araç olma konumunu değiştirmemiştir. Ders kitapları geçmişte olduğu gibi günümüzde de öğretme-öğrenme sürecinin birincil kaynağı ve aracı durumundadır.

Ders kitapları hem eğitim hem de öğretim amacıyla kullanılan temel kaynaklar olarak tanımlanabilir. Öğrencilerin yaş ve bilgi seviyelerine uygun bilişsel ve duyuşsal becerilerle donatılmış zengin metinlerden oluşan, öğretim programlarının esas aldığı ilkeler doğrultusunda hazırlanan, ihtiva ettiği bilgileri öğrenciye aktaran basılı eğitim ve öğretim materyalleridir. Belirtilen özelliklerde hazırlanmış bir ders kitabı, özellikle dil öğretim derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmada önemli bir yere sahip olacaktır. Bu durum, kitaplarda yer alan metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çünkü dil öğretim derslerinde bütün dil becerileri (okuma, yazma, konuşma, dinleme vb.) bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Yukarıda ifade edilen etkileri bakımından dil öğretim ders kitaplarında yer alan metinlerin niteliğinin de önemli olduğu anlaşılmaktadır. Her ne ka-

dar metin, bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü olarak tanımlansa da, eğitsel bir araç olarak metinlerin kullanımında göz önüne alınması gereken farklı nitelikler de söz konusudur. Metinlerin yaş seviyelerine, ders sürelerine uygunluğu, ait olduğu toplumun dilinin özelliklerini yansıtan eserlerden, ait oldukları türün güzel örneklerinden seçilmesi, tutarlı ve bütün olması, çeviri metinlerde dilin iyi kullanılması, öğrencilerin dil bilinci ve hayal gücünü zenginleştirecek, eleştirel düşünce kazandıracak, kişilik gelişimine katkı sağlayacak, estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olması gerekmektedir.

Dil öğretimi denildiğinde, ilk olarak metinler ve bunların seçimi akla gelmektedir. Zira gerek öğretim programları gerekse ders kitapları için metin seçimi, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Dil öğretiminde seçilecek metinlerin ve ders kitaplarına seçilecek metinlerin niteliğinin, çeşitliliğinin yanı sıra; ders kitaplarının gerek şekil, gerekse içerik özelliklerinin etkililiği ve verimliliği de önem arz etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*'nda ve 2016 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* kitabında yer alan okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyaller incelenerek var olan durumun ortaya çıkarılması, sorunların gözler önüne serilerek çözümüne yönelik öneriler sunulması önemli bir boyuttur.

Bu gereklilikten yola çıkarak desenlenen araştırmanın ilköğretimde okutulan Kazakistan ve Türkiye 1. sınıf ders kitaplarındaki okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinliklerde görsel materyallere ilişkin gerçekçi bir resim ortaya koyarak, yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri sunarak ana dil öğretimine katkı getireceği düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Madge 75). Araştırmada ele alınan ve incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir. Araştırma yapılan alanla ilgili pek çok bilgi ve belge incele-

me yoluyla elde edilebilir. Bu sayede araştırmacı zaman ve kaynak tasarrufu sağlamış olur. Hangi dokümanın veri kaynağı olarak kullanılabileceğine araştırma konusuna bakarak karar vermek gerekir (Yıldırım ve Şimşek 188). Betimsel çalışmalar genel olarak bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasında olası ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla yapılır. Bu tür araştırmalarda asıl maksat incelenen durumu etraflıca tanımlamak ve açıklamaktır. Eğitimle ilgili bir araştırmada şu tür dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir:

- Eğitim alanında ders kitapları,
- Eğitim Programları
- Yazışmalar
- Toplantı tutanakları,
- Öğrenci rehberlik kayıt ve dosyaları, vb.

Bu çalışmada, Kazakistan ve Türkiye’deki ilkökul 1. sınıf ana dil öğretim ders kitapları okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyaller ve metin türleri boyutlarından karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve betimlenmiştir.

Veri Toplama Materyalleri

Araştırmanın veri toplama materyalleri Kazakistan devletinin ve Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarından oluşmaktadır. Birinci sınıf ana dil öğretim ders kitapları içerisinden seçilen iki ders kitabı (Kazakistan ve Türkiye) ve bu ders kitaplarında yer alan 42 metin verilerin toplanmasında kullanılmıştır. Veriler okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinliklerle görsel materyaller alt başlıkları oluşturularak toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri, araştırmacılar tarafından oluşturulan veri toplama aracı ile toplanmıştır. Söz konusu veri toplama aracının oluşturulmasında öncelikle ilgili literatür taranmıştır. Ölçme aracının boyutlarının oluşturulmasında, literatürde yer alan araştırmalarda kullanılan metin inceleme kriterleri tespit edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu çalışma sonunda araştırmanın alt problemleri de göz önüne alınarak gerçekleştirilecek analizin temel boyutlarının; (a) temalara göre metin sayıları; (b) türlere göre metinlerin dağılımı; (c) metinlerdeki etkinliklerin türlerine göre dağılımı; (d) metinlerdeki görsel

materyallerin tür ve içeriklerine göre dağılımı olmasına karar verilmiştir. Bu araştırmada, örnekleme alınan metinlerin analizinde, ilgili metnin yapısının, ilgili görsellerin ve etkinliklerin incelenmesini kapsayan bütüncül bir yaklaşım belirlenmiştir. Araştırmada toplanan veriler, frekans, yüzdeler vb. hesaplamalar kullanılarak tasnif edilmiştir. Söz konusu bulgular tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Bulgu ve Yorumlar

Yeni programa göre hazırlanmış Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarındaki okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyallerin dağılımı metin içerisinde ilgili yerlerde verilen tablo ve şekillerle gösterilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında okuma ve yazma öğretimi nasıl gerçekleştiriyor? şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme ait açıklamalar aşağıda verilmektedir.

Türkiye’de ilk okuma-yazma öğretimi yeni müfredat programına göre yapılmaktadır. Bu yeni programda (66) ilk okuma yazma öğretimine ayrı bir önem verilmiş ve “Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretimi” benimsenmiştir. İlk okuma yazma öğretimi dik temel harflerle gerçekleştirilmektedir. İlk okuma yazma öğretimi, temel düzeyde okuma ve yazma becerileri ile sınırlı değildir. Düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, analiz sentez yapma ve değerlendirme gibi zihinsel becerilerin geliştirilmesinde ilk okuma yazma öğretiminin önemli bir işlevi vardır.

Türkçe Dersi Öğretim Programına göre ilk okuma yazma öğretim süreci Türkiye’de: 1) İlk okuma yazmaya hazırlık (dinleme eğitimi çalışmaları, parmak, el ve kol kaslarını geliştirme çalışmaları, boyama ve çizgi çalışmaları), 2) İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme (sesi hissetme, tanıma ve ayırt etme, harfi okuma ve yazma, harflerden heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden cümleler oluşturma, metin okuma), 3) Bağımsız okuma ve yazma aşamaları olmak üzere üç temel başlık altında sürdürülmektedir.

İlk okuma yazmaya hazırlık aşamasında dinleme eğitimi çalışmaları ilk okuma yazma öğretiminin başında, ilk harfin öğretimine geçmeden önce yapılarak tamamlanmaktadır. Öğrencilere doğal ve yapay ses kaynaklarından çıkan

sesler dinletilerek, doğal ve yapay ses kaynaklarına karşılık gelen duyduğu sesleri tanıma, ayırt etme ve taklit etme çalışmaları yaptırılıyor. Yazmaya başlamadan önce öğrencilerin parmak, el ve kol kaslarını geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılmakta ve bu çalışmalar boyama ve çizgi çalışmaları öncesinde öğrenciyi destekleyecek nitelikte olmaktadır.

İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme aşamasında okuma yazma öğretiminde ilk olarak ses hissettiriliyor, öğrencilere sesin karşılığı olan harf gösteriliyor ve ses harf ilişkisi kavratılıyor. Daha sonra harflerin okunmasına ve yazılmasına geçiliyor. Okuma yazma çalışmalarında dik temel yazı için hazırlanan harf grupları:

- 1) Grup: e, l, a, k, i, n E, L, A, K, İ, N
- 2) Grup: o, m, u, t, ü, y O, M, U, T, Ü, Y
- 3) Grup: ö, r, ı, d, s, b Ö, R, I, D, S, B
- 4) Grup: z, ç, g, ş, c, p Z, Ç, G, Ş, C, P
- 5) Grup: h, v, ğ, f, j H, V, Ğ, F, J, şeklinde oluşturulmuştur.

Türkçe'de her harf bir sesi karşıladığından Ses Esaslı Cümle Yöntemi Türkçe'nin ses yapısına uygun olduğu düşünülmektedir. Ses Esaslı Cümle Yönteminde, ilkokuma yazma öğretimine seslerle başlanır, anlamlı bütün oluşturacak sesler verildikten sonra seslerden hecelere, kelimelere ve cümlelere ulaşıyor. Öğrenciler için anlamlı olan cümlelerden metinler oluşturuluyor.

Bağımsız okuma ve yazma aşamasında okuma düzeyini geliştirmek amacıyla okuma çalışmaları (sessiz ve sesli okuma, sesleri doğru çıkarma, vurgu tonlama, anlamlı okuma, koro hâlinde okuma, metin üzerinde konuşma vb.) yapılır. Okumayı geliştirmeye yönelik tekerleme, sayışma, ninni, bilmece ve maniler sıklıkla kullanılarak okuma ve yazma süreci 1.sınıfta tamamlanıyor (Civelek vd. 208).

Okuma ve yazma çalışmalarıyla ilgili etkinlikler, ilkokuma yazma öğretimi boyunca birlikte sürdürülüyor. *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*'nda metinler dinleme, okuma ve serbest okuma metinleri başlıkları altında sınıflanmıştır. Yazma öğretimi üç farklı yöntemle gerçekleştiriliyor: metne yönelik yazma, yönlendirilmiş yazma ve bağımsız yazma çalışmaları.

Kazakistan'da ilk okuma ve yazma materyalleri ders kitabına eklenmiştir. Öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri *Sauat aşu* müfredatında verilen temalar ("Kendim hakkında", "Okulum", "Ailem ve arkadaşlarım", "Çevremizdeki dünya", "Seyahat", "Gelenekler ve folklor", "Yiyecek ve İçecek" ve "Sağlık ve spor") kapsamında değerlendirilmiştir (Jumabaeva vd.).

Sauat aşu kitabı üç aşamadan oluşmaktadır: alfabeden önceki dönem, alfabe dönemi, alfabeden sonraki dönem.

Alfabe öncesi dönemin amaçları: Öğrenme faaliyetlerine ilgi oluşturulması; fonemik dinlemegelişmesi; ses, hece, kelime, cümle ile ilgili ilk kavramların oluşumu; kelimeyi sesli analiz yapma, ünlü ve ünsüz sesleri ayırma, kelimelerden heceleri ayırma becerilerini kazandırma; elin ve küçük kasların gelişimi (boyama, resim yapma, farklı yönlerde çizgi çizme, yazı elemanları); düşünme, hatırlama, hayal etme, algı yetenekleri ve kalıcı odaklanmanın gelişimi; sözlü ve yazılı dil gelişimi çalışmaları yapılmaktadır.

Alfabe döneminin amaçları: Öğrenme faaliyetlerine ilgi oluşturulması; fonemik dinlemegelişmesi; ses analiz becerilerinin geliştirilmesi; alfabe yazma, harflerin baskılı ve el yazılı türleri, büyük ve küçük harfleri ayırt etmeyi öğretmek; ses, hece, kelime, cümle kavramlarının genişlemesi; aşamalı kelimeleri tüm, doğru, anlamlı okuma becerileri; harfleri, heceleri, kelimeleri, cümleleri yazmada kaligrafi becerilerinin geliştirilmesi; sözlü ve yazılı dil geliştirerek konuşma becerilerini geliştirme çalışmaları yapmak. Öğretim sürecinde sesler ve harfler aşağıdaki şekilde gruplandırılmıştır.

- 1) а, н, л, р, о, т, й, у, ш, с, м, ы;
- 2) і, н, и, д, е, к, ұ, ғ, к, ү, г, ө, з, ә, ж, п, б;
- 3) х, һ, щ, я, ю, в, э, ё, ц, ф, ч;
- 4) ь, ъ sembolleri.

Alfabeden sonraki dönemin amaçları: Metni doğru okuma, sessiz okuma, anlama, anlatım ve hızlı okuma becerileri; dinlediğini anlama, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek; iletişim gelişimi; kaligrafi ve okur-yazarlık becerilerini geliştirmek, hatasız yazma çalışmaları yapmak. Dersteki yeni kavram öğretmen tarafından değil, ders kitabının karakterleri Alı ve

Merei’in diyalogu aracılığıyla öğretilir. *Sauat aşu* ders kitabı “Metnin içeriği ile ilgili soruları tamamlayın”, “Kaynaklardan cevaplar ara”, “Metindeki zor kelimelerden bir sözlük yap”, “Şiir içeriğini hikâyeye çevir”, “Uygunluğunu Bul”, “Sonra ne olacağını tahmin et, metni devam ettir” gibi öğrencinin kendisinin derlediği ve yazdığı görevlerden oluşur. Ders kitabında: dinle, oku, konuş, yaz, yeni bilgi, grup çalışması, akranla çalışma, karmaşık ödev, tahmin, araştır ve alıştıurma etkinlikleri yer almaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında yer alan temalar ve her temada yer alan metin sayısı nedir?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problemle ilgili cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Yer Alan Temalar ve Her Temada Yer Alan Metin Sayısı

<i>Sauat Aşu 2-Bölüm. Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı 2016</i>						
Temalar	Şiir		Hikâye Edici Metinler		Bilgilendirici metinler	
	F	%	F	%	F	%
Yiyecek ve içecek	3	10	13	44	3	10
Sağlık ve spor	3	10	4	13	4	13
Toplam: 30	6	20	17	57	7	23

İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı. Milli Eğitim Bakanlığı 2018

Temalar	Şiir		Hikâye Edici Metinler		Bilgilendirici metinler	
	F	%	F	%	F	%
Çocuk dünyası	1	8	2	17	-	-
Doğa ve evren	-	-	2	17	1	8
Milli mücadele ve Atatürk	-	-	1	8	2	17
Bilim ve teknoloji	-	-	1	8	2	17
Toplam: 12	1	8	6	50	5	42

Tablo 1’e göre incelenen Türkiye kitabında yer alan temalar “Çocuk Dünyası”, “Doğa ve Evren”, “Milli Mücadele ve Atatürk”, “Bilim ve Teknoloji” olarak sıralanmaktadır. Kazakistan kitabında yer alan temalar “Yiyecek ve İçecek”, “Sağlık ve Spor” olarak sıralanmaktadır. Kazakistan ve Türkiye kitabı temalar, temalarda yer alan metin sayısı ve temaların içeriği bakımından farklılıklar göstermektedir.

Öncelikle Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin sayısında belli bir standart göze çarpmaktadır. *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’nda 4 temel konu var ve her temel konuda 1 dinleme metni, 3 okuma metni, 1 serbest okuma metni vardır. Dört dinleme metni, 12 okuma metni, ve 4 serbest okuma metni olmak üzere toplam 20 metin yer almaktadır. Bu metinler ders kitabında okulun ikinci dönemi için verilen metinlerdir. Birinci dönemde okuma yazma çalışmaları yapıldığı için ve bu dönemde tam anlamıyla metin sayılabilecek yazılımlar verilmediği için birinci dönem dikkate alınmamıştır. İkinci dönem metinlerinde de dinleme metinlerinin etkinlikleri uygun olmadığı için incelenmemiştir. Dolayısıyla birinci sınıf kitaplarında, okulun ikinci dönemine ait olan şiir, hikaye edici ve bilgilendirici toplam 12 metin türü ele alınmıştır.

İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı’ndaki gibi belli bir standart *Sauat Aşu* kitabında ele alınmamış. *Sauat Aşu* kitabında 2 temel konu vardır. Birinci temel konuda 11 başlık bulunur. İkinci temel konuda ise 5 başlık bulunmaktadır. Kitapta okuma metinlerine yer verilse de dinleme ve serbest okuma metinlerine yer verilmemiştir. Hem de temel konulardaki metin sayılarında denge sağlanmamıştır. Fakat kitapta verilen başlıkların temel konulara uygun olduğu görülmektedir. *Sauat Aşu* kitabında da ikinci döneme ait metinler şiir, hikâye edici ve bilgilendirici metin türlerini içermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1.sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında yer alan metinlerin, türlerine göre dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Türlerine Göre Dağılımı

Etkinlik Türleri	<i>Sauat aşu</i>		<i>İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı</i>	
	F	%	F	%
Metin Sayısı	30	100	12	100
Şiirler	6	20	1	8
Hikâye Edici Metinler	17	57	6	50
Hikâye	14	47	4	33
Fabl	3	10	2	17
Bilgilendirici metinler	7	23	5	42
Söyleşi/sohbet			1	8
Tanımlama	6	20	3	26
Tasvir			1	8
Biyografi	1	3		

Tablo 2 incelendiğinde sıklık olarak farklılık olsa da iki kitapta da şiir, hikâye, fabl türlerine yer verildiği görülmektedir. Fakat Türkiye kitabından farklı olarak Kazakistan kitabında şiir, hikâyemetin türlerine ağırlık verildiği görülmektedir. Türkiye kitabında olup Kazakistan kitabında olmayan 2 metin türü (söyleşi/sohbet, tasvir) bulunmaktadır. Kazakistan kitabında olup Türkiye kitabında olmayan 1 metin türü (Biyografi) bulunmaktadır.

Elde edilen veriler değerlendirildiğinde Türkiye’deki *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’nda incelenen toplam 12 metin içerisinde, şiirin 1 (%8), hikâye edici metinlerin 6 (%50), bilgi verici metinlerin 5 (%42) adet olduğu görülmektedir. Kazakistan’daki birinci sınıf *Sauat aşu* kitabında hikâye edici metinlere daha çok yer verildiği görülmektedir. İncelenen toplam 30 metnin, 6’sının (%20) şiir, 17’sinin (%57) hikâye edici, 7’sinin (%23) bilgi verici metin türünde olduğu görülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi: “Kazakistan ve Türkiye’deki 1.sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında metinlere ilgili etkinliklerin dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Metinlere İlgili Etkinliklerin Dağılımı

Etkinlik Türleri	Sauat aşu	İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı
Kelime Hazinesi Geliştirme	1	10
Anlatım	1	3
Okunan Metni Anlama	29	13
Hikâye Kahramanın Özellikleri		2
Dilbilgisi	3	12
Yazma Çalışmaları	62	46
Okuma Çalışmaları	1	1
Konuşma Çalışmaları	10	
Çizme Çalışmaları	2	
Boyama Çalışmaları		3
Diğer	27	5
Toplam	136	95

Tablo 3 incelendiğinde iki kitapta da kelime hazinesi geliştirme, anlatım, okunan metni anlama, dilbilgisi, yazma çalışmaları, okuma çalışmaları ve diğer etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Ancak *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’ndan farklı olarak *Sauat aşu* kitabında “Okunan metni anlama”, “Yazma çalışmaları”, “Konuşma çalışmaları” “Diğer” etkinlik türlerine ağırlık verildiği görülmektedir. Türkçe kitabında olup *Sauat aşu* kitabında olmayan 2 etkinlik türü (Hikâye kahramanının özellikleri ve boyama çalışmaları) bulunmaktadır. *Sauat aşu* kitabında olup Türkçe kitabında olmayan 2 etkinlik türü (Konuşma çalışmaları ve çizme çalışmaları) bulunmaktadır. Ek olarak *Sauat aşu* kitabındaki etkinliklerin *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*’ndaki etkinliklerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmanın 5. alt problemi “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitaplarında görsel materyallerin dağılımı nasıldır?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt probleme cevap aranırken elde edilen verilerin sonucu Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarında Görsel Materyallerin Dağılımı

Görsel materyal türleri	<i>Sauat aşu</i>	<i>İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı</i>
Resim	34	38
Fotoğraf	5	2
Karikatür		36
Toplam	39	76

Tablo 4 incelendiğinde, kitapların görsel materyaller açısından birbirinden farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Ek olarak Türkçe kitabındaki metinle ilgili görsel materyallerin *Sauat aşu* kitabındaki görsel materyallerden daha fazla olduğu görülmektedir.

Türkiye’deki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitabında resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte ve öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

Kazakistan’daki 1. sınıf ana dil öğretim ders kitabında ise resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılma ve metinlerin başlıklarını destekleme noktasında yeterli değildir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlama noktasında yeterli değildir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamakta, metinde verilmek istenen iletileri ve metindeki ana duyguyu desteklememektedir.

Resim ve fotoğraf *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı* ve *Sauat aşu* kitaplarında kullanılmış, ancak kavramsal karikatür vb. görsel öğeler *Sauat aşu* kitabında kullanılmamıştır. *Sauat aşu* kitabında metin içerisindeki görsel öğeler alt konulara yeterli olarak dağıtılmamış ve bazı görsel öğeler içeriği desteklememiştir. Görsel öğeler sayfa içerisinde dağınık kullanılmış, konu ya da sayfa başı, ortası, sonu dikkate alınmamış sayısı ve büyüklüğü yönünden sayfalar arası denge gözetilmemiştir. Türkçe kitabında görsel öğelerin boyutları çoğunlukla gerçeğine uygun olarak düzenlenmemiştir. Türkçe kitabında

photoshop programı kullanılarak resimler çok daha parlak, düzeltilmiş ve net görünüyor. *Sauat aşu* kitabı renkli kalemlerle veya farklı resim boyama teknikleri açısından zengindir. Çocuğun profesyonel olarak elde boyanmış resimleri görmeleri sağlanmış olur ki çocuk, çeşitli tekniklerle yapılmış resimleri izleyerek bu teknikler hakkında fikir sahibi olabilir.

Sonuç ve Tartışma

Kazakistan ve Türkiye ana dil ders kitaplarının karşılaştırılması, eğitimdeki çağdaşlarımız arasındaki yerimizi görmemizi sağlayacaktır. Alanyazın incelendiğinde karşılaştırma çalışmalarının Avrupa ülkelerine ait ders kitapları ile yapıldığı, Kazakistan ders kitapları üzerine bu tür bir karşılaştırma çalışmasının yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda 2016 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *Sauat aşu* kitabı ve 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı* ele alınmış, kitaplar belirlenen ölçütlere göre karşılaştırılmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programında (2018) dersin özel amacı “öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içerisinde yapılandırılmıştır” (MEB 8) şeklinde özetlenmiştir. Bu özet çerçevesinde program kazanımları; dinleme/izleme (11 kazanım), konuşma (4 kazanım), okuma (okumaya hazırlık 5, akıcı okuma 7, anlama 7 olmak üzere toplam 19 kazanım), yazma (13 kazanım) başlıkları altında sıralanmış ve her bir başlığın altında da yukarıda belirtilen sayılar kadar kazanıma yer verilmiştir.

Programda dinleme/izleme, konuşma ve yazma bölümlerinde hazırlık çalışmalarına yer verilmemiştir. Okuma bölümünde ise “okumaya hazırlık” şeklinde bir alt başlık verilmesine rağmen verilen kazanımlar hazırlık çalışmalarıyla ilgili görülmemektedir. Verilen etkinliklerin çoğu birbirinin tekrarı niteliğinde ve içerik açısından da zengin değildir.

Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanan *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı* bu

çalışma çerçevesinde Kazakistan'da okutulan birinci sınıf ders kitaplarıyla okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlerle ilgili etkinlikler ve görsel materyallerin dağılımı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı'nda yukarıda verilen özellikler açısından irdelendiğinde okuma ve yazma öğretimi açısından yeterli sayıda ve nitelikte alıştırmaya yer verilmediği, harf çalışmalarıyla ilgili kitap sayfalarında oldukça sınırlı alanlar ayrıldığı, alıştırmaların çeşitlendirilmediği, harflerle ilgili sadece üzerinden gidilerek çizgi çalışmalarına yer verildiği, harflerin zihinden oluşturulmasına dönük alıştırmaların yapılmadığı görülmüştür. Temalar açısından bakıldığında ise temaların içerisindeki metinlerin genellikle anlamlı olmadığı, bir mesaj vermediği, tema içindeki metinlerin birbirlerini destekleyici olmadığı dolayısıyla temanın genel ana fikrine nasıl katkı sağladığının belli olmadığı gözlemlenmiştir. Metin türleri açısından düzenli bir dağılım bulunmamaktadır. Birinci sınıf kitabı olmasından dolayı ağırlıklı olarak hikâye edici metinlere yer verilmesi gerekmektedir. Fakat hikâye edici metinler de hikâye, fabl, masal gibi alt türlere dağılmalıdır. Bu dağılıma ders kitaplarında dikkat edilmemiştir. Ayrıca hikâye edici metinlerde hikâye haritasına (hikâye unsurları) dikkat edilmediğinden dolayı metinlerin kurgusu anlamlılık açısından oldukça zayıftır. Bilgilendirici metinlerin dağılımında da alt türler (Tanımlama, karşılaştırma ve kıyaslama, neden-sonuç, kronolojik ve problem çözme) açısından düzensizlik mevcuttur. Verilen metinlerde paragraf yapısına dikkat edilmemiş ve paragrafların pek çoğunda konu ve ana fikir bulunmamaktadır. Bazı metinlerde bir cümlelik paragraflar dahi verilmiştir. Ayrıca okuma yazmaya başlangıç aşamasında oluşturulan metinler – özellikle ilk ve ikinci harf grubunda- anlamsız ve bir konu bütünlüğü ortaya koymaktan oldukça uzaktır. Bunun nedeni yeterince harf öğretilmeden metin oluşturmaya çalışmaktır.

Metinlerle ilgili etkinlikler açısından bakıldığında etkinliklerin çoğunun metinle ilgili olmadığı (dilbilgisi çalışmaları, kelime hazinesini geliştirme çalışmaları vb.) görülmüştür. Etkinliklerin çoğunun ezbere dayalı ya da sınıf düzeyine göre oldukça basit olduğu görülmüştür. Görseller açısından incelendiğinde ise görsellerin içerikle örtüşmediği, yeterince zengin olmadığı, mesaj vermediği, sayfaya yerleşim şekillerinin uygun olmadığı (sürekli kare şeklinde veya yuvarlak formda kesintili olarak verilmesi) görülmüştür.

Kazakistan'ın *Sauat aşu* (İlk okuma ve yazma eğitimi)dersi ise genel eğitimin

temelini oluşturan en önemli derslerden biridir ve “Kazak dili”, “Adebiyette oku” derslerinin ayrılmaz bir parçasıdır. *Sauat aşu* dersi müfredatının amacı: İlkokul öğrencilerinin sözlü ve yazılı dillerinin gelişmesini, kelime hazinesinin zenginleşmesini; bağlantı ve imla açısından sistematik konuşmayı öğrenmesini, konuşma kültürünün oluşmasını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki kazanımlara programda yer verilmiştir:

- öğrencileri öğrenmeye psiko-fizyolojik yönlerden hazırlama,
- Kazak alfabesindeki harflerin kavratılması (basılı ve yazılı, büyük ve küçük harfler),
- harflerden hece, hecelerden kelime, kelimelerden cümle kurarak okuma ve yazma becerilerini geliştirme,
- doğru ve anlamlı okuma ile hatasız, temiz ve kaligrafik kurallara uygun yazma becerilerini kazandırma ve geliştirme,
- dil birimleri (ses, hece, kelimeler, cümleler, metin)imla, noktalama işaretleri hakkında temel kavramları öğrenme,
- kitap okuma ilgisinin artırılması,
- konuşma ve iletişim kültürü standartlarına uyum sağlamak,
- kelime hazinesinin zenginleştirilmesi ve aktif hale getirilmesi, bağlayıcı dilin geliştirilmesi,
- çocukların anadil, tarih, kültür, gelenek ve göreneklere olan sevgisini artırarak manevi-ahlaki niteliklerin oluşumu,
- iletişimsel becerilerin oluşumu,
- öğrencileri ahlaki ve insani bir bakış açısına göre eğitmek.

Sauat aşu dersi müfredatına göre ders içeriği “Dinleme ve konuşma”, “Okuma”, “Yazma” eğitim bölümlerine göre düzenlenmiştir. Her bölüm ayrıca alt bölümlere ayrılmıştır. Alt bölümlerin kazanımları belirlenmiş olup, bilgi veya anlayış, beceri ya da beceri üzerine beklenen sonuçlar olarak belirlenmiştir. “Dinleme ve konuşma” bölümünde 9 alt bölüm, 15 kazanım, “Okuma” bölümünde 9 alt bölüm, 13 kazanım ve “Yazma” bölümünde ise 10 alt bölüm, 15 kazanıma yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen iki kitapta da dil öğretimi, öğrenme alanları çerçevesinde; öğrenciye kazandırılacak becerileri genel olarak içermektedir. Bütün dünyada dil öğretiminin anlama (okuma-dinleme) ve anlatma (konuşma-yazma) becerilerinin gelişimine yönelik yapılandırıldığı görül-

mektedir. Bu Araştırmada Kazakistan ve Türkiye’de 1. sınıfa yönelik hazırlanan ana dil öğretimi ders kitaplarındaki okuma ve yazma öğretimi, temalar, metin türleri, metinlere ilgili etkinlikler, görsel materyaller karşılaştırılmıştır. Sonuçta bazı farklılık ve benzerlikler tespit edilmiş ve bunlar tartışılmıştır. Bulgulardan hareketle çıkarılabilecek sonuçlar şunlardır:

1. Ana dili ders kitapları, kuru bilgilerin yer aldığı değil; kullandığı zengin dil malzemesiyle kültür aktarımı sağlayan önemli eğitim araçlarıdır. Ana dili eğitiminde dünyadaki gelişmeler ve değişimler takip edilmeli, programlar, ders kitapları çağın gereklerine göre düzenlenmelidir. Ders kitapları, hedef kitlenini ihtiyacına uygun olarak hem ülke koşulları hemde dünyadaki gelişmelere yönelik hazırlanmalı. Araştırma kapsamında incelenen iki kitapta da dil öğretimi, öğrenme alanları çerçevesinde; öğrenciye kazandırılacak becerileri içermektedir. Temel becerilerin kazandırılmasında kullanılan etkinlik, yöntem ve tekniklerde farklılıklar görülmektedir. Türkiye ve Kazakistan’da ilköğretim kademesindeki anadili eğitim programları, eğitim verileri ve eğitim programı öğeleri açısından kendi içerisinde ve birbiriyle benzerlik ve farklılıkları açısından karşılaştırılmıştır.

Türkiye’de kullanılmakta olan ders kitabında ilk okuma yazma öğretimi süreci: ilk okuma yazmaya hazırlık, ilk okuma yazmaya başlama ve ilerleme, bağımsız okuma ve yazma şeklinde yapılandırılmıştır. Kazakistan’daki ders kitabı ise alfabeden önceki dönem, alfabe dönemi, alfabeden sonraki dönem olarak üç aşamadan oluşmaktadır.

2. Yukarıda ifade edilen ders kitapları karşılaştırıldığında, ders kitabında yer alan metinlerin içeriğiyle birlikte sayılarının da farklılık gösterdiği görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında ele alınan türlerin ve temaların içerik olarak zengin olmasına rağmen sayısal olarak yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Kazakistan kitabındaki metinlerin sayısı, Türkiye kitaplarındaki metinlerden fazladır. Metin sayısının daha fazla olması öğrencinin temayı farklı yazarların bakış açılarıyla ve farklı boyutlarda kavramasına yardımcı olacaktır. Ama *Sauat aşu* kitabındaki metinler daha kısa verilmiştir. Ana dili ders kitaplarında zengin içeriğe sahip, hedeflenen davranışları kazandırabilecek yeterli sayıda metne yer verilmelidir. Türkiye’deki ders kitabında tema başına düşen okuma metnine bakıldığında dengeli bir dağılım göze çarpmaktadır. Her temada ilk olarak dinleme metni verilmiştir. Birisi serbest okuma metni olmak üzere toplam beş metin yer almaktadır ve ders

kitabında her tema sonunda değerlendirme formu ve değerlendirme soruları yer almaktadır. Kazakistan'daki ders kitabında ise dengeli bir dağılım kesinlikle görülmemektedir. Toplam iki tema 30 okuma metni içermektedir ve ders kitabında da değerlendirme her temanın uygulanması sonrasında yer almaktadır.

3. Ana dil, bir ulusun manevi değerlerini yeni kuşaklara aktarmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda ana dil eğitiminde kullanılan metinlerin toplum dilini, gelenek göreneklerini, yaşam biçimini yansıtmaları beklenmektedir. Halk edebiyatı ürünlerinden olan halk hikâyeleri, şarkılar, türküler toplumun yaşayışını anlaşılır ve samimi bir biçimde ele alarak çocuğu edebiyat eserlerini okumaya yönlendirerek; çocuğun dile karşı olumlu tutum geliştirmesini sağlamaktadır. *Sauat aşu* kitabında halk edebiyatı ürünlerine daha fazla yer verilerek ana dil eğitiminin kültür aktarıcılığı işlevinden yararlandırılmaktadır.

4. Kitaplar arasındaki diğer önemli bir fark ise, etkinliklerle ilgilidir. *İlko-kul Türkçe Dersi Kitabı*'nda yer alan "Kelime hazinesi geliştirme", "Anlatım", "Okunan metni anlama", "Dilbilgisi", "Yazma çalışmaları", "Okuma", "Hikâye kahramanın özellikleri", "Boyama çalışmaları" ve "Diğer" etkinliklerin bulunduğu görülmüştür. *Sauat aşu* kitabında yer alan "Kelime hazinesi geliştirme", "Anlatım", "Okunan metni anlama", "Dilbilgisi", "Yazma çalışmaları", "Okuma", "Konuşma çalışmaları", "Çizme Çalışmaları" ve "Diğer" etkinliklerin bulunduğu görülmüştür. *Türkçe Dersi Kitabı*'ndaki metinlerle ilgili etkinliklere nazaran, *Sauat aşu* kitabındaki metinlerle ilgili etkinliklerin dağılımının daha fazla olduğu görülmüştür.

5. Ders kitaplarındaki görseller, çocukların konuyu daha kolay kavramasına yardımcı olur. Yoğun bilgi içeren metinler barındıran ders kitaplarında illüstrasyon, fotoğraf, grafik düzenleme, tablo gibi görsel elemanlar hem kitabı estetik açıdan zenginleştirmekte ve güzelleştirmekte, hem de öğrencilerin dikkatini toplamalarına yardımcı olarak onları yönlendirmektedir. Bu sebeple görsellerin anlatım, teknik ve estetik açıdan yeterli olması gerekmektedir. Ders kitaplarında yer alan görsel materyallerin, metnin kavranmasını kolaylaştırdığı, öğrencilerin derse olumlu tutum geliştirmesine katkı sağladığı ve kitabın cazibesini artırdığı bilinmektedir. Görsel bakımdan kitaplarda sınıf seviyelerine uygun resimler kullanılmalıdır.

Araştırmanın bulguları dikkate alındığında ders kitaplarının görsel tasarımıyla ilgili önemli sorunların varlığı dikkati çekmektedir. *Sauat aşu* kitabında anlatılmak istenen konu en temel halde anlatılıp, metinle ilgili bir veya iki görsel yer verilmiştir. *Türkçe dersi* kitabında ise giriş, gelişme, sonuç kısımları ile ilgili görsel materyallere çokça yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında incelenen iki kitapta da dil öğretimi, öğrenme alanları çerçevesinde; öğrenciye kazandırılacak becerilerin olabildiğince etkili bir biçimde kazandırmaya dönüktür. Dünyada olduğu gibi her iki ülkede de dil öğretiminin anlamave anlatma becerilerinin gelişimine yönelik yapılandırıldığı görülmektedir.

Öneriler

Elde edilen bulgular ve sonuçlar üzerine şu önerilerde bulunulabilir:

1. Ana dili öğretiminde ders kitapları en önemli unsurların başında gelmektedir. Dolayısıyla ders kitapları alan uzmanlarınca çok yönlü inceleme ve değerlendirmelerden geçirilerek hazırlanmalıdır.
2. Tema konularıyla, temalarda verilen metinler, başlıkları ve içerikleri açısından birbiriyle uyumlu olmalıdır.
3. Metin türleri ağırlıklı olarak birkaç türde yoğunlaşmamalı, dengeli bir dağılım gösterecek şekilde düzenlenmelidir. Kitaplarda farklı metin türlerine yer verilmeli fakat birinci sınıftan dördüncü sınıfa doğru metin dağılımında hikâye edici metinlerden ziyade bilgi verici metinlere doğru bir artış olmalıdır.
4. Etkinlikler temaya ve metne uygun olmalı, daha güncel ve dikkat çekici hâle getirilmelidir.
5. Görsellere daha fazla yer verilmeli, daha kaliteli, daha çok çeşitte olmalarına, metni süslemekten çok desteklemesine önem verilmelidir. Güncel ve çeşitli olmalarına, içeriği geliştirme ve düşündürme amaçlı olmalarına önem verilmelidir.

Kaynaklar

- Abdikadırova, Tazagül Mukaşkızı. *Matin jane "Ana tili" okulığı matindemesin kuraudın teoriysi*. Pablodar, 2007.
- Akyol, Hayati. *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Kök Yayıncılık, 2006.
- Aydın, Hasan. *Çocuk Kitaplarında Kültürün İllüstrasyona Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Haliç Üniversitesi, 2012.
- Baytursunov, Ahmet. "Kurmetti Okuşılar." *Kazak*, no. 1, 1913.
- Baytursunov, Ahmet. "Bastauış Mektep." *Kazak*, no. 61, 1914.
- Baş, Bayram. *Çocuk Edebiyatı*. Kriter Yayınevi, 2012.
- Civelek, Davut vd. *İlkokul 1. Sınıf İlk Okuma Yazma Kitabı*. MEB Yayınları, 2018.
- Çeçen, Mehmet Akif, ve Ömer Çiftçi. "İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi." *Milli Eğitim*, no. 173, 2007, ss. 39-49.
- Çeçen, Mehmet Akif, ve Ömer Çiftçi. "Türkçe Derslerinde Tematik Eğitim ve Metin-Tema-Alt Tema İlişkisi Üzerine Bir Araştırma." *Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Araştırmalar*, ed. G. L. Uzun ve Ü. Bozkurt, Die Blaue Eule, 2011, ss. 445-457.
- Güneş, Firdevs. *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ocak Yayınları, 2002.
- Göğüş, Beşir. "Anadili Eğitim Programlarının Niteliği." *Anadilinde Çocuk Olmak*, ed. Ayşe Kilimci, Papirüs Yayınları, 1998, ss. 340-348.
- Durmuşçelebi, Mustafa. *Türkiye ve Almanya'da İlköğretimde Anadili Öğretimi Eğitim Programları ve Ders Kitapları Açısından Bir Karşılaştırma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2007.
- İşcan, Adem. *Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Edebi Metinlerin Öğrencilere Estetik Zevk Kazandırmadaki Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, 2004.
- Jumabaeva, Aziya, ve Meyirgül Ospanbekova. *Sauat aşu*. Okıtu adistemesi (Jalpi bilim beretin mekneptin 1 sınıf mugalimderine arnalgan). 2 Bölüm (Cilt), Atamura, 2016.
- Japbarov, Amangeldi. *Okuşıldın jazbaşa tilin damıta okıtudın gıımı-adistemelik negizderi*. 2007.
- Jumabaeva, Aziya vd. *Sauat aşu*. (Jalpi Bilim beretin mekteptin 1. Sınıbına arnalgan okuluk). 2 Bölüm (Cilt), Atamura, 2016.
- Kara, Cem. "Çocuk Kitabı Seçiminde Resimlemelerle İlgili Olarak Ebeveynin Dikkat Etmesi Gereken Başlıca Unsurlar." *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, vol. 1, no. 1, 2012, ss. 225-232.
- Köksal, Hüseyin. "Ders Kitaplarında Görsel Materyaller". *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, ed. Leyla Küçükahmet, Nobel Yayın-Dağıtım, 2011, ss. 106-113.

- Kılıç, Abdurrahman, ve Serdal Seven. *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Pegem A Yayıncılık, 2003.
- Kadir, Yalınkılıç. "Bir Öğretim Aracı Olarak Ders Kitabı". *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*, ed. Hakan Ülper, Pegem A Yayınları, 2010.
- Küçükahmet, Leyla. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*. Nobel Yayın Dağıtım, 2011.
- Kolaç, Emine. "İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür Açısından Değerlendirilmesi." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, vol. 6, no.1, 2009, ss. 594-626.
- Madge, John. *The Tools of Science An Analytical Description of Social Science Techniques*. Anchor Books Doubleday and Comp, 1965.
- MEB. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkçe Dersi Öğretim Programı*, (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar), 2018, <https://en.calameo.com/read/00566599097159fac03ed>.
- MEB. *İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı*. MEB Yayınları, 2018.
- Oğuzkan, Ferhan. *Çocuk Edebiyatı*. Anı Yayıncılık, 2000.
- Sever, Sedat. *Çocuk ve Edebiyat*. Kök Yayıncılık, 2003.
- Yalın, Halil İbrahim. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Nobel Yayın Dağıtım, 2002.
- Yıldırım, Ali, ve Hasan Şimşek. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınları, 2008.

Comparison of the first grades native language textbooks of Kazakhstan and Turkey*

Hayati Akyol**

Aliya Kuralbayeva***

Abstract

The purpose of this study is to compare the native language textbooks of the 1st grades of Kazakhstan and Turkey. The research data were collected through qualitative research methods in terms of document analysis. In this descriptive qualitative study, the textbook “Sauat aşı” prepared and distributed by the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan in 2016 and the textbook “İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı” prepared and distributed to primary schools by the Ministry of National Education of the Republic of Turkey were analysed in terms of reading and writing instruction, themes, text types, related activities and distribution of visual materials. A total of 42 texts in the books were examined in terms of genre and theme. The results were presented in the form of tables in the frequencies and direct quotes from the texts were made and interpreted. As a result, some differences and similarities have been identified and discussed.

Keywords

Textbooks, theme, texts, types of texts, activities, visual materials.

* Date of Arrival: 01 April 2019 – Date of Acceptance: 28 August 2019

You can refer to this article as follows:

Akyol, Hayati, ve Aliya Kuralbayeva. “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 109-136.

** Prof. Dr., Gazi University, Gazi Faculty of Education, Department of Primary Education– Ankara/ Turkey

ORCID ID: 0000-0002-4450-2374

hayatiakyol@gmail.com

*** Dr., Hoca Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Faculty of Humanities, Department of Training Technologies – Kazakhstan/ Turkistan

ORCID ID: 0000-0003-3166-5104

aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Сравнительное исследование учебников родного языка для первого класса школ в Казахстане и Турции*

Хаяти Акйол**

Алия Куралбаева***

Аннотация

Целью данной статьи является сравнительное исследование учебников родного языка для первого класса школ в Казахстане и Турции. Данные исследования были собраны с помощью качественных методов исследования. В этом описательном исследовании проводится сравнительный анализ учебника 2016 года «Сауат ашу», подготовленный для школ Министерством образования и науки Республики Казахстан, и учебника 2018 года “İlkokul Türkçe 1. Sınıf Ders Kitabı”, подготовленный Министерством образования Турции. Были рассмотрены приемы обучения чтению и письму, темы, виды текстов, упражнения относительно текстов и распространение визуальных материалов. Всего в учебниках было рассмотрено 42 текста с точки зрения видов текста и тем. Результаты представлены в виде таблиц с частотами, приведены примеры в виде прямых цитат из рецензируемых текстов и их интерпретации. В результате были выявлены и обсуждены некоторые различия и сходства.

Ключевые слова

учебники, темы, тексты, виды текста, упражнения, наглядные материалы.

* Поступило в редакцию: 01 апреля 2019 г. – Принято в номер: 28 августа 2019 г.

Ссылка на статью:

Akyol, Hayati, ve Aliya Kuralbayeva. “Kazakistan ve Türkiye’deki 1. Sınıf Ana Dil Öğretim Ders Kitaplarının Karşılaştırılması.” *bilig*, no. 97, 2021, ss. 109-136.

** Проф., д-р, Университет Гази, педагогический факультет, Департамент базового образования - Анкара / Турция

ORCID ID: 0000-0002-4450-2374

hayatiakyol@gmail.com

*** Д-р, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжа Ахмеда Ясави, факультет гуманитарных наук, кафедра образовательных технологий – Туркестан / Казахстан.

ORCID ID: 0000-0003-3166-5104

aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Göç Kimlik ve Aidiyet: Amerika'da Yaşayan Türkler Örneği*

Mustafa Kemal Şan**

Handan Akyiğit***

Öz

II. dünya Savaşı'ndan sonra yoğun olarak Avrupa ülkelerine yönelik başlayan işgücü göçü bağlamında Türkiye'den çeşitli Avrupa ülkelerine, özellikle 1960'lı yıllardan sonra göç süreci başlamıştır. Bundan dolayı Avrupa'da yaşayan Türk göçmenlerin ana akım topluma uyum, kimlik ve aidiyet sorunu en sık tartışılan ve araştırılan konular arasında yer almaktadır. Bu çalışmada Amerika'da yaşayan Türk göçmenlerin entegrasyonu, kimlik, aidiyet algıları ile Amerikan ana akım toplumuna yönelik çokkültürlülük algıları incelenmektedir. Çalışmanın bulguları Amerika'da yaşayan Türk göçmenlerden oluşan 299 katılımcıdan elde edilen anket verilerinin analizine dayanmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre katılımcıların Amerikan ana akımına yönelik çokkültürlük algılarının olumlu yönde geliştiği tespit edilmiştir. Bu eğilimin Amerika'ya yönelik gelişen mekan-aidiyet ilişkisini de olumlu yönde etkilediğini ifade edebiliriz. Amerika'da yaşayan Türklerin büyük çoğunluğu kültürel, dini değerlerini muhafaza ederek Amerikan toplumuyla bir arada yaşama eğilimi içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Amerika'da yaşayan Türklerin marjinalleşme eğilimlerinin az olduğu ve Amerikalılar ile kültürlerarası iletişimin sınırlı düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Göç, kimlik, aidiyet, asimilasyon, çokkültürlülük, Amerikalı Türkler.

* Geliş Tarihi: 15 Nisan 2019 – Kabul Tarihi: 23 Aralık 2019

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Şan, Mustafa Kemal, ve Handan Akyiğit. "Göç Kimlik ve Aidiyet: Amerika'da Yaşayan Türkler Örneği." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 137-175.

** Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü – Sakarya/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-3669-0766

mksan@sakarya.edu.tr

*** Dr. Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü – Sakarya/Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-7619-1638

hakyigit@sakarya.edu.tr

Giriş

Göç, toplumsal bir varlık olan insanın daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak gayretiyle yapmış olduğu hareketlilik ve tarih kadar eski olan bir deneyimdir. Bundan dolayı göç olgusu tarihsel süreçlere, dönemlere ve dolayısıyla toplumsal dönüşümlere kaynaklık etmektedir. Göç olgusu sonucunda yaşanan toplumsal hareketlilik ile ana akım toplumla göçmenlerin bir arada yaşama deneyimini yönetme sürecinde de farklı entegrasyon ve kimlik politikalarının uygulanma yoluna gidildiği görülmektedir. Entegrasyon konusundaki teorik tartışmalarda, erken dönemlerdeki asimilasyon teorileri yerini çağdaş çokkültürcülük teorilerine bırakmış bulunmaktadır. Oysa bundan önce, hem milli politikalar hem de kuramsal düşünceler, asimilasyonu entegrasyonun son aşaması olarak kabul etmekteydiler; son zamanlarda, araştırmacıların yanı sıra, birçok devlet de göçmen yerleşimi ve ev sahibi toplum arasındaki ilişkilerin daha karmaşık olduğunu kabul etmektedir.¹ Dolayısıyla göç çalışmaları bağlamında ele alınan kimlik, aidiyet ve toplumsal bütünleşme odaklı çalışmalarda göçmenlik ve göçmen olma durumu, entegrasyon süreçleri kendi öznel tarihsel süreçleri bağlamında ele alınarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu yön değiştirme, büyük ölçüde 1960'lardan itibaren batı toplumlarında etnik çeşitliliğin gelişmesine yol açan uluslararası göçün değişen yapısının bir yansıması sonucu gerçekleşmiştir (Castles ve Miller). Örneğin 1960'lı yıllara kadar Amerika'nın göçmen politikalarını tanımlamak için ifade edilen İngiliz Uyum (*Anglo-Conformity*) ve Eritme Potası (*Meting Pot*) metaforu etrafında şekillenen asimilasyon teorisi yerini çoğulculuk, çokkültürlülük gibi entegrasyon politikalarına bırakmaya başladığı ifade edilmektedir (Gordon 85). Bir göç araştırması olarak bu çalışmanın temel inceleme alanını ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yaşayan Türkler oluşturmaktadır. Bu bağlamda Amerikalı Türklerin kimlik ve aidiyet stratejileri asimilasyon düzeyi Gordon'un, Amerika için geliştirmiş olduğu, asimilasyon kuramı bağlamında ele alınacaktır.

Her geçen yıl Amerika'da yaşayan Türk sayısının arttığı gözden kaçmayacak bir gerçektir. Özellikle Yeşil Kart (Green Card) uygulaması ile buraya gelen Türk sayısı arttığı gibi akademik maksatlarla Birleşik Devletler'e master ve doktora yapmaya gelen önemli ölçüde Türk bulunmaktadır. Bu rakamın gelecekte ekonomik ve küresel şartlara bağlı olarak artacağı öngörülebilir. Böyle olunca da ABD'de yaşayan dikkate değer bir Türk topluluğundan söz

edilebilecektir. Bu bağlamda çalışma üç temel kısma ayrılmaktadır. Öncelikli olarak göç ve göçmenlik deneyimlerini ele alan kuramsal açıklamaların kısaca tartışmasına yer verilecektir. İkinci olarak Amerika Birleşik Devletleri’ne Türk Göçü tarihi kısaca ele alınacaktır. Son olarak ise Amerika’da ikamet eden Türklerle yapılan saha çalışmasından elde edilen bulguların analizine yönlenecektir.

Göç ve Göçmenlik Deneyimlerine Dair Kuramsal Tartışmalar

Genel olarak göçmenlerin yerleştikleri ülkenin egemen kültürüyle girdikleri ilişki süreci entegrasyon, akültürasyon ve asimilasyon kavramlarıyla açıklanmaktadır. Temelde tüm bu kavramlar göçmenlerin yerleştikleri ülkenin egemen kültürüyle bütünleşme süreçlerini ifade etmektedir. Akültürasyon “başat kültür ile göçmen azınlık kültürün karşılıklı etkileşim ve etkilenme sürecini” (Berry 60), entegrasyon “göçmen kültürün objektif unsurlarını koruyarak başat kültürle bütünleşmesi, sosyo-kültürel yaşam koşullarına uyum sağlaması” sürecini içermektedir (Beaud ve Noiriel 19). 1921’de klasik asimilasyon yaklaşımının temsilcileri olarak ifade edilen, Park ve Burgess asimilasyonun ilk tanımlarından birini yapmışlardır: “Kişilerin ve grupların diğer kişi ve grupların yaşantı ve tarihlerini paylaşarak onların anı, düşünce ve tutumlarını edindiği ve ortak bir kültürel yaşam içine dahil olduğu birbirinin içine geçme ve kaynaşma süreci”dir (Park ve Burgess 330’dan akt. Akyiğit 152). Bu tanımlamadan da açıkça anlaşılacağı üzere asimilasyon süreci göçmenin başat kültürü benimsemesiyle açığa çıkan toplumsal bütünleşmeyi içermektedir. Bu bağlamda “eritme potası” metaforu özellikle Amerika için kullanılarak asimilasyonist tartışmaların zemini oluşturulmuştur. Chicago Okulu sosyologlarının üzerinde en çok durdukları konu olan asimilasyon “iki ayrı ırkın üyeleri arasında, uzun süreli temasa ve gerekli fiziksel koşullara bağlı olarak ortaya çıkan benimseme ve uyum kurma süreci olarak” tanımlanmıştır (Park ve Burgess 18).

Bu süreçte ortaya çıkacak olan Amerikalılık düşüncesi etnik aidiyetin ötesinde devlete aidiyeti de içermektedir (Say 188). Ancak 1970’lerden itibaren sosyologlar ABD’nin bir eritme potası olmadığını belirterek, asimilasyonist bakış açısının aslında belirtildiği gibi çeşitli kimliklerden ‘Amerikalı’nın yaratılmadığını verilerle ve etno-kültürel gruplar özelinde gerçekleşen çeşitli olaylar üzerinden ortaya koydular. Örneğin 1990-2011 yıllarında yapılan benzer nitelikli nüfus sayımlarının karşılaştırıldığı çalışmada Amerika’nın

toplumsal yapısında ve bireylerin aidiyet bağlarına yönelik tutumlarında ciddi farklılıklar olduğuna dair tespitler yapılmıştır. 1990 yılında ABD'nin doğum oranının %37'sini oluşturan azınlıklar, 2011 yılında geldiğinde ise doğum oranının %50,4 ünü oluşturmaktadır. 1990 yılında ise bireylerin %75'i kendisi sadece "Amerikalı olarak" ifade ederken, bu oran %40 gibi bir orana gerilemiştir. Harrison, çıkan bu oranlar karşısında ABD için "günümüz Amerikan toplumunun önceki kuşaklardan çok daha fazla çoğulcu bir toplumda yaşadığını, farklı etnik grubun veya ırkın Amerikalılık adı altında eritilemeyeceği" değerlendirmesinde bulunmuştur.² Rubin ve Verheul'e göre ülke içerisinde var olan ırk, dil, din, kültür ve etnik farklılığın çokkültürlülük anlayışına yönlendirmektedir (akt. Yanık 155). ABD'nin resmi görüşü de bu gelişmelere bağlı olarak belli bir değişim geçirdi. "Eritme potası" yerine Amerikan toplumunun, çok çeşitli sebze ve yeşilliklerin ayırt edilebileceği bir "mevsim salatası"na benzediği ifade edilmeye başlandı. Mevsim salatası modeli herkesin sahip olduğu farklılıkların bir zenginlik kaynağı ve bunların korunması gerektiği inancını taşımaktadır (Yanık, Şan ve Haşlak, Özensel).

Son zamanlarda göçmenlik deneyimlerini ele alan kuramsal tartışmalarda ise uyum süreci sadece azınlık toplulukların çoğunluk topluluğa doğru nasıl evrilmesi gerektiği yönünde ele alınmamaktadır. Örneğin Massey (1525) göçün bir kişinin daha iyi yaşam şanslarına sahip olmak için gerçekleştirdiği, bireysel bir kararın sonucunda gerçekleşen, kişinin köklerinden kopup yeni ülkeye asimile olduğu bir süreç olarak düşünülmemesi gerektiğini söylemektedir. Burada eleştirisi yapılan husus, uluslararası göç analizlerine çok uzun dönem hâkim olmuş olan bir anlayıştır. Massey'e göre, uluslararası göçün daha çok, göçmenin tüm yaşam dönemine yayılan ve tüm hayatına etki eden, kolektif, hem göç veren hem de göç alan ülkenin sosyal koşullarından etkilenen ve daha sonra bu koşulları dönüştüren, göçmenlerin ilk amaç ve niyetlerinin dışına çıkan bir süreç olarak düşünülmesi gerekir. Bu çalışmada ise ABD'de yaşamakta olan Türk asıllı göçmenlerin yaşam deneyimleri Gordon'un Asimilasyon Süreçleri teorisindeki aşamalara bağlı olarak ele alınacaktır. Çalışmanın bu teori bağlamında ele alınmasındaki en önemli neden, eski bir göçmen ülkesi olan ABD'de göçmenlerin sosyo-kültürel bütünleşme sürecinin ve "Amerikalı" kimliğinin özellikle Gordon'un asimilasyon süreçlerine yönelik açıklamalarında güçlü bir şekilde ifade edilmiş olmasıdır. Ancak günümüzde asimilasyonist yaklaşımların geçerliliğini yitirmeye baş-

ladığı ifade edilmektedir. Bu kuramsal eleştirilerin gelişmesinde kuşkusuz Amerika’da gelişen Sivil Haklar Hareketi’nin ve Latin Amerika soyundan olan göçmenlerin ülkeye göç etmesi, 11 Eylül saldırı sonrasında özellikle Müslüman topluluklar özelinde ilerleyen negatif ayrımcılığın etkisinin olduğunu ifade edebiliriz. Bundan dolayı teorisinin işlevsel olan ve olmayan aşamalarının tespit edilerek değerlendirilmesinin yapılması önem arz etmektedir.³ Ayrıca bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, özellikle Amerika’ya göç bağlamında, sıkça dile getirilen ekonomik göç teorilerinin göç sürecini başarı-başarısızlık ekseninde değerlendirilen çerçevelerinin ötesine geçmek amaçlanmaktadır. Böylelikle göç süreci, Cassarino (271)’nin önerdiği gibi, sadece ekonomi temelli iten-çeken faktörler dışında tutularak sosyal, siyasi ve kültürel faktörlere de karşılık gelmek üzere ele alınacaktır.

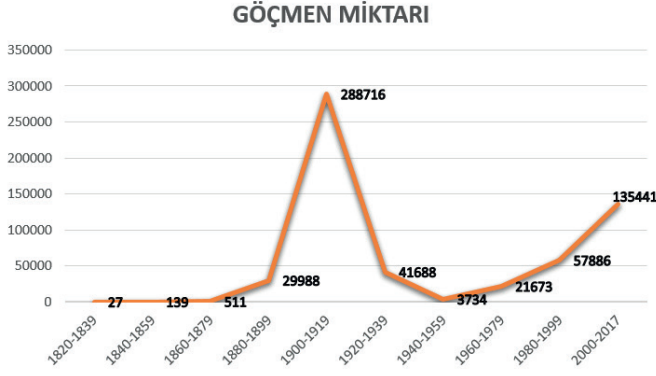
Amerika Birleşik Devletleri’ne Türk Göçü Tarihi

Amerika Birleşik Devletleri’nin uluslaşma sürecinin temelinde tarihsel olarak göç olgusu yatmaktadır. Ancak tarih boyunca ABD’nin göçe ve göçmenlere yönelik uygulamış olduğu yaptırımlar ve bakış açısında farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Dönemsel olarak göçe yönelik politikalar tamamen göçü önleyici ve reddetmeye yönelikken kimi zaman da göçe ilişkin politikalarda kapsayıcı ve göçü destekler nitelikte olmuştur (Easterlin).

Tarihsel olarak değerlendirmeye aldığımızda ise Türkiye için de hem iç hem de dış göçün azımsanamayacak derece önemli bir olgu olduğunu belirtebiliriz. Özellikle ABD’ye yönelik 1980-1999’lu yıllarda yoğunluklu olarak göç alımı Türkiye bağlamında dış göç sürecinin de en yoğun olarak yaşandığı döneme denk geldiğini belirtebiliriz. Özellikle batı Avrupa ülkelerine yönelik işgücüne bağlı olarak gelişen “emek göçü” 1950’lerden itibaren gerçekleştiği bilinmektedir (Tekeli, Abadan-Unat).

Türkiye’den ABD’ye yönelik göç sürecini ele aldığımızda ise tarihin ilk göçmen kayıtlarının tutulduğu 1820’lere kadar geri uzadığını görebilmekteyiz. Göçmen kayıtlarında “gelinen ülke” Türkiye olarak kaydedildiği için Cumhuriyet kurulmadan önceki döneme de “Türkiye” olarak atıfta bulunmaktadır (Karpat 183). *United States Department of Homeland Security (USDHS)’nin* (2017) kayıtlarına göre Türkiye’den göç 19. yüzyılın son on yılına kadar oldukça az sayıdadır. Oysa Şekil 1’de görülebileceği gibi 1920’ye gelindiğinde 300,000’den fazla insanın Osmanlı İmparatorluğu’ndan göç etti-

ği gözlenmektedir. 1930'lardan itibaren 1970'e kadar düşme eğilimi gösteren göç hareketi, 1980'lerde yeniden ivme kazanmıştır.

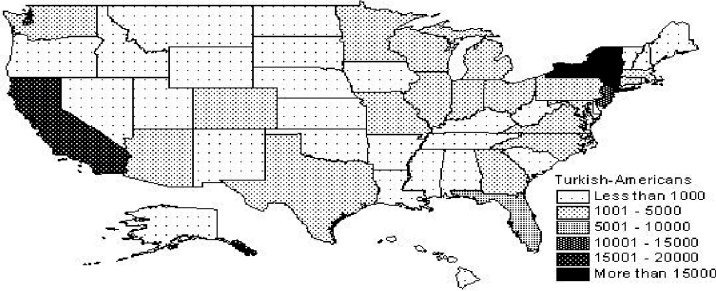
Şekil 1. Türkiye'den ABD'ye yasal göç 1820-2017 (USDHS, 2017)

USDHS'nin bu verileriyle birlikte Anadolu'dan Amerika'ya göç eden Müslümanların ve gayrimüslimlerin tam sayıları hakkında kesin bir bilgiye sahip bulunmuyoruz. İstatistik bilgilerdeki bu belirsizlik Vecoli (5-7)'ye göre 1924'ten sonraki döneme kadar ABD'de sağlıklı bir şekilde göçe yönelik kayıt tutma anlayışının olmamasından; ilk Türk göçmenleri nüfus istatistiklerinde özellikle Türklerin mekânsal dağılımı ve mahallelerin etnik çeşitliliği üzerinde fazla durulmamış olmasından kaynaklıdır.

Sonuç olarak tarihsel süreç içerisinde ABD'ye Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'den yapılan göç ilk olarak farklı etnik gruplardan oluşan 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında çoğu eğitilmiş ve kendilerini Türk olarak tanımlayan gruplardan oluşmuştur. Bu göç dalgası İkinci Dünya Savaşı ile 1980'e kadarki süreçte de devam ederek çoğunluğu ekonomik nedenlerle göç edenlerden oluşmakla birlikte, eğitim amacıyla gelenlerin de yer aldığı 1980 ve sonrası olmak üzere üç dönemde incelenmek mümkündür (Karpaz, Kaya, Saatçi).

Türk göçmenlerin ABD'ye genellikle ilk varış noktası New York olduğu, bunun dışında Boston, Philadelphia, New Orleans ve San Francisco limanlarından da giriş yaptıkları ifade edilmektedir. California eyaleti hızla sanayileşen Detroit kenti, özellikle kentsel bölgelere yerleşmelerine rağmen Massachusetts eyaletine bağlı Salem ve Peabody kasabaları da bu dönemde

yoğun göç alan yerlerdir (Ahmed xxv). II. Dünya savaşını takiben yirmi yıl boyunca Amerika'ya göç eden Türkler Şekil'2 de görüldüğü üzere, ABD'ye dağılmış olarak yerleşim sürecine dahil oldukları gözlenmektedir. Büyük bir çoğunluğun, New York (23,674), New Jersey (12,396) ve Florida (9,615) eyaletlerinde yaşamakta oldukları gözlenmektedir. Buna rağmen hemen hemen tüm eyaletlerde Türk izine rastlanmaktadır (Bali 67).

Şekil 2. Türklerin eyaletlere göre dağılımı (United States Census Bureau)

1980 sonrasında gerçekleşen göç dalgası neticesinde ise vakıflar tarafından temsil edilen yeni bir Türk toplum tipi ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Genellikle akıcı İngilizce konuşan ve eğitilmiş kişiler tarafından yönetilen bu vakıfların hem İngilizce hem de Türkçe dil kurslarından çeşitli konular üzerinde konuşmaya kadar farklı hizmetler sunarak Türk göçmenleri birada toplayan *tampon bir işlev* sunmaya başladığı ifade edilmektedir. Türk göçmen vakıflarının ABD'deki rolü göçmenlerin dilsel, tarihsel ve dinsel bilginin veya kültürel örüntülerin süreklilik sağlanmasına; bilimsel, teknolojik alanlarda başarılar elde edilmesine hizmet etmesi yönünde etkili olduğu görülmektedir (Karpaz 186). Günümüzde ise yaklaşık 385 Türk Derneğinin bulunduğu *Assembly of Turkish American Associations* (Türk Amerikan Dernekleri Kurulu), *Federation of Turkish American Associations* (Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu) ve *Assembly of Turcic American Federations* (Türki Amerikan Dernekleri Asamblesi) olmak üzere üç büyük federasyon altında toplanmış olduğu ifade edilmektedir (Çolak Bostancı 112).

Türkiye'den Amerika'ya göçün tarihinin 19. Yüzyıla kadar gitmesine rağmen yapılan çalışmaların olabildiğince az olduğu göze çarpmaktadır. Örneğin Köşer- Akçapar, çalışmasında Amerika'ya gelen ve yerleşen göçmenler konusunun sosyo-politik, ekonomik, eğitim ve kültürel yönlerini ele alan çok

boyutlu bir değerlendirmesini yapmıştır. Pazarcık, Amerika'da yaşayan nitelikli göçmenler üzerinden özellikle sosyal bilimler alanında uzman akademisyenler özelinden çalışmasını gerçekleştirmiştir. Benzer nitelikte olan bir diğer çalışma ise Şenyürekli ve Menjívar (2012) tarafından yazılan *Turkish Immigrants' Hopes and Fears around Return Migration* isimli çalışmadır. Bu çalışmada genel olarak Amerika'da Minnesota'da yaşamakta olan Türk ailelerin göç hikâyeleriyle birlikte geri göç potansiyelleri üzerinde durulmuştur. Şimşek (2011) çalışmasında Amerika'da yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim gören öğrenciler üzerinde yoğunlaşmıştır. Köseman (2010)'ın çalışması ise Amerika'ya Türk göçünü Avrupa'dan Amerika'ya gerçekleşen diğer göçlerle karşılaştıran dokümantasyon analizi içeren *A General Socio-Cultural Outlook of European and Turkish Migration to the US* isimli bir çalışmadır. Sonuç itibarıyla yapılan çalışmalara göz gezdirdiğimizde Batı Avrupa ülkeleriyle kıyaslandığında Türk göçüyle ilgili çalışmaların Amerika özelinde ağırlık kazanmadığı görülmektedir. Oysaki İkinci Dünya Savaşı öncesindeki dönemlerden itibaren Türkiye'den Amerika'ya yönelik göç gerçekleşmektedir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemlerde gelen göçmenlerden Amerika'ya yerleşenlerin sayısı çok daha fazla olmuştur (Angin, Saatçi, Şenyürekli ve Menjívar). Bundan dolayı Amerika'da yaşayan Türk göçmenlerine dair daha detaylı yeni çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Çalışmanın Metodolojisi

Araştırmanın Konusu ve Amaçları

Hemen hemen diğer bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'den ABD'ye 1900'li yıllarda başlayan ve bugün hâlâ devam eden göç süreci, ABD'de hem nüfus hem de ekonomik etkinlik bağlamında önemli bir Türk göçmen grubunun oluşmasına neden olmuştur.⁴ Ancak Amerika'da yaşayan Türk göçmenlerin sayısı diğer etnik gruplarla kıyaslanamayacak kadar küçük kalmıştır. Belki bu nedenle de olacak, Amerikalı Türkler akademik incelemeden uzun süre uzak kalmıştır (Şan 2364).

Yukarıda söz etmiş olduğumuz gibi ABD birçok ülkeden gelen göçmenlerin kurup şekillendirdiği bir yapılanmanın eseridir. Bundan dolayı farklı kültürlerden gelen grupların bir arada yaşama güçlükleri nedeniyle ortaya çıkan sorunların çözümüne yol gösterecek söylemlerin bilimsel anlamda ilk defa ABD'de ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki İngiliz Uyum

(Anglo- Corformity) Modeli olarak bilinen bir politikadır. Bu politikanın temelini ise göçmenlerin geçmişlerini bırakarak mevcut kültürel normları kabul etmeleri oluşturmaktadır. Gordon tarafından geliştirilen Asimilasyon Süreci teorisi de İngiliz Uyum modeli kapsamındaki önemli yaklaşımlardan biridir (Şan ve Haşlak 35-37). Bu bakımdan 1980 sonrasında Amerika'ya göç eden ikinci ve üçüncü kuşak Türk göçmenlerin kimlik, aidiyet algılarıyla birlikte uyum süreci Gordon'un Amerikan toplumuna yönelik geliştirdiği Asimilasyon Eğilimleri Teorisi bağlamında değerlendirilmesi çalışmanın temel konusunu teşkil etmektedir. Gordon'un teorisine göre göçmenler *kültürel/davranışsal, yapısal, evlilikle, tanımlamaya dayalı asimilasyon ve kabullenilmiş hal, kabullenilmiş davranış ve yurttaşlık asimilasyonu* süreçlerinden geçerek Amerikan kimliği edinmektedirler. Gordon'a göre başta *zenciler* olmak üzere tüm göçmen etnik/ırksal gruplar Amerikan kültürüne tümüyle katılıyorlardı (*kültürleşme*), ancak diğer asimilasyon evrelerinden hiçbirini yaşamamışlardı. Gordon'un bu çalışması asimilasyonu çizgisel ve sürekli bir süreç olarak gören basmakalıp paradigmayı tartışma konusu yapmıştır (Şan ve Haşlak 36). Bu çalışmada ise Amerikalı Türkler özelinden konunun ele alınarak asimilasyonu çizgisel ve basmakalıp ele alan asimilasyon teorilerinin temel konu başlıklarının tartışmaya açılması hedeflenmektedir. Bu konular çerçevesinde araştırmanın temel amaçlarını şu şekilde ifade edebiliriz:

- Amerikalı Türklerin, kimlik ve aidiyet algılarının belirlenmesi,
- Amerikalı Türklerin, Amerikan toplumuna uyum eğilimlerinin ortaya konması,
- Amerikalı Türklerin, Amerikalılar ve Amerikan kültürlerine bakış açısının belirlenmesi,
- Amerikalı Türklerin, eşlerinin etnik kökeninin ve Amerika'da kalma süresinin asimilasyon eğilimlerine etkisinin belirlenmesi.

Bilgi Toplama Araçları ve Örneklem

Çalışmada nicel veri toplama yöntemi tercih edildiği için veri toplama aracı olarak anket tekniğinden faydalanılmıştır. Anket soru formu Demografik bilgiler, Farklılıkla Bir arada Yaşama Deneyimi, Sosyal Mesafe Soruları, Sosyo-Kültürel Eğilim ve Algılar olmak üzere toplamda dört ana soru grubundan oluşmaktadır. Anket uygulamasında araştırmanın evrenini Amerika'nın çeşitli eyaletlerinde yaşayan Türk göçmenler oluşturmaktadır. Örneklem

sahası belirlenirken Amerika'da etkin faaliyet sürdüren Türk Dernekleri'nin iletişim ağlarından faydalanılmıştır. Bu temaslar neticesinde Alabama, Arkansas, California, Connecticut, Florida, Georgia, Illinois, Indiana, Iowa, Maryland, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Missouri, New Jersey, New York, North Carolina, Ohio, Oklahoma, Oregon, Pennsylvania, Texas, Utah, Virginia ve Wisconsin de yaşayan Türk kökenli göçmenler ile görüşülerek anketler aracılığıyla veriler toplanmıştır. Çalışmanın temel amaçları doğrultusunda oluşturulan anket formu, *amaca dayalı kartopu örnekleme* tekniği ile 299 kişilik bir örneklem grubuna Nisan-Mayıs-Haziran 2010 aylarında yapılmıştır.⁵ Bu anketlerin 60 adeti yüz yüze görüşmeler neticesinde, geri kalan 239'u ise katılımcılarla önceden iletişime geçirilerek onay alındıktan sonra soru formlarının kendilerine posta yolu aracılığıyla ulaştırılarak gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasında örneklem grubunun belirlenmesinde cinsiyet ve yaş dağılımlarına yönelik dengeli bir dağılım göstermesine özen gösterilmiştir. Bu bağlamda katılımcıların %40,8 kadın, %59,2'si ise erkeklerden; % 23,4' ü 18-30, %39,1'i 31-40, %24,1'i 41-50, %13,4'ü 51 yaş ve üzeri yaş aralığına sahip bireylerden oluşmuştur. Çalışmada katılımcıların temel demografik özelliklerinden olan eğitim ve meslek konusundaki çeşitliliğin sağlanabilmesi dikkat edilen diğer bir husus olmuştur. Nitekim eğitim olgusu özellikle ikinci ve üçüncü kuşak göçmenler açısından oldukça önemli bir konudur. Araştırmadan elde edilen bulgularda katılımcıların %6,7'sinin ilköğretim mezunu, %11,7'sinin lise mezunu, %38,5'inin üniversite mezunu, %29,4'ünün yüksek lisans, %13,7'sinin doktora mezunu oldukları görülmektedir. Bu bulgular katılımcıların eğitim durumlarının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla paralel olarak okuyabileceğimiz ikinci bir değerlendirme alanı ise katılımcıların meslekleridir. Çünkü göçmenlerin göç ettikleri ülkede meslekleri, bu bağlamda gelişen ekonomik ve sosyal statüsü yeni yerleşim alanına yönelik bütünleşme düzeyini belirleyen önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgularda katılımcıların mesleklerine yönelik dağılımlarının %37 gibi yüksek bir oranda öğrenci oldukları %24,9'unun ise serbest meslek, %15,2'sinin memur ve %8,8'inin ise işçi olduğunu göstermektedir.

Bulgular ve Yorumlar

Çalışmamızda temel amaçları doğrultusunda Amerikalı Türklerin, Amerikan toplumuna uyum şekli ve düzeyinin ortaya konması, bu süreçte kimlik

ve aidiyet algılarının etkisinin belirlenmesi, bütünleşme konusunda kültürel etkileşimin etki düzeyinin tespit edilmesi sürecinde Yazgan (290)'ın da ifade etmiş olduğu gibi bireylerin gündelik hayattaki dil kullanımı, akrabalık ve arkadaşlık ilişkileri, eş seçimi ve medya kullanımı gibi rutinelere ve pratiklere dikkat edilmiştir. Bu doğrultuda bulgular ele alınırken temel konu başlıklarıyla birlikte bireylerin göç etme nedenlerine yer verilerek çalışma kapsamında elde edilen bulgular tartışılmıştır. Böylelikle katılımcıların Amerika'ya yönelik adaptasyon düzeyleri ve eğilim sürecinin ilk göstergeleri tespit edilmiştir.

Göç Yolları ve Amerikada Yaşam

Bugün pek çok uzman göç hareketinin başlaması ve sürdürülmesinde bilginin ve kültürel sermayenin rolüne vurgu yapmaktadır. Enformel ağlar, kişisel ilişkileri, aile ve ev kalıplarını, arkadaş ve cemaat bağlarını, sosyal ve ekonomik konularda karşılıklı yardımlaşmayı kapsar. Bu tür bağlantılar bireyler ve gruplar için hayati kaynakları sağlar ve sosyal sermaye olarak da düşünülebilir (Bourdieu ve Wacquant'tan akt. Castles ve Miller 37). Ancak çalışma kapsamında elde edilen bulgular katılımcıların Amerika'ya göç etme sürecinin sosyal sermaye ve enformel ağlarla ilişkisinin oldukça düşük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 1

Katılımcıların Amerika'ya Geliş Nedenlerine Yönelik Yüzdeler Dağılımları

Amerika'ya geliş nedenleri	Yüzde (%)
Eğitim	44,1
Çalışma/iş	32,1
Evlilik/Aile birleşimi	19,4
Diğer	4,3
Toplam	100,0

Katılımcıların Amerika'ya geliş nedenlerine yönelik bulguları içeren Tablo 1 incelendiğinde %44,1'inin eğitim, %32,1'inin çalışma/iş, %19,4'ünün evlilik/aile ve %4,3'ünün diğer olarak belirttikleri görülmektedir. Bu oran özellikle katılımcıların eğitim durumları ve meslekleri göz önünde bulundurulduğunda oldukça anlamlıdır. Diğer yandan katılımcıların ABD'yi özellikle eğitim süreçlerini devam ettirmek için gelmeyi tercih etmeleri, Türki-

ye'den Almanya, Fransa ve Danimarka gibi ülkelere yapılan göçlere yönelik çalışmalarla karşılaştırıldığında iş ağı sağlamaya yönelik ekonomik istihdam odaklı gelişmediğini göstermesi açısından da önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.⁶

Tablo 2

Katılımcıların Ailesinden/Yakınlarından Amerika'ya Göç Etme Durumuna Yönelik Yüzdeler Dağılımları

Göç etme durumu	Yüzde (%)
Evet	28,4
Hayır	71,6
Toplam	100,0

Katılımcıların %71,6'sının daha öncesinde ailesinden ya da yakınlarından ABD'ye göç eden birilerinin olmadığını belirtirken %28,4'ü daha öncesinde ailesinden ya da yakınlarından ABD'ye göç edenlerin olduğunu ifade etmektedir. Bu durum özellikle ulus aşırı göç bağlamında değerlendirildiğinde oldukça dikkat çekici bir bulgudur. Çünkü ulus aşırı göçlerde en çok akraba veya tanıdık aracılığıyla kurulan sosyal sermaye ve bağlantılar göç etme sürecini etkileyen en önemli etkenler arasında yer almaktadır.⁷

Etkileşim: Türklerle ve Amerikalılarla Olan İlişki Düzeyi

Tablo 3

Katılımcıların Amerikalılarla Diyalog Kurma Düzeyine Yönelik Yüzdeler Dağılımları

Amerikalılarla diyalog düzeyi	Yüzde (%)
Zorunluluktan kaynaklanan durumlardan dolayı mecburen görüşüyorum	4,7
Aile dostumuz Amerikalılarla ailece sık sık görüşüyoruz	18,1
Ara sıra görüştüğüm Amerikalı arkadaşlarım var	58,8
Sadece Amerikalı arkadaşlarım var, onlarla görüşüyorum	15,1
Amerikalı hiç kimse ile görüşmüyorum, arkadaşım da yok	3,3
Toplam	100,0

“Amerikalılarla diyalogunuz hangi düzeydedir?” sorusuna katılımcıların %58,8’i Amerikalı arkadaşlarım var, %15,1’i sadece Amerikalı arkadaşlarım var onlarla görüşüyorum, %18,1 Amerikalılarla ailecek sık sık görüşüyoruz, %4,7’si zorunluluktan kaynaklanan durumlardan dolayı mecburen görüşüyorum şeklinde karşılık verirken %3,3’ünün ise Amerikalı hiç kimse ile görüşmüyorum, arkadaşım da yok şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Bulgulardan da açıkça anlaşılacağı üzere katılımcıların Amerikan ana akım toplumuna entegre olmaya istekli oldukları ve kendi içlerine kapalı bir sosyal-kültürel yapıya sahip olmadıkları görülmektedir.

Amerikalı Türklerde Dil Becerileri ve Kullanımı

Göçmenler için göç edilen ülkenin ana akım toplumuna entegre olunabilmesi için en önemli faktörler arasında dil yeterliliği gelmekte olup, hem özel hem de kamusal alanda dil kullanım tercihi önemli bir gösterge olarak ifade edilmektedir (Çolak Bostancı).

Tablo 4

Katılımcıların Amerika’da İletişim Dili Tercihlerine Yönelik Yüzdeler Dağılımları

Yüzde (%)	Türkçe	Türkçe ve İngilizce eşit düzeyde	İngilizce	Toplam
Türk arkadaşlarla kullanılan iletişim dili	79,2	19,4	1,4	100,0
Evde kullanılan iletişim dili	64,5	30,0	5,5	100,0

Katılımcıların Türk arkadaşlarıyla iletişim sürecinde %79,2’si Türkçe, %19,4’ünün ise Türkçe ve İngilizceyi eşit düzeyde kullanmayı tercih ettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Bu durum katılımcıların kendi kültürel gruplarıyla ve özel yaşam alanlarında Türk kimlik ve aidiyetine bağlı olarak kültürel kimliklerini daha baskın olarak yaşamayı tercih ettiklerini göstermektedir. Katılımcıların ağırlıklı olarak evlerinde %70,5’i Türkçe, %30,0’i İngilizce ve %7,3’ünün ise Türkçe ve İngilizceyi eşit düzeyde kullandıkları görülmektedir. Bu durum katılımcıları özel yaşam alanlarında daha çok kendi ana dillerini kullanarak kültürel kimliklerini sürdürmeyi tercih ettiklerini göstermektedir.

Tablo 5

Katılımcıların Amerika'da Kalma Yılına Göre Dil Kullanım Becerilerine Yönelik Ki Kare Testi Sonuçları

Amerika ikamet etme yılı		İngilizce konuşabilme düzeyi			
		Mükemmel	İyi	Orta	Total
21-daha uzun	N	55	94	54	203
	%	27,1%	46,3%	26,6%	100,0%
10-20	N	29	29	11	69
	%	42,0%	42,0%	15,9%	100,0%
1-9	N	18	7	2	27
	%	66,7%	25,9%	7,4%	100,0%
Toplam	N	102	130	67	299
	%	34,1%	43,5%	22,4%	100,0%

= 14,864 sd =2 p = ,002

Katılımcıların Amerika'da kalma durumlarına göre dil kullanım becerilerine yönelik Ki Kare Testi sonuçlarına göre kalma süresi ile dil kullanım becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir. ($p < 0,05$) Kalma süresi yükseldikçe kullanım becerilerinin artması Amerikan ana akım toplumuna “yapısal asimilasyonun” (Gordon Teorisi) gerçekleşmesinde “kalma süresinin” önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Bu bulgular katılımcıların eğitim düzeyleri ve ABD’ye gelme nedenlerinin en çok eğitim amaçlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda oldukça anlamlıdır. Çünkü göçmenlerin göç ettikleri yeni mekânın kamusal alanlarında yoğunluklu olarak bulunma ve kamusal hizmetlerin içerisinden geçme süreci yerel dili kullanma becerisini ve gayretini olumlu ölçüde etkileyecektir.⁸

Tablo 6

Katılımcıların Eşlerinin Asıl Ülkesine Göre Dil Kullanım Becerilerine Yönelik Ki Kare Testi Sonuçları

Eşlerin asli ülkesi		İngilizce konuşma düzeyi			Total
		Mükemmel	İyi	Orta	
Amerika	N	44	81	40	165
	%	26,7%	49,1%	24,2%	100,0%
Türkiye	N	35	20	9	64
	%	55,6%	31,7%	12,7%	100,0%
Toplam	N	79	101	49	229
	%	34,6%	44,3%	21,1%	100,0%

= 16,964sd =2 p = ,003

Katılımcıların eşlerinin asıl ülkesine göre dil kullanım becerilerine yönelik Ki Kare Testi sonuçlarını incelediğimizde aralarında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmektedir ($p < 0,05$). Eşlerinin Türk olması ana dilin Türkçe olmasından dolayı özel alanda Türkçe ağırlıklı bir dil kullanımını özendirilecektir. Bu durum bireylerin İngilizceyi kullanma becerilerini yavaşlatabilecektir. Ancak Türkçenin kalıcılığının ve kültürel örüntülerin devamlılığını sağlaması açısından önemlidir.

Amerikalı Türklerde Kimlik

Kimlik, bireyin kendi varoluşuna ve temel aidiyetlerine ilişkin bir altyapıyı içerisinde barındıran bir kavramdır. Bu bakımdan kimlik bir tanımlama/tanımlanma biçimi olarak kişinin aidiyet bağlarına gönderme yapmaktadır. Kimliğin değişken bir doğaya sahip olması bireyin karşılaştığı sosyal yapıların değişmesi, bireyin içerisine dahil olduğu sosyal gruplar arasında yaşanan geçişler kimliğin tekrar tekrar yeniden kurgulanmasını gerekli kılmaktadır.

Tablo 7

Katılımcıların Kendilerinin Birincil Kimlik Tercihlerine Dair Yüzdelerlik Dağılımları

Birincil kimlik	Yüzde (%)
Türk	31,4
Müslüman Türk	24,4
Müslüman	7,7
Amerikalı Türk	11,4
Amerikalı Müslüman Türk	4,7
Dünya vatandaşı	9,4
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı	10,0
Amerikan vatandaşı	1,0
Toplam	100,0

Tablo 'da katılımcıların %31,4'ü Türk, %24,4'ü Müslüman Türk, %11,4'ü Amerikalı Türk, %10,4'ü Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı, %9,4'ü Dünya vatandaşı ve %7,7'sinin Müslüman olarak tanımladığı görülmektedir. Katılımcıların %4,7'sinin ise Amerikalı Müslüman Türk ve %1'inin ise Amerikan vatandaşı olarak tanımladığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgular katılımcıların kendilerini çoğunlukla öz kimlik unsuru olan din, etnisite ve ulusal aidiyet unsurlarını ön planda tutarak tanımlamayı tercih ettiklerini göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların toplamda %16,1 gibi bir oranda kendilerini ifade ederken "Amerikalı" olma kimliğini ifade etmeyi tercih

etseler de Müslüman ya da Türk olmayı kimlik bileşeni olarak benimstediklerini göstermektedir. Bu da katılımcıların “çifte aidiyet” geliştirdiklerini göstermektedir. Amerika’da yaşamakta olan Türkler arasında, bu verilerden hareketle, *dünya vatandaşı olma gibi* marjinalleşmeye dayalı kimlik tanımlamalarının ise çok fazla gelişmediği ifade edilebilir.

Sonuç itibarıyla katılımcıların vatan ve kimlik tanımlamalarından hareketle bireylerin Türk, Müslüman Türk, Müslüman, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, Amerikalı Türk gibi tanımlamalarında ulusal kimliğin (yani Türklüğün) göç sürecindeki safhaları ne olursa olsun göçmenler arasında durağan ve kolektif kimlik kurgusuna işaret etmediğini göstermektedir.⁹ Bu da kendisini Türk olarak tanımlayan bireyler arasında Türk kimliğini neyin oluşturduğuna dair iç tartışmanın olduğunu ima etmektedir.

Amerikan Algısı: Amerika’da Çokkültürlülüğün Boyutları

Göçmenlerin göç ettikleri ülkelerde entegrasyon sürecini hızlandıran en önemli faktörler arasında göçmenlerin yerleşik halk ile olan deneyimleri, kamusal alanda kültürel farklılıkların yönetimine, yeni yerleşim alanına yönelik algısıyla birlikte göçmenlik deneyimlerini etkileyen pozitif/negatif ayrımcılığa maruz kalıp kalmama durumu yer almaktadır. Bundan dolayı araştırma kapsamında katılımcılara kamusal ve özel yaşam alanlarında Amerika’da çokkültürlülük deneyimlerini tespit edebileceğimiz temel sorulara yer verilmiştir.

Tablo 8

Katılımcıların Amerikalılara ve Amerika’ya Yönelik Değerlendirmeleri

	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Amerikalılar güvenilir ve dürüstlerdir	16,4	21,8	61,8	100,0
Amerikan demokrasisi ve sivil Hakları çok gelişmiştir	8,4	9,3	82,3	100,0
Amerika’da farklı din ve kültürler barış içinde bir arada yaşamaktadır	9,4	6,7	84,9	100,0
Amerika’da temel hak ve özgürlükler çok iyi sağlanıyor	6,3	6,1	87,6	100,0
Amerika farklı kültürlerle negatif ayrımcılık uygulayan bir ülkedir	62,2	9,0	28,8	100,0

Katılımcıların “Amerikalılar sözlerine güvenilir dürüst insanlardır” ifadesine %16,4’ü katılmıyorum, %61,8’i katılıyorum ve %21,8’i ise fikrim yok şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Bu bulgularda katılımcıların Amerikalılara yönelik olumlu bir yargının var olduğunu göstermektedir. “Amerikalılar dini inançlarına bağlı insanlardır” ifadesine %14,6’sı katılmıyorum, %62,4’ü katılıyorum ve %23,0’nın ise fikrim yok şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcıların “Amerikan demokrasisi ve sivil hakları çok gelişmiştir” ifadesine %8,4’ü katılmıyorum, %82,3’ü katılıyorum ve %9,3’ü ise fikrim yok şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. “Amerika’da farklı din ve kültürler barış içinde bir arada yaşamaktadır” ifadesini ise %9,4’ü katılmıyorum, %84,9’u katılıyorum ve %6,7’si ise fikrim yok şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcıların “Burada temel hak ve özgürlükler çok iyi sağlanıyor” ifadesine %6,3 katılmıyorum, %87,6’sı katılıyorum ve %6,1’i ise fikrim yok şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Tablodaki bulgular incelendiğinde “ABD farklı kültürlere negatif ayrımcılık uygulayan bir ülkedir” yargısına katılıyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %52,8’inin katılmıyorum, %21,1’i katılıyorum, %9,4’ünün kesinlikle katılmıyorum, %9,0’ı fikrim yok, %7,7’si ise kesinlikle katılıyorum şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Genel olarak katılımcıların %62,2 gibi büyük çoğunluğunun ABD’nin farklı kültürlere yönelik negatif ayrımcılık uygulamadığı yönünde kanaatinin olduğu görülmektedir.

Katılımcıların genel olarak ifadelerine bakıldığında Amerika’da farklılık içinde barış, demokrasi içinde yaşandığına yönelik algının olumlu yönde olduğu açıkça görülmektedir. Bu algı kuşkusuz, katılımcıların Amerika’daki farklılık içinde bir arada yaşama deneyimini olumlu yönde etkileyerek pozitif bir entegrasyon sürecinin de yaşanmasına neden olunabileceğini göstermektedir. Zira genel olarak göçmenler için yabancı bir kimliğe ve kültüre sahip olmak bu bağlamda toplumsal görünürlük kazanmak diğer birçok sorunun da ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan Amerikalı Türklerin eğitim seviyelerinin, ekonomik durumlarının ve sosyal statülerinin yüksek olduğu göz önünde bulundurulduğunda onların Amerika’ya yönelik olumlu algı ve deneyimleri nedeniyle Amerikan ana akım toplumuna entegre olma konusunda sorun yaşamadıklarını ifade edebiliriz.

Tablo 9

Katılımcıların Amerikan Toplumunun En Beğendikleri Özelliklerine Dair Yüzdeler Dağılımları

Amerikan toplumunun en beğenilen özelliği	Yüzde (%)
Dürüstlükleri	13,6
Son derece kibar ve sevecen olmaları	6,4
İş konusunda adam kayırmamaları	8,7
Hak ve özgürlüklere saygılı olmaları	53,5
Dini inanç ve değerlere saygılı olmaları	11,7
Diğer	6,0
Toplam	100,0

Katılımcıların “Amerikan toplumunun en beğendiğiniz özelliği nedir?” soruna %53,5’i hak ve özgürlüklere saygılı olmaları, %13,6’sı dürüstlükleri son derece kibar ve sevecen olmaları, %11,7’si dini inanç ve değerlere saygılı olmaları, %8,7’si iş konusunda adam kayırmamaları, %6,4’ü son derece kibar ve sevecen olmaları yönünde cevap verdikleri görülmektedir. Bu bulgular ağırlıklı olarak katılımcıların ABD’yi “farklılıklara saygılı ülke” olarak tanımlamasıyla eş değer bir değerlendirmeyi içerdiğini göstermektedir. Bu değerlendirme kuşkusuz katılımcıların kendilerini Amerika’da yabancı ya da öteki olarak hissetme durumunu etkileyebileceği gibi ana akım topluma entegre olma isteklerini de etkileyen en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki bulgular bağlamında değerlendirdiğimizde Amerika’nın kamusal ve özel alanda uyguladığı çokkültürlülük politikalarının önemli ölçüde etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 10

Katılımcıların Eş Durumuna Göre Farklı Din ve Kültürlere Saygı Açısından Daha İyi Durumda Gördükleri Ülkelere Yönelik Ki- Kare Testi Sonuçları

		Farklı din ve kültürlere saygı açısından daha iyi durumda gördükleri ülke				Total
		Türkiye	ABD	Her ikisi de iyi	Her ikisi de kötü	
Türkiye	N	17	107	26	15	165
	%	10,4%	65,0%	15,3%	9,2%	100,0%
Amerika	N	8	38	16	2	64
	%	12,7%	58,7%	25,4%	3,2%	100,0%
Toplam	N	25	143	41	17	229
	%	11,1%	63,3%	18,1%	7,5%	100,0%

= 5,226 sd =2 p = ,015

Katılımcıların eşlerinin köken ülkelerine göre farklı din ve kültürlere saygı açısından daha iyi durumda gördükleri ülke arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir ($p>0,02$). Bu durumda ülkelerin farklılıkla bir arada yaşama deneyimi ve bu konu ile ilgili görüşlerini etkileyen faktörün evlilik tipi/deneyimi olmasından daha çok kamusal alanda yaşanan deneyimlerin etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 11

Katılımcıların Amerika’da Bulunma Yılına Göre Amerika’nın “Çokkültürlülük ve Demokrasi Algısı Ölçeğinden” Elde Edilen Bulguların Ki- Kare Testi Sonuçları

		Amerikanın “Çokkültürlülük ve Demokrasi Algısı ölçeği”			Total
		Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	
21-daha uzun	N	39	51	113	203
	%	19,6%	25,6%	54,8%	100,0%
10-20	N	9	10	51	70
	%	13,0%	14,5%	72,5%	100,0%
1-9	N	1	2	23	26
	%	3,8%	7,7%	88,5%	100,0%
Toplam	N	49	63	182	294
	%	16,7%	21,4%	61,9%	100,0%

= 15,449 sd =3 p = ,003

Katılımcıların Amerika’nın sivil hak ve özgürlüklere, farklı kültürel ve dini gruplara yönelik saygılı ve demokratik bir ülke olup olmadığına dair soruları içeren “Çokkültürlülük ve Demokrasi Algısı ölçeği”nden elde edilen bulguların katılımcıların Amerika’da kalma yılına göre değerlendirmeye alındığında aralarında anlamlı bir ilişki ($p<,05$) olduğu gözlenmektedir. Elde edilen bulgulardan açıkça görüldüğü üzere Amerika’da kalma yılının süresi Amerika’nın çokkültürlü ve demokratik bir ülke olma durumuna yönelik algı düzeyini olumlu yönde etkilemektedir. Bu algı düzeyinin artması kamusal alanda yaşanan deneyim ve gözlemlerinde katılımcıların herhangi bir şekilde olumsuz ayrımcılık ya da önyargıya dayalı bir deneyim yaşama sürecinin zamanla ortadan kalktığını göstermektedir. Bu durum kuşkusuz Gordon’un asimilasyon teorisi bağlamında ele alındığında *yapısal asimilasyon* sürecinin gerçekleşmesiyle zaman içerisinde *kabullenilmiş hal ve davranış* asimilasyonu sürecinin gerçekleştiğini göstermektedir.

Amerikan Ana Akım Toplumuyla Bütünleşme

Uyum az ya da çok, yeterli ya da yetersiz bütün göçmenlerin tecrübe ettiği bir süreçtir ve genellikle kültürleşme süreciyle ilişkilidir. Günümüzde göçmenlerin uyumu adına ülkeler birbirinden farklı politikalar izlemektedir. Amerika'daki göçmen politikası ise geçmişte asimilasyona dayalı olan günümüzde ise bir entegrasyon politikası olarak nitelendirilmektedir. Çalışmanın ilgili kısmında da belirtildiği gibi bu entegrasyon politikasının en temel özelliği, entegrasyonun karşılıklı işleyen bir süreç olarak kabul edilmesi; etnik ve kültürel kökeni ne olursa olsun eşitlik ilkesinin toplumun her alanında tesis edilmesidir. Katılımcılardan elde edilen bulgular Amerika'daki çokkültürcü politikaların, özellikle devlet desteğiyle kuvvetlendirilen kültürel farklılıkların korunmasına ilişkin uygulamaların günümüzde işlevselliğini koruduğunu göstermektedir.

Tablo 12

Katılımcıların Amerikan Toplumuna Bütünleşmelerinin Niteliğiyle İlgili Görüşüne Yönelik Yüzde Dağılımları

	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Türklerin Amerika'da topluma uyum göstermeleri ya da entegre olmaları Türk kültüründen vazgeçmeleri ile mümkündür	85,0	4,0	11,0	100,0
İçinde yaşanan topluma entegre olmak için insanın kendi değerlerinden vazgeçmesi gerekmez	89,2	1,7	9,1	100,0

Tablo incelendiğinde katılımcıların “Türklerin Amerika'da topluma uyum göstermeleri ya da entegre olmaları Türk kültüründen vazgeçmeleri ile mümkündür” düşüncesine katılır mısınız?” sorusuna katılımcıların %85'inin katılmıyorum, %11'inin katılıyorum, %4'ü fikrim yok, şeklinde değerlendirmede buldukları görülmektedir. Elde edilen bulgular genel olarak katılımcıların %85 gibi büyük bir çoğunluğunun “Türklerin Amerika'da topluma uyum göstermeleri ya da entegre olmaları Türk kültüründen vazgeçmeleri ile mümkündür” ifadesine katılmadıklarını göstermektedir. Bu bulgu bir önceki bölümde ifade edilen Amerika'ya yönelik çokkültürlülük algısından elde edilen bulgularla birlikte ele alındığında Amerika'nın

farklı kültürel, dini gruplara yönelik saygılı bir ülke olmasına yönelik olumlu algının bir yansıması olduğunu ifade edebiliriz. “İçinde yaşanan topluma entegre olmak için insanın kendi değerlerinden vazgeçmesi gerekmez” düşüncesine katılımcıların %89,2’si katılıyor, %9,1’i katılmıyor, %1,7’si fikrim yok şeklinde görüşlerini belirttikleri görülmektedir. Sonuç olarak bir önceki ifadeye yönelik elde edilen bulgularla birlikte değerlendirildiğinde katılımcıların öz değer ve kültürlerine bağlı olarak da Amerikan toplumuyla bir arada yaşayabileceklerini düşündüklerini göstermektedir. Katılımcıların değerlendirmeleri *demokratik* çokkültürlülük (Taylor) tanımlamasıyla örtüşmektedir. Zira Taylor (42)’da bireylerin bir yandan yurttaş olarak saygınlığının kabul edildiğini görürken, diğer yandan da belli bir tarihsel ortaklaşmaya üye olmasından ileri gelen otantikliğinin de tanındığını bilmek istediklerini vurgulamaktadır.

Aynadan Bakmak: Amerikalı Türklere Göre Türkler ve Farklılıklarla Birlikte Yaşama Deneyimi

Göçmen toplulukların kendilerini ana akım toplum karşısında konumlandırması kuşkusuz entegrasyon düzeyiyle alakalı bir süreçtir. Bu bağlamda göçmen bir Amerikalı Türkün ana akım toplum içerisinde kendi kimliğinin ve kültürünün etkisini değerlendirmesi kuşkusuz ana akım toplum içerisindeki ilişki düzeyini de yansıtacaktır.

Tablo 13

Katılımcıların “Türklerin ABD’ye Hangi Noktalarda Olumsuz Etkileri Olduğunu Düşünüyorsunuz?” Sorusuna 1. Derecede Önem Verdikleri Cevaplara Yönelik Yüzdeler Dağılımları

Türklerin ABD’ye hangi noktalarda olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?	Yüzde (%)
Kendi içlerine kapanıyor, uyum sağlama çabası göstermiyorlar	20,0
İş hayatına katılmada yeterince istekli davranmıyorlar	5,3
Dil sorunlarını aşmada istekli davranmıyorlar	30,0
Ülkenin kurallarına uymuyorlar	5,7
Olumsuz etkileri yok	45,2
Diğer	1,7
Toplam	100,0

Tablodaki bulgular incelendiğinde katılımcıların “Türklerin ABD’ye hangi

noktalarda olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %45,2’si olumsuz etkileri yok, %30,0’i Dil sorunlarını aşmada istekli davranmıyorlar, %20,0’i kendi içlerine kapanıyor, uyum sağlama çabası göstermiyorlar, %5,7’si ülkenin kurallarına uymuyorlar, %5,3’ü iş hayatına katılmada yeterince istekli davranmıyorlar, %1,7’sinin ise diğer yönünde değerlendirmede buldukları görülmektedir. Elde edilen bulgularda ağırlıklı olarak genel yargının “olumsuz bir durumun” olmadığı yönünde evrilsede özellikle “ana akım toplumu temsil eden dil öğrenme isteğinin” olmaması yönündeki değerlendirmeleri özellikle kültürlerarası iletişimi ve entegrasyonu etkileyen önemli bir bulgu olduğunu belirtiriz.

Tablo 14

Katılımcıların Farklılıkla Birlikte Yaşama Deneyimi ve İsteğine Yönelik Yüzdelerlik Dağılımları

	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Toplam
Mümkün olsaydı farklı toplumlardan insanların olduğu bir ülkede yaşamak istemezdim	80,2	7,7	12,1	100,0
Değişik millet ve kültürlerden insanlarla yaşamak bana büyük bir keyif vermektedir	10,1	11,0	78,9	100,0

Katılımcıların “Mümkün olsaydı farklı toplumlardan insanların olduğu bir ülkede yaşamak istemezdim” ifadesine %80,2’si katılmıyorum, %7,7’si fikrim yok ve %12,1’i ise katılıyorum şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. “Değişik millet ve kültürlerden insanlarla yaşamak bana büyük bir keyif vermektedir” ifadesine %10,1’i katılmıyorum, %11,0’i fikrim yok ve %78,9’u ise katılıyorum şeklinde değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcılardan elde edilen bu bulgular Amerikan ana akım toplumunun etno-kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurularak değerlendirmeye aldığımızda, farklılıklarla bir arada yaşama deneyiminin olumlu yönde gelişmesinde sosyal temas ve farklı olanı tanıyabilme olasılığının artmasının önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Amerikalı Türklerde Sosyal Mesafe Düzeyi

Sosyal mesafe, farklılıkla bir arada yaşama deneyimini en yalın düzeyde ifade eden önemli sosyolojik kavramlar arasında yer almaktadır. Bogardus tarafından geliştirilen sosyal mesafe ölçeği özel ve kamusal alanda farklı etnik ve ırk gruplarının iletişime geçme isteğini analiz ederek ön yargının ne düzeyde ve hangi konular bağlamında açığa çıktığını göstermektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel konusu göz önünde bulundurularak katılımcılara özellikle “evlilik” ölçütü bağlamında sorular yöneltilerek Gordon’un asimilasyon düzeyleri kapsamında *kültürleşme* süreci tespit edilmek istenmiştir.

Tablo 15

Katılımcıların “Türk Kızlarının Amerikalı Erkeklerle Evliliğine Nasıl Bakıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Yüzdeler Dağılımları

	Asla onaylamıyorum	Beni ilgilendirmez	İslam dinini seçerse onaylıyorum	Hiçbir şart olmadan onaylarım	Toplam
Türk kızlarının Amerikalı erkeklerle evliliğine yönelik tutumları	16,1	50,5	16,7	16,7	100,0
Türk erkeklerinin Amerikalı kızlarla/kadınlarla evliliğine yönelik tutumları	14,4	53,5	12,4	19,7	100,0

Katılımcıların “Türk kızlarının Amerikalı erkeklerle evliliğine nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna %50,5’i ilgilendirmez kendileri bilir, %16,7’si eğer erkek İslam dinini seçiyorsa onaylıyorum, %16,7’si hiçbir şart olmadan onaylarım, %16,1’i asla onaylamıyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların “Türk erkeklerinin Amerikalı kızlarla/kadınlarla evliliğine nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna %53,5’i ilgilendirmez kendileri bilir, %12,7’si eğer erkek İslam dinini seçiyorsa onaylıyorum, %19,7’si hiçbir şart olmadan onaylarım, %14,4’ü asla onaylamıyorum şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Bu bulgulardan ağırlıklı olarak katılımcıların Amerikalı biriyle evlenilmesine karşı olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu veri de Amerikalı Türklerin Amerikan ana akım toplumuyla sosyal bütünleşmeye oldukça eğilimli ve istekli olduklarını göstermektedir.

Tablo 16

Katılımcıların Eşlerinin Köken Ülkesine Göre “Türk Kızlarının Amerikalı Erkeklerle Evliliğine Nasıl Bakıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Ki Kare Testi Sonuçları

Eşlerin köken ülkesi		“Türk kızlarının Amerikalı erkeklerle evliliğine nasıl bakıyorsunuz?”			
		Asla onaylamıyorum	Beni ilgilendirmez, kendileri bilir	Eğer erkek İslam dinini seçerse onaylıyorum	Hiçbir şart olmadan onaylarım
Türkiye	N	31	85	29	20
	%	18,8%	51,5%	17,6%	12,1%
Amerika	N	8	30	6	18
	%	12,9%	48,4%	9,7%	29,0%
Total	N	39	115	35	38
	%	17,2%	50,7%	15,4%	16,7%

= 10,518 sd =3 p = ,015

Katılımcıların eşlerinin köken ülkelerine göre “Türk kızlarının Amerikalı erkeklerle evliliğine nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna yönelik Ki Kare testi sonuçlarına göre aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda eşlerinin Amerikalı ya da Türkiyeli olma durumu katılımcıların kızlarını Amerikalı erkeklerle evlenmeye yönelik düşüncelerini etkilemediğini göstermektedir.

Tablo 17

Katılımcıların Eşlerinin Köken Ülkesine Göre “Türk Erkeklerinin Amerikalı Kızlarla/Kadınlarla Evliliğine Nasıl Bakıyorsunuz?” Sorusuna Yönelik Ki Kare Testi Sonuçları

Eşlerin Köken Ülkesi		“Türk erkeklerinin Amerikalı kızlarla/kadınlarla evliliğine nasıl bakıyorsunuz?”			
		Asla onaylamıyorum	Beni ilgilendirmez, kendileri bilir	Eğer kadın İslam dinini seçerse onaylıyorum	Hiçbir şart olmadan onaylarım
Türkiye	N	25	91	25	24
	%	15,2%	55,2%	15,2%	14,5%
Amerika	N	8	29	5	21
	%	12,7%	46,0%	7,9%	33,3%
Toplam	N	33	120	30	45
	%	14,5%	52,6%	13,2%	19,7%

= 10,518 sd =3 p = ,012

Katılımcıların eşlerinin köken ülkelerine göre “Türk erkeklerinin Amerikalı kızlarla/kadınlarla evliliğine nasıl bakıyorsunuz?” sorusuna yönelik ki-kare testi sonuçlarına göre aralarında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda eşlerinin Amerikalı ya da Türkiyeli olma durumu katılımcıların erkek evlatlarının Amerikalı kadınlarla evlenmeye yönelik düşüncelerini etkilemediğini göstermektedir.

Uluslararası Bağlar: Medya Kullanımı

Gordon’a göre kültürel entegrasyon sürecini olumlu yönde besleyen en önemli faktörler arasında göçmenlerin ana akım toplumu temsil eden kitle iletişim araçlarını (yazılı veya görsel) kullanması yer almaktadır. Bu bağlamda katılımcılara Amerikan ve Türk televizyon programlarını izleme sıklığına dair temel sorular yöneltilmiştir.

Tablo 18

Katılımcıların Türk ve Amerikan Televizyonlarını Takip Etme Sıklıklarına Yönelik Yüzdelerlik Dağılımları

	Düzenli Olarak	Bazen	Hiç
Amerikan TV izleme sıklığı	54,2	45,8	0,0
Türk TV izleme sıklığı	28,4	45,5	26,1

Katılımcıların “Amerikan televizyonlarını ne sıklıkla takip ediyorsunuz?” sorusuna % 54,1’i düzenli olarak, % 45,8’i bazen takip ettikleri yönünde cevap verdikleri görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların “Türk Televizyonlarını ne sıklıkla takip ediyorsunuz?” sorusuna %45,5’i bazen takip ettiğini, % 28,4’ü düzenli olarak takip ettiği, % 26,1’i ise hiç takip etmediği yönünde cevap verdikleri görülmektedir. Kültürel kimlik aktarımında ve entegrasyonun sağlanmasında en önemli araçlardan birisinin televizyon olduğu göz önünde bulundurulduğunda katılımcıların ağırlıklı olarak Türk televizyonu izlemeyi tercih etmemeleri Amerikan toplumuna entegre olma ya açık olduklarının göstergeleri arasında değerlendirilebilir.

Geri Dön(e)memek

Tablo 19

Katılımcıların “Geri Dönmeyi Düşünüyor musunuz?” Sorusuna Yönelik Yüzdeler Dağılımları

Burada kaç yıl daha kalmayı düşünüyorsunuz	Yüzde (%)
Buradan maddi koşullarımı düzelttikten sonra dönmeyi planlıyorum	26,4
Emekli olduktan sonra döneceğim	14,4
Buradan dönmek o kadar kolay değil	25,1
Buradan dönmeyi düşünmüyorum	19,4
Diğer	14,7
Toplam	100,0

Katılımcıların “Burada kaç yıl daha kalmayı düşünüyorsunuz?” sorusuna %26,4’ü Buradan maddi koşullarımı düzelttikten sonra dönmeyi planlıyorum, %25,1’i buradan dönmek o kadar kolay değil, %19,4’ü buradan dönmeyi düşünmüyorum, %14,4’ü emekli olduktan sonra döneceğim, %14,7’si ise diğer olarak cevap verdikleri görülmektedir. Bu bulgular katılımcıların ağırlıklı olarak asli vatan olarak gördükleri Türkiye’ye geri dönmeye istekleri olduğunu ancak maddi imkanlar nedeniyle bu sürecin ertelendiğini göstermektedir.

Tablo 20

Eşinin Ülkesine Göre Türkiye’ye Kesin Dönüş Yapmayı Düşünmelerine İlişkin Görüşler- Ki Kare Testi Sonuçları

Eşlerinin köken ülkesi		Türkiye’ye Kesin Dönüş Yapmayı Düşünmeleri			Toplam
		Evet	Hayır	İleride düşünebilirim	
Türkiye	N	67	26	73	166
	%	40,9	15,2	43,9	100,0
Amerika	N	15	22	26	63
	%	23,8	34,9	41,3	100,0
Toplam	N	82	48	99	229
	%	36,1	20,7	43,2	100,0

= 12,245 sd = 2 p = ,002

Eşinin asli ülkesi Türkiye olan katılımcıların %40,9’u ya evet ya da %43,9’luk kısmı ise ileride düşünebileceği yönünde ifadelerde bulunmuşlardır. Dolayısıyla geri dönme isteğini belirleyen önemli bir ölçüt olduğunu belirtebiliriz. Yapılan Ki Kare testi sonuçları kapsamında da eşinin asli

ülkesine göre bireylerin Türkiye'ye kesin dönüş yapmayı düşünmelerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur ($p < ,005$). Tablo 19 ve 20'den elde edilen veriler doğrultusunda ekonomik odaklı ele alınan göç teorilerin belirttiğinin aksine geriye göç sadece birtakım rasyonel-ekonomik tercihler/hesaplamalar doğrultusunda gerçekleşmemektedir. Türkiye'ye geriye dönmeyi düşünen kişiler için belli bir ekonomik birikim sağlanması sadece önemli bir aşamadır. Nitekim, geriye dönüşü isteyenlerin özellikle eşlerinin Türk olanlarda yoğunlaşması, onların aile ve sosyal çevrelerine, kendi ana dil ve kültürüne dahil olarak yaşayabilme arzusunu yansıtmaktadır.

Sonuç

Türkiye'den 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa ülkelerine yönelik göç süreci akademik yazın alanında önemli araştırma konuları arasında yer aldığı görülmektedir. Bu göçlerin ağırlıklı olarak ekonomi temelli iten-çeken faktörler bağlamında gerçekleştiği ifade edilmektedir (Castles ve Miller, Abadan-Unat, Kaya ve Şahin, Saatçi). Ancak bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular, Avrupa ülkelerine ekonomik temelli yapılan göçlerin aksine, katılımcıların ABD'yi özellikle eğitim süreçlerini devam ettirmek için gelmeyi tercih ettiklerini ABD'nin sosyal-kültürel koşullarından etkilediklerini göstermektedir. Göçmenlerin Türkiye'den Almanya, Fransa ve Danimarka gibi ülkelere göç etme biçimiyle katılımcıların ABD'ye göç etme biçimine yönelik elde edilen bulgular karşılaştırıldığında sadece göç etme nedenlerinde değil Amerika'ya göç etme biçimlerinde de farklılık olduğu açığa çıkmaktadır. Bilindiği üzere Türkiye'den Avrupa ülkelerine yönelik göç etme biçimini belirleyen en önemli faktör akraba veya tanıdık aracılığıyla kurulan sosyal sermayeye dayalı gelişen bağlantılardır. Ancak katılımcıların elde edilen bulgularda ağırlıklı olarak göç etme sürecinde herhangi bir akraba ya da tanıdığı etkisinin/yardımlarının olmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durum kuşkusuz, katılımcıların Amerika'ya geliş nedenlerinin eğitim süreçlerini devam ettirmek faktörüyle düşünüldüğünde oldukça anlamlıdır.

Türklerin kimlik ve aidiyet algıları ekseninde gerçekleştirilen bu çalışma, Amerikalı Türk göçmenlerin süreç içerisinde belli başlı kimlik değişimleri yaşadığını ve bu değişimin çoğul kimlikler ekseninde şekillendiğini gös-

termektedir. Aynı şekilde aidiyet duygularının da çift taraflı bir gelişim gösterdiği ifade edilmelidir. Elde edilen bulgular katılımcıların kendilerini çoğunlukla öz kimliklerine bağlı olarak tanımladıkları ve ulusal ve dini kimliklerini ön planda tutarak tanımlamayı tercih ettiklerini göstermektedir. Diğer yandan katılımcıların toplamda %16,1 gibi bir oranda kendilerini ifade ederken “Amerikalı” olma kimliğini ifade etmeyi tercih etseler de Müslüman ya da Türk olmayı alt kimlik olarak benimsedikleri de görülmektedir. Bu da katılımcıların “çifte aidiyet” geliştirdiklerini göstermektedir. Amerikalı Türkler arasında, bu verilerden hareketle, *dünya vatandaşı olma gibi* marjinalleşmeye dayalı kimlik tanımlamalarının ise çok fazla gelişmediği ifade edilebilir. Bunun en önemli nedenleri arasında elbette Amerika’da uygulanmaya özen gösterilen çokkültürlülük politikalarıdır. Bilindiği üzere “Amerika’da tipik olarak *birakınız yapsınlar* (laissez-faire) yaklaşımında, kültürel farklılık ve etnik cemaatlerin varlığı kabul edilir, ancak sosyal adaleti ya da etnik kültürlerin devamını sağlamak devletin görevi olarak görülmemektedir” (Castles ve Miller 364). Bundan dolayıdır ki her ne kadar küreselleşme çoğul kimliklere ve ulus aşırı aidiyetlere yol açsa da Amerikan halkının farklılık ile bir arada yaşama deneyimi Türk göçmenler özelinde böylesi bir etkinin doğmasını engellemiştir. Aynı zamanda katılımcıların kendilerini ifade etme biçimleriyle birlikte Amerikan ana akım toplumu ile ilgili sosyal mesafe düzeylerine (arkadaşlık bağı, evlilik) bakıldığında Amerika’daki Türk göçmenlerin etnik kimlik ve grup aidiyeti bilincini “simgesel kimlik” (Waters, Alba) olarak okuyabiliriz. Başka bir ifadeyle Amerika’da yaşayan Türk göçmenlerin kimlik tercihleri “kendi bireysel kimliklerini ortaya koymak ve köken topluluğuna ait dayanışmaya ve köken topluluğa yönelik bağıni muhafaza etme” (Waters 53) ihtiyacının bir yansımasıdır.

Katılımcılardan “Amerika Algısı, Çokkültürlülük ve Demokrasi Ölçeği”nden elde edilen veriler kapsamında ABD’nin bir göçmen ülkesi olarak farklılıkları kabul eden bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda göç olgusu dikkate alındığında bu durum, entegrasyonun daha yüksek düzeyde ve süratte gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Özellikle ilk dönemlerde başlayıp zamanla çok daha hızlı bir şekilde gerçekleşen kültürleşme, Amerika’da yaşayan Türk göçmenler için de gözlenen önemli bir olgudur.

Araştırma sonuçlarına göre Türk göçmenlerin Amerikan ana akım toplumuna zaman geçtikçe entegre olma düzeyinin ve farklılıkla barış içerisinde yaşama deneyimlerinin olumlu yönde ilerlediği yönündedir. Türklerin özel alanlarda kendi öz kimliklerini, dillerini ifade etmeye yönelik davranışları ağırlıklı olsa da kamusal alanda Amerikan ana akım toplumunun temel kültürel dokusuna yönelik davranış pratikleri sergilemeye meyilli oldukları görülmektedir. Özellikle katılımcıların bir yandan ABD'nin siyasi yapısına yönelik ilgi düzeylerinin sosyal organizasyona katılma düzeylerinin yüksek tutmaları ABD'ye aidiyet bağını oluşturacak ağ kurmaya çalıştıklarını, ancak bu ağı *Türkiye kökenli* geliştirilmeye çalıştıklarını göstermektedir. Katılımcılar ABD'de kendilerini yeni göç ettikleri bölgeye aidiyet bağı geliştirirken Türkiye'ye yönelik aidiyet bağlarının yok olmadığını göstermektedir. Bu kapsamda elde edilen bulgular ABD'de uygulanan çokkültürlülük modelinin “yerleşimcilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir dizi sosyal politikayı kapsayan bir kombinasyon” (Castles ve Miller 367) sunduğunu göstermektedir. Çokkültürcülük anlayışı, her ne kadar içerisinde kültürel farklılıklara saygıyı barındırsa da öte yandan bu farklılıkları güçlendirdiği için izolasyonu ve zıtlıkları arttırmakla eleştirilmektedir. Bu bağlamda katılımcıların Türklerin %30,0'unun dil sorunlarını aşmada istekli davranmadıkları, %20,0'sinin ise kendi içlerine kapanıyor, uyum sağlama çabası göstermediklerinden dolayı Amerikan toplumunun birliğine tehdit oluşturduğuna yönelik değerlendirmeleri dikkat çekicidir. Sonuç itibarıyla Parekh (283)'in dikkat çektiği gibi “çokkültürlü biçimde oluşturulmuş bir ortak kültürün gelişmesini kolaylaştırmak için hem özel hem de halk yaşamlarında kültürlerarası etkileşimi cesaretlendirmek gerektiği” açıktır. Diğer yandan çokkültürlü toplumlar içerisinde tanınma ve tanıtma politikaları göçmenler açısından oldukça önemli bir stratejidir. Elde edilen bulgular Amerikalı Türk göçmenlerin Amerika'nın çokkültürlülük politikalarından olumlu şekilde faydalandığını ve bu süreci yaşarken *denge eğilimi* içerisinde olduklarını göstermektedir. Schnapper (283) çarpıcı bir şekilde ifade ettiği gibi “kültürel asimilasyonun, grupların *American way of life*'a katılımının etnisitenin sonunu getirmeyebileceği” gerçeğinin her zaman göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Gordon'un asimilasyon teorisine göre grup dışı evlilik ve göç edilen ülke-

de bulunma süresi asimilasyon aşamalarının gerçekleşmesi için en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmada katılımcıların eşlerinin köken ülkesi ve Amerika'da bulunma süreleri bağlamında Ki Kere Testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Amerikalı Türklerin Amerikan ana akım toplumuna entegre olma sürecinde önemli düzeyde farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Örneğin katılımcıların eşlerinin köken ülkesine göre İngilizce konuşma becerisi ve sıklığı, Amerikan ana akım toplumuna entegre olma düzeyi ve geri dönme isteği anlamlı ölçüde farklılaşmaktadır. Bilindiği üzere Gordon'un asimilasyon teorisinde farklı kültürel grupların evlenmesi süreciyle gerçekleşen *karışım* olarak ifade edilen süreç, *kültürleşme* sürecini dolayısıyla da ana akım toplumun *kültürel ve davranışsal pratiklerine* doğru evrilme sürecini hızlandıran önemli bir faktör olarak karşımıza çıkması beklenmelidir. Ancak elde edilen bulgular bireylerin *yapısal düzeyde bir asimilasyon sürecine dahil oldukları* ancak özellikle özel alanlarında *kültürel ve davranış asimilasyon* düzeyinin oldukça düşük düzeyde gerçekleştiğini göstermektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında katılımcıların eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ve Amerika'ya gelme amaçlarının eğitim düzeylerini yükseltmek olduğu göz önünde bulundurarak değerlendirmeye aldığımızda daha anlamlı sonuçlara ulaşmak mümkündür. Çünkü göçmenlerin "eğitim düzeyleri yükseldikçe, iletişim ve ulaşım araçlarının günümüzdeki hızliliği ile bağlarını sürdürmeleriyle "Amerikan ikilemi" daha çok artmakta ve kendilerini korumak için kendi toplumlarını oluşturma isteklerinin gündeme gelmeye başladığını görebilmekteyiz" (Şan ve Haşlak 51).

Amerikan ana akım toplumuna yönelik entegre olma düzeyini önemli derecede etkileyen diğer bir faktör de göç edilen bölgede kalma süresidir. Amerika'da bulunma süresi uzadıkça Amerikan ana akım toplumunun sosyo-kültürel, gündelik yaşam pratiklerine doğru evrilme artmakla birlikte Amerikan ana akım toplumuna yönelik olumlu yönde gelişen çokkültürlük, demokrasi yönetimi algısı dikkat çekmektedir. Ayrıca Amerikalı Türklerin kültürlerarası iletişim düzeyinin orta düzeyde olmakla birlikte Amerikalılara yönelik sosyal mesafe düzeylerinin oldukça düşük olduğu açığa çıkmaktadır.

Tablo 21

Gordon’un Asimilasyon Sürecine Bağlı Olarak Amerikalı Türklerin ABD’ye Uyum Aşamaları ve Göstergeleri

Süreç ya da şart	Asimilasyon tipi veya aşaması	Gerçekleşme düzeyi
Yerli toplumun kültürel öğelerine doğru değişim	Kültürel veya davranışsal asimilasyon	Oldukça düşük düzeyde
Birinci grup bazında geniş çaplı yerli toplumun kliklerine ve kurumlarına giriş	Yapısal asimilasyon	Yüksek düzeyde gerçekleşme aşamasında
Geniş çaplı karışık evlenmeler	Evlilikle asimilasyon	Başlangıç aşamasında
Yerli topluma dayalı birliktelik anlayışının geliştirilmesi	Tanımlamaya dayalı asimilasyon	Oldukça yüksek düzeyde
Önyargıların kaybolması	Kabullenmiş hal asimilasyonu	Oldukça yüksek düzeyde
Ayrımcılığın yok olması	Kabullenmiş davranış asimilasyonu	Oldukça yüksek düzeyde
Güç ve değer çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	Yurttaşlık asimilasyonun <i>denge eğilimi</i> göstererek gerçekleşme aşamasında

Sonuç olarak yukarıdaki tabloda gösterilmeye çalışıldığı üzere bu çalışma kapsamında katılımcılardan elde edilen bulgular, Amerikalı Türklerin Amerikan ana akımına yönelik çokkültürlülük algılarının olumlu yönde geliştiğini göstermektedir. Bu eğilimin Amerika’ya yönelik gelişen mekân-aidiyet ilişkisini de olumlu yönde etkilediğini ifade edebiliriz. Amerika’da yaşayan Türklerin büyük çoğunluğunun kültürel, dini değerlerini muhafaza ederek Amerikan toplumuyla bir arada yaşama eğilimi içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre Amerika’da yaşayan Türklerin marjinalleşme eğilimleri oldukça az olduğu ve dili aktif bir şekilde kullanma zorluğu nedeniyle Amerikalılar ile kültürlerarası iletişimin orta düzeyde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak bireylerin Gordon’un asimilasyonun boyutlarını gösteren temel süreçlerde Amerikalı Türklerin durumunu ele aldığımızda asimilasyon sürecinin tam olarak gerçekleştiğini ifade edemeyiz. Amerikalı Türklerin

Berry'nin ifade etmiş olduğu gibi entegrasyon sürecini yaşadıklarını ifade edebiliriz. Çünkü Berry (10)'ye göre göçmenlerde “köken kültür ve diğer kültürlerle etkileşim varsa, köken kültürü koruma ve diğer yandan da büyük sosyal ağın bir parçası olmaya çalışılıyorsa entegrasyondan” bahsedilebilir. Çalışmadan elde edilen bulgularda açıkça görüldüğü üzere bireyler için kendi köken kültürlerini korumak önemli bir değerken aynı zamanda ana akım toplumun bir parçası olma eğilimlerini de ifade etmektedirler. Diğer yandan bir göçmen grubu için asimilasyon seviyesi eğitim, gelir, ikamet ve kültürel gibi etmenler ile yakın bir şekilde ilişkilidir. Başka bir deyişle yüksek eğitim ve gelir, ev sahibi ülkede kalma süresinin uzunluğu, kültürel benzerlikler ve dağınık yerleşim durumu gibi etmenler asimilasyonu sağlayıcı temel belirleyenler olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan asimilasyon sürecinin işleminde ırk/etnisite, din ve dil büyük bir engel olarak karşımıza çıkabilir. Nitekim *bölümlenmiş asimilasyon* olarak bilinen perspektif ev sahibi toplumdaki yapısal değişimlerin ve göçmen gruplar arasındaki sosyo-ekonomik ve etnik farklılıklar, asimilasyon yolunun herkes için aynı olmayacağını ortaya koymaktadır (Saatçi 104). Göçmenlik deneyiminin, yaşam koşulları ve tarzlarının nesnel bakımdan artan ölçüde homojenleşmesinin, etnik aidiyeti ya da özdeşleşme duygusunu köreltmediği açığa çıkmaktadır. Genel olarak baktığımızda Amerikalı Türklerin *bölümlenmiş asimilasyon* süreci içerisinde olduklarını Amerikan *melting pot*¹⁰ içinde erimeye yönelik bir direnç gösterdiklerini ifade edebiliriz. Daha önce de açıkladığımız gibi günümüz dünyasında ve özellikle de ABD'de hakim olan entegrasyon modellerinde yaşanan çeşitlenme ve çoğulculuk, çokkültürlülük akımlarının Amerika'da da etkili olmaya başlamış olması, göçmenlerin Amerikan toplumuna dahil olmaları için eski kimliklerinden bütünüyle vazgeçmelerini bir zorunluluk olmaktan çıkarmış görünmektedir.

Açıklamalar

- 1 Asimilasyoncu ideoloji 1960'lı yıllardan itibaren eleştirilirken, ulus devletlerde var olan farklı etno-kültürel grupların, ulusal azınlıkların kalıcılığı ve değerleri gündeme getirilmeye başlamıştır. Ulus devletlerde “etnik canlanma” olarak nitelendirilen bu durumun en canlı örneğini ise Amerika Birleşik Devletleri oluşturmaktadır. Ancak bu etnik canlanma dönemi (ethnic revival) Amerika Birleşik Devletlerine özgü bir durum olarak kalmayarak Avustralya, Kanada ve Hollanda başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde yaygın olarak görülerek asimilasyoncu ideolojinin “etnik temizlikçi” yapısından vazgeçilmeye başlanmıştır (Doytcheva, Kymlicka, Taylor).

- 2 <http://amerikabulteni.com/2015/09/28/abdyce-son-50-yilda-59-milyon-gocmen-geldi/> Erişim tarihi: 20.10.2019
- 3 Çalışmada ilgili literatürde yer alan göç teorilerinin detaylı bir araştırmasına yer verebilmek çalışmanın amacı ve sınırlılıkları bağlamında mümkün değildir. Bu çalışmada ekonomik teori, tarihsel-yapısalcı ve göç sistemleri teorisıyla (bk. Castles ve Miller) Gordon'un Asimilasyon Süreçleri teorisindeki işlevsel olan olmayan yönlerin tartışılmaya sunulması hedeflenmektedir.
- 4 Sayıları çok fazla artırılmayacak şu çalışmalara atıfta bulunulabilir: Bilge, Barbara. Variation in Family and Organization in the Turkish Community of Southeast Michigan and Adjacent Canada. Wayne State Univesity, Dissertation, Detroit, Michigan, 1985; Saatci, Mustafa. Turkish Immigration in the United States: Historical and Cultural Origins. State University of New York, 2003; Angin, Zeynep. Diasporas of Differences: Turkish Communities in Germany, Canada, and the United States. Colorado State University, 2003; Kaya, İlhan. Shifting Turkish American Identity Formations In The United States. Florida State University, 2003; Senyürekli, Aysem Rüçhan. Caring from a Distance: Turkish Transnational Families Maintain Intergenerational Relationship. University of Minnesota, 2007.
- 5 Sosyal bilimlerde genel olarak, kronofetişizm, yani olguların ancak şimdiki zamanın incelenmesiyle yeterince açıklanabilir olabileceği anlayışı hakimdir. Bundan dolayı da çalışmalarda, özellikle saha araştırmalarının ve derlenen verilerin, güncel olmasına dikkat edilir. Ancak bu bakış açısı şimdiki zamanın geçmişten 'etkin' bir şekilde soyutlandığı; şimdiki zamanın 'doğal' insan zorunlulukları gereğince kendiliğinden ortaya çıktığı (Hobson) gibi birtakım yanılsamaları da beraberinde getirir. Bu makale kronofetişizm sonucunda oluşan yanılsamalardan bağımsız olarak 2010 yılında gerçekleşen saha çalışmasından elde edilen veriler baz alınarak kaleme alınmıştır. Dolayısıyla yapılan değerlendirmeler de şimdiki zaman, tarihsel bir bağlamın içinde saklı olduğu biçimlendirilebilir bir yapı olarak ortaya koyulmuştur. Elde edilen bulgular güncel verilerle desteklenerek tartışılmıştır. Böylelikle kimlik, aidiyet, sosyal yapı/uyum, asimilasyon gibi kuramsal tartışmalarda şimdiki kurumları ve uygulamaları yeniden oluşturan dönüştürücü süreçlere dikkat çekilmiştir.
- 6 Türkiye'den 1960'lı yıllardan itibaren Avrupa ülkelerine yönelik göç süreci akademik yazın alanında önemli araştırma konuları arasında yer aldığını görülmektedir. Türkiye'den farklı ülkelere ekonomik istihdam odaklı gelişen göç etme süreçleri ile ilgili yapılan araştırmalar için şu kaynaklara bakılabilir.

- lir: Kaya, Ayhan, ve Bahar Şahin, der. *Kökler ve Yollar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007; Şen, Faruk. *Euro-Türkler, Avrupada Türk Varlığı ve Geleceği*. Günizi Yayıncılık, 2007; Abadan-Unat N. *Bitmeyen Göç-Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- 7 Ulusaşırı göçlerde özellikle akraba ve aile ilişkilerinde bağlı gelişen göç ağlarına ilişkin birçok çalışma mevcuttur. Ancak şu temel kaynaklara bakılabilir: Kastoryano, Riva. "Ulusaşırı Türk Milliyetçiliği: Yurtdışında Yaşayan Türklerin Milliyetçilik Tanım." *Kökler ve Yollar, Türkiye'de Göç Süreçleri*, ed. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007; Portes, Alejandro. "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology." *Annual Review of Sociology*, vol. 24, 1998; Rodrigouez, Leila, and Jeffrey H. Cohen. "Generations and Motivations: Russian and other Former Soviet Immigrants in Costa Rica." *International Migration*, vol. 43, no. 4, 2005, ss. 147-165; Vertovec, Steven. *Transnationalism*. Routledge, 2009.
- 8 Amerikalı Türkler özelinde yapılan birçok araştırma sonucu eğitim seviyesine ve ikamet yılına bağlı olarak İngilizce konuşma oranının değişkenlik gösterdiğini tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Çolak Bostancı, Gülcan. "Amerika'daki Birinci ve İkinci Kuşak Türklerin Dil Tercihleri, Sürdürümleri, Tutumları ve Etnik Dilsel Canlılıkları." *bilig*, no. 70, 2014, ss.105-130.
- 9 'Amerikan ikilemi' Amerikalıların ilan edip benimsedikleri değerler ile Siyahlar karşısında takındıkları tutum arasında temel çelişkidir. 'Ne olması' gerektiğini tanımlayan değerler ile 'ne olduğuna' varan inançlar arasında sürekli çatışmanın yaşanmasıdır (Schnapper 329).
- 10 Günümüzde "yeni etnik-ırksal Amerikan beşgeni"nden (new American ethno racial pentagon) ya da beş gruptan oluşan melting pot beşlisinden, yani Avrupalı-Amerikalılar, Asyalı-Amerikalılar, Afrikalı-Amerikalılar, İspanyol-Amerikalılar ve Kızıldereli-Amerikalılardan (native Americans) söz edilmektedir. Beşgenin varlığı öylesine genel bir kabul görmektedir ki bu terim pek çok idari ankette bile yer almaktadır.(Hollinger, 1992'den akt. Schnapper 287). Ancak, bu beşgenden söz etmek beş etno-kültürel grubu aynı düzleme koymak anlamına gelmektedir. Ancak elde edilen bulgular göstermektedir ki göçmenlik deneyimi, göç edilen bölgenin özelliklerini, iktisadi koşullarına, bireylerin öznel becerisine ve algısına bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Bundan dolayı Amerikalı Türkleri Amerikan beşgenine bağlı olarak okumak anlamlı bir sonuç doğurmamaktadır.

Kaynaklar

- Abadan-Unat, Nermin. *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-ötesi Vatandaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Ahmed, Frank. *Turks in America: The Ottoman Turk's Immigrant Experience*. Columbia International Press, 1986.
- Akyığıt, Handan. "Ethnic Social Networks and Status Transitions in the Labor Market: The Case of Syrian Refugees." *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, no. 8, 2016, ss.149-159.
- Alba, Richard. *Ethnic Identity. The Transformation of White America*. Yale University Press, 1990.
- Angin, Zeynep. *Diasporas of Differences: Turkish Communities in Germany*. Colorado State University, 2003.
- Bali, Rifat N. "From Anatolia to the New World: The first Anatolia in Migrant to America." *Turkish Migration to the United States: From Ottoman Times to the Present*, ed. A. Deniz Balgamis ve Kemal Karpap, Wisconsin, 2008, ss. 57-73.
- Barbara, Bilge. *Variation in Family and Organization in the Turkish Community of Southeast Michigan and Adjacent Canada*. Dissertation. Wayne State University, 1985.
- Berry, John W. "Immigration, Acculturation, and Adaptation." *Applied Psychology: An International Review*, vol. 46, no. 1, 1997, ss. 5-68.
- Beaud, Stéphane, ve Gérard Noiriel. "Göçmenlerin 'Bütünleşmesini' Düşünmek." *Toplumbilim*, no. 17, 2003, ss.15-24.
- Bogardus, Emory S. "A Race-relations Cycle." *The American Journal of Sociology*, vol. 35, no. 4, 1930, ss. 612-617.
- Castles, Stephen, ve Mark Miller. *Göçler Çağı*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Cassarino, Jean-Pierre. "Debates on Return Migration: Scholarly Approaches to Return Migration." *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, vol. 6, no. 2, 2004, ss. 253-279.
- Çolak Bostancı, Gülcan. "Amerika'daki Birinci ve İkinci Kuşak Türklerin Dil Tercihleri, Sürdürümleri, Tutumları ve Etnik Dilsel Canlılıkları." *bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 70, 2014, ss. 105-130.
- Doytcheva, Milena. *Çokkültürlülük*. İletişim Yayınları, 2016.
- Easterlin, Richard A. *Immigration*. Belknap Press of Harvard University, 1982.
- Gordon, Milton. "Assimilation in America: Theory and Reality." *Daedalus, Ethnic Groups in American Life*, vol. 90, no. 2, 1964, ss. 263-285.
- Hobson, John M. "Tarihsel Sosyolojiyi Yeniden Uluslararası İlişkilere Dahil Etmek Neler Kazandırır?" *Uluslararası İlişkilerin Tarihsel Sosyolojisi*, ed. Stephen Hobden ve John M. Hobson, Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları, 2015, ss. 13-68.
- Karpap, Kemal. "The Turks Finally Establish a Community in the United States."

- Turkish Migration to the United States: From Ottoman Times to the Present*, ed. A. Deniz Balgamis ve Kemal Karpat, 2008, ss. 173-192.
- Kaya, İlhan. *Shifting Turkish American Identity Formations in the United States*. Ph.D. Dissertation. Florida State University, 2003.
- Kaya, Ayhan, ve Bahar Şahin, der. *Kökler ve Yollar*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Kastoryano, Riva. "Ulusaşırı Türk Milliyetçiliği: Yurtdışında Yaşayan Türklerin Milliyetçilik Tanımı." *Kökler ve Yollar*, ed. Ayhan Kaya ve Bahar Şahin, Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2007.
- Köşer Akçapar, Şebnem. "Do Brains really going down the Drain? Highly skilled Turkish Migrants in the USA and the 'Brain Drain' Debate in Turkey." *Revue européenne des migrations internationales*, vol. 22, no. 3, 2006, ss. 79-107.
- Kymlicka, Will. *Çokkültürlü Yurttaşlık: Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 2015.
- Massey, Douglas S. vd. "Continuities in Transnational Migration: An Analysis of Nineteen Mexican Communities." *American Journal of Sociology*, vol. 99, no. 6, 1994, ss. 1492-1533.
- Özensel, Ertan. "Doğu Toplumlarında ve Türkiye'de Birlikte Yaşama Arayışı: Çokkültürlülük Mü? Yoksa Yeni Bir Model Mi?" *Akademik İncelemeler Dergisi*, vol. 8, no. 3, 2013, ss. 1-17.
- Parekh, Bhikhu. *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek –Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. Çev. Bilge Tanrıseven, Phoenix Yayınları, 2000.
- Park, Robert Ezra, ve Ernest W. Burgess. *Asimilasyon ve Sosyal Kontrol*. Çev. Pınar Sayal Kızılcı, Pinhan Yayınları, 2017.
- Pazarıcı, Sevda Fidan. *Beyin Göçü Olgusu Ve Amerika Birleşik Devletleri Üniversitelerinde Çalışan Türk Sosyal Bilimciler Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, 2010.
- Portes, Alejandro. "Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology." *Annual Review of Sociology*, no. 24, 1998, ss. 1-24.
- Rodriguez, Leila, ve Jeffrey H. Cohen. "Generations and Motivations: Russian and other Former Soviet Immigrants in Costa Rica." *International Migration*, vol. 43, no. 4, 2005, ss. 147-165.
- Saatçi, Mustafa. "New Migration, Old Trends: Turkish Immigrant and Segmented Assimilation in the United States." *Turkish Migration to the United States: From Ottoman Times to the Present*, ed. A. Deniz Balgamis ve Kemal Karpat, 2008, ss. 103-122.
- Saatçi, Mustafa. *Turkish Immigration in the United States: Historical and Cultural Origins*, State University of New York, 2003.
- Say, Ömer. *21. Yüzyılda Ulus, Çokkültürlülük ve Etnisite*. Kaknüs Yayınları, 2013.
- Schnapper, Dominique. *Sosyolojik Düşüncenin Özünde-Öteki ile İlişki*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Şan, Mustafa K., ve İrfan Haşlak. "Asimilasyon İle Çokkültürlülük Arasında

- Amerikan Ana Akımını Yeniden Düşünmek.” *Akademik İncelemeler Dergisi*, vol. 7, no. 1, 2012, ss. 29-54.
- Şan, Mustafa K. “Amerika’da Yaşayan Birinci Jenerasyon Türk Göçmenlerin Amerikan Toplumu’na Adaptasyon Eğilimleri Üzerine Bir Deneme.” *Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri*, ed. Zeki Parlak ve İbrahim Güran Yumuşak, 2011, ss. 2363-2381.
- Şen, Faruk. *Euro-Türkler, Avrupa’da Türk Varlığı ve Geleceği*. Günizi Yayınları, 2007.
- Şenyürekli, Aysem Rüçhan. *Caring from a Distance: How Turkish Transnational Families Maintain Intergenerational Relationship*. University of Minnesota, 2007.
- Şenyürekli, Aysem R., ve Cecilia Menjívar. “Turkish Immigrants’ Hopes and Fears around Return Migration.” *International Migration*, vol. 50, no. 1, 2012, ss. 3-19.
- Şimşek, Mevlüdiye. “Opinions Of The Turkish Postgraduates In The United States Regarding Return To Turkey: An Analysis In Terms Of Brain Drain.” *Journal of Academic Research In Economics*, vol. 3, no. 1, 2011.
- Taylor, Charles. *Multiculturalism and the “Politics of Recognition”*. Princeton University Press, 1992.
- Taylor, Charles. *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*, ed. Amy Gutmann, Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- Tekeli, İlhan. “Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu.” *Toplum ve Bilim*, no. 50, 1990, ss.49-71.
- USDHS - Unites States Department of Homeland Security. *Yearbook of Immigration Statistics: Washington*, U.S.Department of Homeland Security, 2017.
- United Nations. *World Migration Report 2010. Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility*, 2010. http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf.
- Waters, Marry C. *Ethnic Options. Choosing Identities in Amerika*. University of Colifarnia Press, 1990.
- Vecoli, Rudolph J. “The History of Turkish Migrations: A Research Agenda.” *International Journal of Turkish Studies*, no. 12, 2016, ss. 3-13.
- Vertovec, Steven. *Transnationalism*. Routledge Press, 2009.
- Yanık, Celalettin. “Birlikte Yaşama Yolları: Liberalizm ve Çokkültürcülük.” *Sosyal bilimler Dergisi*, vol. 1, no. 2, 2011, ss. 75-95.
- Yanık, Celalattin. *Dünyadaki Çokkültürlülük Tartışmaları Bağlamında Türkiye’de Çokkültürlülük Eleştirel Bir Bakış*. Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi, 2012.
- Yazgan, Pınar. “Hareketlilikte Kimlik İnşasına Yönelik Analitik Bir Çerçeve.” *Göç Dergisi*, vol. 3, no. 2, 2016, ss. 282-296.

Migration, Identity and Belonging: The Case of Turkish Americans*

Mustafa Kemal Şan**

Handan Akyiğit***

Abstract

A migration process has begun especially after 1960s from Turkey to Europe as a part of the dense labor migration towards Europe in the post- Second World War period. Therefore, adaptation of Euro-Turk migrants to the wider society, identity and belonging problems have always been one of the hotly-debated issues. For this reason we tried to examine integration, identity and belonging and multiculturalism perceptions of Turkish Americans towards wider society in this paper. Findings of the study is based on the analysis of questionnaire data obtained from 299 participants who are of Turkish American origins. It is found that their perceptions of multiculturalism towards American mainstream society is developing in positive direction. We can say that this positive inclination has also a positive influence on space-belonging relation for immigrants in America. It is found that a great majority of Turkish Americans have an inclination to live together preserving their cultural, religious and national values. According to research findings, the tendency of marginalization among Turks living in America is very low and inter-cultural communication between Americans and Turks is limited.

Keywords

Migration, identity, belonging, assimilation, multiculturalism, Turkish Americans.

* Date of Arrival: 15 April 2019 – Date of Acceptance: 23 December 2019

You can refer to this article as follows:

Şan, Mustafa Kemal, ve Handan Akyiğit. "Göç Kimlik ve Aidiyet: Amerika'da Yaşayan Türkler Örneği." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 137-175.

** Prof. Dr., Sakarya University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Sociology – Sakarya/Turkey
ORCID ID: 0000-0002-3669-0766
mksan@sakarya.edu.tr

*** Dr. Lecturer, Sakarya University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Sociology – Sakarya/
Turkey ORCID ID: 0000-0002-7619-1638
hakyigit@sakarya.edu.tr

Миграция, идентичность и принадлежность: пример американцев турецкого происхождения*

Мустафа Шан**
Хандан Акйигит***

Аннотация

Процесс миграции из Турции в Европу начался особенно после 1960-х годов как часть миграции рабочей силы в Европу в период после Второй мировой войны. Поэтому вопросы адаптации евро-турецких мигрантов к более широкому обществу, проблемы идентичности и принадлежности всегда были одними из горячо обсуждаемых. По этой причине в данной статье мы попытались изучить интеграцию, идентичность и принадлежность, а также восприятие мультикультурализма у турецких американцев по отношению к более широкому обществу. Результаты исследования основаны на анализе анкетных данных, полученных от 299 участников - турок американского происхождения. Выявлено, что их восприятие мультикультурализма по отношению к основному американскому обществу развивается в положительном направлении. Можно сказать, что эта положительная склонность также позитивно влияет на отношения к иммигрантам в Америке. Установлено, что подавляющее большинство американцев турецкого происхождения склонны жить вместе, сохраняя свои культурные, религиозные и национальные ценности. Согласно результатам исследования, тенденция маргинализации среди турок, проживающих в Америке, очень низка, а межкультурное общение между американцами и турками ограничено.

Ключевые слова

Миграция, идентичность, принадлежность, ассимиляция, мультикультурализм, американцы турецкого происхождения.

* Поступило в редакцию: 15 апреля 2019 г. – Принято в номер: 23 декабря 2019 г.

Ссылка на статью:

Şan, Mustafa Kemal, ve Handan Akyiğit. "Göç Kimlik ve Aidiyet: Amerika'da Yaşayan Türkler Örneği." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 137-175.

** Проф., д-р, Университет Сакаръя, факультет искусств и наук, кафедра социологии - Сакаръя / Турция

ORCID ID: 0000-0002-3669-0766

mksan@sakarya.edu.tr

*** Д-р, преп., Университет Сакаръя, факультет искусств и наук, кафедра социологии - Сакаръя / Турция

ORCID ID: 0000-0002-7619-1638

hakyigit@sakarya.edu.tr

Investigation of *Qabusnama* in Terms of Words of Advice related to Child's Education*

Yücel Gelişli**

Lazura Kazykhankyzy***

Abstract

The aim of this study is to examine the book *Qabusnama* in terms of advice to children. The qualitative research design was implemented in this article. The data were collected through document analysis and descriptive analysis technique was used to analyze the data. In the result of (descriptive) analysis it was found a great number of advice in the work related to education, science, knowledge and ignorance, skills, justice, good and evil, solidarity, work, friendship, personality and character, lying, good words and table manners. Advices are divided into sections; some sections are created directly with the name of the advices. The author first gave advice to his son, and then supported these advices by exemplifying the verses, hadiths, words of the ancestors' and short stories. He puts special attention to the problem of teaching younger generation to all these necessary life skills and values. In addition, Keykavus says that human beings should possess characteristics such as knowledge, honesty, generosity, to keep religious values in words and behavior, not to hurt people and to be able to see the power of people. Therefore, *Qabusnama* still remains one of the important books in terms of giving advice to children and the values contained in the *Qabusnama* are important today.

Keywords

Qabusnama, advice, advice book, politics books, child education, advice to children, value education.

* Date of Arrival: 26 November 2019 – Date of Acceptance: 22 May 2020

You can refer to this article as follows:

Gelişli, Yücel, and Lazura Kazykhankyzy. "Investigation of *Qabusnama* in Terms of Words of Advice related to Child's Education." *bilig*, no. 97, 2021, pp. 177-200.

** Prof.Dr., Gazi University, Education Faculty, Department of Education Sciences – Ankara/Turkey
ORCID ID: 0000-0003-2816-3621
gelisli@gazi.edu.tr

*** Dr., Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Foreign Languages Teaching Department – Turkistan/Kazakhstan
ORCID ID: 0000-0002-4155-6430
lazura.kazykhankyzy@ayu.edu.kz

Introduction

In Islam religion morality is explained more practically than philosophically, and behavior that should or should not be done is explained directly. Islamic scholars have written for society and the leaders of countries on the basis of the Koran and Hadith, in order to promote a better life. Nasihatname or advice books are the main examples of such works (Kaplan). According to Bergezer (from Acar), advice books are works written on the subjects of wisdom and morality. The main goals of writing Nasihatnames are to teach ethics of managing which is based on showing and advising the right behavior. So those in Nasihatname good, beautiful and useful values are presented in couplets as recommendations and advice. Unfavorable behaviors, habits and issues deemed to be harmful to society are also expressed in the form of admonition or couplets (Kaplan). The main purpose of giving advice is to direct the person to behave in appreciated, targeted and accepted as beautiful ways. The relationship between advice and morality is formed in this way. However, the texts in such works, in a narrower meaning, give place to narratives which consist of short words and deep, meaning-laden sentences spoken with wisdom (Yıldırım).

In such advice books, the authors write by taking into consideration their own observations, scientific studies and cultural backgrounds. Advices are based on verses, hadiths, words or proverbs of the prophets. In the more comprehensive advice books, various stories are told and shares are extracted from the story (Pala 409). For example, the narratives in the advice books often include short stories about historical or mythologically respected personality who gives advice. The selected stories are usually used to provide evidence for the thought to be expressed (Yıldırım, Keleş).

The works transitioned from Arabic and Iranian literature into Turkish literature are mostly the works about morality (Kaplan, Keleş). “Kutadgu Bilig” written by Yusuf Has Hacıp, Nizam ul-Mulk’s *Siyasetname*, Kochi Bey’s *Risale*, the book *Advice to the Rulers of the Countires* by Defterdar Sari Mehmet Pasha are the examples of books about recommendations and advice related to religious and moral principles in Turkish literature. These works are called both *siyasetname* and *nasihatname* (Ergan, Gelişti, Canatan, Belen, Belen).

Qabusnama is one of the most important examples of such works. *Qabusnama* was written by Emir Unsuru'l-Maalî Keykâvus bin Iskender, who was the commander (Emir) of the Ziyârîs dynasty who ruled in Taberistan and Jürçân regions, which are now called Mazenderan and Gûlistan in the north of Iran. The *Qabusnama* was written in the 475th year of the Prophet Muhammad (M. 1082) and was devoted to his Gilan Shah to provide him with a number of advice of how to behave when he would become the ruler of the country. It is considered as one of the important prose works of Persian literature (Özkırımlı, Akyüz).

Qabusnama was translated from Persian into Turkish six times by six different writers between the 13th and 15th centuries. However, there is no information about the first translation work. The second and third translations were done by Şeyhoğlu Sadruddin and Akkadioğlu. The fourth translation was made by Bedri Dilshad who translated the work as *Muradname*. The fifth translation was made by Mercimek Ahmed İlyasoğlu in 1434 (Doğan “Eski Anadolu”, Doğan “On Translations”). It was translated from Turkish into different languages, such as Uighur Turkish in 1787, English in 1860, German and Tatar Turkish in 1881, French and Russian in 1886, Azerbaijani Turkish in 1989 and Kazakh Turkish in 1992 (Özkırımlı 12, Kaplan, Ainabekov, Sultanov, Browne, Akyüz).

In the introduction part of *Qabusnama*, Keykavus says that the work is a book of advice based on moral values. The author also expresses his ideas about how the sultan should govern the country, the duties and characteristics of the vizier, the service, the Secretariat, the command, and the ways it should be done. Moreover, he describes various types of arts and the state of those dealing with them, medicine, astronomy, selling and buying slaves and concubines, servants and concubines to buy and sell, to acquire property, to buy property and also gives brief explanation of about the rules of living in the society. He describes general moral issues related to the rights of father, mother and neighbor, upbringing children, welcoming guests, polite speech, drinking wine, taking a bath (hamam). The work also includes a list of advice to artists such as writers and poets. It also reflects the scientific and philosophical views of the writer related to the issues on Islamic law, science, engineering, professorship, judgeship, medicine and astronomy (Özkırımlı 31- 33).

In the *Qabusnama*, words of advice are given in accordance with Islamic religion; these words of advice are reinforced by verses, hadiths or by the words of religious leaders. The aim is to create a type of human being in accordance with Islamic moral values with the help of words of advice and examples based on them. These required qualities are scattered throughout the 44 chapters of the book (Özkırmı 47-48).

Qabusnama is one of the important sources from which people can benefit in terms of education and training as well as historical and literary value. The work should be examined from the educational perspective not only because it includes the information on the history of classical Iran and Islamic religion, but also because of the existence of Islamic-based advice and values in it. Moral-based advice of the work and the values contained in the advice constitute the importance of the study to investigate the up-to-date values that today's educational systems will bring to the human type to be raised.

The Purpose of the Research

The aim of this study is to examine the advice and values included in the work *Qabusname* related to education, science, justice, cooperation, friendship and personality development from the perspective of child's education.

Method

A qualitative research design was used in the present study and the data was obtained by employing document analysis technique. Document analysis involves the analysis of written materials containing information about the events or facts that are planned to be investigated. It refers to a systematic review of existing records or documents as a source of data.

Document examination and analysis can be used as a qualitative research method alone as well as a source of data collection where other qualitative research methods are used (Madge, Yıldırım and Şimşek, Zhang and Wildemuth). Moreover, the descriptive analysis technique was used to analyze the data obtained from document review. Descriptive analysis is a qualitative analysis technique that researchers use to obtain information about the different phenomena and events they intent to study (Büyüköztürk et.al.). The data obtained in descriptive analysis are encoded, interpreted and results are reached according to the previously determined themes (Yıldırım and Şimşek).

Data Collection and Analysis

The data of the article were obtained directly from Ilyasoğlu Mercimek Ahmed's translation of *Qabusnama* by using the descriptive analysis technique. *Qabusnama* was analyzed by creating the themes such as education, science, justice, good and evil, cooperation, work, friendship and personality. In the second step, codes related to specific topics were extracted. In the third phase, the amount of codes related to themes (advice) in the work was determined by using quantitative content analysis. In the last stage, descriptive analysis of the recommendations which are considered important in the book about each theme was made and the findings obtained for the purpose of the article were presented in tables and interpreted (Yıldırım and Şimşek).

Findings

This part of the article provides a descriptive analysis of the advice examined in the study on specific topics. Table 1 represents the distribution of the advice according to the themes.

Table 1

Distribution of the advice according to the themes in *Qabusnama*

Themes	f
Education	43
Science	63
Justice	20
Goodness and evilness, charity	81
Working	62
Friendship	84
Personality	70
Total	423

Overall 423 codes related to the themes were identified during the analysis. When the distribution of the advice according to the themes was analyzed, it was found that the majority of the advice were about friendship, therefore it was in the first place, while the charity was in the second and science in the third place. Following the codes and numbers related to each theme, the advice referred to these themes, as well as comments and example on the basis of these words of advice are presented.

Education

Table 2 presents the results of the descriptive analysis related to the theme “Education”

Table 2

Distribution of advice related to education

Theme	Code	f
Education	Education	13
	to nurture	3
	Training of artists (nurture of poets)	1
	Educating with kindness	1
	Educating with evil	1
	Dining Etiquette training	2
	Wine Drinking nurture	2
	Learning to use bayonets	1
	Learning to use swords	1
	Learning and keeping in mind what have been learned	3
	Skill learning	8
	Learning Knowledge	2
	Serve a sentence	5
Total		43

When the table 2 was examined, it was revealed that the majority of advice related to “Education” were about training, educating with kindness, educating with evil, etiquette training, military training, learning, skill learning etc.

The rationale for writing this book according to author was that, it would be a book of advice that would show the right way for his son throughout his life and be useful. The author states this in the book as follows:

The sultan thought that if he had decided to educate his son and guide him to the path of happiness, then his life would not be enough for it, because far-sighted people know when their time is coming. If his son does not learn himself, he will throw his ore into the mud. He found it appropriate that he might find an immortal guide for his son and wrote this book to show him the right way. He called his son and

said, “Hey son, you should know that I become old, and I am in the crossroad of weakness and thinness, because I have received the letter of Death. This letter is the bits of grey in the beard. When a man’s beard grows grey, there is a voice from God: Hey servant, get ready to leave this world and reach the next world. (Özkırımlı 75)

With these words, he wanted to emphasize the importance of educating his son himself and the fact that other teachers cannot educate his child as he will do it. In *Qabusnama*, words of advice related to education were given in different topics. It is advised that the child should first be given a good name, that he should be raised next to nanny and that he should be circumcised when he reaches a certain age. It is said that the child should be given religious education, learn and memorize the Qur’an under the guidance of an experienced teacher. The importance of learning weapons skills after learning Qur’an is emphasized. Once the child is old enough, he wants the child to undergo military training such as riding, shooting arrows, using bayonets and swords (Özkırımlı 247). In the work, it is also emphasized that children should be taught all the life skills of that period and this is the duty of fathers. It is stated that the skills to be acquired by the child would be useful one day, taking into account the characteristics of that period (Özkırımlı 250). In fact, it is also important for the functionality of today’s education. He emphasizes that the practice of punishment in education is essential for learning.

If the teacher beats his son while teaching, do not show unnecessary compassion, let them beat; boys learn skill, science and literacy with a sticks, that is, the learns from their fear of being beaten, and whatever they learn, is not from their birth. (Özkırımlı 250)

He considers the punishment necessary for learning. He goes further and argues that the child should be punished by the teacher (Özkırımlı 250). This situation is not appropriate for today’s educational principles. Especially physical punishment or violence against children in different ways has negative effects on children’s personal development.

According to Keykavus, the father should support his child financially and should meet the needs of the child as long as his economic condition allows. Additionally, the child must be taught decency and skill. It is

wrong not to teach a child anything because he does not have the ability and cannot do it, every child will learn a certain skill when the time comes (Özkırımlı 250).

In *Qabusnama*, few recommendations have been made regarding the education of girls. He emphasized that girls should be taken care of well, and that adequate religious education would be sufficient. He says that girls should learn the Farz and Sunnah such as reading, praying and fasting under the guidance of the Muallim (teacher). However, he finds it inconvenient to teach females to literacy. According to him, if women learn to write, they will tell others by writing their intentions, which is inappropriate. He says that girls should marry when they are old enough (Özkırımlı 253-254).

Another issue discussed about education in *Qabusnama* is the etiquette of eating. In the work, it is advised to his child when and how much to eat. Eating after doing some work is expressed as a joyful thing. He claims that marketers, sellers and farmers, whom he brings together according to their social classes, eat late at night, which is very harmful because this food cannot be digested (Özkırımlı 158). He says that the elite eat once a day and a night. He agrees with that, but however he admits that it weakens the body and decreases the force.

In my opinion, it would be useful for people to eat a little in the morning, and then go about their business. When it comes time to dine, they can eat something out of necessity. It will be digested until late in the evening. After that, they can have dinner, which is also digested before they go to bed. That would be good for the mind and wisdom. (Özkırımlı 158)

He advises eating three times in a day – morning, noon and afternoon. The author also gives the following advice about table manners:

Hey my son, do not put the meal on the table until those who will eat with you are not ready yet. When you have guests, eat slowly; do not eat in a rush. Look ahead while eating, don't talk to anyone, that's the requirement of Islam. Tilt your head forward, don't look at anyone's face and don't watch anybody's piece, because it's a shame to watch a piece. (Özkırımlı 158)

Keykavus stresses, that food should be eaten when everyone is around the table, also that it should not be eaten in a rush, and that meal should be eaten slowly in order to be digested well.

Science, Knowledge-Ignorance, Skill (Trick)

The findings related to the theme Science, Knowledge-Ignorance and Skill are presented in Table 3.

Table 3

The distribution of advice related to science, knowledge and ignorance, and skills

Theme	Code	f
Knowledge and Ignorance, Skills	Science	19
	Learning science	1
	To know	17
	Giving information	13
	Knowledgeable	2
	To know the moral maturity	1
	To know the unity of God	3
	To know the truth of tawheed	1
	To have skills	1
Total		63

When Table 3 was analyzed, it was revealed that the advice related to science, knowledge, ignorance and skills is mainly concerned in topics such as the study of science, to know something, giving information, being sane, to know the unity of God, and to have some skills. In *Qabusnama*, it is stated that the purpose of human creation is to know God, that the only and true being is Allah, and that other beings and thoughts were created in pairs. The word science is mostly used in the sense of understanding Islam and knowing Allah.

Keykavus asserts that people should possess knowledge and skills. He emphasizes the importance of knowledge and skills. Explaining the benefits of knowledge and skills, he focuses on that people should not remain ignorant and inept. He argues that science must be learned and people should not be ashamed of it, whatever the socio-economic level of a person or social class (when associated with that period). Keykavus says that knowledge and

skill must be learned wherever it is. A knowledgeable and skilled person is the one from whom you can learn something and will not be ashamed of it. According to him, shame is when knowledgeable people neglect other people (Özkırmılı 117).

Keykavus advises his son to stay away from ignorant and incompetent people in the following way:

And also, my dear son, know that an ignorant person is an unskilled person, do not consider them as people, do not be friends with such people, especially those who consider themselves to be scientists. Do not be content to ignorant people. If you want to talk, talk with good people, because when engaging with good people you will also be known as a good person. (Özkırmılı 120-121)

So he gives advice to his son to be knowledgeable, skilled and make a friendship with good people. In *Qabusnama*, the person is advised to be smart, knowledgeable and skilled. It is emphasized that if one has knowledge and skills, he/she will get everything. It is deemed necessary for children to acquire skills, to learn a profession and to be useful for themselves and society. The skills a person possesses are seen more important than his essence or pedigree. It is stated that the social status of people is related to either ancestry or the professional skills that the person has. So, Keykavus states that a person must possess one of them in order to find his place in society (Özkırmılı 105).

It is stated in the work that a person should not be recognized by his appearance and that the human should be defined correctly. He says that there is no more vital information than appreciating the value of a person.

Because there is a lot of shame and skills inside and outside of a person. If there is a shame outside, how to know that he has skills inside? And if the skills are outside, no one will know his shame which is inside. Then nobody will know what kind of a person he is. However, a person is recognized by the power of the mind, cleverness, kindness and wisdom. (Özkırmılı 119)

The importance of developing knowledge and skills is among the important topics highlighted in the work. In *Qabusnama*, it is said that people will be valued for their knowledge and skills, and those who have knowledge

and skills will be superior to others. Keykavus states that people will always find virtuous, knowledgeable and skillful people superior and respectable (Özkırımlı 122).

Keykavus states that skills are attributes given to people by God, by saying that “God created a man better than everything else that he created, and exalted him in front of all animal beings”. Keykavus claims that five human skills are inside and five outside, and lists these skills as follows: The first of the features inside a person is an idea, the second is to learn and remember what he has learned, the third is to dream, the fourth is to distinguish between good and evil, and the fifth is not to lie. After listing these features to his son, he advises improving language skills to make it a habit to speak with people in a pleasant language, because there is no better skill than words (Özkırımlı 106-107).

He states that a person should not become arrogant because of the skills that he/she possess. Only an ignorant person can say that he has learned everything in this world. A person should not be ashamed of his/her lack of knowledge, and says “it doesn't matter how much your knowledge and skills increase, talk about a lack of knowledge, there is no greater skill than saying that you don't know, to someone who knows”. Thus, if you look at yourself as a person with a lack of knowledge, he says, it will help you gain more knowledge and therefore advises his son to be a humble person (Özkırımlı 124).

It is stated in the work that a person should not live in the shadow of his parents; on the contrary he should gain his own personality. Keykavus tells his son that he himself must earn such names as a master, scientist, or teacher. He says that the name received in the family is acceptable by the father and mother, and the name gained later is acceptable among the people (Özkırımlı 106).

Justice

The results of the descriptive analysis regarding the theme of justice are given in Table 4.

Table 4

The distribution of advice related to the theme 'justice'

Theme	Codes	f
Justice	Justice	6
	Lifetime with justice	1
	Managing well with Justice	6
	Injustice	2
	Justice is The basis of the reign	1
	Justice is the basis of Qur'an	2
	People! Keep the justice meticulous	1
	God's justice	1
Total		20

According to the findings, it was found that advice related to the justice were mostly occurred in the themes about 'general justice', 'managing with justice' and about 'the justice as the basis of Quran'.

In *Qabusnama*, it is stated that people should be ruled fairly, without putting pressure on them, their work should be treated fairly, and that only a fairly ruled country would live in peace. He advises his son that unfair thoughts should not occur in the child's mind (Özkırımlı 46). In *Qabusnama*, the power of the sultan is accepted, by saying that, "The sultan is the greatest one from all the other people". In spite of this power, the Sultan must possess the following characteristics: the first is justice, the second is honour (to be able to give and help), be able to show the Majesty, fourth avoiding illegitimate affairs, fifth abandoning haste and to look for the opportunity for each work, and the last one is always telling the truth (Özkırımlı 47).

In the *Qabusnama*, the author states that Allah sent prophets among his servants to show people the way of Justice, knowledge and gratitude, because justice is the world order. He says that no one should rejoice over the grief of other people and people should sympathize with each other. Thus, it would help to ensure social peace in the country (Özkırımlı 85-86). The importance of managing and treating with justice is emphasized by the following words:

Do not rejoice at anyone else's sorrow, so no one will rejoice at your sorrow. Never hurt those who are weaker than you, behave with justice, so that those who are above you would not hurt you too. Speak good words to people and you will hear good answers. (Özkırımlı 108-109)

Good, Evil and Help

The findings of descriptive analysis related to the theme Good, Evil and Help are given in Table 5.

Table 5

Distribution of advice related to the theme Good, Evil, and Help

Theme	Codes	f	Codes	f
Good, Evil and Help	Doing good things	3	Saying bad things	6
	Way of goodness	1	Doing bad things	10
	Good person	2	Bad wine	1
	Goodness	8	ill-natured	1
	The truth of Evil	3	The Way of Evil	2
	Bad thoughts	1	Help	5
	Bad manners	5	Charity	1
	Bad people	8	Doing charity	2
	Doing bad things	8	Being useless	2
	To know that something is bad	2	Dutiful person	5
	Teaching bad things	4	Undutiful person	1
Total				81

When the advice related to Good, Evil and Help were analyzed, it was indicated that the most frequently occurred advice were about doing good and bad things, bad people and saying bad things.

Keykavus states that some of the characteristics that must be found in human will make him good and valuable in society. He states that there are good deeds, and that if one will make it a habit to do them, he will be respected both by people and God. These characteristics are knowledge, honesty, generosity, to keep religious values in words and behavior, not to hurt people, to be able to see the power of people etc., and on the top of all these qualities a person's modesty (Özkırımlı 119).

In *Qabusnama*, there are also some words of advice related to the parents. It says that children should help, respect and appreciate their parents and it is expressed in the following words of the author:

If you do not respect your father and mother according to the religious beliefs, at least respect because of your intelligence and knowledge. You came to this world thanks to your father and mother, they cared about you and raised you, and therefore, if you do not respect them for this, you do not deserve anything good. (Özkırımlı 101)

There are also can be found some advice on helping people in *Qabusnama*. It was found the following advice of the author to his son about doing good things:

If someone needs your help, do not be lazy, do everything you can and try to help. Even if this person does not like you or your enemy, do your best to help him. Even if your enemy does not understand good deeds, help him when he is in trouble no matter how it would be difficult for you, and maybe your enmity will turn into friendship. (Özkırımlı 127)

Keykavus advises helping and doing the good thing everyone who needs help. People who speak good things and understand other people and able to greet people should be treated with kindness and respect. He advises that good people and good deeds should not be forgotten, and that they should not be among those who deny good deeds.

To Study and to Work

The results of the descriptive analyses related to the theme 'study and work' are given in Table 6.

Table 6

The distribution of the advice according to the theme 'study and work'

Theme	Codes	f
Study and Work	Must study, must work	53
	Need to study	4
	I have studied	3
	That we study	2
Total		62

According to the result indicated in table 6, most of the words of advice related to the theme work were occurred as the notions such as must study, need to study, I have studied and etc. Keykavus in *Qabusnama* encourages people to study, and explains the importance of studying with the following words:

Even if you are poor in terms of material wealth, at least be reach in terms of knowledge and wisdom. Wisdom and knowledge are better than wealth because wealth is obtained by wisdom and knowledge. But wisdom and knowledge cannot be obtained through wealth. Also, an ignorant person may lose his wealth, whereas a person who has wisdom and knowledge will never lose them. (Özkırmılı 102)

He says that man's true wealth is in wisdom and knowledge and that people acquire skills and learn professions with the help of knowledge and intelligence, because he sees these three features as a whole. He compares these three characteristics with a person, if there is no skill, a person will be naked or even lifeless (Özkırmılı 102-103).

According to Keykavus, there are many things one wants in this world, but none of them is better than asking for kindness and skills. If a person refuses to learn them, it shows that he agrees to be helpless and humiliated. It also shows to what extend a person is ruthless and heartless. So that he claims the one who does not to help people will never attain greatness and in order not to become so, he/she needs to study and improve the skills. He advises studying more by saying: "when you ensure that you could get respect and greatness thanks to your knowledge and skills so you will start to study harder and try to improve your skills" (Özkırmılı 122). Keykavus repeats several times his advice about the importance of working. He expresses his ideas with the following words:

You must work so as not to become lazy, because it is useful to train your body and develop your skills. If your body is lazy, do not let it rest, make it work. Your body does not move of its own free will; you give it commands. The great God gave you the opportunity to command your body, and until you tell him to move, it will not move. (Özkırmılı 122)

The author says that the body will remain vigorous while it works, and that laziness is not a good thing. Control of the body is important and that the

body will be kept under control as it works. According to Kaykavus taking the body under the will and learning skills as obtaining reward in two worlds (The world of living and another world) (Özkırmılı 118-119). He claims that it is not good when the body dominates a person and advises: “Try to take your body under control, if you allow it to be lazy, then your body will not obey you, but you will obey your body” (Özkırmılı 122). One’s self-control is possible only by having control over one’s body. If a person cannot control his body, this will lead to other habits, and if he follows the desires of his soul and become lazy, it will lead him to other desires.

Friendship

Table 7 presents the result of descriptive analysis related to the theme ‘friendship’.

Table 7

Distribution of advice according to the theme ‘friendship’

Theme	Codes	f
Friendship	A friend, friends	53
	Friend’s	8
	Friendship	16
	From a friend	7
Total		84

When the results were examined, it was found that the words of advice related to ‘Friendship’ occurred in the book as the phrases such as a friend, friends, friendship, friend’s and from a friend. ‘Friendship’ is one of the most widely mentioned topics in *Qabusnama*.

Doing good things and help those who need it, to greet people are considered as the main requirements of friendship. Whenever those who are knowledgeable and speak about good things come to you, greet them, revere and do not spare any effort to help them. No one greets those who have not their own personality. People come to greet each other because of their friendship in order to be a guest and that one has to host those who host him (Özkırmılı 127).

Keykavus also says that the guests who come to his house must be treated closely. In order to show that one is a good host, he should lead each guest,

be kind and accommodate by showing their place according to their ranks. The host also should show language hospitality by using a sweet language (Özkırımlı 167). Following are the examples of Keykavus' advice related to 'friendship':

- It will be good if you find a friend who is always ready to do a good deed for you (Özkırımlı 181).
- Try not to lend to anyone. Don't especially lend to friends. It is better not to lend than ask it back. If you lend to your friend, no longer see it as your own. Suppose that you give this money just for nothing. Do not ask for it back unless he gives it with his won will, so that your friendship will not be destroyed. Because asking a friend for money back all the time is to make a friend an enemy. Because by asking a friend to give your money back all the time will make a friend an enemy. But the strength is to make the enemy a friend (Özkırımlı 213).
- Not knowing the enemy and friend is peculiar only to children. Distinguish between friends and enemies wont to old people who have seen a lot in their lives (Özkırımlı 213).
- You should now my sun that while you are alive, you cannot get away from friends. Because it's better to be without brothers than without friends. A wise man was asked, "Who is better, a brother or a friend?" and the wise man replied, "it is better if the brother is a friend" (Özkırımlı 257).
- If one is interested in his friends' business, his friends will be interested in his business too. If he's not interested, the friends won't either. Then no one would be a friend to someone who doesn't think about his friend's business (Özkırımlı 257).
- Avoid a friend who is your friend's enemy. He will complain about you to everyone without any reason. Don't expect friendship from such a person. Everyone has shame in this world, but you should be skillful because there is a less shame of the skilled person. Do not be friend with (Özkırımlı 258).
- Do not be unaware of yourself by trusting your friends; even if you have thousands of friends no one will love you more than you. But test your friends in abundance and adversity. The friend is that who supports you in both cases.

- You should be the same with your friends in both good and bad times. In other words, the one who loves you is your friend. Do not teach your friend to what can harm you if you suddenly become enemies, your regret will not help (Özkırımlı 260).
- Do not be a friend with vindictive people. The hatred of a person who learns to hold a grudge will never leave his heart. How can your friendship be in his heart if he is always offended and vindictive (Özkırımlı 261).

Personality (Character – Deception – Pleasant Word)

The results of the descriptive analysis related to the theme ‘personality’ are given in Table 8.

Table 8

The distribution of the advice according to the theme ‘personality’

Theme	Codes	Frequency
Kişilik Personality	A lie	35
	A lying	5
	Decency	9
	Indecent	2
	to nurture	1
	Character	3
	Good natured person)	4
	ill-natured person)	7
	Nature	4
Total		70

When table 8 was examined, it was found that the theme ‘Personality’ was occurred in the book in relation to the concepts such as a lie, a liar, deception, decency.

In the work, the author defines character as a good personality. When advising his son he claims, ‘practice good manners and good personality and stay away from bad habits. Do no harm to anyone, it is bad to be the one who does harm, because a deficiency arises from harm, and dishonor arises from deficiencies. Thus, he emphasizes the importance of not to harm people by saying that “it is not good to be dishonorable to other people” (Özkırımlı 121).

Keykavus encourages his son to be patient, kindhearted, and modest. But he also says that he should be cautious because people try to exploit modest ones (Özkırmılı 123).

When Keykavus addresses his son, he advises him not to teach anyone bad things, that is, not to lead anyone to do bad things. He says that if he leads people to bad things, he will lay the foundation for evil, so he should stay away from such things. Kekavus advises his son to stay away from bad things and says that speaking ill of other people as well as listening to it is not good (Özkırmılı 123).

He also says that no distinction should be made between people and that he should not harm anyone, even if it is a shepherd. He says that the essence of personality is not to hurt anyone, even if they hurt you, that is courageousness (Özkırmılı 123). Moreover, Keykavus advises people to say good things each other, to understand each other correctly and not to lie.

Now my son, you should also always tell the truth. Do not lie. Do not be a liar. Try to be known and famous as a right person. If the situation requires you to lie once turn it into true. So whatever you say, tell the truth, do not lie and do not tell the truth which is similar to a lie. Because if a truth is like a lie, then it would be a lie (Özkırmılı 129).

Keykavus insists that one should always tell the truth. He says that there is no need for meaningless arguments because there is little benefit even from a meaningful argument. If a person is lack of knowledge about a particular topic, he/she should not talk about it (Özkırmılı 135).

He says that man is known by the word he says, and that man exists in his word. According to Keykavus the words may be beautiful and ugly and that man is hidden in his words. It is stated that a person is recognized with his words and that words are not hidden in a person, but a person in his word. As evidence, he gives the word of Hz. Ali, that man is hidden under his tongue. Because, according to him, the word is a veil for man, and whenever he speaks, the veil is torn, and his soul becomes obvious (Özkırmılı 133).

Keykavus advises his son to speak about good things. "Now, my son, speak according to the appropriateness of the place, don't say it in an inappropriate way, because the acclaimed word has both a benefit to the speaker and make happy to the hearer, whereas inappropriate spe-

aking may harm the person who says it, and it would not be pleasant to the hearer” (Özkırmı 134). Also know that the word is the great thing because the word is the thing send from heaven, that is its a glorious thing. Now when you are sure about the appropriateness of the word speak whatever you want. (Özkırmı 135).

He emphasizes the importance of saying the word in appropriate place. He also stresses the importance of being able to keep secrets of their own and other people's secrets and that people should not speak secretly in public places with each other. He states that in public people should speak openly and clear and that no one should say big words if they cannot keep them (Özkırmı 1974: 136).

Conclusion

Keykavus wrote this book with the purpose of guiding his through his life and helping him by giving words of advice. In the book the advice were given related to education, science, knowledge and ignorance, skills, justice, good and evil, solidarity, work, friendship, personality and character, lying, good words and table manners.

In *Qabusnama*, a great number of words of advice on different topics related to education are given. In the education of children, first of all, it is advised that the child should first be given a good name, that he should be raised next to a nanny and that he should be circumcised when he reaches a certain age. It is said that the child should be given a religious education, learn and memorize the Qur'an under the guidance of an experienced teacher. In the work, it is emphasized that all life skills necessary at that period should be taught to children and that fathers are responsible for it. The work also includes some advice related to the education of girl children.

Another issue related to the child's education in the book is eating etiquette. He gives advice his son about how much and how often to eat.

In the *Qabusname*, the word science is mostly used in terms of understanding Islam and to know God. It is stated in the work that the purpose of human creation is to know God. In addition, Keykavus emphasizes that people should have knowledge and skills and be smart.

Moreover, in the work author highlights importance of ruling the country with justice, without exerting power and pressuring the people, so that the

countries governed by justice will be happy and live in peace. He stresses that unfair thoughts should not occur in the child's mind. Keykavus says that human beings should have characteristics such as knowledge, honesty, generosity, to keep religious values in words and behavior, not to hurt people, to be able to see the power of people. In *Qabusnama*, Keykavus encourages people to work; he sees intelligence and knowledge as the basis of wealth. He says that they are superior to wealth and money, and that the true wealth is the knowledge and wisdom.

Another most important words of advice related to 'friendship'. He says that even by helping your enemy you may turn your hatred into friendship. He recommends avoiding bad habits and not to harm people.

Qabusnama is considered as one of the important works in terms of the values to be taught to children in today's education. The values that are intended to be gained to children in the period when the work was written still remain actually important nowadays. One of the most important criticisms about today's education systems is that it is mainly focused on teaching knowledge and skills, but does not contain daily life skills and values. The knowledge, skills and values from the book which could be useful in educating nowadays youth should be included in the teaching programs by taking into account the recommendations. The book can be recommended as one of the important works in teaching values to children.

References

- Acar, Hayrullah. *İbrahim B. Muhammed, Âdâbu'l - Hilâfe ve Esbâbu'l -Hisâfe*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, 2008.
- Ainabekov, Tursun Ali. *Qabusnama*. Jazuşi, 2005.
- Akyüz, Fatih Deniz. "Eski Anadolu Türkçesi döneminde kaleme alınmış mütercimi bilinmeyen ikinci Kabus-nâme tercümesi üzerine." *Journal of International Social Research*, vol. 8, no. 39, 2015, ss. 26-38.
- Belen, Maksut. "XVI. Yüzyıl Nasihatnamelerinden Seçkin Bir Örnek: Hızır'ın Âb-ı Hayât Mesnevisi." *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, vol. 11, no. 1, 2013, ss. 99-106.
- Belen, Maksut. "Siyasetnameler ve Bir Siyasetname Örneği: Adab-ı Saltanat." *The Journal of Academic Social Science Studies*, no. 34, 2015, ss. 275-283.
- Berzger, Huseyn. *Enderzname, Dânişnâme-yi Edeb-i Fârsî I*. 1378, ss. 162- 174.
- Browne, Edward Granville. *A Literary History of Persia*. Routledge, 2013.

- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi, 2008.
- Canatan, Kadir. "Siyasetname as an Interpretation of Traditional Philosophy of Politics and State on the Philosophy of Politics and State of Great Statesman Nizamülmülk." *Turkish Studies*, vol. 4, no. 7, 2009, ss. 194-220.
- Ceyhan, Adem. *Bedr-i Dilşad'ın Murad-namesi*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.
- Doğan, Enfel. "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yapılan Kabus-Nâme Çevirileri Üzerine." *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, vol. 43, no. 43, 2011, ss. 35-56.
- Doğan, Enfel. "On Translations of Qabus-nama During the Old Anatolian Turkish Period." *Journal of International Social Research*, vol. 5, no. 21, 2012, ss. 76-86.
- Ergan, Nevin Güngör. "Siyasetnamelerimizde Çizilen Devlet Adamı Portresinin Temel Özellikleri Mesnevisi." *Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri*, vol. 11, no. 1, 1999, ss. 99-106.
- Gelişli, Yücel. "Siyasetnameler ve Eğitim." *Millî Eğitim Dergisi*, no. 141, 1999, ss. 71-74.
- Kaplan, Mahmut. *Hayriyye-i Nâbi*. Doktora tezi. Ankara Üniversitesi, 1990.
- Kaplan, Mahmut. "Türk Edebiyatında Manzum Nasihat-nâmeler." *Türkler*, 11. cilt, Yeni Türkiye Yayınları, 2002, ss. 794 -798.
- Kaplan, Mahmut. "Manzum Nasihat-nâmelerde Yer Alan Konular." *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, no. 9, 2001, ss. 133-185.
- Karahan, Abdulkadir. *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1980.
- Keleş, Reyhan. "Türk Edebiyatında Nasihat." *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, no. 44, 2010, ss. 183-209.
- Madge, John. *The Tools of Science An Analytical Description of Social Science Techniques*. Anchor Books Doubleday and Comp., 1965.
- Özkırmılı, Atila, haz. *İlyasoğlu, Mercimek Ahmed, Keykâvus, Kabusnâme*. 1. cilt, Kervan Kitapçılık, 1974.
- Pala, İskender. "Nasihatnâme." *İslam Ansiklopedisi*, 32. cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004.
- Sultanov, Rahim. *Qabusname*. Şark-Qarp, 2006.
- Uğur, Ahmet. *Osmanlı Siyaset-Nâmeleri*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2001.
- Yan, Zhang, and Barbara M. Wildemuth. *Qualitative analysis of content*, ed. B. M. Wildemuth, 2009.
- Yıldırım, Nimet. "Fars Ögüt Edebiyatı." *Nüşa*, no. 16, 2005, ss. 51-60.
- Yıldırım, Ali, and Şimşek Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, 2006.

*Kabusname'*de Yer Alan Öğütlerin, Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi*

Yücel Gelişli**

Lazura Kazykhankyzy***

Öz

Bu çalışmanın amacı, Keykavus tarafından yazılmış olan *Kabusname* adlı kitabı çocuk öğütleri açısından incelemektir. Makale nitel araştırma modelinde olup, veriler doküman incelemesi ile toplanmış, veri analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Kitapta öğütler, bölümlerine serpiştirilmiş, bazı bölümler doğrudan öğüt başlıkları ile oluşturulmuştur. Kitapta yazar önce oğluna öğütler vermiş, daha sonra bu öğütlerle ilgili ayet, hadis, uluların sözleri ve kısa hikâyelerden örnekler gösterilerek öğütleri desteklemiştir. Yazar eserinde yaşam becerileri ve değerlerine genç nesle öğretilmesi sorununa özel önem vermektedir. Keykavus, insanların bilgi, dürüstlük, cömertlik, dini değerler, insanlara zarar vermemek gibi özelliklere sahip olması gerektiğini söylemektedir.

Kabusname çocuklara öğütler açısından oldukça önemli bir kitaptır. *Kabusname'*de yer alan değerler günümüzde de önemini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler

Kabusname, nasihatname, siyasetname, öğüt, çocuklara öğütler, çocuk eğitimi.

* Geliş Tarihi: 26 Kasım 2019 – Kabul Tarihi: 22 Mayıs 2020

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Gelişli, Yücel, ve Lazura Kazykhankyzy. "Investigation of Qabusnama in Terms of Words of Advice related to Child's Education." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 177-200.

** Prof.Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü – Ankara/Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-2816-3621
gelisli@gazi.edu.tr

*** Dr., Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü –
Türkistan/Kazakistan
ORCID ID: 0000-0002-4155-6430
lazura.kazykhankyzy@ayu.edu.kz

Исследование «Кабус-наме» в контексте наставлений детям*

Юджель Гелишли**
Лазура Казыханкызы***

Аннотация

Цель данного исследования - изучить сочинение Кейкавуса «Кабус-наме» с точки зрения наставлений, адресованных детям. Статья представляет собой модель качественного исследования, данные были собраны посредством анализа документов, а при анализе данных использовалась методика описательного анализа. Назидания распределены по главам книги, некоторые главы состоят из названий советов. В книге автор сначала дает наставления своему сыну, усиливает свои советы примерами из поэтических произведений, хадисов, высказываний великих людей. В своем сочинении автор уделяет особое внимание проблеме обучения подрастающего поколения жизненным навыкам и ценностям. Кейкавус говорит, что человек должен обладать такими качествами, как знания, честность, щедрость, религиозные ценности и не причинять вреда людям. «Кабус-наме» - очень важная книга с точки зрения наставлений детям. Ценности «Кабус-наме» по-прежнему сохраняют свое значение.

Ключевые слова

«Кабус-наме», назидания, книга назиданий, книга управления, воспитание детей, наставления детям, ценностное воспитание.

* Поступило в редакцию: 26 ноября 2019 г. – Принято в номер: 22 мая 2020 г.

Ссылка на статью:

Gelişli, Yücel, and Lazura Kazykhankyzy. "Investigation of Qabusnama in Terms of Words of Advice related to Child's Education." *bilig*, no. 97, 2021, pp. 177-200.

** Проф., д-р, Университет Гази, Педагогический факультет, кафедра образовательных технологий – Анкара / Турция
ORCID ID: 0000-0003-2816-3621
gelisli@gazi.edu.tr

*** Д-р, Международный казахско-турецкий университет имени Ходжа Ахмеда Ясави, кафедра обучения иностранным языкам – Туркестан / Казахстан
ORCID ID: 0000-0002-4155-6430
lazura.kazykhankyzy@ayu.edu.kz

Mas-Wrestling is the National Sport of the Sakha Turkic People^{*}

Aikhal Gabyshev^{**}

Ilia Cherkashin^{***}

Elena Cherkashina^{****}

Abstract

This article deals with the ethnogenesis of the Sakha people and their original affiliation to the Turkic world. The history of creation of mas-wrestling, the national sport of the Sakha people. By the nature of the motor activity of athletes, mas-wrestling is a high-speed power sport that requires instant considerable physical tension during the bout, technical and tactical preparedness to overcome the attacking actions of the opponent during the bout. The main idea of the competition is that the two athletes, sitting opposite each other and resting their feet in a special support, must pull the stick out of the opponent's hands or pull him or her to their own side. A simple set of tools allows participants to engage in this type of sport almost all year-round, which doesn't require any special sport facilities. This article also presents chronological data on organizational and managerial activities to promote mas-wrestling in the Russian Federation and at the international level, which is characterized by the organization of All-Russian and international Federations, holding of Russian, European, Asian and World Championships. The analysis of the scientific research carried out on the basis of which scientific works on the national sport of mas-wrestling are published is reflected.

Keywords

Turkic people, Sakha, Mas-wrestling, ethnogenesis of the people, competition, research.

^{*} Date of Arrival: 14 February 2020 – Date of Acceptance: 22 July 2020

You can refer to this article as follows:

Gabyshev, Aikhal et al. "Mas-Wrestling is the National Sport of the Sakha Turkic People." *bilig*, no. 97, 2021, pp. 201-222.

^{**} Researcher, North-Eastern Federal University, Institute of Physical Culture and Sports – Yakutsk/Russia

ORCID ID: 0000-0001-6050-0259

75-75-75@mail.ru

^{***} Prof. Dr., North-Eastern Federal University, Institute of Physical Culture and Sports – Yakutsk/Russia; Moscow State Academy of Physical Culture, Research Institute of Information Technologies – Malakhovka/Russia; Arctic State Agrotechnological University, Department of Physical Education and Sports – Yakutsk/Russia; Churapcha State Institute of Physical Culture and Sports – Churapcha/Russia

ORCID ID: 0000-0002-3015-3003

706037@mail.ru

^{****} Ass. Prof. Dr., North-Eastern Federal University, Institute of Physical Culture and Sports – Yakutsk/Russia

ORCID ID: 0000-0002-3477-8801

churapcha_lena@mail.ru

Introduction

The preservation of the historical traditions, national identity and national culture of peoples is now a matter of concern to the entire international community. The ethnocultural diversity of sports is now becoming an institutional norm for the promotion and development of the traditional physical activity of peoples. Taking into account that national sports, being an integral part of the original culture of the peoples of the world, can be an effective means of physical and moral rehabilitation of entire ethnic groups. As a result, national sports are an integral part of ethnic culture, which not only must be preserved, but also, through the prism of modern science and practice, transform it into a modern socio-cultural space, taking into account national conditions. The preservation of ethno-cultural traditions and customs, including in the area of sports, is a major response to the process of globalization. And so, through centuries of hard trials, the Sakha ethnic group remains viable thanks to the preservation of cultural heritage, including physical culture. Their rich ethno-cultural traditions in the field of physical education, which were refined in the harsh conditions of the Far North, are of great value and vitality. One of these forms of physical education and a national sport is mas-wrestling, which, as part of the life of the Sakha Turkic people, contributes to the improvement of the physical condition of the population and to the expression of an ethnocultural identity. For many generations, a peculiar system of supporting the physical health of the ethnic group has been developed. In addition to the mutual enrichment of cultures and tolerance, the achievement of peace and harmony, mas-wrestling as a national sport is growing in popularity, is accessible and mass, uniting folk traditions and meeting modern sports standards, and therefore represents a valuable material for the intensive development of human potential through physical education. The harsh living conditions of the Far North helped to come up with a simple set of tools that allowed Sakha men to engage in this type of sport almost all year round (Shamaev 35-40). It does not require any special facilities – you can do it almost everywhere. Its competitive component attracts not only specialists from the Sakha people, but also specialists of the international level, which makes it necessary to address the peculiarities of the formation and development of this sport. The first Mas-Wrestling World Championship, which was held in the capital of the Republic of Sakha in 2014, with 186 participants from

35 countries, showed the great popularity of this national sport not only among the Turkic population of the Far North, but also all over the world (Cherkashin et al. 23-28).

The modern name of this type of sport was proposed by the first Olympic champion in freestyle wrestling among the Sakha people, Roman Dmitriev. According to him, this name fully conveys the essence of a stick pulling as a form of a combat sport - wrestling through a stick. “Mas” in translation from Sakha language means “a wooden stick”, the second part of the word is English “wrestling”. So, mas-wrestling (earlier name – “Mas-Tardyhyy” or Stick Pulling) (mas, Sakha - Stick, English - wrestling) is national sport of the Sakha Turkic people, recognized in the Russian Federation (Order No.546 of the State Sports Committee of the Russian Federation of 16 July 2003 on inclusion in the All-Russian Sports Register), (Kudrin 42-47).

The analysis of literary sources indicates insufficient coverage of scientific works on the history of the formation and development of mas-wrestling. To date, there are four dissertation studies (Zakharov, *Development* 186, Kudrin 195, Loginov 167, Fedorov 174) dedicated to mas-wrestling. The dissertation work of Kudrin (195) is devoted to the development of technical and tactical actions of qualified athletes in mas-wrestling with the use of technical means. In the work of Zakharov (*Development* 186) issues related to the development of strength and endurance of arm muscles of qualified mas-wrestlers using technical means are disclosed. The method of improving the technique of attack and defense in mas-wrestling was developed and presented in the dissertation of Loginov (167). Fedorov (174) devoted his dissertation research to the study and development of tools and methods of recovery for qualified athletes in mas-wrestling. Dissertation research is reflected in the monographs of Kudrin (97), Zakharov’s textbooks (*Mas-Wrestling* 101), and Loginov’s (83) methodical manual. Also a training manual was published by a team of authors under the leadership of Cherkashin (205), which reflects the components of sports training in mas-wrestling. One of the first manuals on mas-wrestling was published in the Sakha language “Mas tardyhyyta” in 1997. (Krivoshapkin 84). Later, this author published a monograph on mas-wrestling in 2016, which was devoted to the issues of biomechanical basics of motor action techniques in mas-wrestling, tactics and methods of training mas-wrestlers.

Features of the organization of training sessions on mas-wrestling among women are reflected in the methodological recommendations of Zakharova (37). Research data aimed at correcting the psychophysiological states of athletes in mas-wrestling using Northern biological products are covered in the monograph by Krivoruchenko et al. (154). Partially mas-wrestling is considered in the monograph of Borokhin (103), which reveals the method of using the means of motor activity of the indigenous peoples of Yakutia in the physical education of students.

In these scientific works, the formation and development of mas-wrestling remains, unfortunately, fragmentary or out of the field of view of modern Russian historical science of physical culture and sports. Works that partially consider the history of the origin of mas-wrestling as a national sport of the Sakha people belong to Kochnev (121), who studied the history of the physical culture movement in the Republic of Sakha (Yakutia). However, even in these works, mas-wrestling is presented in fragments along with the development of other national sports, such as the Yakut national wrestling “khapsağay”, national jumps, Northern all-round competitions and others. Consequently, scientific research in mas-wrestling is devoted to the training of athletes: means and methods of improving technical skills, the use of technical means, simulators and extra-training means to improve performance.

The relevance of our research work is that today there are no targeted studies on the analysis of the formation and development of the national sport of the Sakha Turkic people – mas-wrestling, consideration of the issue of preserving it as a historical tradition, identity, and ethno-cultural heritage. Until now, the centuries-old history of mas-wrestling has not been studied, all this, of course, hinders its full development. Reference to the past is always valuable, because its analysis is the best school for understanding the present and foreseeing the future.

Based on the study and analysis of the specialized scientific literature and best practices, the research hypothesis has been formulated, suggesting that the study of the conditions for the formation of the mas-wrestling, its social significance, will help to maintain and further develop this national sport. In this regard, *the aim* of the research is to study the historical conditions for the formation and development of the national sport of the Sakha Turkic

people – mas-wrestling.

The following general *research methods* have been used: analysis, synthesis, comparison, generalization, classification, formalization, systematization of research materials.

Ethnogenesis of the Sakha People - Founders of Mas-Wrestling

Yakut ethnic group (Yakuts, native name - Sakha; plural - Sakhalar; singular - Sakha) the Turkic people, the indigenous population of the Republic of Sakha. The Yakut ethnic group is called equestrian people, since the main traditional occupation is settled cattle breeding (horse breeding), as well as fishing and hunting. There is also an opinion about the steppe, southern origin of the Sakha, about their initial belonging to the world of Turks of the Great Steppe.

In the research of Ushnitsky (51-66) it is noted that there is an extensive literature on the origin of Sakha. In the course of studying the ethnogenesis of Sakha, various versions were expressed connecting the ancestors of the ethnic group with different ancient and medieval ethnic groups. Soviet and Russian historians achieved certain results in studying the ethnicity of the ancient and medieval ethnic groups in Central Asia and Siberia. Strahlenberg (54-62), as early as the 18th century, pointed out that the Sakha language belongs to the Turkic languages.

Böhtlingk (38-45) expressed an opinion about the greater antiquity of the formation of the Sakha language and people. In his opinion, Sakha are the descendants of a large Turkic nation. So, he believed that the single Proto-Turkic language was first divided into two branches - Turkish and Yakut. The merit of Böhtlingk is a thesis about the extreme antiquity or primordial nature of the Turkic core of the Sakha language.

Miller (27, 39, 67) also dealt with the origin of the Siberian peoples. According to him, the ancestors of Sakha lived in the vicinity of the Mongols and Buryats and were forced to leave as a result of unsuccessful wars.

Famous poet of the Sakha people and party leader Oyunsky (39-44), based on the interpretation of some toponyms and anthroponyms of the epic *olonkho*, put forward a hypothesis about the exodus of the Sakha ancestors from the steppes around the Aral Sea. So, Araat Baygal - the designation

of the southern sea of the heroes of the Uraangkhai Sakha, in olonkho he identifies with the Aral Sea, the ancestors of Elley (Allay Han) – Argyn and Ayaal - with the Kazakh ethnonym Argyn and Ayaly among the Siberian Tatars, etc. Ubryatova (64-67) put forward the thesis that the Sakha language developed in the process of dissemination in a foreign language environment of some ancient Turkic language, similar to the language of the Orkhon Turks.

According to Gogolev (16-19, 37), in the ancient Turkic era, the ancestors of the Sakha were represented by Kurykans. The participation of the second Turkic-speaking group with the Kypchak heritage can be traced in the ethnogenesis of Sakha. It is believed that these tribes, adhering to the rite of burials with a horse, finally determined the culture and language of the Sakha. Thus, Gogolev is the author of the hypothesis about the participation of Kypchaks in the ethnogenesis of Sakha.

Maloletko (56-59), based on the folklore of the Sakha people about the early inhabitants of the region - khara sayil, tumats and kyrgyz, allowing them to be associated with the ethnonyms of the Sayan-Yenisei Turks, puts forward a hypothesis about the early turkization of Yakutia. As an integral ethnic group, the Sakha was formed on the territory of Yakutia in close contact with local indigenous peoples (Borisova 43-48). Thus, the Sakha (Yakut) ethnic group is the northernmost people of the Turkic language group, so it is believed that because of this isolation, the Sakha language is the closest to the ancient roots of all the Turkic languages.

And so, the place of residence of the Sakha ethnic group is the Republic of Sakha. It occupies almost the entire North-Eastern part of the Asian mainland, extending from North to South for 2000 km. and from West to East for 2500 km. Its territory is about 3 million sq. km. Over 40% of the territory of Yakutia is located beyond the Arctic Circle. The entire republic is located in the permafrost zone. A soil layer thaws in summer to a depth of 0.4 to 3.5 m. The air temperature fluctuations exceed 100 degrees Celsius (from + 40°C in the summer to - 60°C in the winter). The pole of cold, Oymyakon (- 68°C) is located in Yakutia. There are Arctic deserts, tundra, forest-tundra, taiga and mountain landscapes. Rivers and lakes, the northern seas are rich in fish, and the taiga (138 million hectares) is home to a wide variety of animals, many of which are not found in other

regions of Russia. The factors of extreme nature include, along with the cold long winter, vast areas of the taiga, swampy areas, lack of developed land road infrastructure, etc. It is important to note that the climatic and geographical conditions of the Republic of Sakha are characterized by cold, pressure differences, specific photoperiodism, geomagnetic disturbances, solar activity, and strong winds.

The Sakha Turkic people had to keep fit to survive in this harsh climate of the Far North, where there is a constant struggle for survival. In the Far North, the Sakha people brought up the younger generation, using peculiar physical exercises and folk games, which were formed and improved over many generations and served the people to maintain physical health. It is known from oral and literary sources that every young Sakha had to have certain physical qualities in order to be called a real man - bootur. Mas-wrestling is also mentioned in the oral epic works of the Sakha people – olonkho, now recognized by UNESCO as one of the masterpieces of the oral and intangible heritage of mankind (Oyunsky 84-86). In the origin of physical exercise, hunting played a primary role. Hunters must have strength, agility, and stamina. The hunter comprehensively develops motor and volitional qualities - strength, dexterity, speed, stamina, courage and determination (Okladnikov 19, 23, 32). In addition, references to mas-wrestling are found in the descriptions of researchers in Siberia and the Far East as far back as the 17th century (Alekseev 66-67, 106). In the research work on national sports of the Yakut ASSR, it is noted that historically prevailing factors that contributed to the emergence of peculiar physical exercises, games and competitions among the peoples of the Far North were difficult working conditions in cattle breeding, horse breeding, agriculture, hunting, the complex nature of production activities, and extreme climatic conditions. Over time, these physical exercises, games and competitions created by people have developed into a coherent system of physical education, the main task of which was the struggle for survival, physical development of the ethnic group, preparation for work, respect for the traditions, customs and nature (Kochnev 9-12).

In less than 10 years, a development of national sports of the Sakha people have made a rapid breakthrough. For hundreds of years, the Uraangkhay-Sakha people both summer and winter brightened up their leisure time on the lawn or in the Yakut booth, pulling an unpretentious implement - a

simple stick. However, for all its external simplicity, this sport has a long history. Overseas Indians and Eskimos have its analogues. There is no such board (for feet) in the Eskimo tug-of-war, called the Eskimo Stick Pull, according to the rules, athletes sit opposite each other and rest their feet against each other. And the Indian Stick Pull is very similar to the old Sakha Turkic fun “mühe byljahyy”, where players, standing against each other, try to snatch a wooden stick. There is evidence that the tug-of-war of an iron stick existed in medieval England, some North Caucasian peoples also claim to have some of this kind of games. But nevertheless, it was precisely the Sakha Turkic tug-of-war that has come down to our times in the most preserved form. In addition, Sakha enthusiasts developed competition rules and improved techniques, which helped to turn mas-wrestling into a full-fledged sport at the end of the 20th century (Borokhin 30-32, Kudrin et al. 52-54).

By the nature of the motor activity of athletes, mas-wrestling is a high-speed power sport that requires instant considerable physical tension during the bout, technical and tactical preparedness to overcome the attacking actions of the opponent during the bout. The main idea of the competition is that the two athletes, sitting opposite each other and resting their feet in a special support, must pull the stick out of the opponent's hands or pull him or her to their own side (Cherkashin et al. 35, 52, 84).

Mas-Wrestling among Sakha Population

Mas-wrestling is very popular among men and women of different ages in the Republic of Sakha. A large number of tournaments organized and held by the Federation contribute to the increase of the number of participants of different age groups - boys, juniors, men, women, veterans. Great interest is aroused not only by the participants themselves, but also among the spectators of sports events. Such major competitions of the Republic of Sakha as the national sports festival “Manchaary Games”, held every four years, are very popular among the local population. The program of these competitions includes mas-wrestling.

Analyzing the competitions' minutes and sports groups' data, it should be noted that the number of mas-wrestling participants have been increasing every year from 2010 to 2019 (Figure 1).

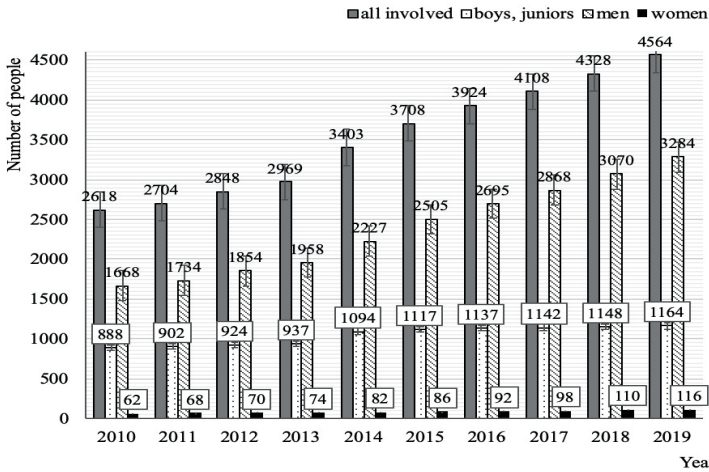

Figure 1. The number of mas-wrestling participants in the Republic of Sakha from 2010 to 2019.

In 2011, compared to 2010, the total number of participants (boys, junior men, junior women, women, men) increased by 3%, which does not significantly differ from the initial data. During the three years from 2011 to 2013, the number of participants engaged in mas-wrestling in sports groups increased by 3-5% every year. In 2013, there was a significant increase of 14% in the number of participants, which significantly differs from the previous year's data by ($p < 0.05$). This surge was linked to the first World Mas-Wrestling Championship, which was held in Yakutsk, Republic of Sakha, in 2014. This major sporting event contributed to the involvement of more local people in mas-wrestling. In 2014, this figure increased by another 9% compared to the previous year's data. The growth of participants continued in the following years. In the period from 2015 to 2019, the number of people who regularly attended mas-wrestling sports groups increased annually by 5-6%. Over 10 years, the total number of people engaged in mas-wrestling increased by 73%.

If we consider the number of participants according to age groups, the percentage contribution to the total number of people engaged in mas-wrestling in the Republic differs over the past 10 years in a certain trend. The larger percentage are men, who made up 64 to 72% of the total number of participants. The next largest age group, which includes boys, junior men

and junior women. They account for 26 to 34% of the total number of participants. The third group, women, shows a steady increase every year. Their percentages vary in the range of 2-3%.

Based on the study of competitions' minutes and sports groups' data, the analysis of the dynamics of the number of mas-wrestling participants in various uluses (districts) and cities of the Republic of Sakha showed that over the ten-year period from 2010 to 2019 the involvement of men, boys, junior men, junior women and women in regular mas-wrestling classes has increased. The group of leaders in terms of the number of participants includes uluses and cities, in which their number in 2019 ranges from 201, as in the Nyurbinsky District, to 679 in the Ust-Aldansky District. The number of people involved in the group of leaders ranged from 201. This group included 8 uluses: Ust-Aldansky, Megino-Kangalassky, Churapchinsky, Tattinsky, Suntarsky, Nyurbinsky, Vilyusky and the City of Yakutsk (Figure 2).

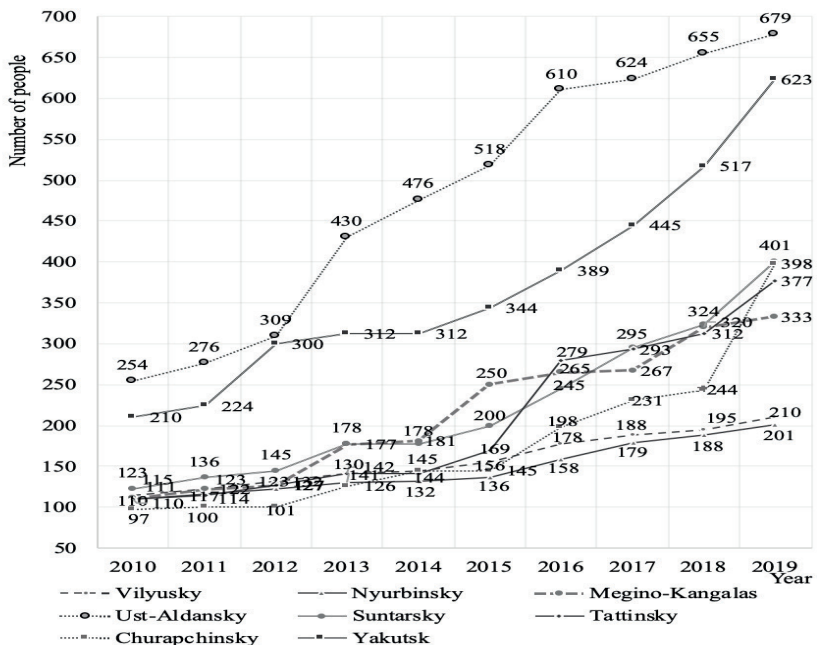

Figure 2. The number of mas-wrestlers in various districts and cities of the Republic of Sakha in the period from 2010 to 2019 (A group of districts and cities with more than 200 participants by 2019).

The leaders among districts and cities in terms of the number of mas-wrestlers in 2019 are Ust-Aldansky District, where the number of mas-wrestlers increased from 254 in 2010 to 679 in 2019, showing a 267% increase. The second place is after Yakutsk, with 210 participants in 2010, and 623 in 2019, the increase was 297%. Churapchinsky District is also worth mentioning, with 97 and 398 participants, respectively, showing an incredible 410% increase.

Government Support for Mas-Wrestling

The year following the establishment of Soviet regime in Yakutia, in 1923 the Yakut Council for Physical Culture and Sports was established. In 1926, this Council defined the national sports of Yakutia, compiling and describing the first rules for these types of sports. Subsequently, the competition rules have been improved repeatedly. In 1932, a Stick Pulling along with other national sports was included in the program of the all-Yakut Sports Festival.

Since 1968, in order to further develop and promote national sports, the Committee on Physical Culture and Sports of the Republic of Sakha has held a National Sports Festival for the prizes of the legendary hero of the Sakha nation Vasiliy Manchaary. Rural sports games, national sports Championships, and zonal competitions (of the Far East and Siberia) have become a tradition. The first official rules were adopted back in 1945, subsequently classification standards were developed up to the titles of Master of Sports of the Republic of Sakha.

In 2012, at the initiative of the FILA - The International Federation of Associated Wrestling Styles (now UWW – United World Wrestling), the Republican Center for National Sports named after V.Manchaary of the Republic of Sakha and the Association of National Sports and Games of the Peoples of the Republic of Sakha - Sakhaada Sports, competition rules for modern mas-wrestling were developed.

Almost in every locality of Yakutia, mas-wrestling sports clubs have started functioning with fruitful work of enthusiast coaches. The work is done by certified specialists of the Institute of Physical Culture and Sports of the North-Eastern Federal University and the Churapchinsky State Institute of Physical Culture and Sports, where qualified mas-wrestling coaches are trained.

In 2013, the State Duma of the Russian Federation adopted a bill aimed at supporting national sports. The Act on the Development of National Sports provides the possibility of obtaining State accreditation and acquiring the status of the All-Russian sports federation. The list of such sports of the Ministry of Sports of Russia includes mas-wrestling. Federal standards of sports training for a national sport, which is developed by the corresponding All-Russian Sports Federation, are developed taking into account the specifics of the national sport. They will have to ensure the preservation of the distinctive features of its constituent sports disciplines ("The state").

In 2006, by order of the Government of the Republic of Sakha (Yakutia), the Republican Center for National Sports named after V. Manchaary was established, aiming at getting state support and creating conditions for the development and popularization of national sports, in particular, mas-wrestling.

Today, popular physical exercises, games and national sports are included in the physical education program for general education and youth sports schools of the Republic of Sakha. From 1st to 11th grade in all secondary schools of the republic in the amount of 25 - 33% of the total number of school hours. 52 children's and youth sports schools out of 62 existing ones have national sports departments.

In December 2002, Moscow hosted an All-Russian Mas-Wrestling Federation founding conference, under the auspices of which tournaments were held in the cities of Moscow and St. Petersburg involving athletes from other regions of the Russian Federation.

On June 27, 2005, the All-Russian Public Organization All-Russian Mas-Wrestling Federation was registered by the Federal Registration Service of the Ministry of Justice of Russia. The All-Russian Unified Sports Classification System (USCS of Russia) classification standards and requirements for awarding sports titles are introduced in accordance with established procedure.

First Steps of International Recognition of Mas-Wrestling

The first events held outside the Republic at the international level:

– in 1992, mas-wrestling was introduced in Whitehorse (Canada) during the Arctic Games;

- in 1996, in Tokyo (Japan), mas-wrestling presentation was held during the World Sumo Wrestling Championship;
- in 1997, mas-wrestling was presented at the 1st Festival of the Peoples of Siberia and the Far East in the Republic of Tyva (Russia);
- since 1998, the national sport of the Sakha people - mas-wrestling, has been included in the program of the Festival of the Peoples of Siberia and the Far East;
- In 2000, mas-wrestling as a sport was included in the program of the II International Sports Games «Children of Asia», where young athletes from 20 regions of Russia and Asian countries took part in the competition. The games are held once every four years.
- In 2011, mas-wrestling was officially recognized by FILA (International Federation of United Wrestling Styles) as a traditional type of combat sports;
- In 2011, the International Mas-Wrestling Federation public organization was registered in Latvia, which included more than 20 foreign countries. Currently, representatives of 49 countries from five continents of the world are admitted to the International Mas-Wrestling Federation.

Mas-Wrestling in Russia

Since the creation of the All-Russian Mas-Wrestling Federation, Championships, absolute Championships and Championships of Russia are held annually (Tables 1).

The first Russian Mas-Wrestling Championship took place on April 15-17, 2005 in Moscow. Since then, the national Championships are organized annually. The number of participating regions in the Russian Championships has varied from 8 to 22 regions over the past 15 years. However, between 2017 and 2019, the number of participating regions stabilized and increased to 22. The record number of participants in the Russian Championships was recorded in 2006 – 151 people. The period from 2005 to 2013 is characterized by an unstable number of participating athletes in the Russian Mas-wrestling Championships. In 2014, this indicator increases by 191% compared to the previous year and remains stable over the next years, exceeding the mark of 103 people.

Since 2007, the absolute Russian Championships for men and women have been held annually. Since 2009, Russian Championships among boys, girls, juniors and veterans have been held annually. Mas-wrestling was included in the program of the first All-Russian sports Games held in September 2013 in Saratov.

Mas-wrestling sports groups and clubs are active in 38 regions of the Russian Federation.

Table 1

Russian Mas-Wrestling Championships

Competitions	Place and year	Number of participants	Regions
I Championship of Russia	Moscow, 2005	76	14
II Championship of Russia	Krasnoyarsk, 2006	151	12
III Championship of Russia	Krasnoyarsk, 2007	79	8
IV Championship of Russia	St. Petersburg, 2008	98	12
V Championship of Russia	Vladimir, 2009	78	9
VI Championship of Russia	Smolensk, 2010	67	8
VII Championship of Russia	Vyazma, 2011	86	13
VIII Championship of Russia	Suzdal, 2012	97	13
IX Championship of Russia	Moscow, 2013	69	12
X Championship of Russia	Moscow, 2014	132	22
XI Championship of Russia	Moscow, 2015	104	16
XII Championship of Russia	Tver, 2016	108	12
XIII Championship of Russia	Dolgoprudny, 2017	108	20
XIV Championship of Russia	Nalchik, 2018	120	22
XV Championship of Russia	Cheboksary, 2019	121	22

Mas-Wrestling on the Global Arena

In 2011, as part of the II European Sports Games in Šiauliai, the Republic of Lithuania, the I European Championship was held, which was attended by the representatives of 18 European countries. In December of the same year, the I Asian Championship was held in Pune (India) with the participation of athletes from 7 countries.

In 2012, within the framework of the V International Sports Games “Children of Asia” and the Russia-Sports Power International Forum, the I Absolute World Championship was held in Yakutsk with the participation of athletes from 11 countries.

There were also held: the European Championship in 2011 in Siauliai (Lithuania), Asian Championships in 2011 in Pune (India) and 2014 in Tashkent (Uzbekistan), World Cups in 2012 and 2013, consisting of several stages, were held in Moscow, St. Petersburg and Dubai (UAE). In 2014, mas-wrestling was presented at the world-class multi-sport event Arnold Sport Festival in Columbus, Ohio, USA. As part of the year of the Russian-Japanese exchange in the field of martial arts, on October 4–6, 2014, a mas-wrestling presentation was held in Nippon Budokan in Tokyo (Japan).

In December 2011, the International Mas-Wrestling Federation was registered in Latvia, having membership in more than 20 countries. Mr Akimov A.K., Permanent Representative of the Republic of Sakha to the President of the Russian Federation in Moscow, was elected President of the Association.

In November 2014, the first Mas-Wrestling World Championship was held in Yakutsk, the Republic of Sakha under the auspices of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). The world champion in mas-wrestling was the Russian National team, which won 12 gold, 7 silver and 3 bronze medals. The III Congress of the International Mas-Wrestling Federation was held as part of the Championship, which adopted a Memorandum on the development of world mas-wrestling (“Mas-wrestling”).

Conclusion

The formation and development of mas-wrestling include the following: natural and climatic, ethno-social and historical conditions. We have shown that the harsh climatic and geographical conditions of the Far North, greatly affecting the physical state of the people, life expectancy and its quality, health, historical events, including wars, and traditions, customs of the people residing in the Republic of Sakha, have always been making special demands to men, which was manifested in their desire to be nimble, strong, fast and tough. And one of the types of motor activity was mas-wrestling. Living in extreme climatic conditions of the Far North, it was vital for the Turkic people of Sakha to maintain good physical shape in a constant struggle for survival. Educating the younger generation, they used peculiar physical exercises and folk games, which were formed and improved over many generations and served the people to maintain physical health.

The emergence of a variety of physical exercises, games and competitions among the peoples of the Far North was influenced by difficult working conditions in agriculture, cattle and horse breeding. Of course, physical exercises were also influenced by hunting, without which it was impossible to survive in extreme climatic conditions. The main physical qualities for hunters were strength, endurance and agility, which they developed through original physical exercises.

Mas-wrestling by the nature of motor activity is a high-speed power sport that requires instant considerable physical tension during the bout, technical and tactical preparedness to overcome the attacking actions of the opponent during the bout. The main idea of the competition is that the two athletes, sitting opposite each other and resting their feet in a special support, must pull the stick out of the opponent's hands or pull him or her to their own side. A simple set of tools allowed Sakha men to engage in this type of sport almost all year-round, which doesn't require any special sport facilities, you can do it almost everywhere: indoors, in the yard, on a glade.

Mas-wrestling, as a national sport with its own customs and traditions, is an integral part of physical education and occupies one of the leading positions in the ethno-pedagogy of the Sakha Turkic people. In the tradition of national education physical education pays great attention to

the phenomenon, providing the person's life activity, that his physical fitness is not an end in itself, but as a necessary condition for life and independent participation in work activities, that physical training (culture) is an integral part of spiritual culture of the people and physical development occupies an important place in the social formation of man as the basis of his physical and spiritual health. One of the key components of ethnic pedagogy that are directly related to education is folk games that are passed down from generation to generation. They reflect the way of life of people, their daily life, work, ethnic ideas of honor, bravery and courage.

The positive dynamics of mas-wrestling involvement indicators among the population of different ages of the Republic of Sakha for the period from 2010 to 2019 was determined. The indicator of the number of people engaged in mas-wrestling in youth sports schools, sports groups organized by the Republican Center of National Sports named after V.Manchaary, the Republican and District Federations of Mas-Wrestling in different cities and villages of the Sakha Republic in 2010 was 2618 people (men-1668, boys, junior men, junior women-888, women-62), in 2019 this figure increased by 174 % and made up 4564 people (men-3284, boys, junior men, junior women-1164, women-116).

The development of mas-wrestling not only as a motor and leisure activity, but a national sport happened on the 20th century and still going on in the 21st century., which are rich in events directly related to it. These include: the approval of mas-wrestling as a national sport in 1926, its inclusion in the program of major Republican Sports Festivals since 1932, the approval of the first official rules of competition in 1945, in 2003, the inclusion of mas-wrestling in the All-Russian Register of Sports, the organization in 2005 of All-Russian Mas-Wrestling Federation. In the same year, mas-wrestling was included in the All-Russian Unified Sports Classification System (USCS of Russia). In accordance with the established procedure, classification standards and requirements for awarding sports titles in mas-wrestling are introduced. Since 2009, Russian Championships among boys, girls, juniors and veterans have been held annually. In 2011, the International Mas-Wrestling Federation public organization was registered in Latvia, which includes more than 20 foreign countries. The European and Asian Championships were also held this year. In 2012, competition

rules for modern mas-wrestling were developed. In 2014 the first Mas-Wrestling World Championship was held in Yakutsk (Republic of Sakha). Also “Children of Asia” Sports Games program included mas-wrestling competitions in 2000, 2004, 2008, 2012 and 2016.

The authors of existing research in mas-wrestling emphasize that in this sport it is necessary to improve various components of the sports training system (Kudrin 97, Zakharov (*Development* 186), Loginov 167, Fedorov 174, Krivoschapkin 87). In our study, we considered mas-wrestling from the position of studying the conditions of its origin and development features. Partially in the works of the authors (Kudrin 195, Zakharov (*Development* 186), Loginov 167, Fedorov 174, Krivoschapkin 87) the interpretation of the concept of mas-wrestling is mentioned, its appearance in the international movement. We have expanded the data on the natural and climatic conditions of mas-wrestling development, which are fragmentally mentioned in the works of Kudrin et al. (97), Cherkashin et al. (205). In the works of Kudrin (195), Zakharov (*Development* 186), Loginov (167), the results of competitive activity of individual athletes participating in experimental studies are presented. The authors focus on the training process of athletes in mas-wrestling, without mentioning the ethnic and social significance of this national sport. In our study, we studied the number of people engaged in mas-wrestling in the Republic of Sakha, which shows the social significance of the Turkic ethnic group of the Sakha people in modern conditions, the popularity of this national sport. We determined the place of mas-wrestling in the ethno-pedagogy of traditional physical education of the Sakha people and considered organizational and methodological aspects of the development of mas-wrestling in modern socio-economic conditions.

References

- Alekseev, Anatoly Nikolayevich. “To the Question of the Origin of the Yakut People.” *Philology*, no. 12, 1994, pp. 66-67.
- Alekseev, Anatoly Nikolayevich. *Ancient Yakutia. The Iron Age and the Middle Ages. History and Culture of East Asia*. Publishing House of the Institute of Archaeology and Ethnography SB RAS, 1996.
- Böhtlingk, Otto Von. *Über die Sprache der Jakuten*. Buchdruckerei der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 1851.
- Borisova, Ulyana Semenovna. “On the Experience of a Forecast Study of the

- Development of the Republic of Sakha: Expert Opinion.” *Theory and Practice of Social Development*, no. 6, 2013, pp. 43-48.
- Borokhin, Mikhail Ilyich. “Use of Motor Means of the Indigenous Peoples of Yakutia in the Physical Education of Students.” *Theory and Practice of Physical Education*, no. 10, 2012, pp. 30-32.
- Borokhin, Mikhail Ilyich. *Method of using the Means of Motor Activity of the Indigenous peoples of Yakutia in the Physical Education of Students*. NEFU Publishing House, 2016.
- Cherkashin, Ilia Afanasievich et al. *Sports Training in Mas-Wrestling*. Dani-almaz Publishing House, 2018.
- Fedorov, Eduard Pavlovich. *Restoration of Qualified Wrestlers in the Year-long Training Cycle*. The dissertation on competition of a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences. Churapcha State Institute of Physical Culture and Sports, 2018.
- Gogolev, Anatoly Ignatievich. *Yakuts: Problems of Ethnogenesis and the Formation of Culture*. YSU Publishing House, 1993.
- Kochnev, Valery Panteleimonovich. *National Sports of the Yakut Autonomous Soviet Socialist Republic*. YSU Publishing House, 1980.
- Kochnev, Valery Panteleimonovich. *History of the Physical Culture Movement of the Republic of Sakha (Yakutia)*. NEFU Publishing House, 2015.
- Krivoruchenko, Elena Viktorovna. *Correcting the Psycho-Physiological Conditions of Athletes Using Bio-Products From Northern Raw Materials (In the Case of Hapsagay And Mas-Wrestling)*. NEFU Publishing House, 2015.
- Krivoshapkin, Petr Ivanovich. *Mas tardyhyta*. NEFU Publishing House, 1997.
- Krivoshapkin, Petr Ivanovich. *Mas-Wrestling: biomechanical Basics of Technique, Tactics and Techniques*. NEFU Publishing House, 2016.
- Kudrin, Egor Petrovich. *Development of technical and tactical actions of qualified athletes in mas-wrestling with the use of technical means*. The dissertation on competition of a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences. North-Eastern Federal University, 2017.
- Kudrin, Egor Petrovich. *Mas-wrestling: Technical and Tactical Actions*. NEFU Publishing House, 2018.
- Loginov, Vyacheslav Nikolayevich. *The Basics of Sport Training in Mas-Wrestling*. ChGIFCIS, 2017.
- Loginov, Vyacheslav Nikolayevich. *A Method of Improving Attack and Defense Techniques in Mas-Wrestling*. The dissertation on competition of a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences. Churapcha State Institute of Physical Culture and Sports, 2020.

- Maloletko, Alexey Mikhailovich. *The Ancient Peoples of Siberia. Ethnic Composition According to Toponymy. Pre-Kagan Turks*. Tomsk State University, 2004.
- “Mas-wrestling: Strength. Mind. Tactics”. *International Mas-Wrestling Federation*, 16.04.2018, <https://www.mas-wrestling.com/ru/media/publish/22374/>.
- Miller, G.F. *Description of the Siberian Kingdom*. Publishing House of the USSR Academy of Sciences, 1937.
- Okladnikov, Alexey Pavlovich. *History of the Yakut Autonomous Soviet Socialist Republic. Yakutia Before Joining the Russian State*. The science, 1955.
- Oyunsky, Platon Alexeyevich. “Sakha Uoskeebite.” *Cholbon*, no. 5, 1928, pp. 39-44.
- Oyunsky, Platon Alexeyevich. *Nyurgun Bootur Swift*. Olonkho, 1975.
- Shamaev, Nikolay Kalinovich. *Fundamentals of the Methodology of the Lesson System of Physical Education in Schools of the North*. YSU Publishing House, 1999.
- Strahlenberg, Philipp Johann. *Das Nord-und Ostlichen Theil von Europa und Asia*. Ver-fegung Des Autoris, 1730.
- “The state Duma has adopted a bill aimed at supporting national sports”. *TASS*, 11.12.2013, <https://tass.ru/sport/823885/>.
- Ubryatova, Elizaveta Ivanovna. *Historical Grammar of the Yakut Language*. Yakut Book Publishing House, 1985.
- Ushnitsky, Vasily Vasilyevich. “The Origin of Sakha: Background.” *New Studies of Tuva*, no. 2, 2014, pp. 51-66.
- Zakharov, Alexander Alexandrovich. *Mas-Wrestling*. NEFU Publishing House, 2011.
- Zakharov, Alexander Alexandrovich. *Development of strength and stamina of muscles of skilled Mas-wrestlers with the use of technical means*. The dissertation on competition of a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences. North-Eastern Federal University, 2017.
- Zakharova, Yana Yuryevna. *Special Features of The Organization of Training Sessions In Mas-Wrestling Among Women*. NEFU Publishing House, 2011.

Mas Güreşi - Türk Saha Halkının Milli Sportu*

Aikhail Gabyshev**

Ilia Cherkashin***

Elena Cherkashina****

Öz

Makalede, Saha halkının etnogenezi, Türk dünyasına ait olduğuna dair soruları tartışılmaktadır. Saha halkının milli sportu olan mas güreşinin ortaya çıkma tarihi incelenmektedir. Bu spor ile uğraşan sporcuların bedensel hareketlerine göre, mas güreşi, mücadele anında rakibin saldırı eylemlerinin üstesinden gelmek için önemli olan ani fiziksel güç kullanımı, tekniksel ve taktiksel hazırlık gerektiren bir «hız gücü sportu» olarak nitelendirebiliriz. Musabakanın özü, yüz yüze oturan iki yarışmacı ayaklarını sabit bir şekilde özel bir tahtaya dayandırarak rakibin ellerinden bir ağaç çubuğu veya rakibi kendi tarafına çekmesinden oluşmaktadır. Ayrıca bu çalışmada, hem Rusya Federasyonu'ndaki, hem uluslararası alanında mas güreşini teşvik etmek için yapılan organizasyonel ve yönetsel faaliyetlerle ilgili kronolojik verileri sunulmaktadır. Böylece, Rusya ve Uluslararası Mas Güreş Federasyonu'nun, Rusya, Avrupa ve Asya'da dünya şampiyonalarının düzenlenmesi ile karakterize edilmektedir. Bu çalışma, milli sport türü olarak mas güreşi ile ilgili yayınlanan tüm bilimsel makaleleri esasına dayanılarak yapılan bilimsel araştırmaların analizini yansıtmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Türk halkları, Saha, mas güreşi, halk etnogenezi, yarışma, araştırma.

* Geliş Tarihi: 14 Şubat 2020 – Kabul Tarihi: 22 Temmuz 2020

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Gabyshev, Aikhail et al. "Mas-Wrestling is the National Sport of the Sakha Turkic People." *bilig*, no. 97, 2021, pp. 201-222.

** Araştırmacı, Kuzey-Doğu Federal Üniversitesi, Fiziksel Kültür ve Spor Enstitüsü – Yakutsk/Rusya
ORCID ID: 0000-0001-6050-0259
75-75-75@mail.ru

*** Prof. Dr., Kuzey-Doğu Federal Üniversitesi, Fiziksel Kültür ve Spor Enstitüsü – Yakutsk/Rusya; Moskova Devlet Fiziksel Kültür Akademisi, Bilgi Teknolojileri Araştırma Enstitüsü – Malakhovka/Rusya; Arktik Devlet Agroteknoloji Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü – Yakutsk/Rusya; Churapcha Devlet Fiziksel Kültür ve Spor Enstitüsü – Churapcha/Rusya
ORCID ID: 0000-0002-3015-3003
706037@mail.ru

**** Ass. Prof. Dr., Cherkashina Elena, Kuzey-Doğu Federal Üniversitesi, Fiziksel Kültür ve Spor Enstitüsü – Yakutsk/Rusya
ORCID ID: 0000-0002-3477-8801
churapcha_lena@mail.ru

Мас-рестлинг – национальный вид спорта тюркского народа саха*

Айхал Габышев**

Илья Черкашин***

Елена Черкашина****

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы этногенеза саха, изначальной принадлежности народа саха к тюркскому миру, а также история возникновения национального вида спорта народа саха – мас-рестлинга (мас тардыһыы). Мас-рестлинг по характеру двигательной деятельности спортсменов является скоростно-силовым видом спорта, требующим мгновенных значительных физических напряжений в схватке, технико-тактической подготовленности для преодоления атакующих действий соперника в поединке. Суть соревнований состоит в том, что два спортсмена, сидя друг против друга и опираясь ногами в специальный упор, должны вырвать палку из рук соперника или перетянуть его на свою сторону. Также в работе представлены хронологические данные деятельности по популяризации мас-рестлинга в Российской Федерации и на международном уровне, выражающиеся в деятельности Всероссийской и международной федераций, проведении чемпионатов России, Европы, Азии и мира. Отражен анализ проведенных научных исследований, на основе которых изданы научные труды по национальному виду спорта народа саха – мас-рестлингу.

Ключевые Слова

Тюркский народ, саха, мас-рестлинг, этногенез, соревнование, исследование.

* Поступило в редакцию: 14 февраля 2020 г. – Принято в номер: 22 июля 2020 г.

Ссылка на статью:

Gabyshev, Aikhal et al. “Mas-Wrestling is the National Sport of the Sakha Turkic People.” *bilig*, no. 97, 2021, pp. 201-222.

** Исследователь, Северо-Восточный федеральный университет, институт физической культуры и спорта – Якутск/Россия

ORCID ID: 0000-0001-6050-0259

75-75-75@mail.ru

*** Проф., д-р, Северо-Восточный федеральный университет, институт физической культуры и спорта – Якутск/Россия;

Московская государственная академия физической культуры, научно-исследовательский институт информационных технологий – Малаховка/Россия;

Арктический государственный агротехнологический университет, кафедра физического воспитания и спорта – Якутск/Россия;

Чурапчинский государственный институт физической культуры и спорта – Чурапча/Россия

ORCID ID: 0000-0002-3015-3003

706037@mail.ru

**** Доц., д-р, Северо-Восточный федеральный университет, институт физической культуры и спорта – Якутск/Россия

ORCID ID: 0000-0002-3477-8801

churapcha_lena@mail.ru

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Andrew F. Cooper. *The BRICS*. Oxford University Press, 2016.*

Birgül Demirtaş**

The global order has been witnessing many ambiguities and challenges in the recent years. Francis Fukuyama's foresight did not come true and history did not come to an end with the end of the Cold War. The conflicts and civil wars have been continuing in different parts of the world. The democracies have been declining as the authoritarian tendencies rise in many parts of the world. In addition, the emergence of the Covid-19 pandemic has created a new challenge in the global order that is still to be overcome.

In these turbulent global conditions, the power shift in the world order has become a reality of life as the economic gravity of the world has been shifting from the West to the East. As the economic power of the so-called rising powers has been increasing in the global system, the economies of the Western states have been declining.

In this *Zeitgeist*, BRICS (Brazil, Russia, India, China and South Africa) countries have become important actors in the global system. They have started to play a bigger role in the global economy, at the same time, they

* You can refer to this article as follows:
Demirtaş, Birgül. "Andrew F. Cooper. *The BRICS*. Oxford University Press, 2016." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 223-228.

** Prof. Dr., Turkish-German University, Department of Political Science and International Relations – İstanbul/Turkey
ORCID ID: 0000-0002-3214-1081
birgul.demirtas@gmail.com

tried to increase their voices in the global political system as well. The book written by Andrew Cooper analyses the conceptualisation, foundation and evolution of the BRICS in a very concise way. The book first traces the origins of the term of the BRICS, then sheds light on its historical development. It also examines the institutions of the BRICS and evaluates its prospects for the future.

The author of the book, Prof. Andrew F. Cooper is working as a professor at the Department of Political Science and Basile School of International Affairs of the University of Waterloo. At the same time he is also fellow at the Centre for Global Cooperation Research in Germany and fellow at the United Nations University, Institute on Comparative Regional Integration Studies. The author specialises in rising powers and has also written *The Group of Twenty* (G20) published by the Routledge in 2013.

BRIC as a concept started its life as a concept developed in 2001 by Jim O'Neill, an economist working at Goldman Sachs that is a global investment banking, securities and investment management firm headquartered in New York. By this concept O'Neill wanted to refer to increasing economic power and rising investment opportunities of the BRIC countries. It is important to note that the acronym BRIC was first developed by a specialist, not by decision-makers, politicians or academics. When new international organisations are established, usually it is the decision-makers and founders who name those organisations. But in the case of the BRIC, it was named by a professional, not by a politician.

The shift in the global order has been manifesting itself by the end of the 20th century when the Asian economic crisis erupted in the late 1990's. The ever increasing share of the emerging economies in the global economy led to the emergence of Group of 20 (G20) when the leaders of the developed states in the G8 understood that there was a need to cooperate with the rising powers in order to govern the international economy. The creation of the G20 could be understood as an indication of the recognition of rising powers.

In the early 2000's some of the Western leaders started to look for different ways as to how to accommodate the rising economic powers. The then French President Jacques Chirac was one of them. He stated that G-8

was not inclusive enough any more in 2003 and invited leaders of some countries, including Brazil and India to the Evian Summit in France.

It was another big step forward when the G8 countries invited the leaders of Brazil, Russia, India, China and South Africa (at the time named as Outreach Five) to their summit in Gleneagles in Scotland in the UK in 2005. Their negotiation on the climate change with the leaders of the BRICS countries was an important indication about the necessity of cooperation among the developed and developing states.¹ Cooper's book examines the origins and historical process of the BRICS in a comprehensive way. He states that the inclusion of BRICS countries in the G8 summit had symbolic importance and played a role in the creation of the BRICS. (p. 8)

German Chancellor Angela Merkel was another Western leader who also tried to accommodate the rising powers in the global governance. She sent an invitation to the leaders of Outreach Five countries to attend the Heiligendamm Process in 2007 within the framework of G8 summit.

Cooper analyses all the steps of the foundation process. He underlines the importance of the 2008 global financial crisis that encouraged the leaders of these emerging powers to come together and try to play a bigger role in the global governance. The summit in Toyako, Japan in 2008 by the BRIC leaders was the unofficial, but historical summit. The official summit in Yekaterinburg in Russia in 2009 marked the official foundation of the BRIC and hence the concrete sign of the transformation of the global order from unipolarity to multipolarity. In author's own phrasing it "signals the emergence of a more diverse international system animated by powers outside the traditional Western establishment." (p. 13) With the launching of the BRIC an important discussion was started by the International Relations scholars and practitioners whether the international system has been shifting to multilateralism after the unilateral turn that started following the end of the bipolar international system. One year later, South Africa joined it and then BRIC became BRICS.

The book underlines the fact that while the share of US and European economies in the global income has been declining, the share of emerging economies has been rising. The institutionalisation of BRICS is an indication that some of these countries want to play a bigger role in global governance

in accordance with their rising economic status. In that regard, Cooper states the following:

Not only was the legitimacy deficit highly visible, due to the asymmetry between the position of the traditional Western rule makers and the non-Western rule takers, but the capacity for efficient institutional performance through a more inclusive approach was apparent. In order for the global system to work, the BRICS needed to be accorded a greater pride of place. (37)

His emphasis on the legitimacy issue must be noted. For the global system to maintain its legitimacy there was a need to listen to the voices of rising powers. The emergence of BRICS must be evaluated from the perspective of the legitimacy of the international system as well.

The author also states that BRICS presents a historical departure because great powers in the global system have emerged as a result of great wars in the historical process. For example, Prussia emerged as a great power following 1814-1815 coalition wars against France, the US as a result of World War I and the USSR as a result of the World War II. However, in the case of BRICS we witness a peaceful rise of emerging powers. That difference must be emphasised. BRICS countries peacefully underlined the fact that they do not want to be considered as “rule-takers” any more.

Another important feature of this new group of states is that they are not anti-Western. BRICS countries do not want to change the international system established after the end of the Second World War, however, they just want to play a greater role in that system.

The global system has witnessed previous attempts by developing countries to raise their voices during the Cold War as well. The G77 initiative and the call for the New International Economic Order were important milestones in that respect. At that time, their agenda was based on economic inequalities in the global economic governance and poor economic conditions in some of the states. However, the priorities of BRICS countries are different and they have a different agenda. BRICS do not favor a third world approach. As representing a relatively richer group of emerging states they want to have a better representation in international financial institutions and want to be taken into consideration in global governance.

BRICS countries have similarities as well as differences. Member states want to underline common points, but try to minimise problems among themselves. With regard to similarities one should note their emphasis on the principles of Westphalian system. They all stress the importance of state sovereignty and are against external intervention. Considering the increasing use of humanitarian intervention and emergence of the principle of responsibility to protect, these countries do have some concerns, especially non-democratic BRICS countries, namely China and Russia.

However, despite their joint call for amendments in the international system and common emphasis on the Westphalian principles, there are also diverging points as well. BRICS represents a loose grouping and some of the member states do have some problems with each other and some of them have different policies towards certain issues. Although examples are many, one can, for instance, note the border dispute between China and India that has recently sparked violent skirmishes on the border area. Another example is related to trade issue. Although South Africa and Brazil aim to make the international trade more liberal, India supports protectionism. Hence, they have diverging national interests in different issues, however, these differences do not prevent their cooperation in other realms.

BRICS did achieve to establish new institutions after its foundation. With the proposal of India BRICS countries established the New Development Bank in 2014 to support the economic development in member states. In the same year they also founded the Contingent Reserve Arrangement to help the countries during an economic crisis in the future.

Meanwhile, the author reminds that the BRICS is a state-centred organisation. The increasing cooperation between BRICS states does not mean that their societal ties are getting better. Since two member states, namely Russia and China, are non-democratic countries, there is no hope for expecting that societies of those countries would become the engines of the increasing relationship. Many of the leading political cadre of the member states are already suspicious towards their own societies. Therefore, in the foreseeable future, we can not expect that societies or NGO's of BRICS states would become dynamic agencies of the institutionalisation process.

Despite its state-centricism, there is a trend towards including the business community in the process. The BRICS Business Council was founded in 2013 and businesspeople from the member states participated in the forum. In addition, BRICS Trade Union Forum was also established by the representatives of the trade unions from the five countries. In addition Women's Forum of the BRICS Countries as well as Civic BRICS were also founded in order to increase the ties. However, all these efforts were under the control of the states. Just to give an example, participants of the BRICS Business Council were chosen by the decision makers. That alone shows how political agency tries to determine the interactions among different actors as well.

Andrew Cooper's book is one of the most concise academic publications on the issue of BRICS. It analyses its historical background, evolution, and institutionalisation. It underlines the fact it is not an anti-Western, anti-systemic organisation, on the contrary, the member states accept the main principles of the current neoliberal order, however, they want their interests taken into account. It is recommended for scholars, students as well as general public interested in the shifting global order. The biggest deficiency of the book is its lack of a theoretical framework. A conceptual/theoretical examination of the emerging powers would have provided a more comprehensive analysis.

The discussion on BRICS in the academic literature will continue in the foreseeable future. An important issue to be examined in the upcoming years will be the potential political and economic impact of Covid-19 on these emerging powers and their role in the global system.

Notes

- 1 See also Nicholas Bayne, "Overcoming Evil with Good: Impressions of the Gleneagles Summit, 6-8 July 2005", <http://www.g8.utoronto.ca/evaluations/2005gleneagles/bayne2005-0718.html>

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Gorno-Altaysk'taki Politik Baskılar (1922-1953), Arşiv Belgeleri ve Materyaller. Ed. Ekeyev, N. B. vd., S.S. Surazakov Altayistik Araştırma Enstitüsü, Gorno-Altaysk, 2017, 272 s.*

İbrahim Dilek**

Rusya Federasyonu içinde *Repressiya* ile ilgili bilimsel çalışmalar genel olarak 1990'lı yıllarda başlamıştır. Rusya Federasyonu Yüksek Sovyeti'nin 18 Ekim 1991'de uzun süren devlet terörü ve zulmünü kınayarak *Repressiya* mağdurlarının rehabilitasyonu ile ilgili 1761-1 sayılı yasayı kabul etmesi ve Rusya Federasyonu Başkanı V.V. Putin tarafından imzalanarak 9 Mart 2016 tarihli 67-FZ sayılı "Rusya Federasyonu Siyasî Baskı Mağdurlarının Hafızasının Sürdürülmesi ile Bağlantılı Bazı Yasama İşlemlerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"un yürürlüğe girmesiyle birlikte bu çalışmalar yasal bir dayanağa kavuşmuştur. İşaret edilen kanununun 18.1. maddesine göre,

* [Екеев Н.В. (отв. ред.), Каташев М.С., Эшматова Г.Б. *Политические Репрессии в Горном Алтае (1922 – 1953 гг.) Сборник архивных документов и материалов.* Министерство образования и науки Республики Алтай Бюджетное научное учреждение Республики Алтай "Научно-исследовательский институт алтаистики им. С.С. Суразакова", Горно-Алтайск, 2017, 272 с.]

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Dilek, İbrahim. "Ekeyev, N. B. (Başredaktör), Kataşev, M. S., Eşmatova, M.S. Gorno-Altaysk'taki Politik Baskılar (1922-1953), Arşiv Belgeleri ve Materyaller. S.S. Surazakov Altayistik Araştırma Enstitüsü, Gorno-Altaysk, 2017, 272 s." *bilig*, no. 97, 2021, ss. 229-236.

** Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Ankara/Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-3697-4088
ibrahim.dilek@hbv.edu.tr

“Federal devlet organları, Rusya Federasyonu kurucu birimlerinin devlet iktidar organları ve yerel özyönetim organları, Rusya Federasyonu mevzuatı uyarınca yetkileri dahilinde, siyasî baskı mağdurlarının anısını yaşatmak ve mağdurların anılarını yaşatmaya yönelik örgütsel veya vatandaşların bireysel faaliyetlerini desteklemek için tedbir alma hakkına sahiptir. Siyasî baskılar, özellikle, kitlesel baskı kurbanlarının mezar alanlarını belirleme ve iyileştirme, siyasî baskıların tarihine ilişkin arşiv belgelerini belirleme, müze sergileri oluşturma ve yenileme faaliyetlerinde bulunma hakkına sahiptir.” Kanunun başka bir maddesinde ise, “Kitlesel baskı kurbanlarının gömüldüğü yerin tespit edilip bulunması durumunda, yerel özyönetim organı, kültürel miras varlıklarının korunması için bölgesel kuruluşa, nesnenin konumu ve hakkındaki bilgilerin eklenmesiyle birlikte kültürel miras nesnesinin işaretlerini içeren bir belgeyi kayda geçirilmesi için tarihi ve kültürel değeri tespit amacıyla başvuruda bulunur,” ifadesi yer almaktadır. Kanunun yürürlüğe girmesi, bir açıdan konuyla ilgili bilimsel çalışmaların yapılıp yaygınlaşmasına duyulan ihtiyacın bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Yukarıda künyesi verilen eser, işte bu ihtiyacı gidermek amacıyla hazırlanmıştır. Esasında, Altay Cumhuriyeti 1 Aralık 2004 tarihinde 61 RZ sayılı “Siyasî Baskı Mağdurları İçin Sosyal Destek Önlemleri Hakkında Kanun” ile daha önceden *Repressiya* mağdurları ve yakınları için bir kanun çıkarmıştı. Çıkarılan bu kanun, daha çok mağdurlara sosyal ve ekonomik destek verilmesiyle ilgilidir. Verilen destekler arasında devlet tarafından yaptırılan konutlardan %50 indirimle yararlanmak, keza kamu hizmetlerinden %50 indirimli faydalanmak, yurt içi ulaşımda indirimler, sosyal hizmetlerden ücretsiz faydalanma, el konulan mülkün iadesi, bu mümkün değilse değerlendirmeye göre belli bir miktar ödenmesi vs. mevcuttur. Ayrıca bütün Rusya’da *Repressiya* mağdurlarını anma günü olan 30 Ekim’de Altay Cumhuriyeti’nde de çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir.

İstatistiklere göre Altay Cumhuriyeti’nde 10.618 kişi *Repressiya* mağduru olmuş, 1.988 kişi idam edilmiştir. Bu infazların büyük kısmı Kızıl Özek’te gerçekleşmiştir. 2016 yılı itibariyle bu mağdurların 611’i hayattadır. Şimdiye kadar, Gorno-Altaysk’daki siyasî baskının tarihi üzerine dokümantasyon nitelikli, resmî belgelere dayalı özel bir çalışma mevcut değildir¹. Burada tanıtıp değerlendireceğimiz kitap, bir proje² kapsamında hazırlanmış ve bel-

gelere dayalı ilk çalışmanın sonuçlarını içermektedir. Kitap, Altay Cumhuriyeti için bölgesel tarih yazımını bir ölçüde genişletmeyi, yakın geçmişin birçok tartışmalı sorununun anlaşılmasına katkıda bulunmayı ve eserde neşredilen belgeler yoluyla dönemin Altay Dağları'ndaki siyasî baskıların seyirini objektif olarak incelemeyi mümkün kılmaktadır. Araştırma konusunun kronolojik çerçevesi 1922-1953 yıllarını kapsamaktadır.

Kitap, 1922-1953 yılları arasında Altay bölgesinde uygulanan siyasî baskılarla ilgili toplam 131 arşiv belgesini içermektedir. Seçilen zaman dilimi ülke ve bölge tarihindeki dönüm noktalarına göre belirlenmiştir. Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesi'nin 1 Haziran 1922'deki kararı ile Altay bölgesi Rusya'nın bir parçası olarak kabul edilmiş ve "Oyrot Özerk Bölgesi" kurulmuştur. 1953 tarihi ise, Sovyet toplumunda Stalinizmin tasfiye edilme sürecinin başlangıcıdır. Nitekim, 27 Mart 1953 tarihli SSCB Yüksek Sovyeti Başkanlığı Kararnamesi'ne göre af ve siyasî baskı kurbanlarının rehabilitasyon süreci başlatılmıştır.

Eserde yer alan belgelerin tarama işlemleri 2015-2017 yılları arasında yapılmıştır. Kitapta Novosibirsk Devlet Arşivlerinden alınan belgeler, Altay Cumhuriyeti Bolşevik Partisi'nin tutanakları, Parti'nin NKVD (İçişleri Halk Komiserliği) ile yazışmaları, VKP (Bütün Birlik Komünist Partisi) belgeleri, özellikle VKP'nin Oyrot Bölge Komite Bürosu'nun kararları, VKP'nin Oyrot Bölge Komitesi için OGPU (Tüm Birlik Devlet Politik Yönetimi: 1923'ten 1934'e kadar faaliyet yürüten SSCB'nin gizli polis servisi) ve NKVD'ye sunduğu notlar, soruşturma tutanakları, Oyrotskiy Kray ve Oyrotskiy Komsomolets gibi bölgesel gazetelerden derlenen haberler ve sair materyaller yer almıştır.

Eseri hazırlayanlar, faydalandıkları belgelerin biçimsel özellikleri ve dil hatalarını değiştirmeden vermekle birlikte, daktilo edilmiş metinleri yazan stenografların yazım hatalarını ve eksikliklerini düzeltmişlerdir. Okunamayan metin parçaları ise, <...> şeklinde gösterilmiş, açıklanması gereken yerlerde ise sayfa altlarına gerekli notlar düşülmüştür.

Belgeler seçilirken belirtilen zaman dilimi içerisindeki genel atmosferi karakterize edenlere önem verilmiş ve kronolojik sıra takip edilmiştir. Böylece okuyucu, bu belgelerden soruşturmaların prosedürü ve aşamalarını detaylı

olarak görme imkanına sahip olmaktadır. Fakat, hazırlayanlar, eseri eksik kılan iki hususu belirtmekte fayda görmüşlerdir: Bunlardan ilki, hâlâ bazı arşiv belgelerinin erişime kapalı olması; ikincisi ise, kişisel hakları koruyan kanunlar dolayısıyla bazı şahıs isimlerinin geçtiği belgeleri yayımlama imkânından mahrum kalmalarıdır.

Yukarıda vurgulandığı gibi çalışma, millî tarih yazımına katkıda bulunacak ve belirtilen yıllar arasındaki dramatik olayların anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Önsöz'ü müteakiben eser, dört ana bölümden oluşmaktadır:

I. Bölüm: *1922-1929 Yılları Arasında Gorno-Altaysk'taki Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Politik Durum* (11-44 ss. / 11-15 numaralı belgeler).

II. Bölüm: *Köylülerin Mülksüzleştirilmesi* (44-117 ss. / 16-51 numaralı belgeler).

III. Bölüm: *1934-1936 Yıllarındaki Siyasî Baskılar ve Kitlesele Baskıların Zirvesi* (117-145 ss. / 52-114 numaralı belgeler.)

IV. Bölüm: *1953'ten Günümüze Kadar Siyasî Baskı Kurbanlarının Rehabilitasyonu* (145- 200 ss. / 115-131 numaralı belgeler.)

Eserin özünü oluşturan bu dört bölümden sonra *Belgelerin Listesi* (240-258 ss.), *Kısaltmalar Listesi* (265-270 ss.), *Kullanılan Kaynaklar ve Literatür Listesi* (270-271 ss.) ile çalışma tamamlanmaktadır. Yukarıda zikredilen dört bölümde yer alan belgelerin içeriği ana konular hâlinde şu şekildedir:

Kayda geçirilen belgelerin bir kısmında Oyrotya'daki (Altay Cumhuriyeti) güncel ekonomik durumun kötülüğü, bu durum nedeniyle siyasî gelişmedeki zayıflık; yeni sisteme, özellikle ateizme karşı kilisenin tutumuyla birlikte kaçakçılık ya da hırsızlık gibi polisiye olaylar yer almaktadır. Belgelerde zorla çalışma cezalarına çaptırılan kişilerin polislin sıkı denetimi altında olduklarından da bahsedilmektedir.

Kitapta Oyrot Özerk Bölgesi'ndeki dinî mezhepler hakkında bilgiler de mevcuttur. 26 Nisan 1925 tarihli rapora göre Oyrotya'daki daki en güçlü dinî mezhep 'Eski İnananlar' olup, sayılarının 5000'den fazla olduğu zikredilmektedir. Bunun yanında 'Yedinci Gün Advenistleri'nin de Manjerok Köyü'nde 18 kişilik bir grup ve Kureyev Gölü kıyısında 17 kişilik ikinci bir grup olarak var olduklarını fakat aralarında bir ilişki bulunmadığı üzerinde durulmaktadır. Raporda Eski İnananların yerli halka (Altay Türklerine) karşı

sert bir sömürü içinde oldukları kaydedilmiştir. Hristiyan gruplarla birlikte Altay Türklerinin din adamları olan 'Kam' ve 'Carlıkçı'ların kimliklerinin tespiti, cezalandırılmaları da belgelerde yer almıştır.

1920 ve 1930'lu yıllara ait belgelerde en çok dikkati çeken hususlardan biri, tarım ve hayvancılıktaki yetersizlikler ve bu ekonomik sonuçlardır. 'Kulak'ların hayvanlarını telef etmeleri de ekonomiyi olumsuz etkileyen unsurlardan biri olarak kayıtlara geçmiştir. Belgelerin önemli bir kısmı Kulaklarla ilgilidir. Bu belgelerde Kulaklara karşı sert uygulamalar, tutuklanmaları, sahip oldukları ve el konulan varlıklarının dökümünün çıkarılması, kolektif çiftliklerin kurulmasında Kulak engelinin aşılması üzerinde durulur. Kulakların el konulan mallarıyla ilgili bir belge, kitapta 127 numarayla kayıtlıdır. Belgede Kulak olarak suçlanan A. N. Kazantsev'in el konulan mallarının dökümü verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Sağım inekleri, atlar, koyun ve kuzular, marallar, yatak, hamut, maral derisi, kızak, yay, bileği, dolap, bel peteği vs. Kulakları bir sınıf olarak tasfiye etme ve tamamen ortadan kaldırma amacı belgelerde açıkça kayıtlıdır. Kulakların sebep olduğu israf ve toplu hayvan katliamının önlenmesi ve bu amaçla Kulakların sahip oldukları varlıkların envanterinin çıkarılması gerektiği vurgulanır. Belgelerde Kulaklara karşı aktif olarak savaşmayanların da suç ortağı kabul edileceği yazılıdır. Kulaklarla birlikte halk düşmanlarının tespit edilmesi, Anti-Sovyet yapılanmalar, karşı devrimci faaliyetler, Troçkistler vs.'nin tespiti ve alınması gereken tedbirlerle birlikte bunlara karşı uygulanan fiziksel baskının artırılması taleplerini içeren belgelerin sayısı da az değildir.

Komünist Parti'nin örgütlenmeleri, kadınları örgütün içine dahil etme çabaları, yoksulların parti ve toplantılara aktif katılımını ve parti disiplinini sağlamak, bölgesel kurul seçimleri ve bu seçimlerde yaşanan olaylar, tartışmalar, toplantılarda insanların birbirlerini Kulak olarak suçlamaları ve çıkan kavgalar, Parti'den ihraç edilenler vb. konular da kayıtlarda kendine yer bulmuştur.

Belgelerde dikkat çeken hususlardan bir diğeri, sisteme karşı örgütsel davranış taşıyan grupların yapılanmaları ve faaliyetleriyle ilgili olanlardır. Bunlardan ikisi 49 ve 58. numaralı belgelerde kaydedilmiştir. 3 Kasım 1931 tarihini taşıyan 49 numaralı belgede Koş Agaş'ta çıkması muhtemel bir isyan ve Özerk bir Kazak devleti yaratma çabalarının tespiti edildiği

kaydedilmiştir. Tespit edilen bu örgütün Şubat 1931'de tasfiye edilerek 81 kişinin yok edildiği, 54 kişinin de yargıya teslim edildiği kaydedilmiştir. Aynı belgede aralarında 6 şamanın da bulunduğu benzer bir organizasyonun kurulduğu ve bu organizasyonun da Nisan 1931'de tasfiye edildiği belirtilmektedir. 22 Ağustos 1936 tarihli ve 58 numaralı kayıtlı belgede ise, Altay Türklerinden oluşan karşı devrimci milliyetçi bir grubun isyan hazırlığı içinde olduğu ifade edilmiştir. Belgeye göre S.S. Safranov, bu grubun lideridir. Safranov'la birlikte on altı kişinin de adı geçer. İddiaya göre amaçları bütün Altay'da teşkilatlanmak suretiyle Oyrotya'da Sovyet iktidarını devirmektir. Örgütün bütün üyeleri Ceza Kanunu'nun 58. maddesinin 2. ve 11. firkalarına göre yargılanırlar. Kanıt olarak ise ele geçirilmiş 14 adet av tüfeği, 3 adet küçük çaplı tüfek, 2 adet Browning marka tabanca gösterilir.

Kitapta yer alan belgelerin bir kısmı Altay'a getirilen sürgünlerle ilgilidir. 30 Ocak 1950 tarihli (113 numaralı) belgeye göre Altay'ın Turaçak bölgesine toplamda 297 kişiden oluşan 75 Alman ailesinin iskan edilmiştir. Fakat fiziksel imkanları geliştirmenin zorlukları, konutların yetersizliği ve mevcut olanların da sağlıksız şartlar taşıması çeşitli hastalıkların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durumun sebebi, 1940 ve 1950'li yıllarda Altay bölgesinin bir sürgün yeri olarak seçilmiş olmasıdır. İlk sürgünler, II. Dünya Savaşı öncesinde ve savaşın ilk yıllarında gelmeye başlamıştır. Bunların 715'i Alman, 306'sı Litvanyalı, 173'ü Moldovalı ve Gagauz, 13'ü ise Kalmuktur. En fazla sürgün 655 kişi ile Turaçak'tadır. Onu 202 kişi ile Mayma ve 158 kişi ile Ongüday bölgeleri takip eder. Bu sürgünlerin önemli bir kısmı Moğolistan'a uzanan Çuy yolunun yapımında çalıştırılmışlardır.

Kitapta yer alan bazı belgeler de Repressiya sırasında suçlu bulunup bir kısmı idam edilenlerin aklanmasıyla ilgilidir. Bunlardan biri Altay Türklerinden Sanaa Trifon Vasilyeviç ile ilgili olandır. 1896'da Ulagan'da doğan Vasilyeviç, Eylül 1937'de SSCB Ceza Kanunu'nun 58. maddesinin 2, 4 ve 11 fıkralarından yargılanarak infaz edilmiştir. 3 Kasım 1956 tarihinde Altay Bölge Mahkemesi Vasilyeviç'in suçsuzluğuna karar veren hükmü açıklamıştır. Aklananlardan bir diğeri ise A. M. Somoşkin'dir. 1885 doğumlu bir Rus papaz olan Somoşkin, Altay'da Mayma bölgesinde rahiplik yaparken tutuklanmıştır. Eşinin 14 Mayıs 1956 tarihinde kocasının akıbetini öğrenmek için verdiği dilekçeye 23 Aralık 1957 tarihinde cevap

verilir. Mahkeme, Somoşkin'le ilgili olarak verilen hükmü geçersiz sayarak davayı kapatır.

Kitapta yer alan son belge ise Repressiya kurbanlarının aklanması ile ilgili 1981-2015 yılları arasında açılan davaların istatistiksel bilgisini içermektedir. Altay Cumhuriyeti Nüfus Müdürlüğü ve Arşivleri Komitesi'nin kayıtlarına göre bu yıllar arasında toplam 3520 dava açılmış, bunların tamamına yakını haklı bulunmuştur.

Sonuç olarak, bazı belgelerini içerikleriyle birlikte tanıtip değerlendirmeye çalıştığımız eser, Altay Cumhuriyeti'nin yakın tarihine ışık tutarak, Repressiya döneminde bölgede yapılan uygulamaları gözler önüne sermektedir. Yukarıda bahsedilen iki sebepten (bazı arşiv belgelerine erişim yasağı ve kişisel hakları koruyan kanunlar) dolayı bu ve benzeri çalışmalar şimdilik nispeten eksiktir. Arşivlere tam erişim sağlandığında, özellikle Stalin döneminde yapılan uygulamalar bütün açıklığıyla ortaya çıkacaktır. Yazının girişinde işaret edildiği üzere Altay Cumhuriyeti'nde resmî kayıtlara göre 10.618 kişi Repressiya mağduru olmuş, 1.998 kişi ise idam edilmiştir. Belgeler tamamıyla ulaşılabilir olduğunda hazırlanan kitabın bugünkü önemi ve başarısına rağmen ne kadar eksik olduğu anlaşılacaktır. Kitabın içeriği, ileride daha kapsamlı olarak yapılacak çalışmalara zemin hazırlaması bakımından önemli olduğu gibi Altay Cumhuriyeti özelinde bütün SSCB'de uygulanan tiranlığa da örneklem oluşturacak niteliktedir. Eserde yer alan 131 belge, henüz açığa çıkmamış milyonlarcasının özüdür.

Açıklamalar

- 1 Altay'daki Repressiya kurbanlarıyla ilgili olarak anı ve hafıza niteliği taşıyan bir eser, daha önce üç cilt halinde yayımlanmıştı: “*Книга Памяти Жертв Политических Репрессий в Республике Алтай*, В 3 т. Т. I-III. Горно-Алтайск: Юч-Сюмер, 1996–1998–2003. 285+336+246с.” (*Altay Cumhuriyeti'ndeki Siyasî Baskı Kurbanlarının Anı Kitabı*, 3 Cilt, Üç Sümer yay., Gorno Altaysk, 1996-1998-2003. 285+336+245 s.) Bu kitapta Repressiya'ya maruz kalan kişilerin kısa biyografileri tutuklama ve infaz tarihleri verilmiştir. Ayrıca, 1917-1939 yılları arasında Stalinizmin Altay Cumhuriyeti'ndeki etkilerini ortaya koymak amacıyla 25-27 Eki 2017 tarihleri arasında Gorno-Altaysk'ta yirmi beş bilim insanının katıldığı bir sempozyum düzenlenmiş, sunulan bildiriler daha sonra kitap olarak da yayımlanmıştır. Bk., Екеев Н.В.

- *Gorno-Altaysk'taki Politik Baskılar (1922-1953), Arşiv Belgeleri ve Materyaller. Ed. Ekeyev, N. B. vd., S.S. Surazakov Altayistik Araştırma Enstitüsü, Gorno-Altaysk, 2017, 272 s.* •

(отв. ред.), Каташев М.С., Эшматова Г.Б., Национальный Регион России В Эпоху Революционных Преобразований И Становления Политической Системы Сталинизма. 1917–1939 Гг. (На Примере Ойротии –Горного Алтая), Материалы межрегиональной научно-практической конференции (г. Горно-Алтайск, 25–27 октября 2017 г.) Горно-Алтайск, 2018.

- 2 Projenin tanıtımı için bk. Екеева Н. М., *Первый заместитель Председателя Правительства Республики Алтай*, Национальный Регион России В Эпоху Революционных Преобразований И Становления Политической Системы Сталинизма.1917–1939 Гг.(На Примере Ойротии – Горного Алтая) Материалы межрегиональной научно-практической конференции (г. Горно-Алтайск, 25–27 октября 2017 г.) Горно-Алтайск, 2018.

bilig

Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi

© Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı

Yayın İlkeleri

bilig, Türk Dünyasının kültürel zenginliklerini, tarihî ve güncel gerçeklerini ve problemlerini bilimsel ölçüler içerisinde ortaya koymak amacıyla yayımlanmaktadır.

bilig'e gönderilecek yazılarda; alanında bir boşluğu dolduracak özgün bir makale olması veya daha önce yayımlanmış çalışmaları değerlendiren, bu konuda yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan bir inceleme olma şartı aranır. Türk Dünyasıyla ilgili yazar ve yapıtları tanıtan, yeni etkinlikleri duyuran yazılara da yer verilir.

Makalelerin *bilig*'de yayımlanabilmesi için, daha önce bir başka yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş bildiriler, bu durum açıkça belirtilmek şartıyla kabul edilebilir.

bilig, Kış/Ocak, Bahar/Nisan, Yaz/Temmuz ve Güz/Ekim olmak üzere yılda dört sayı yayımlanır. Her yılın sonunda derginin yıllık dizini hazırlanır ve Kış sayısında yayımlanır. Dergi, Yayın Kurulu tarafından belirlenen yurt içi ve dışındaki kütüphanelere, uluslararası indeks kurumlarına ve abonelere, yayımlandığı tarihten itibaren bir ay içerisinde gönderilir.

Yazıların Değerlendirilmesi

bilig'de makale başvurusu bilig.yesevi.edu.tr web adresinden "Makale Yönetim Sistemi"ne kaydolarak yapılır. E-posta ile gönderilen makaleler değerlendirmeye alınmaz.

bilig'e gönderilen yazılar, önce dergi ilkelerine uygunluk açısından incelenir. Uygun görülmeyenler düzeltilmesi için yazarına gönderilir. Yayın için gönderilen makalelerin değerlendirilmesinde akademik tarafsızlık ve bilimsel kalite en önemli ölçütlerdir. Yayın ilkelerine uygun yazılar Yayın Kurulu tarafından incelenir. Dergi kapsamına giren ve değerlendirme için uygun bulunanlar, ilgili alanda uzman hakemlere gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar Makale Yönetim Sisteminde saklanır. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı, üçüncü bir hakeme gönderilebilir veya Yayın Kurulu, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı verebilir. Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulunun

eleştiri ve önerilerini dikkate alırlar. Katılmadıkları hususlar varsa, gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler. Yayına kabul edilmeyen yazılar, sistemden silinmez. Yazıların yayımlanmasında nihai karar Yayın Kuruluna aittir.

bilig'de yayımlanması kabul edilen yazıların telif hakkı *Abmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı*'na devredilmiş sayılır. Yayımlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu ve yazım tercihleri, yazarlarına aittir. Yazı ve fotoğraflardan, kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Yayın Politikası

bilig'de yayımlanan bütün makaleler aynı zamanda tam metin olarak bilig.yesevi.edu.tr web adresinde açık erişimli olarak yer almaktadır.

bilig'de makale değerlendirme ve yayın aşamasında yazardan hiçbir şekilde ücret alınmaz. Yazara da telif ücreti ödenmez.

Yazım Dili

bilig'de Türkçe ve İngilizce makaleler yayımlanır. Makalelerin Türkçe, İngilizce ve Rusça özetlerine (abstracts) yer verilir.

Yazım Kuralları

bilig'de 97. Sayıdan itibaren MLA atf sisteminin yazım kuralları uygulanmaktadır. Alıntılar, göndermeler ve kaynakça ile ilgili temel hususlar aşağıda örneklerle gösterilmiş olup örneği bulunmayan kaynaklar için MLA atf sisteminin 8. versiyonu (<https://style.mla.org/>) esas alınmalıdır.

Makalelerin, aşağıda belirtilen şekilde sunulmasına özen gösterilmelidir:

1. Başlık: İçerikle uyumlu, içeriği en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve **koyu** harflerle yazılmalıdır. Makalenin başlığı, en fazla 10-12 kelime arasında olmalıdır.

2. Yazar ad(lar)ı ve adres(ler)i: Makale dosyasında yazar ad(lar)ı ve adres(ler) i bulunmamalıdır. Yazar(lar)la ilgili bilgiler başvuru sırasında Makale Yönetim Sisteminde ilgili alanlara yazılmalıdır.

3. Öz: Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 75, en fazla 150 kelimedenden oluşan Türkçe öz bulunmalıdır. Öz içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemelidir. Özün altında bir satır boşluk bırakılarak, en az 5, en çok 8 sözcükten oluşan anahtar kelimeler verilmelidir. Anahtar kelimeler makale içeriği ile uyumlu ve kapsayıcı olmalıdır. Makalenin sonunda; yazı başlığı, öz ve anahtar kelimelerin İngilizce ve Rusçaları bulunmalıdır. Rusça özetler gönderilmediği takdirde dergi tarafından ilave edilir.

4. Ana Metin: A4 boyutunda (29.7x21 cm.) kâğıtlara, MS Word programında, *Times*

New Roman veya benzeri bir yazı karakteri ile 12 punto, 1.5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında 2.5 cm boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır. Yazılar öz ve kaynakça dâhil 7.000 (yedi bin) kelimeyi geçmemelidir. Metin içinde vurgulanması gereken kısımlar, koyu değil eğik harflerle yazılmalıdır. Metinde tırnak işareti eğik harfler gibi çifte vurgulamalara yer verilmemelidir.

5. Bölüm Başlıkları: Makalede, düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Ana başlıklar (ana bölümler, kaynaklar ve ekler) koyu ve ilk harfleri büyük; ara başlıklar, yalnız ilk harfleri büyük; alt başlıklar ise ilk harfleri büyük ve italik yazılmalıdır.

6. Tablolar ve Şekiller: Tabloların numarası ve başlığı bulunmalıdır. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalıdır. Yatay çizgiler ise sadece tablo içindeki alt başlıkları birbirinden ayırmak için kullanılmalıdır. Tablo numarası üste, tam sola dayalı olarak dik yazılmalı; tablo adı ise, bir alt satırda her sözcüğün ilk harfi büyük yazılmalıdır. Tablolar metin içinde bulunması gereken yerlerde olmalıdır. Şekiller siyah beyaz baskıya uygun hazırlanmalıdır. Şekil numaraları ve adları şeklin soluna hizalı şekilde yazılmalıdır. Şekil numarası nokta ile bitmelidir. Hemen yanından sadece ilk harf büyük olmak üzere şekil adı dik yazılmalı ve kaynağı verilmelidir. Aşağıda tablo örneği sunulmuştur.

Tablo 1

Türk Üniversitelerinde Uluslararası Öğrenciler (2017-2018)

	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam Uluslararası Öğrenci Sayısı	81706	43324	125030
TÜRKSOY Tam ve Gözlemci Üye Ülkeler	24309	11686	35995
Azerbaycan	12911	4177	17088
Kazakistan	1051	1014	2065
Kırgızistan	1105	821	1926
Moldova	175	225	400
Özbekistan	435	405	840
Rusya	808	621	1429
Türkmenistan	7824	4423	12247
Türkiye'deki Üniversitelerdeki Toplam Lisansüstü ve Lisansüstü Öğrenci Sayısı	2622936	2168678	4791614
Uluslararası Öğrenci Oranı	3,12%	2,00%	2,61%

Kaynak: "Uyruğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu." *YÖK*, 17 Ağustos 2019, <https://istatistik.yok.gov.tr/>

7. Resimler: Yüksek çözünürlüklü, baskı kalitesinde taranmış halde makaleye ek olarak gönderilmelidir. Resim adlandırmalarında, şekil ve çizelgelerdeki kurallara uyulmalıdır.

Şekil, çizelge ve resimler toplam 10 sayfayı (yazının üçte birini) aşmamalıdır. Teknik imkâna sahip yazarlar, şekil, çizelge ve resimleri aynen basılabilecek nitelikte olmak şartı ile metin içindeki yerlerine yerleştirebilirler.

8. Alıntı ve Göndermeler: Doğrudan alıntılar tırnak içinde verilmelidir. 2.5 satırdan az alıntılar satır arasında; 2.5 satırdan uzun alıntılar satırın sadece solundan 2 cm içeride, blok hâlinde ve 1.5 satır aralığıyla yazılmalıdır. Dipnot kullanımından mümkün olduğunca kaçınılmalı, bu kullanıma yalnız açıklamalar için başvurulmalı ve otomatik numaralandırma yoluna gidilmelidir.

Metin içinde göndermeler, parantez içinde aşağıdaki şekilde yazılmalıdır:

(Köprülü 15).

İki yazarlı yayınlarda yazarların soyadları aşağıdaki şekilde yazılmalıdır:

(Taner ve Bezirci 22).

Üç ve daha fazla yazarlı yayınlarda, metin içinde sadece ilk yazarın soyadı ve “ve diğerleri/vd.” yazılmalıdır:

(Gökay ve diğerleri 18).

(Gökay vd. 18).

Metin içinde, gönderme yapılan yazarın adı veriliyorsa kaynağın sadece sayfa numarası yazılmalıdır:

Tanpınar (131), bu konuda ...

Aynı yazara ait iki veya daha fazla esere gönderme yapılırsa yazar soyadından sonra yayının ilk birkaç kelimesi yazılarak ayırt edilmelidir:

(Dilçin, *Divan Şiiri* 86).

(Dilçin, *Fuzulî'nin Şiiri* 110).

Aynı soyadı taşıyan yazarlara ait yayınlarda soyadından önce yazar adı kısaltılarak yazılmalıdır:

(S. Kaplan 41).

(M. Kaplan 16).

Sayfa numarası bulunmayan elektronik yayınlarda sadece soyadı ya da başlık yazılmalıdır.

Yazarı belirtilmeyen ansiklopedi vb. yayınlarda ise eser ismi yazılmalıdır, eser ismi uzun ise ilk 2-3 kelimesi yazılmalıdır.

Kişisel görüşmeler, metin içinde soyadı belirtilerek gösterilmeli, ayrıca kaynaklarda da tarihle birlikte belirtilmelidir.

9. Kaynaklar: Metnin sonunda, yazarların soyadına göre alfabetik olarak düzenlenmelidir. Yararlanılan kaynağın yazarı soyadı önce belirtilecek şekilde gösterilmelidir.

Örnek:

İsen, Mustafa. *Tezkireden Biyografiye*. Kapı Yayınları, 2010.

Köprülü, Mehmet Fuat. *Azeri Edebiyatının Tekâmülü*. MEB Yayınları, 1961.

Kaynağın iki yazarı varsa öncelikle çalışmada ismi önce yazılmış yazarın soyadı bilgisi ile başlanır, künye bilgilerinin alfabetik sıralanmasında ilk yazardan sonrakilerin soyadlarının öne alınmasının işlevi yoktur.

Örnek:

Taner, Refika, ve Asım Bezirci. *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler*. Gözlem Yayınları, 1981.

Kaynağın üç ve daha fazla yazarı varsa, ilkinin soyadı ve adı, sonra “ve diğerleri/vd.” yazılmalıdır.

Örnek:

Altaev, Zhakypbek ve diğerleri. “Essence and Typology of Intellect in al-Farabi’s Epistemology.” *bilig*, no. 95, 2020, ss. 79-95.

Kitap ve dergi adları eğik yazılmalı; makale, kitap bölümü gibi kaynaklar tırnak içinde gösterilmelidir. Kitap künyesinde sayfa numara bilgisi gerekmezken; dergi, ansiklopedi maddesi, kitap bölümü gibi kısa yapıtlarda yararlanılan bölüme ait sayfa aralığı bilgisi mutlaka yer almalıdır.

Örnek:

Berk, İlhan. *Poetika*. Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Demir, Nurettin. “Türkçede Evidensiyel.” *bilig*, no. 62, 2012, ss. 97-117.

Aydınğün, İsmail, ve Ayşegül Aydınğün. “Crimean Tatars Return Home: Identity and Cultural Revival.” *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 33 no. 1, 2007, ss. 113-128.

Kitabı çeviren, derleyen, yayıma hazırlayan ya da editörlük yapan varsa ismine yazar ve eser bilgisinden sonra yer verilmelidir.

Örnek:

Shaw, Stanford. *Osmanlı İmparatorluğu*. Çev. Mehmet Harmancı, Sermet Matbaası, 1982.

Aydemir, Yaşar. “Lâmiî Çelebi'nin Mecmualara Yansıyan Şiirleri.” *Bursalı Lâmiî Çelebi ve Dönemi*, ed. Bilal Kemikli ve Süleyman Eroğlu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2011, ss. 149-172.

Yazar ismi yoksa editör, hazırlayan ya da derleyen ismi başta verilmelidir:

Tarlan, Ali Nihat, haz. *Hayâlî Divanı*. Akçağ Yayınları, 1992.

Ansiklopedi maddelerinde madde yazarının biliniyorsa soyadı ve adından sonra, sırasıyla tırnak içinde maddenin başlığı, ansiklopedinin tam adı, cilt numarası, yayınevi, yazılış tarihi ve sayfa aralığı belirtilmelidir:

Örnek:

İpekten, Haluk. “Azmî-zâde Mustafa Hâletî.” *İslâm Ansiklopedisi*, 4. cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, ss. 348-349.

Tezler kaynak gösterilirken sırasıyla tez yazarının soyadı ve adından sonra, *eğik harflerle* tezin tam başlığı, tez tipi, tezin hazırlandığı üniversitenin adı, tezin yazıldığı tarih yer almalıdır:

Örnek:

Karakaya, Burcu. *Garibi'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı: İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin*. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi, 2012.

Yazmalar “Yazar. Eser Adı. Kütüphane, Koleksiyon, Katalog numarası, yaprağı.” şeklinde kaynak gösterilmelidir.

Örnek:

Âsım. *Zeyl-i Zübdetü'l-Eş'âr*. Millet Kütüphanesi, A. Emirî Efendi, No. 1326, vr. 45a.

İnternette yer alan bir çalışmaya atıfta bulunmak için yazarın soyadı, adı, yazının başlığı, yayıncı (web site adı), yayın tarihi, bağlantı adresi bilgilerini vermek yeterlidir.

Örnek:

Gökçek, Fazıl. “Mehmet Akif Ersoy.” *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 03 Ocak 2018, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ersoy-mehmet-akif>.

Kişisel görüşmelerde, kaynak kişinin soyadı, adı, görüşme türü ve tarihi şu şekilde yazılmalıdır:

Demir, Adem. Telefon görüşmesi. 22 Mayıs 2018.

Henüz yayınlanmamış ama yayınlanmak üzere kabul edilmiş makale atıfları da şu şekilde gösterilebilir.

Örnek:

Bayram, Bülent. “G.T. Timofeyev’in Notları Çerçevesinde 20.Yüzyıl Başında Orta İdil’de Çuvaşların Etnik-Kültürel İlişkileri.” *bilig*, (yayımlanacak), doi: 10.12995/bilig.9801.

Yazışma Adresi

Ahmet Yesevi Üniversitesi
bilig Dergisi Editörlüğü

Aşağı Öveçler Mahallesi, 1314. Cadde, No: 19
Çankaya / ANKARA / TÜRKİYE
Tel: (0312) 216 06 00 • Faks: (0312) 216 06 09
bilig.yesevi.edu.tr
bilig@yesevi.edu.tr

bilig

Journal of Social Sciences of the Turkic World

© Ahmet Yesevi University Board of Trustees

Editorial Principles

bilig aims to present the cultural riches as well as the historical and contemporary realities and problems of the Turkic world within a scientific framework.

Submissions to *bilig* should be original articles that will fill a gap in the field or to be a review that evaluates previously published studies and produces new and worthwhile ideas. *bilig* also publishes essays introducing authors and works and announcing new and recent activities related to the Turkic world.

An article to be published in *bilig* should not have been previously published or accepted for publication elsewhere. Papers presented at a conference or symposium may be accepted for publication if this is clearly indicated

bilig is published quarterly: Winter/January, Spring/April, Summer/July and Autumn/October. At the end of each year, an annual index is prepared and published in the winter issue. Each issue is forwarded to subscribers, libraries and international indexing institutions within one month after its publication.

Review of Articles

Article applications at *bilig* are made by registering to the “Manuscript Handling System” at bilig.yesevi.edu.tr web address. Articles sent via e-mail will not be evaluated.

Articles submitted to *bilig* are first reviewed in terms of the journal’s editorial principles. Those found unsuitable are returned to their authors for revision. Academic objectivity and scientific quality are considered of paramount importance in the evaluation of articles submitted for publication. Articles in accordance with editorial principles are reviewed by the Editorial Board. Submissions found suitable are referred to two referees working in relevant fields. The names of the referees are kept confidential and referee reports are stored in

Manuscript Handling System. If one of the referee reports is positive and the other negative, the article may be forwarded to a third referee for further assessment or alternatively, the Editorial Board may make a final decision based on the nature of the two reports. The authors are responsible for revising their articles in line with the criticism and suggestions made by the referees and the Editorial Board. If they disagree with any issues, they may make an objection by providing clearly-stated reasons. Submissions which are not accepted for publication are not deleted from the system. The final decision regarding the publication of the articles belongs to the Editorial Board.

The royalty rights of the articles accepted to be published in *bilig* are considered transferred to Ahmet Yesevi University Board of Trustees. Authors have full responsibility for the views expressed in their articles and for their stylistic preferences. Quotations from other articles and duplication of photographs are permitted as long as they are fully referenced and cited.

Publication Policy

All the articles published in *bilig* are also available as full text on bilig.yesevi.edu.tr web address as open access.

No fee is charged to the author during article evaluation and publication in *bilig*. No royalties are paid to the author, either.

Language of Publication

bilig publishes articles in Turkish and English. Abstracts of the articles will be in Turkish, English and Russian.

Style Guidelines

In *bilig*, the style of the MLA citation system are applied as of the 97th issue. The main points regarding citations, references and bibliography are shown below with examples, and the 8th version of the MLA citation system (<https://style.mla.org/>) should be taken as a basis for sources without examples.

The following rules should be observed while preparing an article for submission to *bilig*:

1. Title of the article: The title should suit the content and express it in the best way, and should be written in **bold** letters. The title should consist of no more than 10-12 words.

2. Name(s) and address(es) of the author(s): The article file should not contain the name(s) and address(es) of the author. Information regarding the author(s) should be written in the relevant fields in the Manuscript Handling System during the application.

3. Abstract: The article should include an abstract in Turkish at the beginning. The abstract should explain the topic clearly and concisely in a minimum of 75 and a maximum of 150 words. The abstract should not include references to sources, figures and charts. Keywords of 5 to 8 words should be placed at the end of the abstract. There should be a single space between the body of the abstract and the keywords. The keywords should be comprehensive and suitable to the content of the article. The English and Russian versions of the title, abstract and keywords should be placed at the end of the article. In case the Russian abstract is not submitted, it will be added later by the journal.

4. Body Text: The body of the article should be typed on A4 (29.7x21cm) paper on MS Word in size 12 Times New Roman or a similar font using 1,5 line spacing. Margins of 2,5 cm should be left on all sides and the pages should be numbered. Articles should not exceed 7.000 words including the abstract and bibliography. Passages that need to be emphasized in the text should not be bold but italicized. Double emphases like using both italics and quotation marks should be avoided

5. Section Titles: The article may contain main and sub-titles to enable a smoother flow of information. The main titles (main sections, bibliography and appendices) should be bold and their first letters be capitalized; subtitles, only the first letters should be capitalized; sub-headings should be written in italics with their first letters capitalized.

6. Tables and Figures: Tables should have numbers and captions. In tables vertical lines should not be used. Horizontal lines should be used only to separate the subtitles within the table. The table number should be written at the top, fully aligned to the left; the table caption should be in the lower line and the first letter of each word in the caption should be capitalized. Tables should be placed where they are most appropriate in the text. Figures should be prepared in line with black-and-white printing. The numbers and captions of the figures should be written aligned to the left of the figure. The figure number should be written in italics, ending with a period. The caption should immediately follow the number. The caption should not be written vertically, with only the first letter capital, and the references should be stated. Below is a sample table.

Table 1

International Students at Turkish Universities (2017-2018)

	Male	Female	Total
Total Number of International Students	81706	43324	125030
TÜRKSOY Member and Observer Member States	24309	11686	35995
Azerbaijan	12911	4177	17088
Kazakhstan	1051	1014	2065
Kyrgyzstan	1105	821	1926
Moldova	175	225	400
Uzbekistan	435	405	840
Russia	808	621	1429
Turkmenistan	7824	4423	12247
Total Undergraduate and Graduate Students Number at Universities in Turkey	2622936	2168678	4791614
International Student Ratio	3,12%	2,00%	2,61%

Reference: "The Report of the Number of the Students regarding" *YÖK*, 17 August 2019, <https://istatistik.yok.gov.tr/>

7. Pictures: Pictures should be attached to the articles scanned in high-resolution print quality. The same rules for figures and tables apply in naming pictures.

The number of pages for figures, tables and pictures should not exceed 10 pages (one-third of the article). Authors having the necessary technical equipment and software may themselves insert their figures, drawings and pictures into the text provided these are ready for printing.

8. Quotations and Citations: Direct quotations should be placed in quotation marks. Quotations shorter than 2.5 lines should be placed within the flowing text. If the quotation is longer than 2.5 lines, it should be turned into a block quote with a 1.5 cm indentation only from the right and left, and the font size should be 1 point smaller. Footnotes and endnotes should be avoided as much as possible. They should only be used for essential explanations and should be numbered automatically.

Citations within the text should be given in parentheses as follows:
(Köprülü 15).

When sources with two authors are cited, the surnames of the authors should be given as follows:

(Taner and Bezirci 22).

When sources with three or more authors are cited, the surname of the first author is given and 'et. al' is added.

(Gökay et. al 18).

If the text already includes the name of the cited author, only the page number should be given:

In this respect, Tanpınar (131) says ...

When two or more works belonging to the same author are cited, the first few words of the publication should be distinguished after the author's surname:

(Dilçin, *Divan Şiiri* 86).

(Dilçin, *Fuzulî'nin Şiiri* 110).

In manuscripts belonging to authors with the same surname, the name of the author should be shortened before the surname:

(S. Kaplan 41).

(M. Kaplan 16).

In electronic manuscripts with no page number, only the surname or title should be written.

In encyclopaedias and other sources without authors, only the name of the source should be written. If the title is long, the first 2-3 words should be given.

Personal interviews should be cited within the text by giving the surnames and dates should also be cited in the bibliography.

9. References: References should be placed at the end of the text, the surnames of authors in alphabetical order. The work cited should be entered with the surname of the author placed at the beginning:

Example:

İsen, Mustafa. *Tezkireden Biyografiye*. Kapı Yayınları, 2010.

Köprülü, Mehmet Fuat. *Azeri Edebiyatının Tekâmülü*. MEB Yayınları, 1961.

If a source has two authors, the surname of the first author should be placed first; it is not functional to place the surname of the other authors first in alphabetical order.

Example:

Taner, Refika, and Asım Bezirci. *Edebiyatımızda Seçme Hikâyeler*. Gözlem Yayınları, 1981.

If a source has more than three authors, the surname and name of the first author should be written, and the other authors should be indicated by et.al.

Example:

Altaev, Zhakypbek et. al. "Essence and Typology of Intellect in al-Farabi's Epistemology." *bilig*, no. 95, 2020, ss. 79-95.

The titles of books and journals should be italicized; article titles and book chapters should be placed in quotation marks. Page numbers need not be indicated for books. Shorter works like journals, encyclopedia entries and book chapters, however, require the indication of page numbers.

Example:

Berk, İlhan. *Poetika*. Yapı Kredi Yayınları, 1997.

Demir, Nurettin. "Türkçede Evidensiyel." *bilig*, no. 62, 2012, ss. 97-117.

Aydingün, İsmail, and Ayşegül Aydingün. "Crimean Tatars Return Home: Identity and Cultural Revival." *Journal of Ethnic and Migration Studies*, vol. 33 no. 1, 2007, ss. 113-128.

Translator's, compiler's and editor's names (if there are any) should follow the author and title of the work:

Example

Shaw, Stanford. *Osmanlı İmparatorluğu*. Çev. Mehmet Harmancı, Sermet Matbaası, 1982.

Aydemir, Yaşar. "Lâmiî Çelebi'nin Mecmualara Yansıyan Şiirleri." *Bursalı Lâmiî Çelebi ve Dönemi*, ed. Bilal Kemikli ve Süleyman Eroğlu, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2011, ss. 149-172.

If there is no author name, the name of the editor, preparer or compiler should be given first:

Tarlan, Ali Nihat, pre. *Hayâli Divanı*. Akçağ Yayınları, 1992.

For **encyclopedia entries**, if the author of the encyclopedia entry is known, the author's surname and name are written first. These are followed by the date of the entry, the title of the entry in quotation marks, the full name of the encyclopedia, its volume number, place of publication, publisher and page numbers:

Example:

İpekten, Haluk. "Azmî-zâde Mustafa Hâletî." *İslâm Ansiklopedisi*, 4. cilt, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991, ss. 348-349.

For **theses and dissertations**, the surname and name of the thesis author should be followed by the full title of the thesis in italics, the thesis type, the name of the university where the thesis was prepared, the date the thesis was written:

Example:

Karakaya, Burcu. *Garibi'nin Yûsuf u Züleyhâ'sı: İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin*. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi, 2012.

Handwritten manuscripts should be cited in the following way: Author. Title of the Work. Library. Collection. Catalogue number sheet.

Example:

Âsım. *Zeyl-i Zübdetül-Eş'âr*. Millet Kütüphanesi, A. Emiri Efendi, No. 1326, vr. 45a.

To cite **a study found on the Internet**, it is sufficient to provide the author's surname, name, title of the article, publisher (website name), date of publication, and link address.

Example:

Gökçek, Fazıl. "Mehmet Akif Ersoy." *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 03 Ocak 2018, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ersoy-mehmet-akif>.

In personal interviews, the surname, name, interview type and date of the source person should be given as follows:

Demir, Adem. Phone Call. 22 May 2018.

An article accepted for publication but not yet published can be cited in the following way:

Example:

Bayram, Bülent. “G.T. Timofeyev’in Notları Çerçevesinde 20.Yüzyıl Başında Orta İdil’de Çuvaşların Etnik-Kültürel İlişkileri.” *bilig*, (yayımlanacak), doi: 10.12995/bilig.9801.

Address

Ahmet Yesevi Üniversitesi

bilig Dergisi Editörlüğü

Aşağı Öveçler Mahallesi, 1314. Cadde, No: 19

Çankaya / ANKARA / TÜRKİYE

Phone: +90 312 216 06 00 • Fax: +90 312 216 06 09

bilig.yesevi.edu.tr

bilig@yesevi.edu.tr